EDITURA DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ
BUCUREȘTI, 1981

Lei 5,70

GEOGRAFIA REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

12

VICTOR TUFESCU
CLAUDIU GIURCĂNEANU
ION MIERLĂ

GEOGRAFIA Republicii Socialiste România

12

MANUAL PENTRU CLASA A XII-A

VICTOR TUFESCU
Prof. univ. dr. docent

CLAUDIU GIURCĂNEANU
Prof. univ. dr.

ION MIERLĂ
Prof. gr. I

GEOGRAFIA
Republicii Socialiste România

MANUAL PENTRU CLASA A XII-A

EDITURA DIDACTICĂ ŞI PEDAGOGICĂ
BUCUREŞTI

Manualul a fost elaborat pe baza programei şcolare aprobate de Ministerul Educaţiei şi Învăţămîntului cu nr. 3448/979

Revizuit pentru anul şcolar 1981/1982

Redactor: prof. **Ştefan Popescu**
Tehnoredactor: **Petre Nazaru**
Hărţi executate de: **Ion Bănulescu** şi **Dorel Stănescu**
Coperta executată de: **Victor Wegeman**

Tovarăşul NICOLAE CEAUŞESCU
secretar general al Partidului Comunist Român,
preşedintele Republicii Socialiste România

I. UNITATEA ȘI ARMONIA TERITORIULUI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

I. POZIȚIA GEOGRAFICĂ

Republica Socialistă România este situată la intersecția paralelei de 45° latitudine nordică cu meridianul de 25° longitudine estică, în zona climei temperate. Pe continentul european ea se află în partea de sud-est, la distanțe aproximativ egale (2 400 km) față de Oceanul Atlantic la vest, Oceanul Înghețat la nord, Munții Ural la est și la numai 900 km depărtare de Marea Mediterană, la sud. Fiind situată la contactul a trei sectoare europene (central, estic și sudic), pe teritoriul țării noastre se interferează caracteristicile climatului continental-moderat, cu cele ale climatului continental excesiv din est (cu geruri iarna și secetă vara), cu cel al fronturilor de ploi din zona oceanică, cu scăderi de temperatură din sectorul scandinavo-baltic și aerul cald din sudul mediteranean al continentului.

Aceleași cauze fac ca pe teritoriul țării noastre să se întrepătrundă două limite fitogeografice: cea a pădurilor, caracteristice Europei vestice și nordice, cu cea a stepei, specifică Europei răsăritene. Pe teritoriul României se situează limita de nord a viței de vie și cea de est a fagului. Condițiile climatice au favorizat dezvoltarea unei vegetații naturale variate și a unor culturi agricole diferite: de la cele specifice Europei estice (floarea soarelui, cînepa, soia), la cele ale cîmpiei nord-europene (secara, cartoful, inul, sfecla de zahăr) și la cele ale Europei sudice (viță de vie, orez, porumb, tutun).

Trei componente de însemnătate europeană. Poziția geografică a României se definește, de asemenea, prin trei elemente de importanță europeană, incluse în teritoriul său ori la hotarul ei. România este o țară *carpatică*, două-treimi din această catenă muntoasă situîndu-se în cuprinsul țării noastre; este o țară *dunăreană*, 38% din lungimea acestui fluviu — partea cea mai importantă ca debit și navigație — inclusiv gurile lui, udă pămîntul țării noastre; și este o țară *pontică* prin litoralul de 245 km la Marea Neagră.

Acest teritoriu carpato-dunărean, cu fațadă pontică, reprezintă spațiul formării și continuității de viață multimilenară a poporului român.

Așezat la limita Europei continentale cu cea peninsulară, teritoriul R.S. România este străbătut de căi de comunicație internaționale, care leagă Europa apuseană și centrală cu Europa răsăriteană și de sud-est, ceea ce favorizează dezvoltarea unui comerț de tranzit, prin intermediul rețelei noastre de căi de comunicație, între diferitele țări ale Europei și Orientul Apropiat.

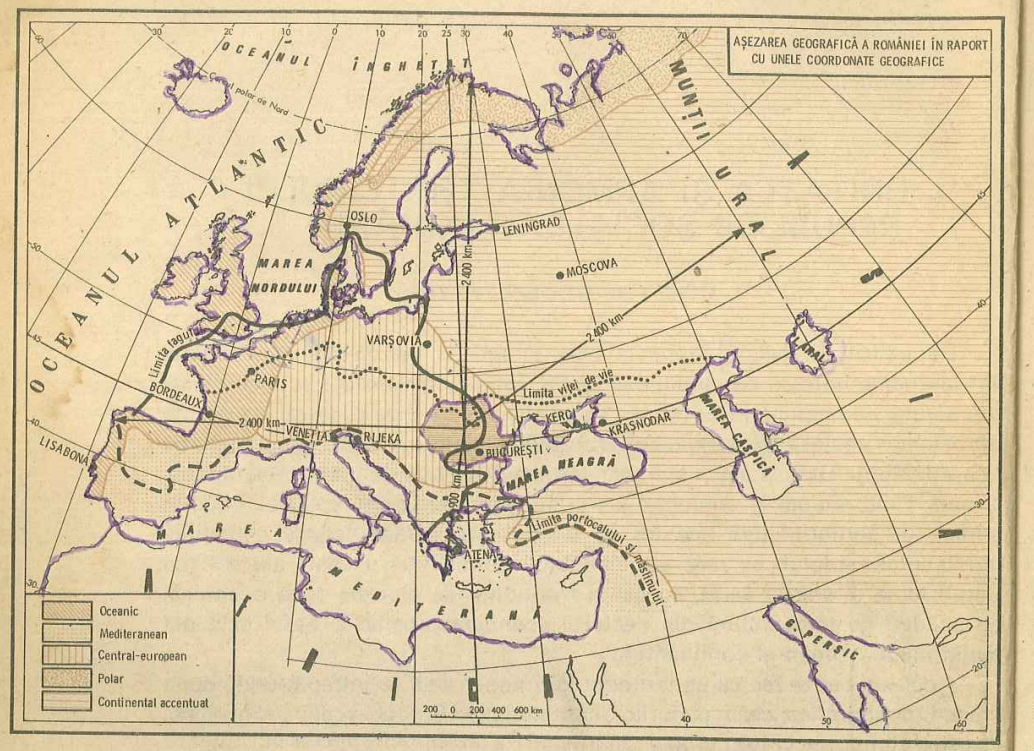

Așezarea geografică a României în raport cu unele coordonate geografice (paralela de 45° N și meridianul de 25°E), cu marile sectoare climatice ale Europei și cu limitele extreme ale unor plante specifice.

Armonioasa îmbinare a componentelor teritoriului. Unitățile teritoriale care se îmbină în alcătuirea pămîntului țării noastre, oferă condiții naturale și resurse diversificate, ce creează, în ansamblu, un întreg armonios. *Munții* cu pajiști pentru creșterea animalelor, cu păduri ce dau lemnul cu întrebuințări multiple; cu minereuri din care se extrag metale; *dealurile* cu livezi de pomi fructiferi și vii, cu sare și petrol, *cîmpiile* bune de arătură, cu soluri de mare fertilitate (în trecut cu pajiști pentru păstorit) în prezent cu agricultură înaintată. Așadar un ansamblu prielnic desfășurării unei vieți îndestulate și de aceea rîvnit și de imperiile din jur, ceea ce a determinat o istorie plină de lupte de apărare.

Mai trebuie subliniat faptul că teritoriul țării noastre este peste tot locuibil, oferind posibilități de utilizare economică. Chiar înălțimile munților sînt populate cu așezări permanente pînă la 1 000—1 200 m altitudine, și cu așezări sezoniere pentru fîn sau de exploatare forestieră, iar mai recent cu cabane turistice, pînă în pajiștile alpine, la 1 800 m. Practic și cei mai înalți munți sînt

cuprinși în aria de umanizare. Și ținuturile joase din lunca și Delta Dunării, expuse inundațiilor și deci mlăștinoase, constituie zone folosite pentru pescuit și vînat, după cum în trecut erau adăpost în perioade de invazii și de războaie; se valorifică în prezent pe scară tot mai intensă prin îndiguiri, desecări și cultivare agricolă.

2. ELEMENTE DE UNITATE TERITORIALĂ ȘI UMANĂ

Etapele formării teritoriului României și marile zone geologice. Înfățișarea actuală a teritoriului țării noastre este rezultatul modificărilor scoarței de-a lungul erelor geologice, sub acțiunea factorilor endogeni și exogeni. Pentru a înțelege geneza și evoluția acestor terenuri este necesar să urmărim schimbările geologice care s-au produs în regiunile europene din apropiere.

În era precambriană, cele mai vechi uscaturi ale Europei se aflau în nordul și estul continentului — Scutul Baltic și Platforma Rusă. Sînt scuturi rigide, formate din șisturi cristaline cu intruziuni granitice. O prelungire a Platformei Ruse pătrunde pe teritoriul țării noastre, în nordul Moldovei, la adîncime. Soclul vechi a fost acoperit ulterior cu strate sedimentare, depuse în paleozoic și mezozoic.

În prima parte a paleozoicului (silurian), s-a produs orogeneza *caledoniană*, înălțînd munții din nordul și nord-vestul Europei (Scoția și Scandinavia). Atunci s-a format partea central-nordică a Dobrogei, ca masiv muntos, alcătuit din șisturi verzi. Îndelung erodat de agenții externi, acesta a ajuns la înălțimea dealurilor (Podișul Casimcei).

Între munții vechi din nordul Europei și scutul Gondwana din sud, se afla brîul Mării Tethys, un geosinclinal în care se acumulau depozite sedimentare. Datorită presiunilor laterale exercitate asupra acestuia în a doua jumătate a erei paleozoice (carbonifer), are loc cutarea *hercinică*, care a individualizat al doilea lanț de munți, extins din Franța pînă în nordul Dobrogei. Cutările hercinice au pus în evidență și axul șisturilor cristaline din Carpați, care au ieșit din apele Mării Tethys la sfîrșitul erei paleozoice. Ulterior au avut loc repetate transgresiuni și regresiuni marine, nivelarea șisturilor cristaline, mai tîrziu recutate de orogeneza alpină. Pînă la jumătatea erei mezozoice, teritoriul țării noastre continua să fie acoperit în cea mai mare parte de apele mării, din care apăreau insular Podișul Dobrogei de Nord (inclusiv Podișul Casimcei) și masivele cristaline din Carpați.

Către sfîrșitul aceleiași ere (în cretacic), datorită presiunilor scutului african asupra geosinclinalului din sudul Europei, a început *orogeneza alpină*, care a ridicat lanțul muntos alpino-carpato-himalaian. Această orogeneză a dus la înălțarea munților Carpați, iar în interiorul arcului carpatic, la scufundarea lentă a bazinului Transilvaniei, invadat de apele mării și sedimentat.

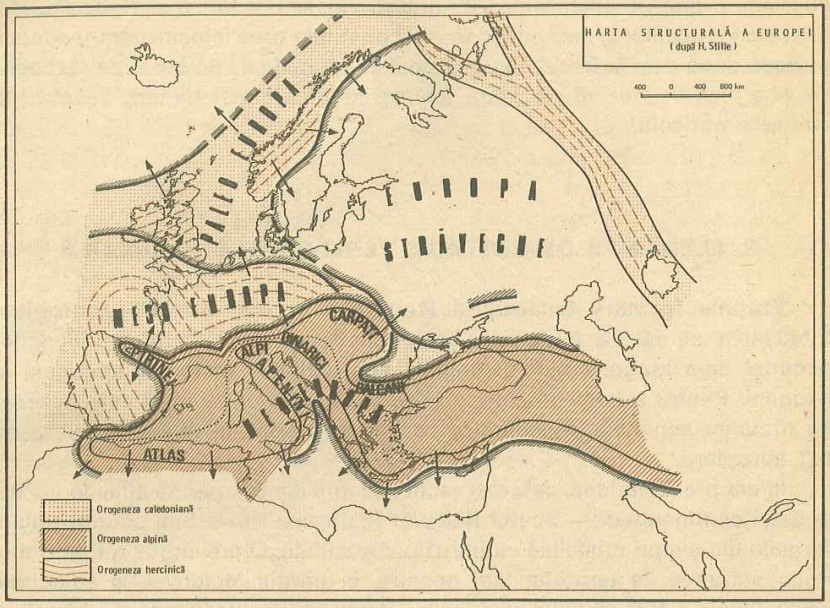

Cutările au continuat în acești munți (îndeosebi în Carpații Orientali) în era neozoică, contribuind la definitiva înfăptuire a catenei carpatice, inclusiv a Subcarpaților. În a doua parte a neogenului, au avut loc puternice erupții vulcanice care au creat șirul munților vulcanici de pe rama interioară a Carpaților Orientali și cei din sudul Munților Apuseni. Prin îndelungata perioadă de sedimentare, se individualizează Podișul Transilvaniei, aproape întreg Podișul Moldovei și Dobrogea sudică.

Mișcările tectonice de la începutul perioadei cuaternare, au înălțat anumite sectoare ale Carpaților (îndeosebi cel meridional) cu cca. 1 000 m. Concomitent, se produce retragerea lacului Panonic spre vest și a celui din Cîmpia Română spre est. Odată cu aceasta se individualizează și cursul Dunării, care se vărsa într-un vechi golf al Mării Negre, unde este acum Delta Dunării. Ulterior, acest golf a fost colmatat și transformat în actuala deltă.

În prima parte a cuaternarului (pleistocen), clima a suferit o răcire generală, ajungînd, la latitudinea țării noastre, succesiv subpolară (perioade glaciare) și temperată (perioadele interglaciare). Crestele mai înalte ale Carpaților au fost acoperite cu ghețari care au sculptat circuri, văi glaciare și creste. Odată cu încălzirea climei, în perioada postglaciară (holocen), în care ghețarii s-au topit, apele curgătoare au modelat prin eroziune și acumulare văile, terasele și luncile, definitivînd actuala înfățișare a teritoriului țării noastre.

Resursele minerale apar în strînsă corelație cu formațiunile geologice care alcătuiesc teritoriul. *Ariile metalogenetice* — din care se exploatează minereurile de fier și neferoase — se leagă fie de formațiunile eruptive din

nordul Transilvaniei și sudul Munților Apuseni, fie de anumite sectoare ale formațiunilor metamorfice (șisturile cristaline). În lungul lanțului eruptiv din estul Transilvaniei, dar și în vecinătățile acestuia (la sud pînă în Depresiunea Brașovului), în așa-numita «aureolă mofetică», apare marea bogăție a izvoarelor minerale carbogazoase și emanații sub formă de mofete, folosite terapeutic. De șisturile cristaline mai țin și zăcămintele de mica, feldspat, baritină ș.a.

Depunerile de *bauxită* (minereul pentru aluminiu) s-au format — în condițiile unui climat tropical semiarid — pe calcarele vechi din nord-vestul Munților Apuseni, dar, pe alocuri, și pe baza unor roci cu conținut feldspatic.

La limita munte-deal, în brîul unor formațiuni sedimentare miocene (din neogen) se află localizată marea noastră bogăție de *sare gemă*, pe două aliniamente: unul exterior, altul interior arcului carpatic. Mai recent au fost identificate, în sectorul moldovenesc și săruri de potasiu, materie primă pentru îngrășăminte agricole.

Zăcămintele de combustibili — cărbuni și hidrocarburi — se leagă de formațiunile *sedimentare*, cu mai mare răspîndire în zona deluroasă și în cea de cîmpie. Ele au găsit însă condiții favorabile de formare și în cuprinsul unor depresiuni intramontane (Petroșani, Comănești, Baraolt etc.).

Pe o rețea de falii la limita dintre dealuri și Cîmpia Vestică, s-a pus în evidență o mare bogăție de *ape termale*, folosite pe alocuri, terapeutic (Băile Felix, 1 Mai etc.), dar care prin debitele lor mari deschid posibilități de folosire termoenergetică.

Aceste zăcăminte constituie o importantă bază de materii prime și energetice pentru economia țării noastre.

Unitate de relief și ape, complementaritatea zonelor. Ca element esențial al teritoriului țării noastre, relieful se caracterizează prin trei trăsături majore: *varietatea* de peisaj, *proporționalitate* și dispunerea *simetrică în amfiteatru* a terenurilor față de lanțul carpatic. În mijlocul țării se află Podișul Transilvaniei înconjurat de cununa munților Carpați, ferăstruită de văi radiale. În exterior sînt dispuse: Subcarpații, dealurile și podișurile, iar la margini se alătură cîmpiile și, spre Marea Neagră, Podișul Dobrogei și Delta Dunării.

Ținînd seama de geneza acestor trepte de relief, se poate spune că teritoriul țării noastre este format în mare parte din pămînturi carpatice sau de proveniență carpatică. Proporționalitatea dintre treptele mari de relief rezultă din distribuția în: 36% munții și Subcarpați, 34% dealuri și podișuri, 30% cîmpii și lunci.

Acestor trepte de relief corespund diferite tipuri de roci, soluri, nuanțe de climă, asociații vegetale, specii faunistice și resurse naturale. Toate aceste componente formează o unitate geografică complexă, armonios închegată, care a favorizat și dezvoltarea multiplă a activității umane.

Rețeaua hidrografică reprezintă alt element de unitate geografică, a cărei înfățișare circulară pe margini (Dunărea, Prutul și pe o mică porțiune Tisa) și radială în interior, creează o drenare spre periferie a rîurilor țării noastre.

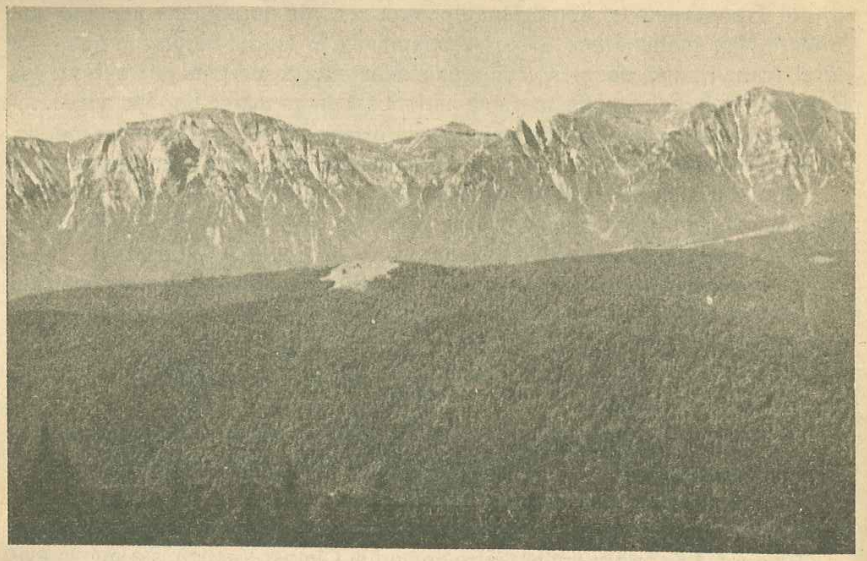

Creastă muntoasă înaltă din Carpați

Ferăstruind munții, ele au creat văi transversale în lungul cărora căile de comunicație asigură legăturile transcarpatice.

În ansamblu teritoriul țării noastre ocupă *o suprafață de 237 500 km²* și este locuit aproape peste tot.

Diversitatea reliefului și structurii geologice s-au răsfrînt și în diferențierea resurselor naturale ca o compensare de la o zonă la alta. Sub raport economic s-au creat curenți de materii prime, produse industriale și fluxuri de forță de muncă între diferite regiuni ale țării, generînd locuri de concentrare a populației și a activității umane — orașele. Caracterul de *complementaritate* între regiunile țării are tradiții vechi, menționate și pe vechile hărți ca: drumurile oilor, drumurile sării, lemnului, grînelor, păcurei, vinului etc.

Caracterul unitar al teritoriului țării noastre rezultă așadar din îmbinarea armonioasă a elementelor naturale și antropice într-o asociație de componente care se completează reciproc. Se poate spune că această unitate geografică complexă a teritoriului R.S. România a creat condiții favorabile dezvoltării unității etnice, lingvistice și continuității multimilenare a poporului român.

II. CADRUL NATURAL CA PREMISĂ A DEZVOLTĂRII ECONOMICE A ȚĂRII

1. POTENȚIALUL ECONOMIC AL RELIEFULUI

Marile unități ale țării. După structură — adică după modul de așezare a stratelor pămîntului — aproape jumătate din suprafața țării (munții, Subcarpații și mici fragmente deluroase) cuprinde *strate cutate* (zone de orogen), cu relief mai semeț și pante mai accentuate; cealaltă parte, în genere mai joasă (majoritatea ținuturilor deluroase și cele de cîmpie), este alcătuită din *strate orizontale* sau apropiate de orizontală (zone de platformă). Faptul se răsfrînge în formele de relief și în răspîndirea multora din resursele miniere ale țării. Între zonele deluroase cutate se cuprind și Dobrogea de nord, Podișul Mehedinți și alte mici porțiuni.

În ansamblu, *Carpații* împreună cu marea depresiune colinară a Transilvaniei pe care o înconjură, imprimă caracterul esențial al teritoriului.

CARPAȚII

Caracterele generale ale Carpaților. Munții noștri constituie o prelungire mai scundă a Alpilor. Ei încep de la Dunăre, din bazinul Vienei și, după o mare cotitură pe teritoriul țării noastre, se termină la sud de Dunăre, în depresiunile de pe valea Timokului, dincolo de care urmează Munții Stara Planina (Balcanii). Carpații fac parte din categoria munților tineri ai Europei (înălțați prin cutări repetate la sfîrșitul erei mezozoice și în era neozoică). Traseul lor sinuos și altitudinea mai redusă decît a Alpilor depășind puțin Balcanii, caracterizează acești munți ca și mulțimea depresiunilor și a văilor largi ce-i străbat, oferind spații prielnice de locuit și înlesnind trecerile dintr-o parte în alta. Specifică este vasta arie depresionară interioară — Podișul Transilvaniei. Nicăieri în catena munților tineri ai Europei nu mai există o atît de mare depresiune interioară. În raport cu aceasta, Carpații din jur au fost numiți: *Orientali*, *Meridionali* și *Occidentali*.

Priviți în ansamblu (fig. p. 12), Carpații apar ca o succesiune de porțiuni înalte, ce depășesc 2 000 m altitudine și sectoare mai joase, care se mențin sub 1 000—1 200 m. Se înșiră astfel: *Tatra* înaltă, *Beskizii Orientali* mai joși,

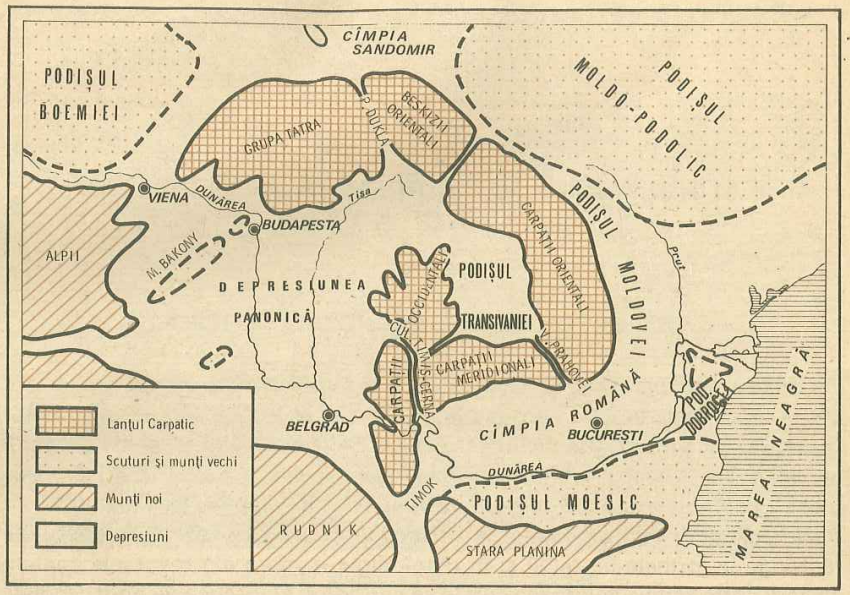

Schiță asupra Carpaților și ariilor vecine.

Carpații Orientali înalți în partea nordică (Rodna și împrejurimi), scunzi în sectorul curburii, *Carpații Meridionali* înalți (de unde denumirea pe care le-o dau străinii de «Alpii Transilvaniei»), *Carpații Occidentali*, munți mici care încheie cununa carpatică din jurul Transilvaniei. Ultimele trei porțiuni aparțin țării noastre, de unde denumirea de «Carpații sud-estici» sau «românești».

Separarea celor trei sectoare se bazează nu numai pe așezarea și altitudinea lor medie, ci și pe diferențieri de structură geologică. Limitele dintre ele depășesc astfel pe alocuri aliniamentele strict indicate de așezarea geografică: *Valea Prahovei* între Carpații Orientali și cei Meridionali, *Culoarul Timiș-Cerna* între Carpații Meridionali și cei Occidentali.

Carpații Orientali. Cu toate că se desfășoară mult în *lărgime* (130—140 km), sînt lipsiți de masivitate datorită mulțimii depresiunilor și văilor ce-i intersectează. Ca *altitudine* ocupă un loc intermediar între ceilalți munți ai noștri. Numai în nord (Rodna-Căliman) culminează la peste 2 000 m; la sud de valea Bicazului abia ajung la 1 600—1 700 m, pentru a se înălța ușor la capătul dinspre Prahova. Ca *formație petrografică* și ca *relief* prezintă un accentuat paralelism al culmilor: o fîșie centrală de *șisturi cristaline* aliniază altitudinile cele mai mari (Rodna, Suhard), dar se afundă la sud de obîrșia Trotușului; la vest sînt *munții vulcanici*, despărțiți în două grupe, una mai joasă la nord, cu munți de formă conică (Oaș, Gutîi, Țibleș), alta mai înaltă la sud, cu cra-

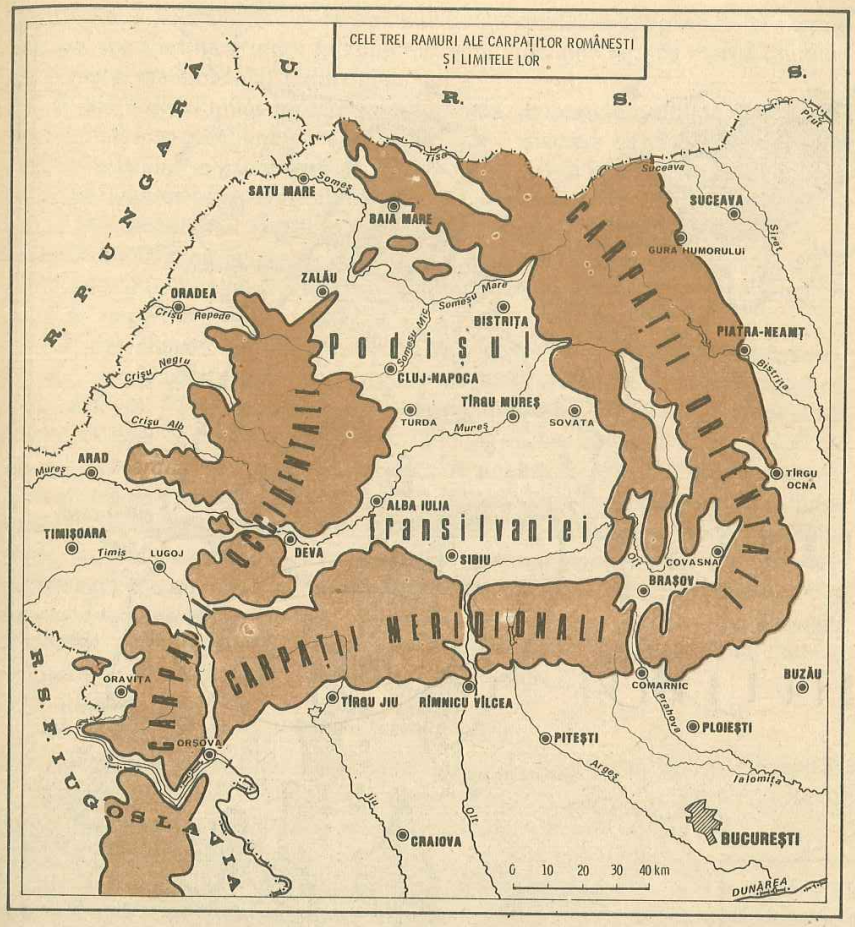

tere bine păstrate (Călimani, Gurghiu, Harghita); la est sînt munți mai joși, formați din *roci sedimentare cutate* («fliș») care în sectorul curburii ocupă întreaga lărgime a Carpaților Orientali.

O altă caracteristică constă din *mulțimea depresiunilor*. Mai mari sînt cele ce separă munții vulcanici de ceilalți munți, cum sînt depresiunile: Maramureșului, Dornelor, Giurgeului și Ciucului. În sectorul curburii, Depresiunea Brașovului apare ca o întinsă cîmpie la 500—600 m altitudine, cu trecători deschise în toate direcțiile. La est, doar depresiunile Cîmpulungului Moldovenesc și Comănești, sînt mai importante, deși sînt și altele mai mici (v. harta p. 14)

Una din principalele resurse ale acestor munți sînt *pădurile* de rășinoase ori de rășinoase în amestec cu fagul. Este cea mai întinsă suprafață forestieră a țării. Se mai adaugă marea bogăție a *minereurilor neferoase*, localizate la

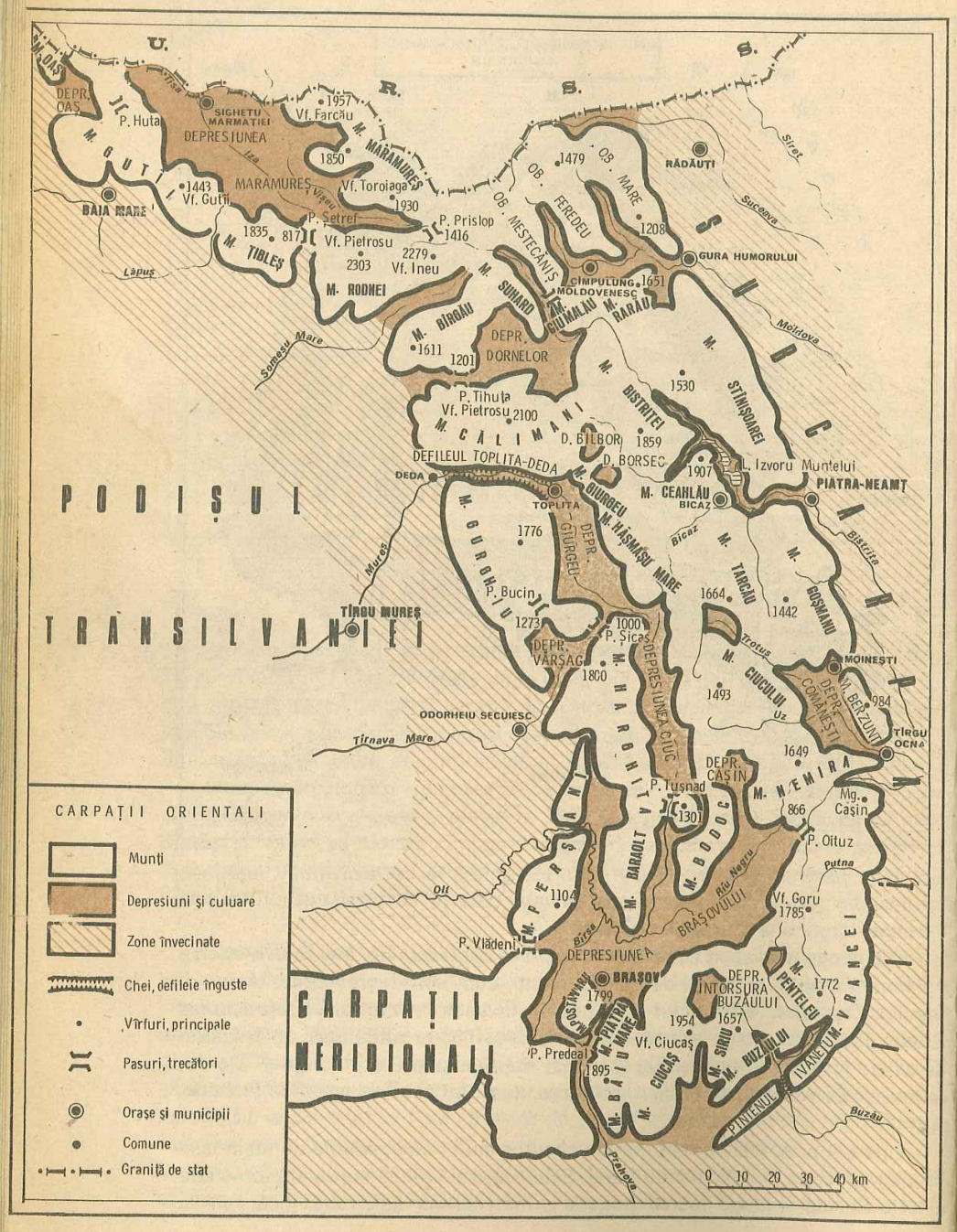

Baia Mare și împrejurimi, și la limita estică a cristalinului; precum și cea de *mangan* (pe Bistrița Aurie). În zona munților vulcanici se află marea mulțime de izvoare minerale carbogazoase.

În afara diviziunilor pe fîșii longitudinale, determinate de faciesul petrografic (mai sus-menționate), se obișnuiește o divizare transversală a Carpaților Orientali într-o *grupă nordică*, între hotarul țării și aliniamentul mai coborît ce leagă Depresiunea Dornelor și cea a Cîmpulungului Moldovenesc peste pasul Mestecănișului (1 099 m). O *grupă centrală* care se desfășoară de la această limită pînă la marea depresiune a Brașovului și valea Oituzului. O *grupă sudică* («Carpații Curburii»), orientată de la est la vest, între valea Oituzului și valea Prahovei.

Grupa nordică cuprinde două părți. Partea de vest, *Depresiunea Maramureșului*, ce depășește spre nord granița țării; este mărginită de munții vulcanici *Oaș*, *Gutîi* și *Țibleș*, bogați în minereuri complexe (Gutîiul îndeosebi), de Munții *Rodnei* ce depășesc 2 300 m înălțime și se prelungesc spre sud cu Munții *Suhardului* și *Bîrgăului*. La est, depresiunea este închisă de *Munții Maramureșului*, ce trec pe alocuri de 1 900 m (Toroiaga, cu minereuri neferoase), Depresiunea cuprinde înălțimi de 800 m, cu fînețe și pomi fructiferi, numai pe văi (Vișeu, Iza) extinzîndu-se culturile agricole. La est urmează partea estică, o succesiune de culmi paralele, *Obcinele Bucovinei* (Mestecăniș, Feredeu, Obcina Mare) ce scad treptat în altitudine spre est. Dincolo de valea Moldovei, pe care se află *Depresiunea Cîmpulungului*, străjuiesc două masive de mare atracție turistică, *Giumalăul* și *Rarăul*.

Lacul Izvoru Muntelui

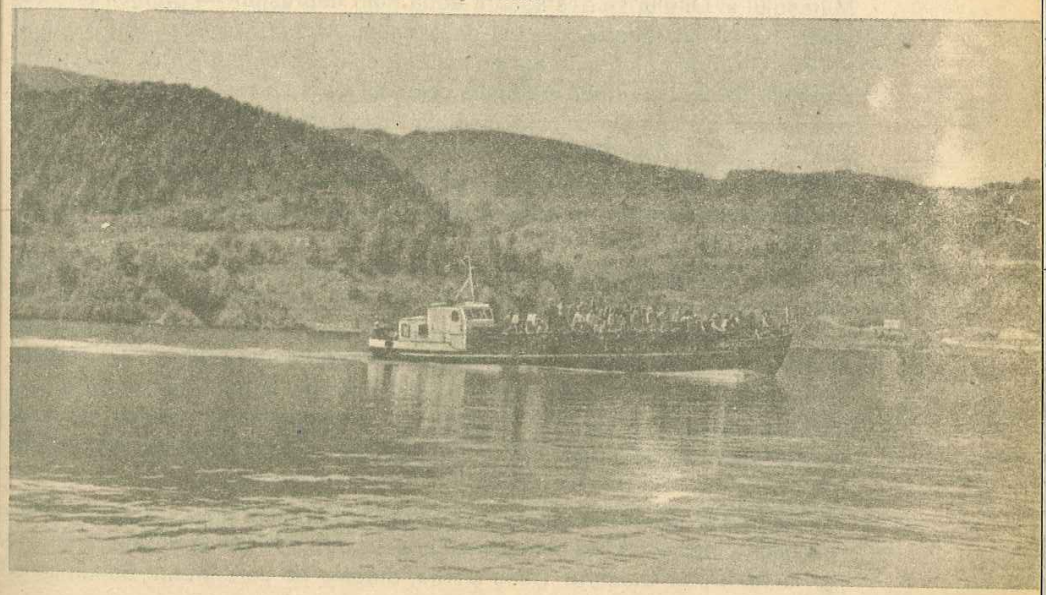

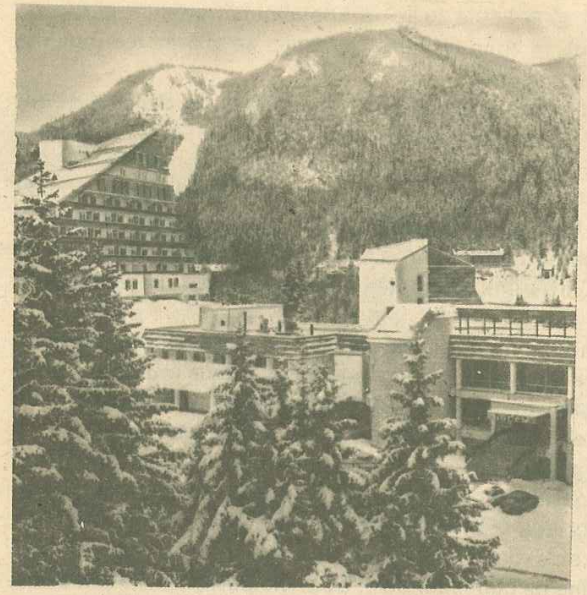

O porțiune din stațiunea montană Poiana Brașov.

Grupa centrală cuprinde de asemenea două părți. La vest *munții vulcanici Călimani, Gurghiu* și *Harghita* (ultimul trece puțin la est de Olt, lîngă Tușnad), sînt mai înalți decît cei din nord, cu cratere vizibile. Pe văile superioare ale Mureșului și Oltului se desfășoară două mari depresiuni — *Giurgeu* și *Ciuc*, înalte, cu climat răcoros. La est de acestea, *Munții Moldovei* sînt alcătuiți din trei șiruri de culmi din care pe cel din mijloc *(Munții Bistriței, Giurgeului, Ceahlău, Tarcău)* cuprinde înălțimile cele mai mari. La vest pitoresc este *Hășmașu Mare*, alcătuit din calcare, avînd în vecinătate Cheile Bicazului, iar la est sînt munți mai mici *(Stînișoara, Goșmanu, Berzunț)* care închid, pe Trotuș, *Depresiunea Comănești* cu exploatări de cărbune. Spre sud, grupa centrală se termină prin munții mici *Perșani, Baraolt* și *Bodoc* ce pătrund digitat în nordul *Depresiunii Brașovului*.

Grupa sudică sau «a curburii» are văi și culmi cu direcție nord-vest, sud-est. Mai cunoscuți sînt: *Munții Vrancei* la est, cu vîrfuri peste 1 700 m, *Munții Buzăului* (care includ Penteleul și Siriul), iar mai la vest *Ciucașul*, cu vîrful său pitoresc la 1 954 m. O prispă mai scundă *(Munții Întorsurii)* se întinde spre *Depresiunea Brașovului*. Aceasta este netedă, cultivată agricol, cu multe orașe, între care Brașovul, important nod de căi de comunicații, dezvoltat ca mare centru industrial și turistic cu vestită stațiune montană Poiana Brașovului.

Carpații Meridionali. Acest sector este cel mai înalt și mai masiv din Carpații românești. El se delimitează prin abrupturi la est, spre valea Prahovei iar la vest, prin Culoarul Timiș-Cerna, dincolo de care Munții Banatului au

altitudini cu 1 000 m mai reduse. Faptul se datorește înălțării în bloc a acestui sector montan la sfîrșitul neogenului și începutul cuaternarului. Contrastele mai pronunțate apar la nord, spre Depresiunea Făgărașului, iar la sud, spre depresiunile subcarpatice gorjene.

Carpații Meridionali depășesc în multe locuri 2 500 m altitudine (cele mai înalte piscuri sînt *Moldoveanu*, 2 544 m și *Negoiu*, 2 535 m din Făgăraș) și au o remarcabilă masivitate, adică sînt puțin fragmentați de văi și depresiuni. Faptul se datorește alcătuirii lor, în cea mai mare parte din *șisturi cristaline cu intruziuni granitice*, purtînd o cuvertură de calcare vechi ce introduc variație în relief. Numai la capete, în est în grupa Bucegilor și în vest în munții Mehedinți-Cerna, apar frecvent calcare și conglomerate care dau un pitoresc specific.

Caracteristică este, de asemenea, existența celor trei etaje de platforme netede sau ușor ondulate: *Platforma Borăscu* la 2 000 m altitudine, cu pajiști alpine folosite vara pentru pășunatul oilor, *Platforma Rîu-Șes* la 1 200—1 600 m, mai neregulată ca nivelare și *Platforma Gornovița* (sau a Predealului) la 1 000 m altitudine, cu fînețe și așezări omenești permanente și sezoniere. Pe această ultimă platformă, în munții Orăștiei, s-au descoperit importante vestigii de așezări și cetăți dacice, inclusiv vechea capitală Sarmizegetusa Regia.

Pe culmile cele mai înalte ale Carpaților Meridionali apar frecvente urme ale *ghețarilor cuaternari* («circuri», văi glaciare , morene), în cuprinsul cărora sînt *lacuri glaciare*, elemente de mare atracție turistică.

Cu toată înălțimea și masivitatea lor, Carpații Meridionali au cîteva trecători joase, ca *Turnu Roșu* și *Cozia* (309 m) pe Olt, *Lainici* (450 m) pe Jiu, de mare însemnătate pentru circulația transcarpatică. Ele au fost ferăstruite de văi transversale, odată cu înălțarea acestor munți. Nu lipsesc nici pasurile înalte ca *Giuvala* (1 240 m) în culoarul Bran-Rucăr. S-au construit șosele înalte, la peste 2 000 m, cum sînt «Transfăgărășanul» sau șoseaua peste Parîng, mai veche.

În raport cu văile transversale, Carpații Meridionali se divid în patru mari grupe: 1. *Grupa Bucegilor* care culminează în vîrful Omu la 2 505 m. Împreună cu *Munții Leaota, Culoarul Bran-Rucăr* și *Piatra Craiului* în vest, alcătuiesc un ansamblu dintre cele mai pitorești din țară, mult vizitat de turiști. 2. *Grupa Făgărașului* prezintă o culme unitară la nord, *Munții Făgăraș*, ca un zid crenelat cu multe circuri glaciare (și lacuri de înălțime), cu creste abrupte și vîrfuri greoaie, iar mai la sud un șir de masive ceva mai joase, despărțite de văi: *Cozia, Ghițu, Iezeru* (ultimul peste 2 000 m altitudine). Pitorescul acestora se datorește cizelurii reliefului în calcare sau gnais, dar și numeroaselor lacuri de acumulare și hidrocentrale de pe Argeș. *Valea Oltului*, îngustă, în defileu se lărgește la confluența cu Lotrul unde se află *Depresiunea Loviștea-Lotru*, menționată într-un document din secolul al XII-lea sub numele de «Țara Loviștei». Și pe această vale se află în construcție sau în funcțiune un șirag de baraje și hidrocentrale.

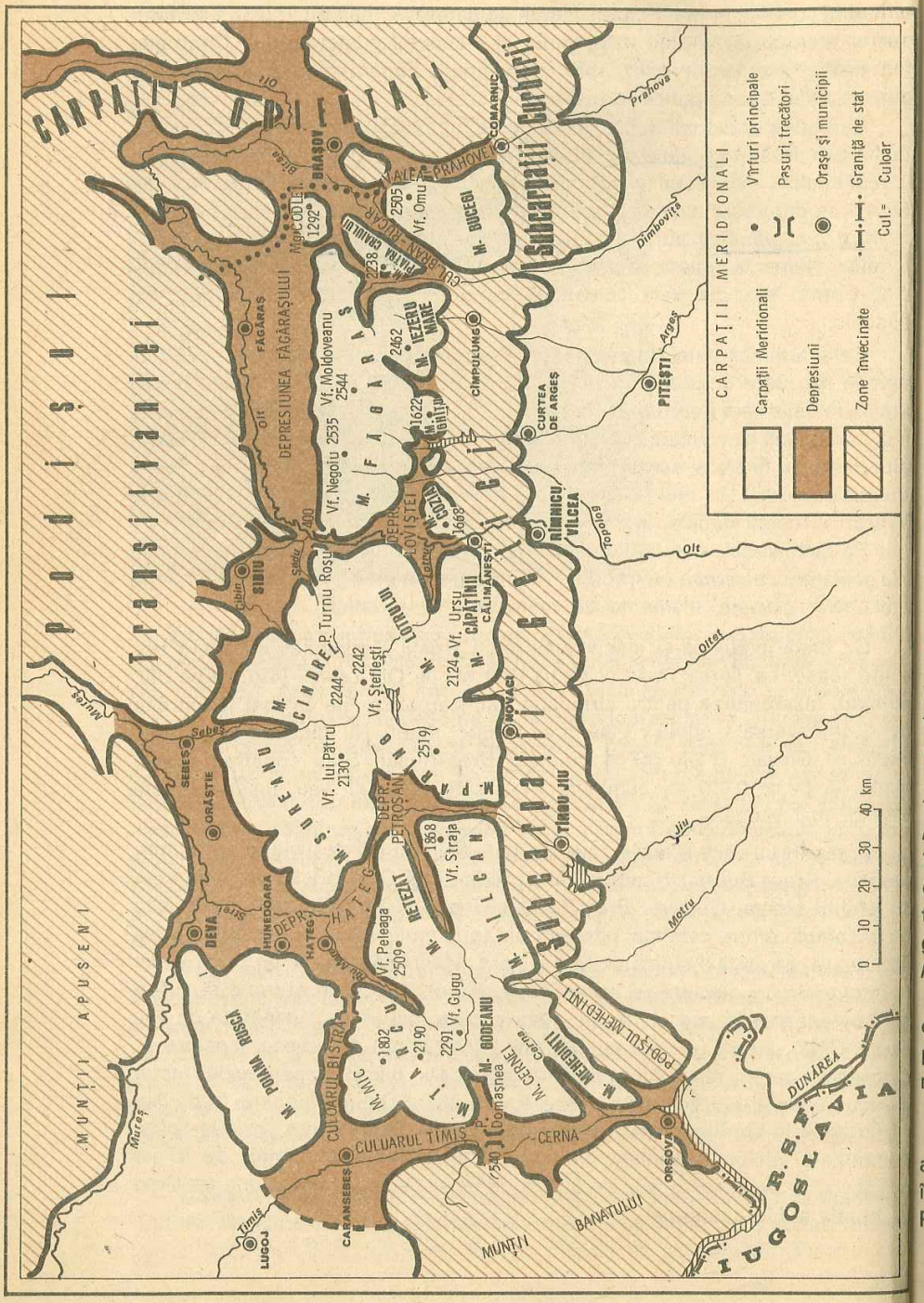
CARPAȚII ORIENTALI
Podișul Transilvaniei
Subcarpații Curburii
Subcarpații Olteniei
MUNȚII APUSENI
MUNȚII BANATULUI
IUGOSLAVIA
R.S.F.
DUNĂREA
CARPAȚII MERIDIONALI
Carpații Meridionali
Depresiuni
Zone învecinate
Vîrfuri principale
Pasuri, trecători
Orașe și municipii
Graniță de stat
Culoar
BRAȘOV
SIBIU
SEBEȘ
DEVA
ORȘOVA
LUGOJ
CARANSEBEȘ
PITEȘTI
RIMNICU VÎLCEA
TÎRGU JIU
CURTEA DE ARGEȘ
CÎMPULUNG
COMARNIC
M. BUCEGI
M. FĂGĂRAȘ
M. CINDREL
M. LOTRULUI
M. CĂPĂȚÎNII
M. SUREANU
M. PARÎNGU
M. RETEZAT
M. VÎLCAN
M. MEHEDINȚI
M. GODEANU
M. CERNEI
M. MIC
M. POIANA RUSCĂ
DEPRESIUNEA FĂGĂRAȘULUI
DEPRESIUNEA LOVIȘTEI
DEPRESIUNEA PETROȘANI
DEPRESIUNEA HAȚEG
CULOARUL BISTRA
CULOARUL TIMIȘ
VALEA PRAHOVEI
VALEA CĂLIMANULUI
VALEA SEBEȘULUI
VALEA JIULUI
PODIȘUL MEHEDINȚI
Olt
Jiu
Oltet
Mureș
Timiș
Cerna
Prahova
Argeș
Dîmbovița
Topolog
Metru
Domașnea
Bistra
Sebeș
Cibin
Hîrtibaciu
Strei
Galbenu
Raul Mare
Raul Mare
Cerna
Cerna
Cerna

munţi, despărţite prin largi culoare (Cîmpia Lugojului, Valea Mureşului) şi prin depresiuni. Specifică este *marea diversitate a rocilor:* cele vulcanice şi cele sedimentare (adesea calcare), întrepătrund şisturile cristaline. Faptul se răsfrînge în *marea varietate a reliefului.* Caracteristică este, de asemenea, prezenţa *zăcămintelor:* metalifere (feroase şi neferoase), cărbuni şi valoroase roci de construcţie (marmură, travertin, bazalt etc.). Diviziunile acestor munţi sînt clare datorită coridoarelor ce-i separă.

Munţii Banatului sînt mărginiţi la sud de Dunăre, la est de culoarul Timiş-Cerna, iar la nord de Cîmpia Lugojului. Cuprind două culmi mai înalte la est: *Munţii Semenic* (1 447 m) şi *Munţii Almăjului* (1 224 m), despărţiţi prin *Depresiunea Almăjului* (sau Bozovici). Mai la vest munţii scad în înălţime: *Munţii Aninei* şi ai *Locvei* au între 700 şi 1 000 m, iar *Munţii Dognecii* şi mai puţin. Aceste ultime culmi sînt bogate în zăcăminte (fier şi cărbuni) care au susţinut multă vreme industria Reşiţei.

Munţii Poiana Ruscă, masivi, dar puţin înalţi (1 374 m), se mărginesc la est cu Depresiunea Haţegului, iar la nord cu coridorul Mureş-Bega. Alcătuiţi din şisturi cristaline, cu intercalaţii de calcare, au văile înguste şi culmile largi. Satele şi drumurile se înşiră pînă pe culmi. Cuprind principalul zăcămînt de minereu de fier al ţării, dar şi minereuri neferoase (cupru, plumb).

Munţii Apuseni, la nord de Mureş, constituie un sector mai înalt şi mai diversificat. Grupa centrală, *Bihorul*, are altitudinea cea mai mare (1 849 m), extinzîndu-se la est în *Muntele Mare*, la nord în *Vlădeasa*, ambele depăşind 1 800 m altitudine. În această grupă, calcarele, ce apar frecvent, creează peisaje de un pitoresc deosebit (peşteri renumite ca frumuseţe, avenuri, chei). Partea de sud-est cuprinde *Munţii Metaliferi* şi *Munţii Trascăului*, care abia depăşesc 1 200 m în unele vîrfuri. După cum îi arată şi numele, Munţii Metaliferi conţin zăcăminte auroargintifere şi cuprifere. La vest, Munţii Crişurilor *(Zarand, Codru Moma, Pădurea Craiului, Plopiş)* au înălţimi reduse şi sînt întrepătrunşi de depresiuni largi ca nişte «golfuri» ale cîmpiei de la vest (Depresiunile Zarand, Beiuş, Vad) ce comunică în interiorul Munţilor Apuseni cu alte depresiuni mai mici. La nord de valea Barcăului, munţii au suferit o scufundare mai accentuată, putîndu-se defini totuşi un aliniament de spinări muntoase scunde, formate din şisturi cristaline şi calcare, înconjurate de dealuri din formaţiuni sedimentare necutate. Această punte între Munţii Apuseni şi Carpaţii Orientali, alcătuită din *Munţii Meseş, Prisnel* şi *Preluca*, ce depăşesc pe alocuri 1 000 m altitudine, a fost numită «jugul intracarpatic». Paralel, la vest, sînt alte spinări de roci dure, mai joase, «măguri», împresurate de dealuri.

DEALURILE ŞI CÎMPIILE

Depresiunea colinară a Transilvaniei. În interiorul arcului carpatic s-a produs o scufundare lentă care a ajuns la 4 500 m adîncime, datorită eforturilor de cutare şi ridicare a Carpaţilor. Invadată de apele mării, ea a fost

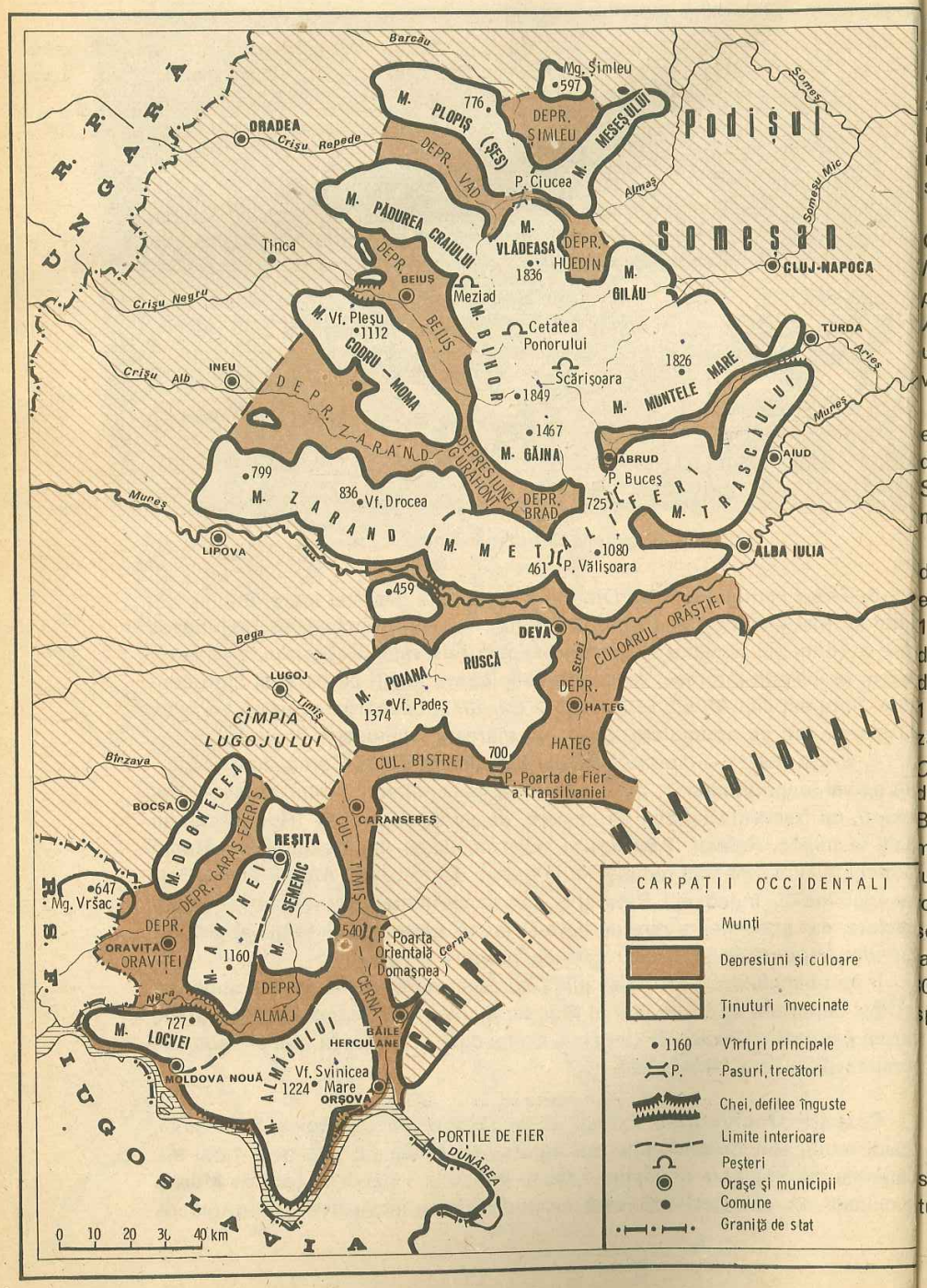
Podişul Someşan
Munţii Apuseni
Munţii Banatului
Munţii Metaliferi
Munţii Trascăului
Munţii Zarand
Munţii Codru-Moma
Munţii Pădurea Craiului
Munţii Plopiş
Munţii Vlădeasa
Munţii Bihor
Munţii Gilău
Munţii Muntele Mare
Munţii Poiana Ruscă
Munţii Aninei
Munţii Semenic
Munţii Almăjului
Munţii Locvei
Munţii Dognecii
Munţii Mureşului
Munţii Gurahonţ
Munţii Metaliferi
Munţii Mureşului
Munţii Mureşului
Munţii Mureşului

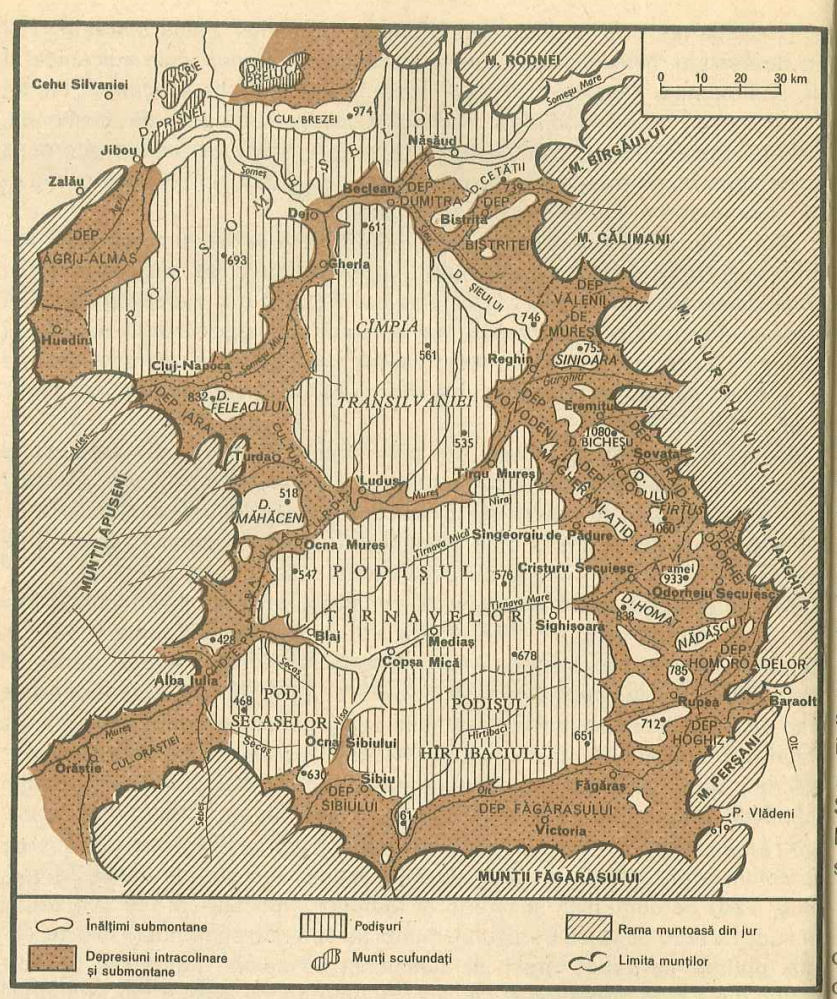

Podișul Transilvaniei. Zona înălțimilor și depresiunilor din jur.

îndelung sedimentată, astfel că în pragul erei cuaternare întreaga depresiun transilvană, deplin sedimentată, devine uscat. Numai pe margini, în unel depresiuni intramontane ca a Brașovului, mai rămăseseră lacuri care s-a drenat cu timpul.

În ultima fază, care se prelungește pînă la începutul cuaternarului, s-a pus în evidență, pe trei laturi ale acestei mari depresiuni, o fîșie de *cute diapire* cu strate ridicate pînă la verticală, aducînd din adînc sîmburi de sare, aflat pe alocuri în exploatare (Turda, Ocna Mureș, Ocna Dejului, Praid). Aceast

fîșie cutată, cu relief mai proeminent, individualizează două părți deosebite: o zonă de *depresiuni submontane* pe margine și una de *podiș* în mijloc.

Depresiunile submontane sînt în partea de vest și de sud, formate prin eroziune și acumulări piemontane: *Depresiunea Alba Iulia-Turda*, drenată de Mureș și depresiunile *Sibiului* și *Făgărașului* la sud, drenate de Olt și afluentul său Cibin. Pe latura răsăriteană, unde s-au înălțat în neogen șirul munților vulcanici (ce se termină printr-un «platou vulcanic» de remarcabilă netezime), s-au individualizat două șiruri de depresiuni despărțite prin înălțimi asemănătoare celor subcarpatice *(Măgura Rez, Dealul Șiclodului, Dealul Bichișului)*, care se apropie sau trec de 1 000 m altitudine. La marginea dinspre munte sînt depresiunile: *Odorheiu-Secuiesc*, *Praid*, *Vălenii de Mureș*, *Bistrița*, iar la vest de înălțimile menționate, alte depresiuni cu caracter intracolinar.

Podișul Transilvaniei, cu altitudine de 500—600 m, este alcătuit din strate sedimentare aproape orizontale, boltite pe alocuri în formă de «domuri», în cuprinsul cărora se acumulează *gazul metan*, una din principalele bogății ale țării. Văile largi ale Mureșului (între Tîrgu Mureș și confluența Arieșului) și ale celor două Someșe (între Cluj-Napoca, Dej și Năsăud), despart acest teritoriu deluros în trei diviziuni: *Podișul Tîrnavelor*, cu culmi de 500—600 m, orientate est-vest (mai înalt și mai împădurit spre sud, parte numită Podișul Hîrtibaciului), *Cîmpia Transilvaniei*, cu dealuri în jur de 500 m, avînd substrat argilo-marnos și rîuri mici, este o importantă zonă agricolă. Dincolo de culoarul celor două Someșe este *Podișul Someșelor* cu relief asemănător de dealuri, în mare parte cu culturi agricole. Podișul Transilvaniei se întinde spre nord pînă la șirul munților scufundați Meseș, Prisnel, Preluca («Jugul intracarpatic»). Principala bogăție subterană în Podișul Tîrnavelor și în Cîmpia Transilvaniei este *gazul metan*, pe cînd în marginea de vest a Podișului Someșului (Depresiunea Almaș) se exploatează mici zăcăminte de cărbune brun. Pe ansamblu, Podișul Transilvaniei este o zonă bine populată, cu orașe și sate vechi, cu economie prosperă.

Dealurile și Cîmpia de Vest. La limita Carpaților Occidentali se află o bordură deluroasă, de lățime variabilă, pe alocuri întreruptă de pătrunderile cîmpiei pînă între munți. Ca formații geologice, unele porțiuni din această prispă deluroasă sînt depuneri piemontane; majoritatea sînt însă alcătuite din strate sedimentare recente. Caracteristică este prezența din loc în loc a unor măguri de roci dure din substratul cristalin sau ivirea unor roci vulcanice. Rar trec de 300 m altitudine, ceea ce le conferă utilizarea agricolă (pronunțat viticolă pe alocuri). Între Someș și Crișul Repede sînt *Dealurile Crasnei*, mai la sud ale *Oradei*, iar la poalele munților Codru-Moma *Piemontul Codrului*. Mai largă extindere au *Dealurile Lipovei* între Mureș și Bega, iar mai la sud *Dealurile Buziașului*, cu amplă apariție de șisturi cristaline.

Cîmpia de Vest este o fîșie îngustă de 20—60 km, cu înclinare foarte slabă, din care cauză apele rîurilor au cursuri șovăielnice, ou albiile abia schițate, putînd ieși din matcă la cele mai mici creșteri, fapt pentru care au fost îndiguite.

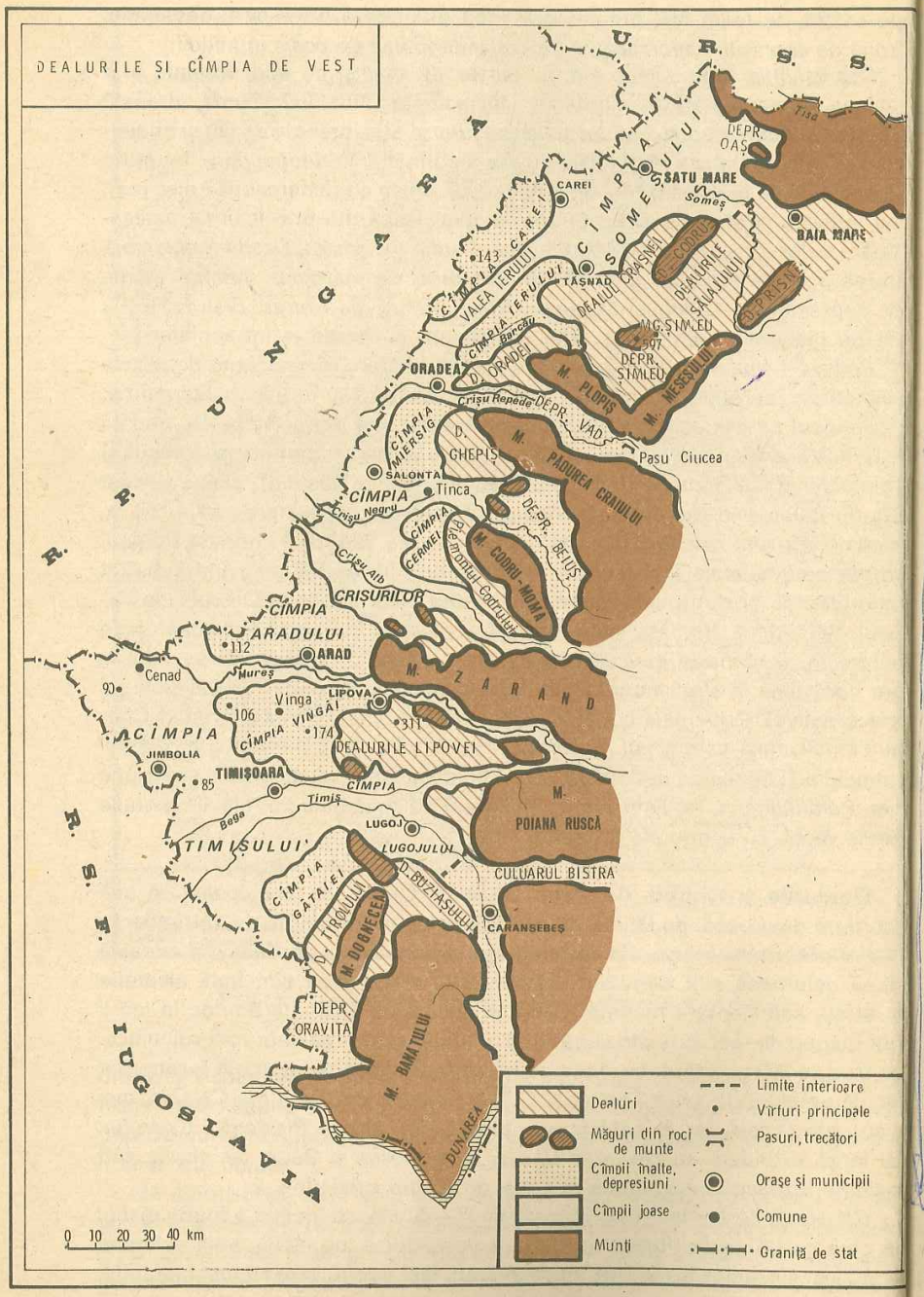

Se deosebesc două feluri de porțiuni în această cîmpie: unele puțin mai înalte (trecînd de 100 m altitudine), acoperite cu loess, care rămîn ferite de inundații, altele, mai joase (80—90 m), în trecut mlăștinoase, cu ape rătăcitoare. Canalizate și drenate, ele au fost transformate în terenuri agricole roditoare. Au însă apa freatică foarte aproape de suprafață, ceea ce poate prilejui, în continuare, mlăștiniri și duce la sărăturare.

Între părțile mai înalte menționăm *Cîmpia Careilor*, aproape de graniță, acoperită cu dune de nisip, cu altitudine de peste 140 m, pe care se cultivă în prezent vii și pomi fructuferi. Mai la sud este *Cîmpia Aradului*, iar dincolo de Mureș, *Cîmpia Vingăi*, cu aspect de mici coline. Între ele sînt părți mai joase, cu rîuri ce treceau pe vremuri dintr-o albie în alta (de exemplu Crasna, Ieru): *Cîmpia Someșului*, *Cîmpia Crișurilor* și *Cîmpia Timișului*, în prezent drenate prin crearea de canale și lucrări de desecare. În ansamblu, dealurile și Cîmpia de Vest, constituie a doua zonă agricolă a țării, după Cîmpia Română.

Podișul și Subcarpații Getici. Între valea Dîmboviței și cea a Motrului, Subcarpații prezintă o strînsă legătură cu Podișul Getic; s-a menționat chiar o continuitate a cuverturii pietrișurilor cuaternare, de unde caracterul piemontan de ansamblu. Între depresiunile de la poalele munților, puse în evidență în cea mai mare parte prin eroziune, mai caracteristică este *Depresiunea Cîmpulung*, închisă la sud de măgura *Mățău* (1 018 m). La capătul unui mare drum transcarpatic s-a dezvoltat acolo prima capitală a Țării Românești, Cîmpulungul. Mai la vest, la poalele munților, se înșiră mici depresiuni cum este *Arefu* pe Argeș, *Horezu* pe Bistrița, *Tismana* pe Motru ș.a. fiecare cu bogat trecut istoric. După un brîu de înălțimi subcarpatice, între care caracteristică este *Măgura Slătioarei* (767 m), urmează un al doilea șir de depresiuni «intracolinare», cum este *Depresiunea Tîrgu Jiu — Cîmpu Mare*, netedă ca o cîmpie și foarte întinsă.

Legătura cu *Podișul Getic* este atît de strînsă încît, pe alocuri, linia de demarcație este greu de stabilit. Acesta prezintă, peste stratele sedimentare recente (din pliocen), o cuvertură de pietrișuri carpatice (cunoscute sub numele de «pietrișuri de Cîndești»), mai groase între Dîmbovița și Olteț. Întregul podiș se apleacă lin de la nord la sud, văile care-l străbat adunîndu-se în mănunchiuri, fie pe Argeș, la Pitești, fie pe Jiu, la Filiași. Principalele diviziuni sînt delimitate de văile mari: *Platformele Cîndești* și *Cotmeana* la est de Valea Oltului, *Platformele Oltețului*, *Jiului* și *Strehaei* la vest. Sub raport economic Podișul Getic este o zonă agricolă importantă, cuprinzînd livezi de pomi fructiferi și vii renumite (Drăgășani, Pitești). De mare însemnătate sînt zăcămintele de *petrol* și *gaze*, puse în exploatare după 1950 și cele de *lignit*, cu mari rezerve îndeosebi între Jiu și Motru (recent extinse spre Vîlcea și Mehedinți), exploatat în multe locuri sub cerul liber, cu excavatoare.

Podișul Mehedinți cuprins între Motru și Dunăre, cu altitudine de 500—600 metri, ocupă un loc aparte, datorită alcătuirii lui din roci tari (șisturi cristaline și calcare), ce dau un relief specific, cu frecvente forme carstice cum

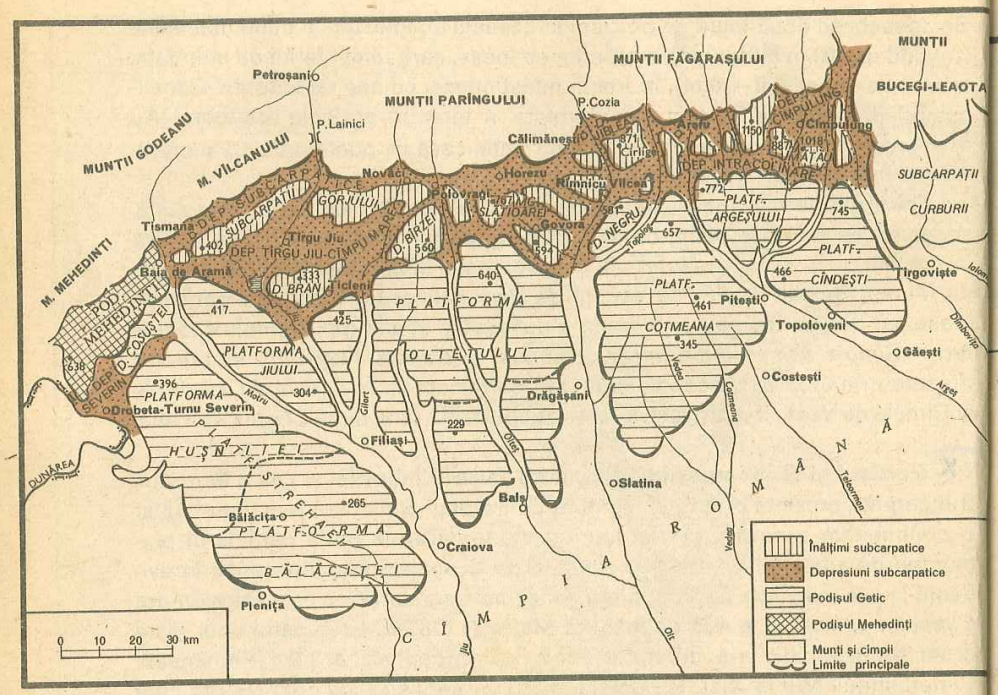

Subcarpații Getici și Podișul Getic

sînt văile în chei, peșteri și sohodoluri (văi a căror ape dispar sub pămînt). O mică depresiune marginală desparte acest podiș cu aspecte montane, de Platforma Strehaei.

Subcarpații Curburii. Cuprins între valea Dîmboviței și valea Trotușului, acest sector subcarpatic constituie o treaptă de tranziție între munți și cîmpie, avînd comun munților structura cutată și înălțimile mari de 700—1 000 m, varietatea mare a reliefului și mulțimea depresiunilor. Este cel mai complex sector subcarpatic, cuprinzînd două șiruri de depresiuni (unele în vecinătatea munților sau «interne», altele mai spre periferie, numite «intracolinare»), despărțite printr-o mediană de culmi semețe, cu structură de cute diapire. Pe alocuri complexitatea crește prin pătrunderea piezișă a unor pinteni de munte, între care mai caracteristic este *Pintenul Ivănețu* de peste 1 000 m altitudine, alcătuit din roci mai tari. Spre exterior urmează cîteva înălțimi, cum este *Măgura Odobeștilor* (996 m), iar mai la sud *Dealul Istrița* (749 m). Pe ansamblu acest sector subcarpatic apare ca o succesiune de depresiuni întortocheate, închise de dealuri înalte.

Între depresiunile «interne», cea mai bine individualizată este *Depresiunea Vrancei*, pe valea Putnei și a afluentului ei Zăbala, închisă spre exterior de

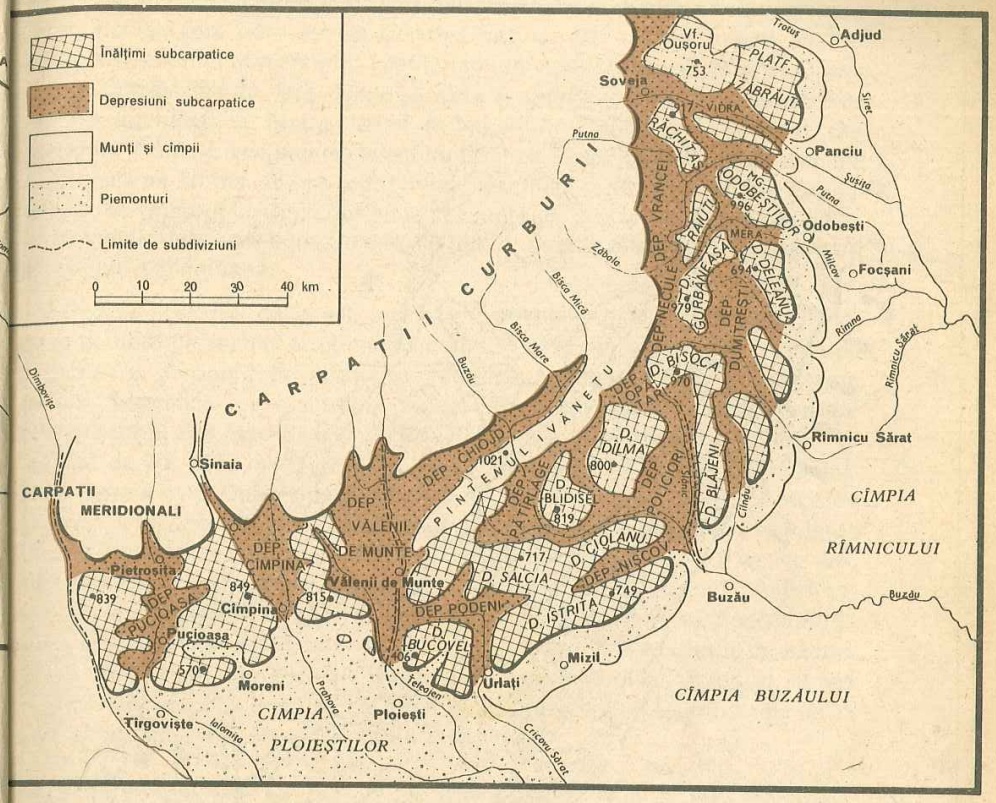

Subcarpații Curburii

culmile *Răchitașu Mare* și *Răiuț* de 800—900 m înălțime, o adevărată «cetate naturală» cum s-a spus, «bine apărată în trecut de propria ei natură». *Depresiunea Policiori* este importantă prin apariția unui fenomen natural rar întîlnit, «vulcanii noroioși». Mai la vest apar depresiuni mai mari ca: *Vălenii de Munte* pe Teleajen și *Depresiunea Cîmpina* pe valea Prahovei. Importante sînt livezile de pomi fructiferi, iar la marginea dinspre cîmpie o bordură de vii renumite, care țin de la Panciu și Odobești pînă la Valea Călugărească. Între valea Buzăului și cea a Dîmboviței se exploatează, de peste o sută de ani, *petrolul*. Se mai extrage *sare* (Slănic), *lignit* și roci de construcție.

Podișul și Subcarpații Moldovei. Deși cele două zone sînt separate prin culoarul larg al văii Moldova și în continuare al Siretului, între ele există legături strînse care au creat, din vremuri istorice, o unitate bine individualizată.

Subcarpații constituie o fîșie marginală munților, și se întind între valea Moldovei și valea Trotușului, avînd un singur rînd de depresiuni mari, închise

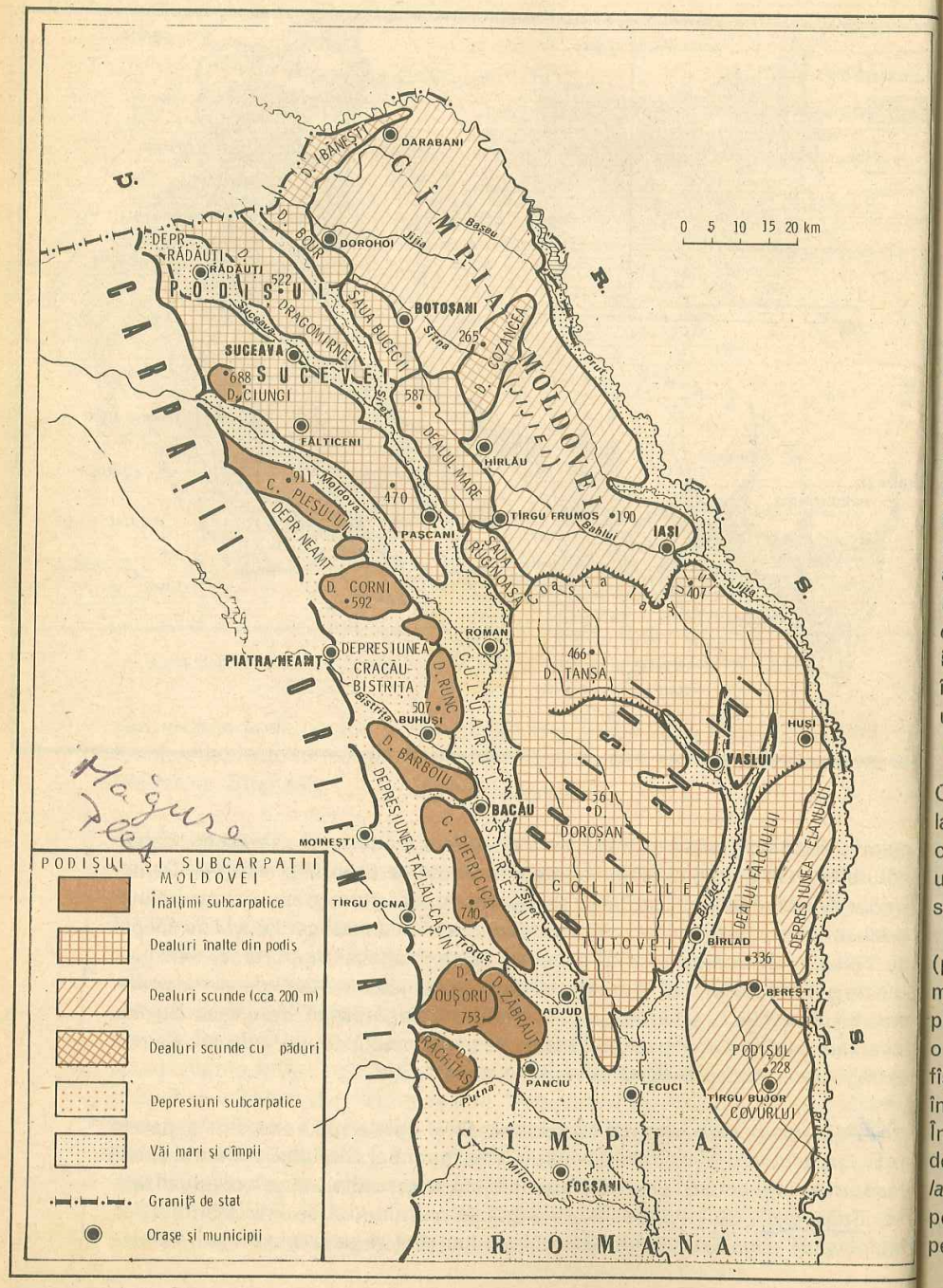

spre exterior de înălțimi cu structură cutată. Acestea sînt: *Depresiunea Neamțului*, închisă spre nord-est de *Culmea Pleșului* (911 m), cu ruinele vestitei cetăți a Neamțului și mănăstiri vestite monumente istorice și de artă; *Depresiunea Cracău-Bistrița*, larg deschisă spre Podișul Moldovei, cu industrii de mare însemnătate la Piatra-Neamț și împrejurimi (Săvinești, Roznov); *Depresiunea Tazlău-Cașin*, închisă la est de Culmea Pietricica (740 m), cu o amplă confluență pe Trotuș, unde s-a dezvoltat puternicul centru industrial — Orașul Gheorghe Gheorghiu-Dej; cuprinde zăcăminte de *sare* la Tîrgu Ocna și *petrol* la Moinești. Spre est, spre *Culoarul Siretului* se află o bordură de pietrișuri și nisipuri piemontane.

Podișul Moldovei de la est, s-a format pe un fundament felurit: în jumătatea de nord pe vechiul scut moldo-podolic, iar la sud de Iași, pe o zonă de scufundare. Acoperit de strate sedimentare neogene depuse într-o mare (Marea Sarmatică) ce s-a retras treptat spre sud, prezintă astăzi aspecte diferențiate în trei mari diviziuni: *Podișul Sucevei* în partea de nord-vest, cu înălțimi de 500—600 m (Dealul Ciungi, Dealul Mare-Hîrlău) și porțiuni mai joase între ele ca Depresiunea Rădăuți și Valea Siretului. Climatul răcoros și umed, a creat condiții favorabile pentru cultura cartofului. La est se întinde *Cîmpia Moldovei* (sau «a Jijiei»), cu dealuri mai scunde (circa 200 m), cu rîuri ale căror ape scad mult în timpul verii, de unde mulțimea iazurilor. Avînd soluri de mare fertilitate, reprezintă o zonă agricolă de prim ordin. *Podișul Bîrladului*, la sud de Iași, are dealuri de peste 400 m altitudine, acoperite cu păduri, iar pe văi sînt terenuri agricole, livezi și vii. Întreg Podișul Moldovei, rămas în urmă sub raport industrial, se dezvoltă în prezent cu pași repezi pe calea unei economii prospere și a urbanizării.

Cîmpia Română. Limitată la nord de Podișul Getic și de Subcarpații Curburii, iar la sud de lunca Dunării, Cîmpia Română se apleacă de la nord la sud cum curg rîurile, dar și de la vest la est cum s-au retras apele lacului cuaternar, avînd partea cea mai joasă (10—20 m altitudine) pe Siretul inferior, unde s-a format o mare zonă de confluențe, pe un teritoriu de lentă scufundare spre care se recurbează rîurile în evantai.

Relieful Cîmpiei Române se caracterizează prin *văi largi* și *interfluvii* (popular «cîmpuri»), ca niște platouri netede cu mici adîncituri de tasare numite «crovuri». În trăsături principale se deosebesc: la nord o zonă mai înaltă, piemontană, ce ajunge pînă la 300 m în apropiere de Pitești și Tîrgoviște, avînd o cuvertură subțire de pietrișuri; mai la sud, în zona Titu-Gherghița, este o fîșie joasă și netedă, cu rîuri «divagante» ca în vestul țării. Pe cea mai mare întindere a sa însă, cîmpia are caracter «tabular», cu interfluvii foarte largi. În sudul Olteniei și de-a lungul văilor din est (Călmățui, Ialomița) se află *dune* de nisipuri, fixate prin culturi agricole. Pe alocuri, în partea estică, apar mici *lacuri sărate* care se datoresc ridicării sărurilor la suprafață prin excesul evaporării apelor din sol în perioadele calde și secetoase. Unele sînt folosite pentru băi (Lacul Sărat lîngă Brăila, Lacul Amara lîngă Slobozia).

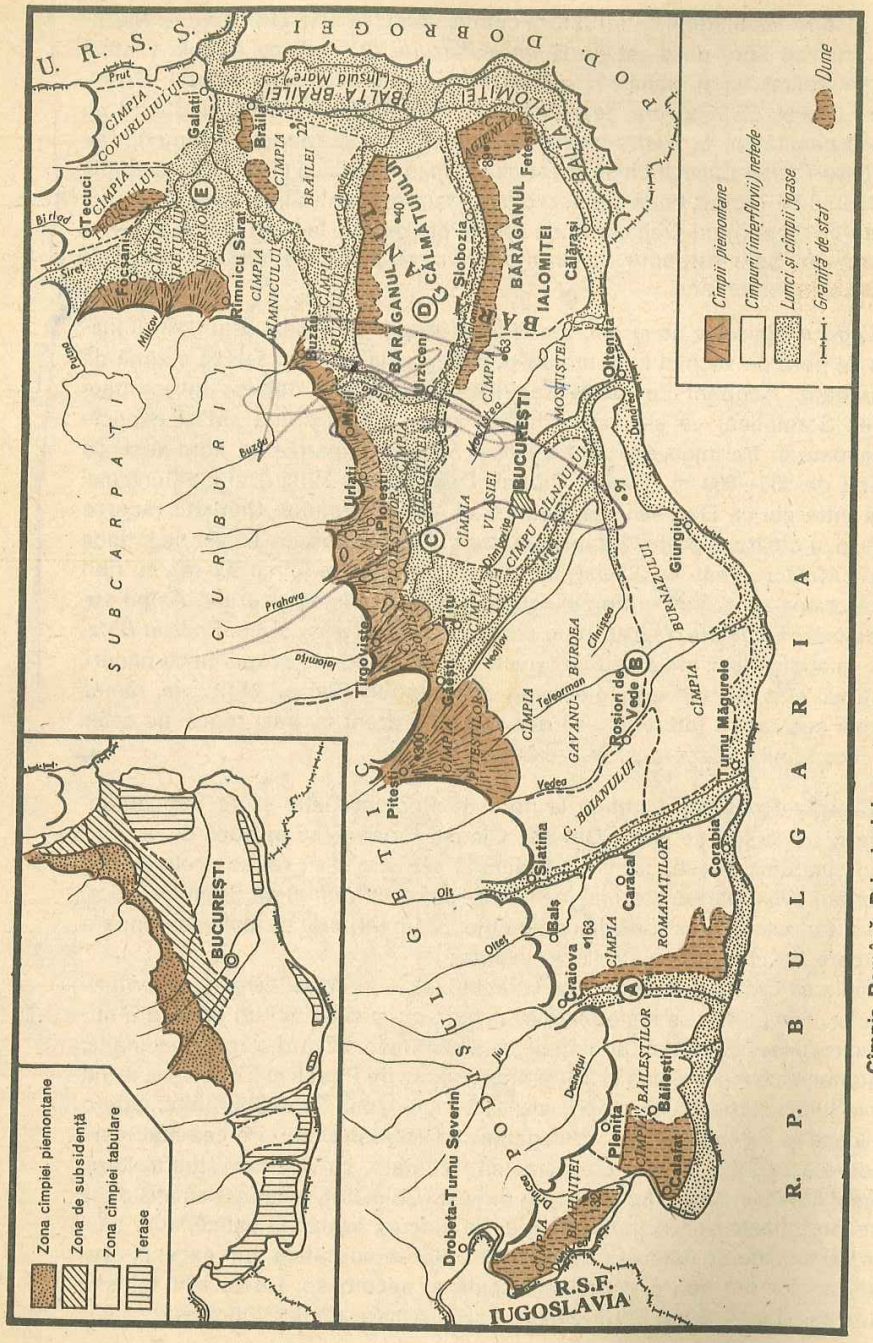

Cîmpia Română. Principalele sectoare:
A. Cîmpia Olteniei; B. Sectorul Olt-Argeș; C. Cîmpia Bucureștilor; D. Bărăganul; E. Cîmpia Siretului Inferior. În chenar zonele genetice ale Cîmpiei Române.

Principalele diviziuni ale Cîmpiei Române sînt: *Cîmpia Olteniei*, acoperită în mare parte cu nisipuri fixate prin vii ori prin culturi irigate; *Cîmpia Găvanu-Burdea*, între Argeș și Vedea, cu văi ceva mai adîncite și pîlcuri de pădure; *Cîmpia Burnazului*, între Cîlnișteа și Dunăre, netedă ca un platou. În partea centrală, *Cîmpia Vlăsiei*, în trecut acoperită cu codri mari, care, ca adăpost, au favorizat apariția, — la o mare răscruce de drumuri — a capitalei țării, București. Estul constituie *Cîmpia Bărăganului*, cu largi interfluvii și climă relativ secetoasă, de unde, necesitatea irigațiilor, extinse mult în ultimile două decenii. De-a lungul Dunării este o *luncă* ce se lărgește spre est, în aval de Călărași, unde fluviul se desparte în două brațe principale. Acesta este domeniul «bălților», pe vremuri inundabile, acum îndiguite și cultivate, îndeosebi în partea de nord, denumită recent «Insula Mare a Brăilei».

Avînd soluri de mare fertilitate din grupa cernoziomurilor, un climat prielnic și mari sisteme de irigație în zonele mai secetoase, Cîmpia Română este principala regiune agricolă a țării, contribuind în medie, cu peste 40% din producția agricolă. În subsolul ei se află și importante zăcăminte de *petrol* și *gaze naturale*.

PODIȘUL DOBROGEI și DELTA DUNĂRII

Podișul Dobrogei, înconjurat de ape (pe două laturi de Dunăre, pe a treia de mare), este un pămînt vechi și complex sub raport geologic. După altitudine, forme de relief și structură geologică, se diferențiază două părți: Masivul Dobrogei de Nord și Podișul Dobrogei de Sud.

Masivul nord-dobrogean este un rest al unor vechi munți cutați în faza hercinică în nord și într-o fază mai veche (caledonian-baikaliană) mai la sud, în bazinul Casimcei (deci cu mult mai vechi decît Carpații). Deși alcătuiți din roci tari (granite, calcare, șisturi verzi ș.a.), supuși unei îndelungate eroziuni și fragmentați tectonic, foștii munți au acum înălțimea unor dealuri. Chiar partea de nord-vest, cea mai înaltă, care păstrează aspecte montane, abia atinge 467 m în *Culmea Pricopanu* și doar 363 m în *Culmea Niculițelului*. Spre est *Dealurile Tulcei* scad treptat în altitudine, terminîndu-se ca o «peninsulă» între apele lagunei Razim și mlaștinile Deltei. Mai la sud, de *Podișul Babadag*, de remarcabilă netezime, se întinde *Podișul Casimcei*, cu relief mai accentuat, în formații petrografice specifice, — șisturile verzi. În această diversitate de roci, o bogăție de seamă o constituie diferitele *materiale de construcție*, dar se exploatează și *pirite cuprifere* (mina Altîn Tepe), *baritină* (Somova). În nord sînt întinse păduri de foioase.

Podișul Dobrogei de sud se întinde între linia Hîrșova-Capul Midia și hotarul de sud al țării. Este un teritoriu care nu depășește decît pe alocuri altitudinea de 100—200 m. Pe un fundament de calcare și gresii sarmatice s-a așternut o cuvertură de loess. Relieful în genere ușor ondulat, este întrerupt de unele abrupturi stîncoase. De-a lungul văii Carasù este partea cea mai joasă, folosită pentru săparea canalului navigabil Dunăre-Marea Neagră.

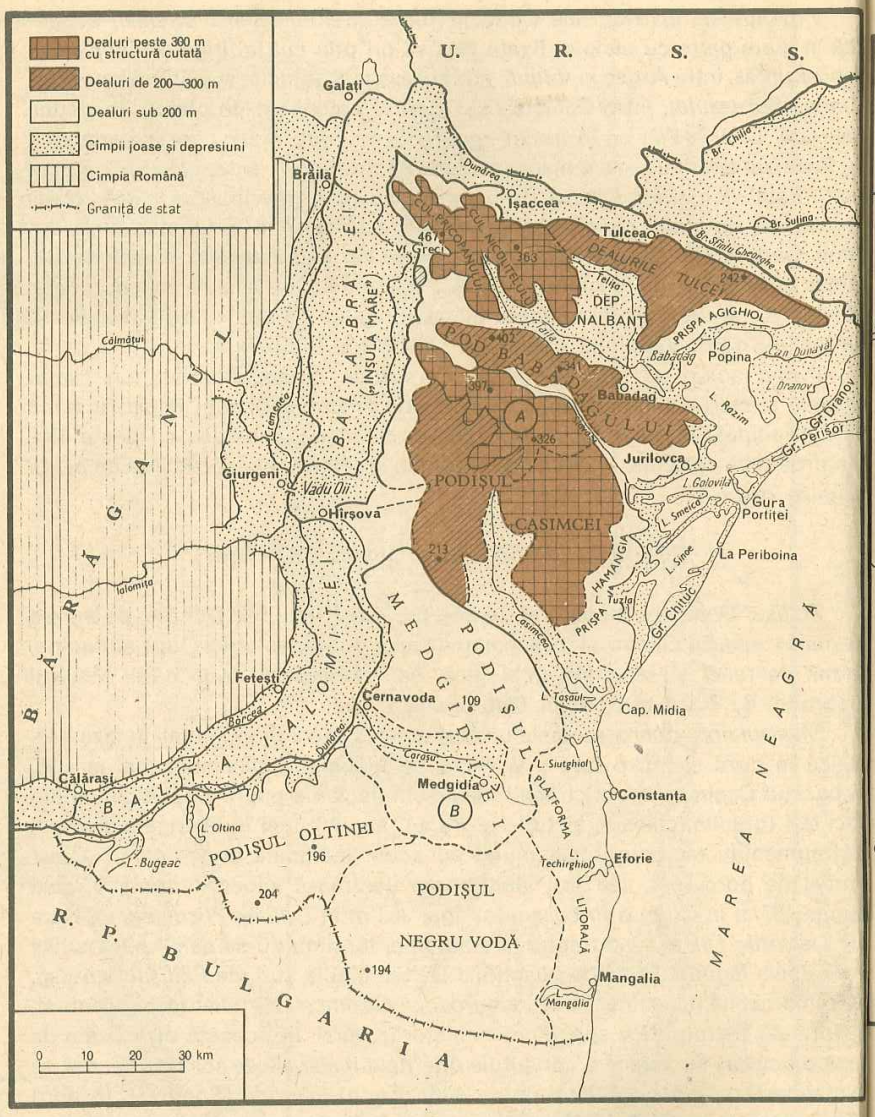

Podișul Dobrogei. Diviziuni principale A. Masivul Dobrogei de Nord. B. Podișul Dobrogei de Sud

Climatul secetos (media anuală a precipitațiilor este sub 400 mm), explică vegetația de stepă. Cu ajutorul irigațiilor, culturile agricole dau rezultate remarcabile. Sînt și vii vestite (Murfatlar pentru vinuri, Ostrov pentru struguri de masă). Pe litoral se înșiră o ghirlandă de stațiuni balneare, de faimă europeană. Constanța, principalul nostru port maritim, a fost considerabil mărit

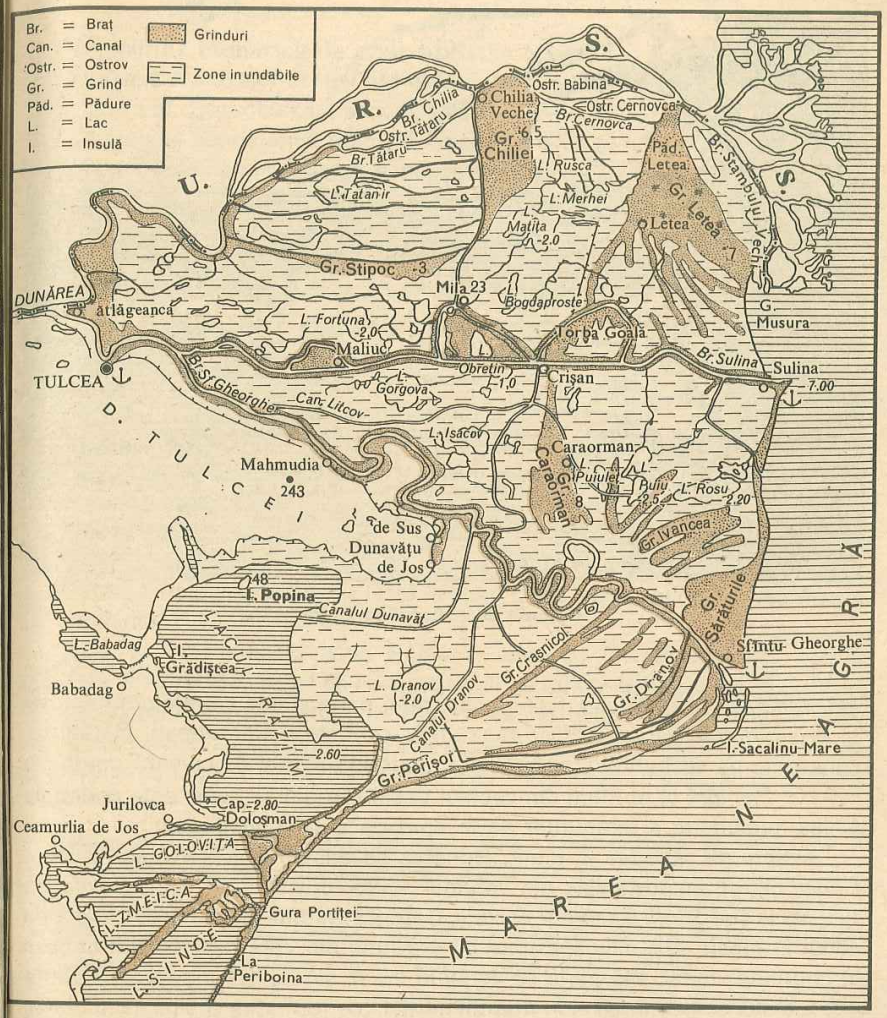

Delta Dunării

ajungînd în prezent să înregistreze cel mai mare trafic portuar din întregul bazin al Mării Negre și din sud-estul european.

Delta Dunării, împreună cu sectorul legunar Razim, ocupă o suprafață de 4 340 km² și constituie partea cea mai joasă de pe teritoriul țării noastre, o cîmpie în formare prin aluvionare. Porțiunile de uscat, la nivele obișnuite ale fluviului, ocupă doar circa 13%, cea mai mare parte a deltei fiind acoperită de mlaștini, lacuri, gîrle și ape permanente. Uscatul este alcătuit din *grinduri*

Colonie de pelicani în Deltă

longitudinale (sau fluviale), fîșii înguste de-o parte și alta a brațelor principale și *grinduri transversale* (fluvio-maritime), ca Letea, Caraorman, Sărăturile, construite pe vechi linii ale țărmului de curenții marini ce creează cordoane litorale. Mai sînt și porțiuni din vechiul uscat pre-deltaic, cum este «grindul» Chilia, prelungire a terenurilor de la nord de deltă (din Bugeac).

Înainte de vărsarea în mare, Dunărea se desparte în trei brațe: la nord *Chilia*, care transportă 68% din volumul apelor fluviului, la mijloc *Sulina*, cu 12%, iar la sud *Sfîntu Gheorghe* cu 20%. Datorită faptului că Dunărea transportă anual în medie 79,5 milioane tone de aluviuni, din care o parte sînt depuse în cuprinsul deltei, altă parte se varsă în mare, se explică aluvionarea continuă a deltei și înaintarea ei în dreptul gurilor (cu formarea «deltei secundare» la gura Chiliei sau a Insulei Sacalin la gura Sfîntu Gheorghe).

Principalele resurse ale Deltei Dunării sînt: fauna piscicolă, stuful, folosit pentru celuloză și pădurile, îndeosebi de esențe moi. Suprafețele agricole sînt încă restrînse. O atracție deosebită pentru turism o constituie peisajul exotic, unic în felul lui pe întregul continent european, cu o foarte variată lume a păsărilor.

Platforma litorală se apleacă lin lîngă țărmul românesc, avînd pînă departe în larg adîncimi reduse. Este o veche cîmpie invadată de apele mării în ultima perioadă a cuaternarului. Multă vreme era doar un domeniu de pescuit; recent forajele efectuate indică surse de hidrocarburi.

POTENȚIALUL CLIMATIC AL ROMÂNIEI

Condițiile climatice de ansamblu. La latitudinea țării noastre, mișcarea generală a maselor de aer atmosferic se produce în mod obișnuit, de la vest spre est. Dezvoltarea unor centri barici — adică areale de mică și de mare presiune atmosferică (numite «arii ciclonale» și «arii anticiclonale») — introduce modificări în această deplasare și au ca urmare apariția unor fronturi de ploi sau schimbări termice, precum și modificări ale direcțiilor de propagare a curenților de aer.

Relieful, în primul rînd prin altitudine, într-al doilea rînd prin orientarea catenelor muntoase, introduce modificări locale destul de însemnate: scăderi de temperatură în raport cu înălțimea și creșterea cantitativă a precipitațiilor la altitudini mai mari. Coridoarele de vale și depresiunile aduc devieri ale curenților atmosferici, inversiuni de temperatură (cu geruri persistente) sau, dimpotrivă, încălziri ca urmare a «efectului de foehn».

În *latitudine*, întrucît teritoriul țării noastre se desfășoară doar pe cinci grade, diferențele nu sînt prea mari. Se înregistrează totuși o medie anuală cu peste 2°C mai scăzută în nord față de Cîmpia Română.

Marea Neagră, întrucît este înconjurată de mase continentale, exercită o influență climatică redusă, ce se manifestă doar prin brize diurne și prin modificări termice pe o fîșie îngustă la țărm (ierni relativ blînde și veri lipsite de canicule).

Luat în ansamblu, climatul României este *continental moderat*, făcînd tranziția între cel al Europei de vest, dominat de influențe oceanice, al Europei de est, continental accentuat (adesea excesiv) și al Europei meridionale, cu climat mediteranean, ajunse la noi peste culmi muntoase înalte. Acestea constituie condiții cu totul favorabile pentru vegetație, pentru o agricultură diversificată.

Caracteristicile elementelor climatice. Temperatura și precipitațiile sînt elemente determinante în aspectul *stărilor vremii*, adică a situațiilor concrete ce se succed zi de zi tot timpul anului. Pentru a defini anumiți indicatori sintetici, cu valabilitate mai îndelungată, se folosesc *mediile* de temperatură, de precipitații etc. Acestea ilustrează caracteristicile *climei*.

Temperatura medie anuală scade ușor în țara noastră de la sud (10—11°C) spre nord (8,5°C), după cum scade și în altitudine (6°C la 1 000 m altitudine, 0°C la 1 800 m). În iulie — luna cea mai caldă din an — temperatura medie este de 22—23° în Cîmpia Română, unde «zilele tropicale» (adică cu temperaturi peste 30°C) sînt în număr de 50—56 anual, fiind favorabile pentru coacerea cerealelor și a culturilor meridionale (orez, piersic...). În ianuarie — luna cea mai rece — media termică variază între —2°C în Cîmpia de Vest și pe litoral, —3°C în Cîmpia Română și —4°C în Cîmpia Jijiei. Continentalismul termic al climatului țării noastre, relativ moderat, rezultă din diferența (amplitudinea) de 25—26° între media lunii celei mai calde și celei mai reci în Cîmpia Română. Amplitudinea este mai redusă în munte, căci muntele are un rol

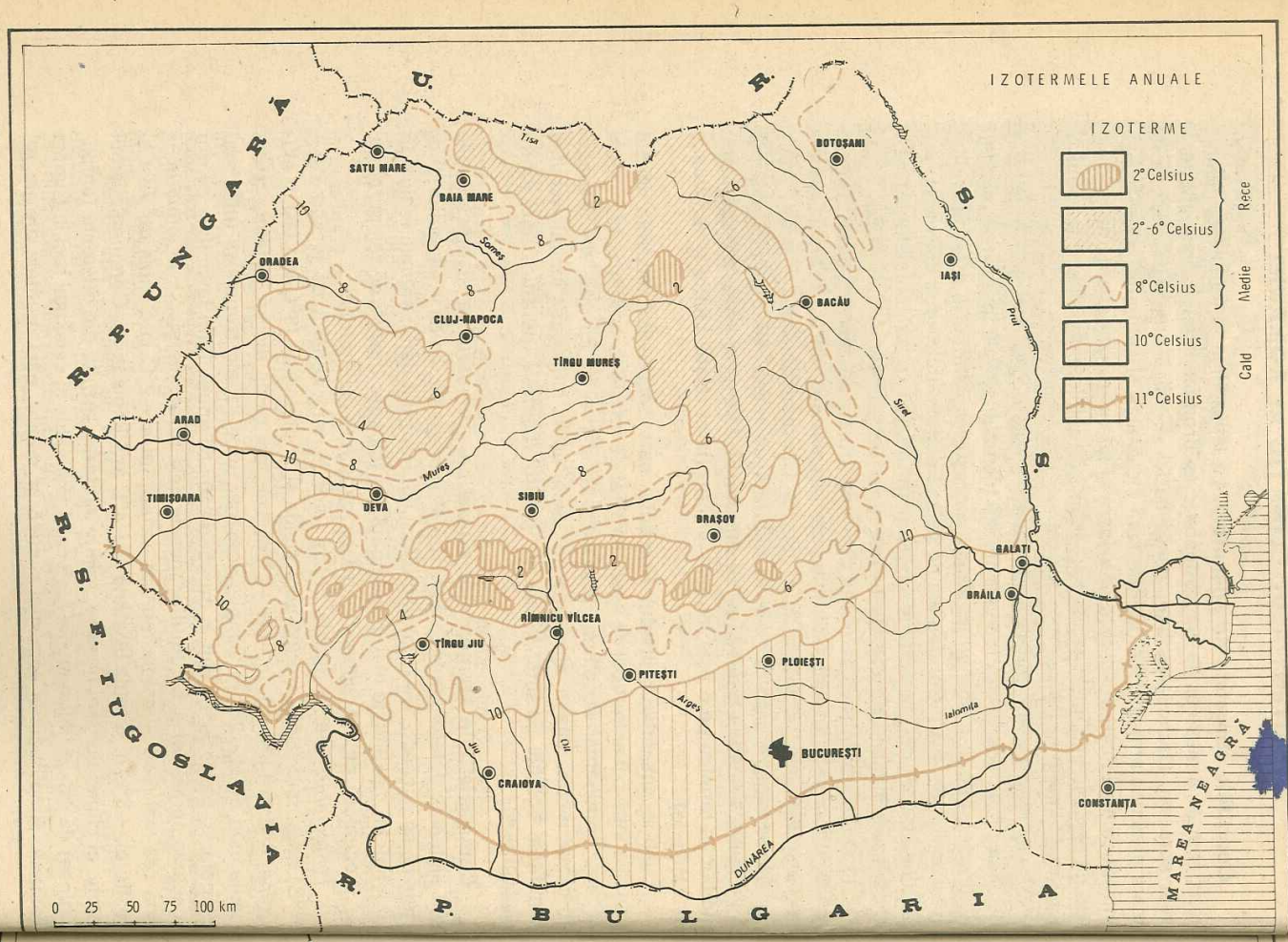
IZOTERMELE ANUALE
IZOTERME
2°Celsius
2°-6°Celsius
Rece
8°Celsius
Medie
10°Celsius
11°Celsius
Cald
R. P. UNGARĂ
U. R. S. S.
R. S. F. IUGOSLAVIA
R. P. BULGARIA
MAREA NEAGRĂ
SATU MARE
BAIA MARE
ORADEA
CLUJ-NAPOCA
TÎRGU MUREȘ
ARAD
TIMIȘOARA
DEVA
SIBIU
BRAȘOV
RÎMNICU VÎLCEA
TÎRGU JIU
PITEȘTI
PLOIEȘTI
BUCUREȘTI
CRAIOVA
BOTOȘANI
IAȘI
BACĂU
GALAȚI
BRĂILA
CONSTANȚA
Tisa
Someș
Mureș
Jiu
Olt
Argeș
Siret
Prut
Ialomița
DUNĂREA
0 25 50 75 100 km

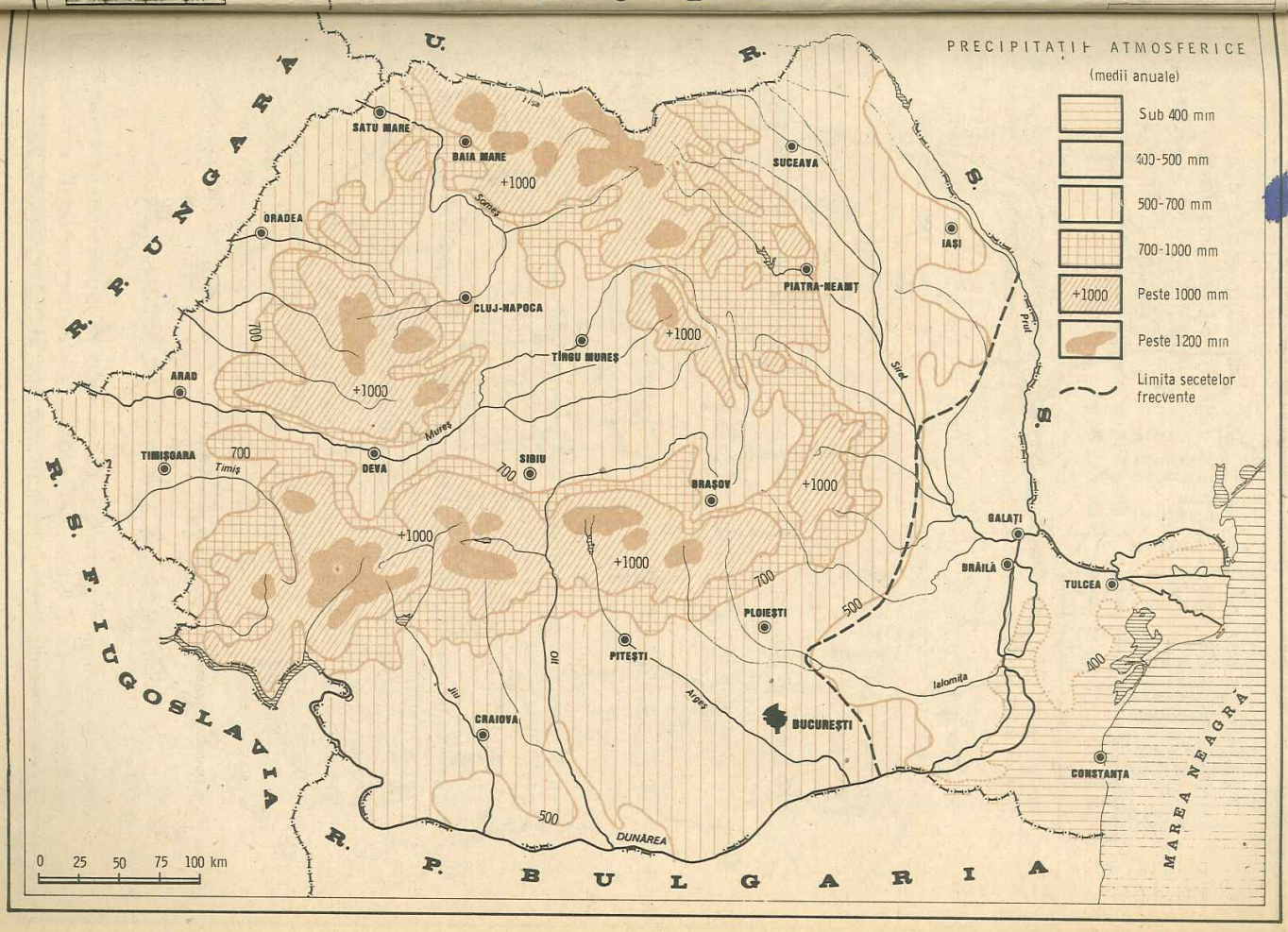
PRECIPITAȚII ATMOSFERICE
(medii anuale)
Sub 400 mm
400-500 mm
500-700 mm
700-1000 mm
+1000 Peste 1000 mm
Peste 1200 mm
Limita secetelor frecvente
R. P. UNGARĂ
U. R. S. S.
R. S. F. IUGOSLAVIA
R. P. BULGARIA
MAREA NEAGRĂ
SATU MARE
BAIA MARE
ORADEA
CLUJ-NAPOCA
TÎRGU MUREȘ
ARAD
TIMIȘOARA
DEVA
SIBIU
BRAȘOV
PITEȘTI
PLOIEȘTI
BUCUREȘTI
CRAIOVA
SUCEAVA
IAȘI
PIATRA-NEAMȚ
GALAȚI
BRĂILA
TULCEA
CONSTANȚA
Timiș
Someș
Mureș
Jiu
Olt
Argeș
Siret
Prut
Ialomița
DUNĂREA
0 25 50 75 100 km

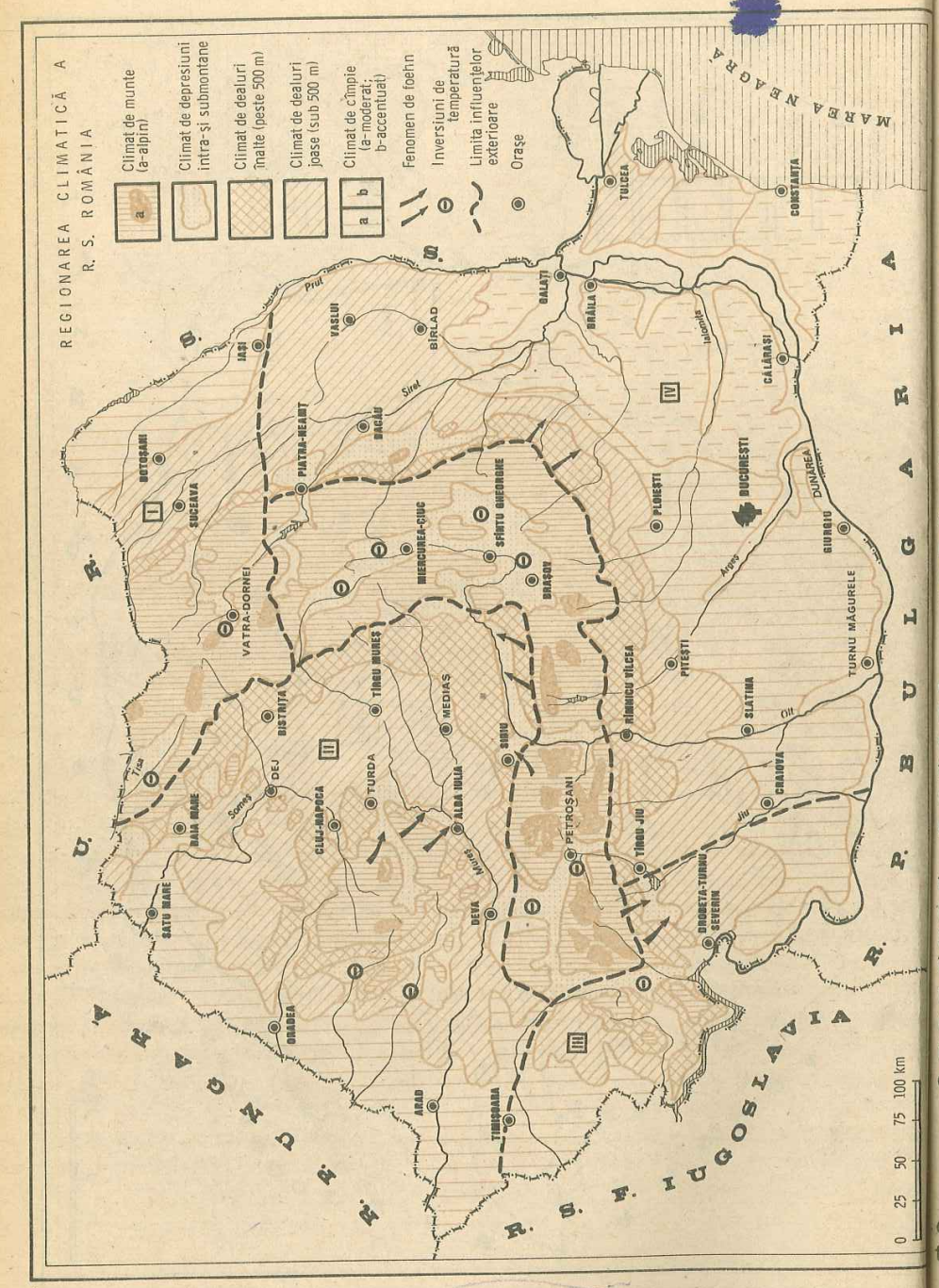

moderator. Maximele şi minimele absolute de temperatură sînt mult mai distanţate: —38,5°C la Bod (Braşov), înregistrată în 25 ianuarie 1942 şi 44,5°C la staţia meteorologică Ion Sion (Brăila), la 10 august 1951. Asemenea valori sau apropiate, sînt numai întîmplătoare, datorîndu-se convergenţei mai multor factori ocazionali.

Vînturile determinate de circulaţia generală a aerului deasupra Europei şi de schimbările centrilor barici, poartă denumiri intrate în limbajul comun: *Vîntul de vest*, aducător de precipitaţii, *Crivăţul*, care bate iarna de la est, geros şi uscat, *Austrul*, o componentă mediteraneană, cald şi uscat vara, ploios iarna. Mai sînt şi vînturi locale ca: *Vîntu Mare*, un fel de foehn al munţilor noştri, *brizele marine* etc.

Precipitaţiile atmosferice scad în medie de la vest la est (630 mm în Cîmpia de Vest, 500—600 mm în Cîmpia Română, sub 400 mm în Dobrogea) şi cresc cu altitudinea. În ţinuturile deluroase cad 700—800 mm precipitaţii pe an, iar în munţii înalţi peste 1 200 mm, ceea ce contribuie la buna alimentare a rîurilor cu izvoarele în Carpaţi. Precipitaţiile au la noi un regim neregulat. Valorile menţionate sînt medii multianuale. Sînt însă ani ploioşi în care, în acelaşi loc, pot cădea precipitaţii aproape duble şi ani secetoşi în care precipitaţiile se înjumătăţesc. Studiul *secetelor* din ţara noastră ca şi neregularitatea ploilor au indicat ca necesare *irigaţiile*, care s-au extins mult în ultimele două decenii.

Regionarea climatică. Pe teritoriul R.S. România se diferenţiază trei etaje de climă: unul *montan*, răcoros (6—0°C), cu precipitaţii abundente (800—1 200 mm) şi vînturi mai puternice; un *climat de dealuri*, mai cald (8—10°C medie anuală) şi precipitaţii mai reduse dar suficiente pentru vegetaţia forestieră (600—700 mm); un *climat de cîmpie* care cuprinde şi zona dealurilor mici, cu medii termice ridicate (10—11°C în Cîmpia Română şi Dobrogea), dar cu precipitaţii reduse şi secete mai frecvente.

În zonele de altitudine mai redusă, propagarea influenţelor din alte sectoare ale continentului este mai intensă. S-au putut astfel diferenţia mai multe nuanţe ale climatului: unul de tip *banatic* (submediteranean), în SV ţării (inclusiv părţi din Oltenia), cu ploi de toamnă şi ierni blînde, unul *panonic* în vestul ţării, umed şi moderat termic, unul *pontic*, în SE ţării, secetos, cu ploi rare, avînd regim torenţial, şi unul *scandinavo-baltic*, rece (geros iarna) şi umed, specific pentru Moldova de nord şi Maramureş. *Litoralul* dispune de ierni blînde (influenţa mării) şi veri secetoase, cu numeroase zile senine, ceea ce creează condiţii deosebit de favorabile pentru helioterapie.

3. RESURSELE DE APĂ ALE ROMÂNIEI

Dunărea şi importanţa ei economică. Pentru ţara noastră Dunărea constituie una dintre componentele esenţiale ale naturii locurilor. Ea colectează aproape întreaga reţea de ape curgătoare (în afara cîtorva mici rîuri

dobrogene). Afluenții ei principali formează un fel de aureolă în jurul cununei Carpaților, iar afluenții de al doilea ordin au direcții radiale, ferăstruind prin văi transversale munții, fapt deosebit de favorabil căilor de comunicație interioare.

Dunărea este cel mai important fluviu intențional din Europa, pe care o străbate de la vest la est, din apropierea Rinului pînă la Marea Neagră. La intrarea în țara noastră are un debit mediu de 5 560 m^3/s, datorită în bună parte aportului adus de afluenții mari pe care îi adună în zona de convergență hidrografică din apropiere de Belgrad (Drava, Tisa, Sava, Morava) care-i dublează debitul. Pe teritoriul țării noastre Dunărea parcurge 1 075 km și adună o mare cantitate de ape, astfel că la Tulcea, înainte ca fluviul să se despartă în brațe și să-și resfire apele pe numeroase gîrle, debitul ajunge la 6 300 m^3/s, egal cu al Volgăi.

Pe parcursul ei românesc, Dunărea cuprinde patru sectoare cu caractere diferite. *Defileul* dintre Baziaș și Orșova, odinioară cu mari dificultăți în calea navigației (stînci în albie, curenți în vîrtej...), pus în valoare prin crearea marelui baraj de la Porțile de Fier, unul dintre cele mai mari sisteme hidroenergetice și de navigație (cu duble ecluze) din Europa. *Sectorul Porțile de Fier-Călărași*, unde fluviul curge într-o singură albie (cu cîteva mari ostroave), dispune de adîncimi ce asigură un pescaj minim de 2 m (la ape mici). Acesta va spori prin crearea acumulărilor datorite barajelor de la Ostrovu Mare (numit, prin comparație, «Porțile de Fier II»), iar mai apoi, și cel de la Turnu Măgurele-Nikopol în proiect. *Sectorul Călărași-Brăila* se caracterizează prin despărțirea fluviului în două brațe ce închid în interior două incinte, pe vremuri cu mlaștini, lacuri și păduri, în prezent îndiguite, drenate și cultivate agricol. În aval de Brăila este *Dunărea maritimă*, cu adîncimi mai mari, ceea ce asigură circulația navelor maritime (7 m pescaj). Navigația în sectorul Deltei se face pe brațul Sulina, canalizat și permanent dragat de aluviunile ce se depun cu deosebire la vărsarea în mare («bara» de la Sulina).

Rîurile interioare. După bazinele colectoare și locul de vărsare, rîurile interioare se împart în trei grupe: 1. *Grupa de vest*, avînd colector Tisa, cuprinde *Vișeul*, rîul Maramureșului, *Someșul*, cea mai mare apă a Transilvaniei de nord, care se alimentează atît din Carpații Orientali prin *Someșul Mare*, cît și din Munții Apuseni prin *Someșul Mic*, unite la Dej; cînd ajunge în cîmpie, pe la Satu Mare, are un debit bogat care-i fixează locul al 4-lea între rîurile țării. Din Munții Apuseni spre granița de vest curg cele trei *Crișuri: Repede* ce trece prin Oradea, *Negru* care drenează Depresiunea Beiușului și *Alb* ce străbate zona minieră de la Brad, apoi Depresiunea Zarandului. Ca volum de ape purtate sînt cam egale. Cel mai mare rîu al Transilvaniei este însă *Mureșul*, care izvorăște din Carpații Orientali, de unde primește și doi afluenți principali (*Tîrnavele*), dar se alimentează și din Munții Apuseni prin *Arieș* și din Carpați Meridionali prin *Sebeș* și *Strei*. Tot spre vest curge și *Timișul*, principalul rîu al Banatului, dar care nu este afluent al Tisei, ci se varsă direct în Dunăre.

2. *Grupa de sud*, cuprinde afluenții direcți ai Dunării, după ce fluviul iese din defileu la Porțile de Fier pînă la gura Ialomiței. Rîurile mai mari sînt: *Jiul* care străbate cele două principale bazine carbonifere ale țării (cel de huile de la Petroșani și cel de lignit de la Rovinari-Motru) și zona industrială a Craiovei; *Oltul* cu un traseu complex, ferăstruiește mai multe defilee în munți (Tușnad, Racoș, Turnu Roșu, Cozia), în lungul său construindu-se o salbă de lacuri de acumulare și hidrocentrale care vor însuma, în total circa 1 000 MW forță instalată, cursul său inferior urmînd să devină navigabil. Din Munții Făgăraș, *Argeșul* își adună principalii săi afluenți, reuniți în mănunchi aproape de Pitești, în amonte de care se înșiră un mare sistem de lacuri și hidrocentrale. A doua mare confluență la sud de București unde primește *Neajlovul* și *Dîmbovița*. *Ialomița*, cu izvoarele în Munții Bucegi, traversează Cîmpia Română de la vest la est, inclusiv partea mai secetoasă — Bărăganul, unde apele ei sînt folosite la irigații, scăzînd ca debit spre vărsare. Principalul afluent este *Prahova*.

3. *Grupa estică* cuprinde două rîuri principale: *Siretul*, cel mai mare ca debit dintre rîurile țării (225 m^3/s) și *Prutul*, deși mai lung are ape mai puține. Siretul adună toate apele de pe versantul estic al Carpaților Orientali (*Suceava*, *Moldova*, *Bistrița* cel mai mare dintre afluenți, *Trotușul*, *Buzăul*). Prutul are afluenți mici și regim de scurgere foarte variabil, de unde necesitatea construirii marelui lac de acumulare de la Stînca lîngă Ștefănești pentru alimentări cu apă și regularizarea cursului.

Întrucît apele rîurilor au în majoritatea cazurilor proveniență pluvială (în foarte mică măsură nivală sau subterană), acestea se caracterizează prin mari variații de debit, consecință a continentalismului climatic. La mari ploi torențiale, cum s-au înregistrat în 1970 și 1975, unele rîuri au produs inundații (Someșul a ajuns la un debit pe jumătate cît al Dunării). Îndiguirile făcute înlătură în mare parte acest pericol, protejînd terenurile din vecinătate.

Apele subterane. Acestea se împart în: *freatice*, de mică adîncime, influențate în mare măsură de precipitații și, *de adîncime*, considerate captive, provenind prin infiltrări de foarte lungă durată din apele de suprafață, reîmprospătarea lor făcîndu-se în cicluri seculare sau chiar geologice.

Apele freatice sînt, la munte, discontinui și uneori mineralizate, fie prin gaze (de exemplu borvizurile din estul Transilvaniei), fie prin săruri (folosite terapeutic). În calcare există arii de discontinuitate sau dimpotrivă de mari acumulări, ca în partea centrală a Munților Apuseni sau în Banat. La limita Subcarpaților sînt adesea intens sărăturate. Sub depozitele loessoide sau aluvionare din cîmpie se localizează de asemenea la adîncimi relativ mari. În zonele bîntuite de secete, cum este Bărăganul, datorită evaporației intense de vară, ele antrenează, în mișcarea lor ascensională, sărurile din stratele sedimentare, creînd sărături (cu acumulări de valoare balneară în unele locuri).

Apele de adîncime se întîlnesc numai în zonele extracarpatice și au adesea caracter ascensional sau artezian. În vestul țării, cele din lungul faliilor din fundamentul marginal carpatic sînt *termale*, avînd și unele săruri în conținut (de pildă bicarbonate-sulfatate la Băile Felix, 1 Mai, Tinca, Moneasa). Oradea

Apele din Republica Socialistă Romă

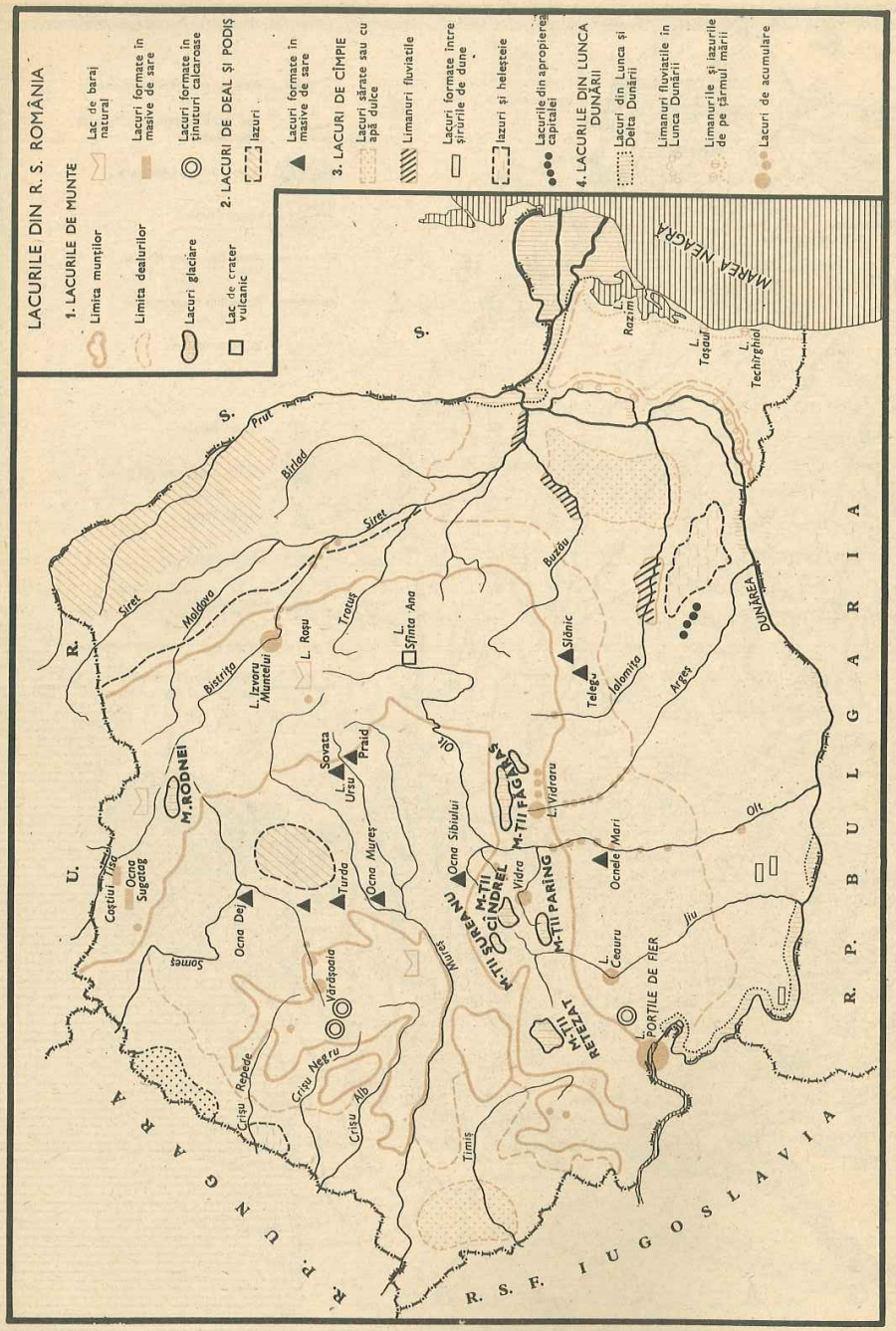

Lacurile din R.S. România

și împrejurimile ei stau pe ape termale de adîncime, bogate ca debite, folosite nu numai pentru băi, ci și la termoficarea unor cartiere, la încălzirea serelor sau ca apă industrială. Apele termale continuă și mai la sud, pe toată bordura Cîmpiei de Vest pînă la Arad și Timișoara, iar la nord pînă la Satu Mare. Se pune tot mai susținut problema folosirii lor în scopuri energetice.

Lacurile. Acestea ocupă o suprafață doar de 1,1% din teritoriul țării, dar au o importanță multiplă, nu numai turistică ci și piscicolă. Cele mai mari lacuri sînt la țărmul mării, fie *lagune* ca *Razim* (415 km²), *Sinoie*, iar mai la sud *Siutghiol* cu apă dulce; fie *limane maritime*, ca *Techirghiol* cu apă sărată și nămoluri curative. Sînt și *limane fluviale* de felul lacurilor *Mostișteа*, *Oltina* ș.a. la Dunăre, sau *Snagov* și *Căldăruși* la nord de București, amenajate pentru agrement și sporturi nautice.

Din categoria lacurilor construite de om, tradiționale sînt *iazurile* (unele dintre ele de sute de ani), mai numeroase în Cîmpia Moldovei (mai mare iazul *Dracșani* din județul Botoșani) și în Cîmpia Transilvaniei. În ultimele două decenii s-au construit numeroase *lacuri de acumulare* de interes energetic, dar și pentru alimentări cu apă, regularizarea debitelor etc. Mai mari sînt *Izvoru Muntelui* pe Bistrița (33 km²), *Vidra* pe Lotru, *Vidraru* pe Argeș etc.

Pe munții înalți (Făgăraș, Parîng, Retezat, Rodna) sînt numeroase *lacuri glaciare*, formate în excavațiile săpate de foștii ghețari cuaternari. În genere acestea au dimensiuni mici, dar constituie elemente de atracție turistică. Unele au însă adîncimi pînă la 15—20 m (*Podragul Mare* în Făgăraș, *Gîlcescu*

Lacul Sf. Ana

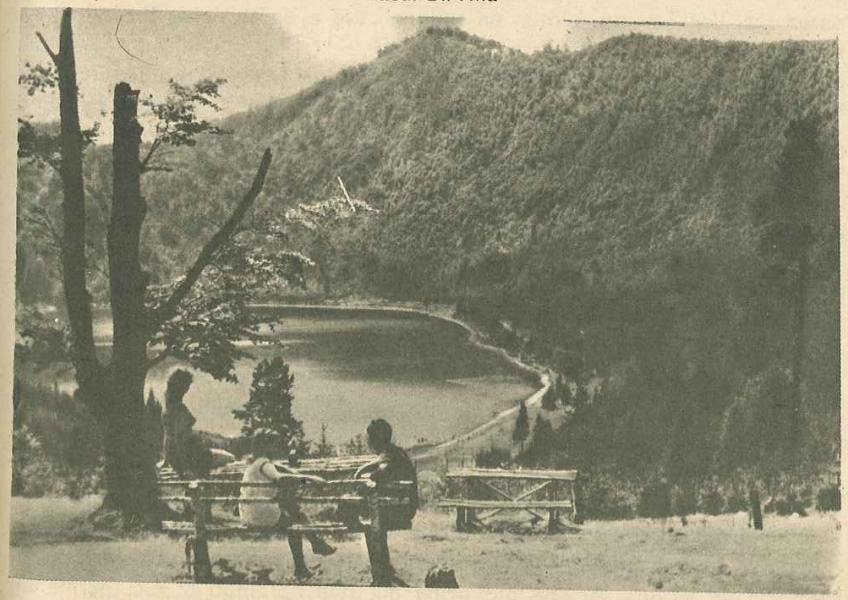

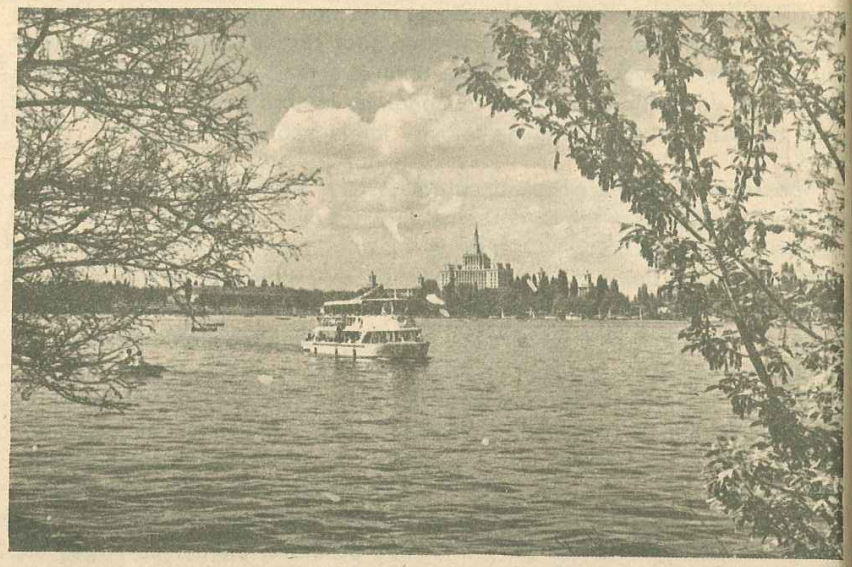

Lacul Herăstrău

în Parîng, *Bucura* și *Zănoaga* în Retezat). Ca unicate menționăm *Lacu Sf. Ana*, într-un crater vulcanic lîngă Băile Tușnad sau *Lacu Roșu*, format prin surparea (în 1838), a unui pinten de munte, care a barat Valea Bicazului, mai sus de chei.

Marea Neagră. Avîndu-și originea în vechea Mare Sarmatică, mult mai întinsă, Marea Neagră are o suprafață de 462 535 km^2 (împreună cu Marea Azov). Este o mare *de tip continental*, legîndu-se prin strîmtori (Bosfor și Dardanele) cu Mediterana, iar de acolo cu întreg oceanul planetar. Are puține *insule*, iar ca *peninsule* cea mai mare este Crimeea. Originalitatea Mării Negre constă în *lipsa curenților verticali*, care ar asigura pătrunderea aerului în adînc. Aceasta explică existența a două strate de apă: unul în adînc, ceva mai sărat (22‰), neaerat, ceea ce pricinuiește acumularea de gaze toxice (H_2S), fiind lipsit de viețuitoare; altul la suprafață (circa 180 m grosime), alimentat cu ape fluviale, deci mai dulce (doar 17—18‰ salinitate), influențat de factorii climatici. Numai în cel superior se dezvoltă fauna. În nord-vestul mării, deci în dreptul țării noastre, platforma continentală, cu adîncimi reduse, face ca bogăția faunei să fie mai mare.

În Marea Neagră s-au identificat două feluri de *curenți:* unul de descărcare a apelor sărate din Mediterana prin Bosfor și invers de transfer pe la suprafață a apelor mai puțin sărate din Marea Neagră spre Mediterana (sînt *curenți de compensație);* altul este un *curent de suprafață*, cu traseu circular, provocat de vînturi. Acesta din urmă nu este continuu și nici permanent

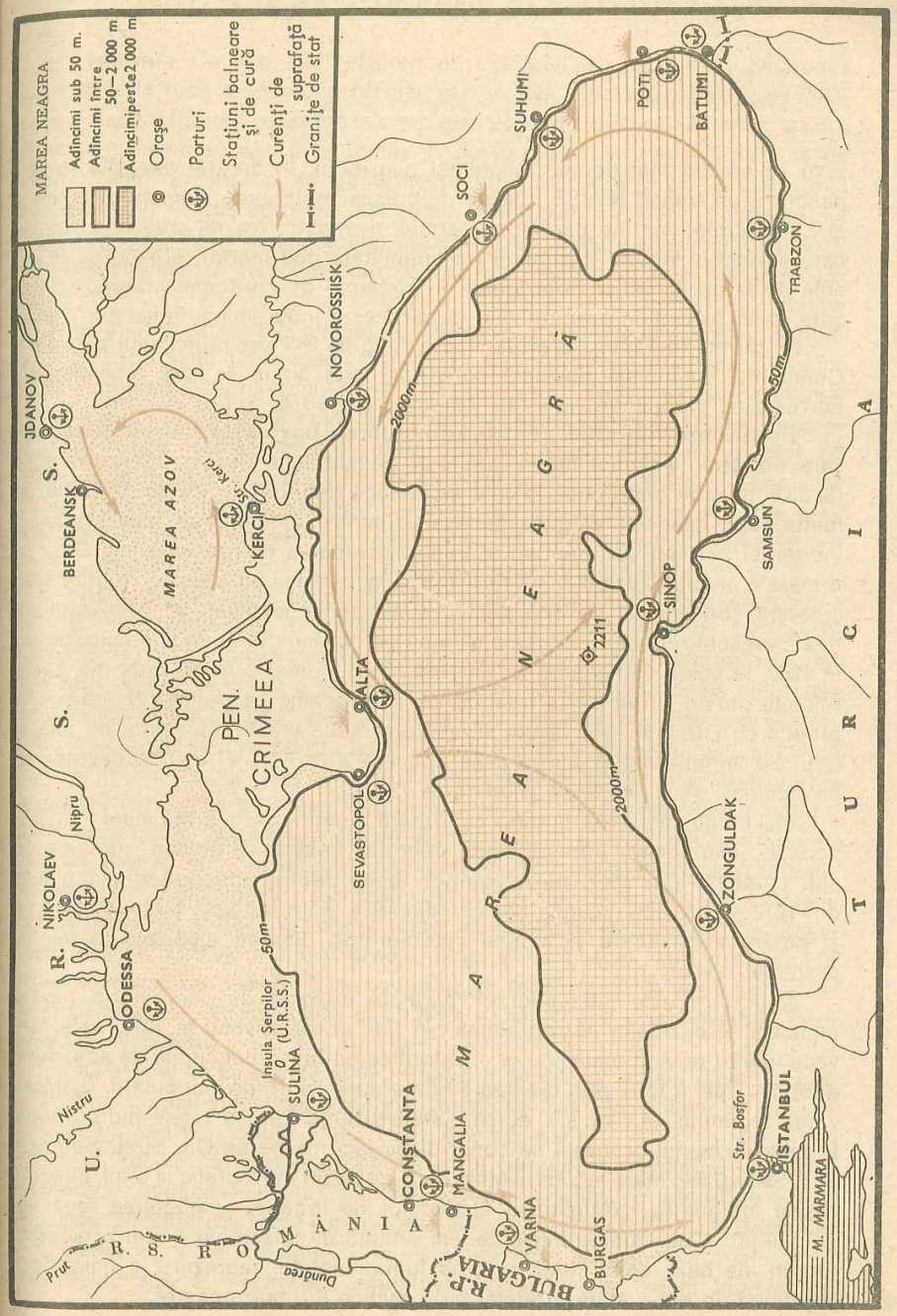

Marea Neagră

cum se credea mai demult, ci numai ocazional. În dreptul țărmului românesc are un traseu NV-SE. Lui se datorește împingerea aluviunilor fluviale și a nisipurilor marine paralel cu țărmul și construirea de *cordoane litorale* care au închis laguna Razimului (în antichitate golf marin), precum și limanele de la gurile văilor dobrogene. În sistemul de cordoane litorale conjugate, s-au format în vremuri mai depărtate, grindurile maritime din Deltă.

Pe țărmul românesc al Mării Negre, lung de 245 km, principalul port este Constanța, cu incintă portuară construită prin diguri în larg. Însemnătate portuară de perspectivă mai au *Mangalia* în sud și *Sulina* în nord.

Programul național pentru amenajarea bazinelor hidrografice din țara noastră. Volumul mediu anual al ansamblului rîurilor interioare este de 38,8 miliarde metri cubi, la care se adaugă debitul Dunării de 200 miliarde metri cubi, ceea ce asigură necesarul pentru alimentarea localităților, a industriei și irigațiilor, precum și pentru echiparea hidroenergetică. Dar, ca urmare a industrializării în ritmuri înalte, a extensiunii spațiilor irigate și a creșterii consumului de apă pentru alimentarea localităților, necesarul de apă a crescut repede în ultimele decenii pe întreaga țară, de la 3 miliarde m^3 în 1960, la peste 20 miliarde m^3 în 1980. Cum numai o mică parte din apele folosite provin și din pînza freatică, ne dăm seama că rîurile interioare, împreună cu Dunărea, vor trebui să asigure multă vreme necesarul de apă al țării. Se impune astfel o riguroasă aplicare a legilor ce interzic deversarea de poluanți și, bineînțeles, eliminarea risipei.

Mai multe decrete și hotărîri au urmărit menținerea în bună stare a apelor noastre. Menționăm între acestea decretul pentru «Protecția surselor de apă potabilă» din 1967, de asemenea legea pentru «gospodărirea apelor» din 1972 și mai ales «Legea apelor» din 1974. Fără îndoială toate legiferările și hotărîrile privitoare la mediul înconjurător, cuprind dispoziții și pentru protecția apelor.

Important este îndeosebi «Programul național de perspectivă pentru amenajarea bazinelor hidrografice» din țara noastră, votat în 1976, care prevede lucrări privind amenajarea și valorificarea într-o concepție de ansamblu a tuturor apelor țării, prin crearea a numeroase lacuri de acumulare, regularizarea regimului rîurilor ș.a. adică sistematizarea întregii rețele hidrografice. În cadrul acestui program se construiesc lacurile de pe Olt, Siret, Someșul Mic, Sebeș, Rîu Mare etc. derivațiile de la un bazin hidrografic la altul, desecările și îndiguirile, extensiunea sistemelor de irigație, combaterea eroziunii solului etc. Cuprinderea într-o vedere unitară de ansamblu a tuturor acestor lucrări, pe baza unor studii riguros fundamentate, reprezintă o garanție a menținerii în bună stare a rețelei hidrografice din țara noastră.

4. POTENȚIALUL BIOGEOGRAFIC ȘI PEDOGEOGRAFIC

Vegetația. Cel mai vechi element al vegetației actuale care se păstrează din perioada rece a ultimului glaciar este *molidul*, esență nord-europeană, care a rezistat frigului coborînd în cîmpie. În perioada de încălzire postglaciară (holocen), încep să pătrundă foioasele dinspre sud, iar molidul să urce pe munți. *Fagul*, azi comun în pădurile noastre, pătrunde tîrziu în holocenul superior, din vestul Europei. Mai tîrziu, înaintează din estul continentului *stepa*. Așadar, în forma ei actuală, vegetația țării noastre este relativ recentă.

Tabloul actual al vegetației naturale însumează aceste pătrunderi și transformări în timp, grupînd formațiile vegetale într-o armonioasă etajare după altitudine. În zonele joase, de cîmpie și dealuri puțin înalte din sud-estul țării (Bărăgan, Dobrogea centrală și sudul Moldovei), erau caracteristice pînă la începutul secolului al XIX-lea pajiștile *stepei*. În vecinătatea acestora, *silvostepa*, cu pîlcuri de pădure (cuprinzînd stejarul pufos și stejarul brumăriu) se întinde tentacular spre nord, pînă în Cîmpia Moldovei, în vest, pe lîngă Dunăre, pînă la sudul Cîmpiei Olteniei și, insular, chiar în Cîmpia de Vest. Devenite importante zone agricole, atît stepa cît și silvostepa s-au transformat, s-au îmbogățit în specii (inclusiv arborescente), astfel că azi nu mai cuprind decît resturi ale acestor formațiuni inițiale.

O parte însemnată a teritoriului țării, începînd pe alocuri chiar din cîmpie (Vlăsia, Teleormanul în Cîmpia Română, Cozancea în Cîmpia Moldovei), pînă la 1 800 m altitudine în munte (iar în nordul țării pînă la 1 600 m) o constituie *zona de pădure*. Și ea a suferit restrîngeri îndeosebi în zonele deluroase (și bineînțeles de cîmpie), apte pentru agricultură; dar pădurea și-a păstrat mai bine caracteristicile proprii fiecărui etaj. Astfel, la altitudini mici, în medie sub 500 m (excepțional mai sus), se întinde *etajul stejarului*, alcătuit, la partea inferioară din specii de stejar termofile (cerul și gîrnița), din stejar pedunculat iar la partea superioară din gorun. Se adaugă și alte specii de foioase (carpen, ulm, tei etc.). *Etajul fagului* urcă din Subcarpați și dealurile mai înalte din Podișul Transilvaniei pe munții mai scunzi din Banat, Munții Apuseni, ajungînd pînă pe la 1 200 m, iar în amestec cu rășinoasele chiar mai sus. *Etajul coniferelor*, cuprinzînd molidul, bradul, pinul și pe alocuri zada, urcă pînă la limita superioară a pădurii. Cele trei etaje se interferează în zone de tranziție și pe alocuri — prin văi reci și umbrite — se produc chiar inversări între etajele de vegetație.

Zona alpină, de pe munții înalți, a putut fi numită și «stepa rece» întrucît dominante sînt pajiștile, împestrițate la partea inferioară cu tufișuri de ienupăr și jneapăn, sau alți arbuști pitici (afin, merișor ș.a.).

În lungul văilor mari, datorită umezelii persistente, apare o vegetație specifică de «luncă», cu stuf, papură, rogoz și adesea cu pîlcuri de sălcii, plop, arin. Se remarcă așadar o mare varietate a vegetației spontane în România.

Fauna. Ca și la vegetație, rigorile perioadelor glaciare din cuaternarul inferior, au dus la dispariția elementelor faunistice mai vechi (mastodon,

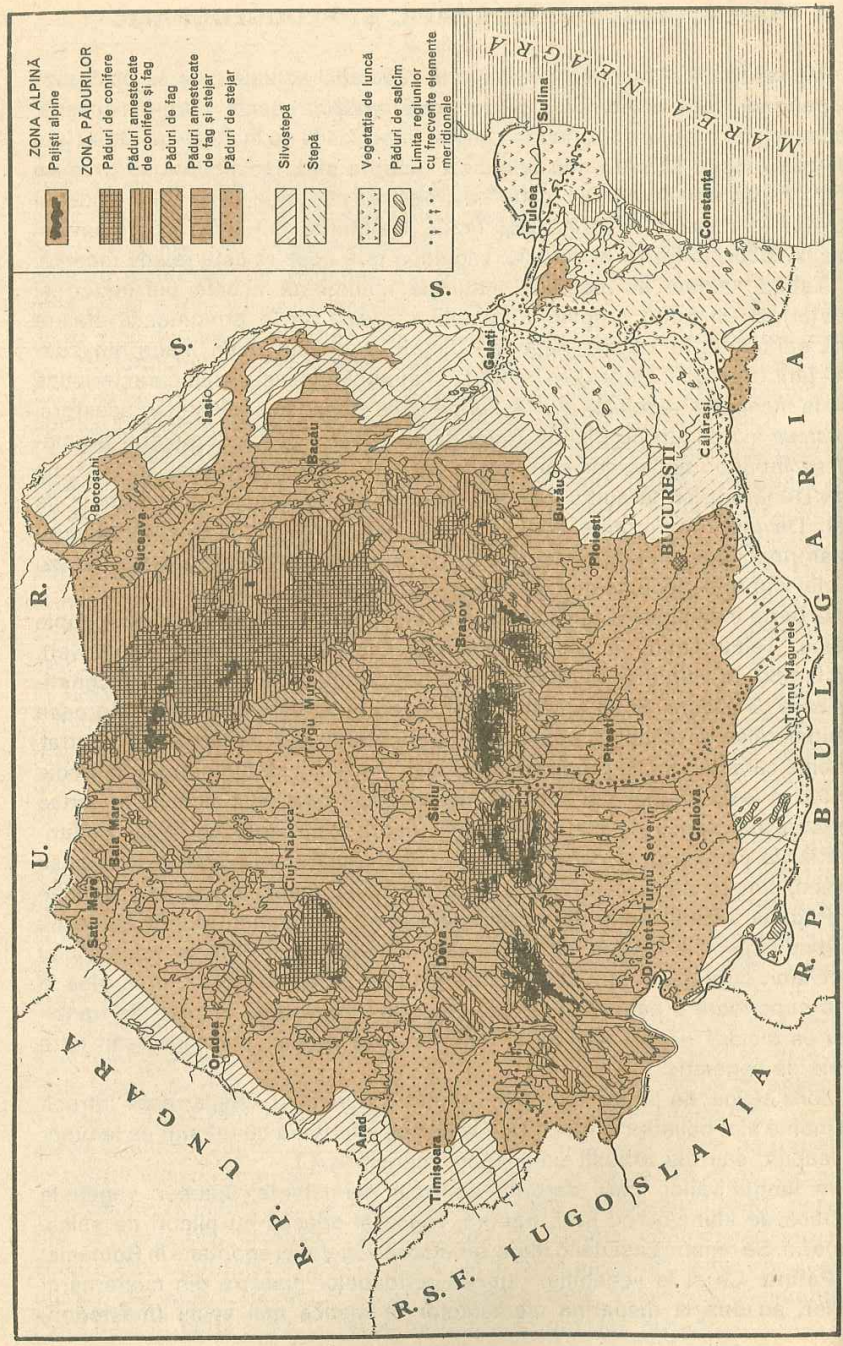

rinocer, tapir, gazele). Fauna actuală s-a format în postglaciar (holocen) prin elemente venite din sudul Europei cu circa 10 000 de ani în urmă. Cele mai recent venite, sau introduse prin colonizare, sînt cerbul lopătar, fazanul și numai de cîteva decenii, prin iviri spontane, cîinele enot și bizamul în Delta Dunării.

Există o strînsă legătură între zonele de vegetație (care oferă hrană și adăpost) și repartiția teritorială a faunei. Astfel, în *zona stepei și silvostepei*, atît de intens transformată, caracteristice sînt rozătoarele (iepurele — ce urcă și în etajul forestier,— popîndăul, hîrciogul, orbetele ș.a.), iar dintre păsări, tot mai rare sînt dropia, prepelița, potîrnichea. Dropia este ocrotită de lege.

Pentru *pădurile de foioase* specifice sînt mistrețul și viezurele, precum și animale de pradă, lupul, vulpea, pisica sălbatică, alături de specii pătrunse fie din silvostepă (iepurele), fie din etajul coniferelor (căprioara, veverița). Se adaugă o mare varietate de păsări: ciocănitoarea, cinteza ș.a. În *pădurile de munte* sînt mamifere mari de interes cinegetic, ca ursul, cerbul, rîsul sau, dintre păsări, cocoșul de munte, găinușa de alun ș.a. Mai sus încă, în *zona alpină*, se menține o relictă din glaciarul tîrziu, capra neagră, repopulată și în unele masive din care dispăruse recent (Rodna, Ceahlău, Bucegi), iar dintre păsări, acvila de munte.

Fauna acvatică se diferențiază de asemenea după altitudine. În apele reci de munte este domeniul păstrăvului. Mai jos, la altitudini mijlocii, se succed cleanul, apoi mreana, iar în apele mari de cîmpie caracteristic este crapul, mai frecvent în Dunăre și afluenții principali. Alături de această specie mult apreciată, trăiesc: carasul, știuca, plătica, șalăul ș.a. Pe cursul Dunării pătrund însă, în perioada depunerii icrelor, și pești marini migratori de mare valoare — sturionii (nisetrul, morunul, păstruga, cega), acei «pești fără oase» cum îi menționa în antichitate Herodot; ei trăiesc numai în bazinele Mării Negre și Mării Caspice.

În *Marea Neagră* reprezentative sînt scrumbiile albastre, calcanul și pești mai mici ca hamsiile, stavrizii, guvizii. Se vede așadar că atît în pădurile, cît și apele țării noastre, se menține încă o foarte variată faună, în vreme ce în multe țări europene, unele specii comune la noi au dispărut cu totul.

Solurile. Strîns corelate cu roca și clima, precum și cu vegetația, solurile prezintă o răspîndire zonală, etajată după altitudine. *Cernoziomurile* de mai multe categorii, ca și *solurile bălane* dobrogene, caracterizează zonele joase din sud-estul țării, cu temperaturi ridicate (9—10°) și precipitații reduse (sub 500 mm), pe un fond al ierburilor de stepă. Sînt soluri bogate în humus, de mare fertilitate, specifice în estul Cîmpiei Române, Dobrogea, Cîmpia Moldovei, Cîmpia de Vest. Silvostepa cuprinde *cernoziomul levigat* și el bogat în humus, cu fertilitate ridicată, răspîndit în partea centrală a Cîmpiei Române (Vlăsia), sudul Moldovei, Cîmpia Transilvaniei și Cîmpia de Vest.

Etajele pădurii cuprind *soluri agroiluviale* (cenușii și brun-roșcate) în ținuturile deluroase și în munții nu prea înalți, soluri *brune* și *brune acide*,

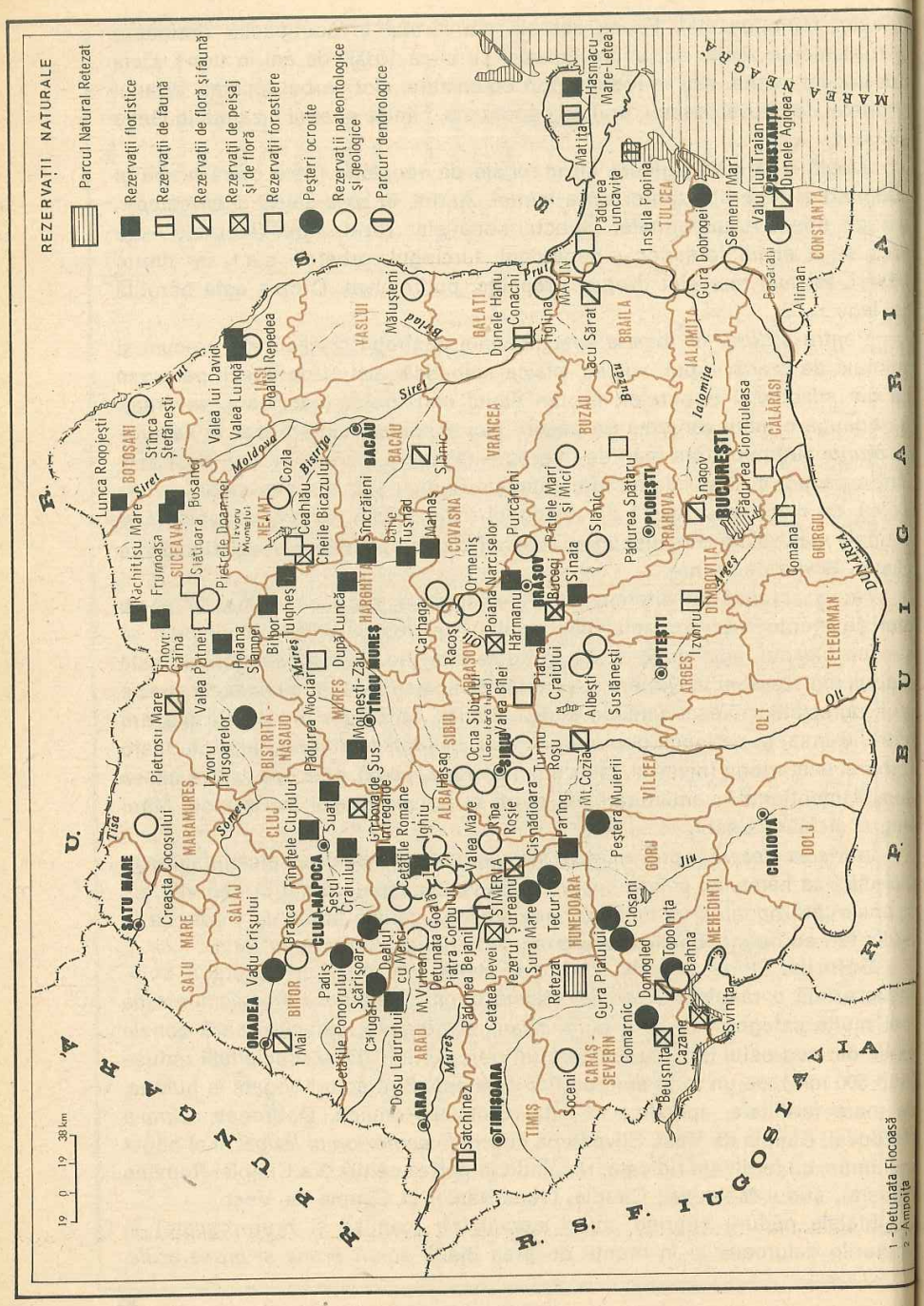

favorizate de un climat răcoros și umed, cu păduri. Mai sus pe munți, apar *solurile podzolice*, sărace în humus, de fertilitate mai redusă, care necesită îngrășăminte pentru a fi cultivate agricol; foarte bune însă pentru pomi fructiferi. Etajarea aceasta se încheie cu *solurile alpine brune-acide*, de climat rece, cu precipitații abundente și vegetație de pajiște.

Pe porțiuni restrînse se întîlnesc soluri intrazonale, între care: *sărăturile*, mai frecvente în unele părți din Bărăgan, prin Cîmpia Moldovei etc., *lăcoviștile*, soluri cu surplus de umiditate din lunca și Delta Dunării, în unele părți din Cîmpia de Vest. Pe alocuri sînt și *soluri nisipoase* (în sudul Olteniei, în Cîmpia Careilor sau de-a lungul Ialomiței inferioare și a Călmățuiului). Toate acestea au intrat în domeniul culturilor agricole, pe baza unor lucrări agrotehnice speciale.

Rezervații și monumente ale naturii. În trecutul istoric au dispărut din fauna țării noastre mamifere ca bourul, zimbrul (repopulat), antilopa saiga, castorul, tarpanul (calul sălbatic) ș.a. Unele specii actuale sînt pe cale de dispariție (dropia, pelicanul, zăganul etc.). Pentru a preîntîmpina dispariția unor specii din fauna și flora țării și a conserva anumite elemente interesante de peisaj sau de formațiuni geologice, cîțiva mari oameni de știință, între care Emil Racoviță, au obținut, încă din 1930 promulgarea unei legi pentru ocrotirea naturii. Pe baza acesteia s-au creat primele rezervații naturale. Au urmat și alte legiferări, pentru ca în 1974 să survină o reglementare de ansamblu, prin legea privind protecția mediului înconjurător.

În prezent există un mare număr de rezervații: faunistice (în Delta Dunării sau prin munți), floristice (cum sînt turbăria Poiana Stampei), silvice (codrii seculari de la Slătioara, în Bucovina), piscicole (pentru menținerea lostriței, pe Bistrița Aurie), rezervații geologice cu puncte fosilifere interesante (Dealu cu Melci pe Valea Arieșului) sau cu fenomene rare (vulcanii noroioși din județul Buzău, Rîpa Roșie de lîngă Sebeș etc.), peșteri de mare interes ș.a. Pe aceeași bază s-a organizat *Parcul Național al Retezatului* și urmează a se organiza și alte parcuri naturale în Munții Apuseni, în Carpații Meridionali, unde elemente rare ale naturii sînt ocrotite de lege.

III. POPULAȚIA ȘI AȘEZĂRILE UMANE

1. POPULAȚIA ȘI FORȚA DE MUNCĂ

Cadrul geografic al formării și permanenței poporului român. Natura patriei noastre, prielnică în toate componentele ei — de la relief și climă, la ape, formații vegetale și sol — a constituit un cadru de statornică așezare a populației, mai ales că teritoriul ei este dotat cu resursele esențiale vieții. Se explică astfel ca un fapt întru totul firesc *continuitatea multimilenară a poporului nostru* de la fondul traco-dac, rezultat el însuși din contopirea anterioară cu populația neolitică pre-indoeuropeană, care cultiva pămîntul, creștea animale și ajunsese, încă cu cinci milenii în trecut, la un înaintat stadiu de civilizație.

Agricultori erau străbunii noștri daci și în preajma fuziunii cu coloniștii romani, acum aproape două milenii, ajungînd însă la un mod de viață mai înaintat, căci îmbinau lucrul pămîntului cu creșterea animalelor, cu albinăritul, cu olăritul și alte meșteșuguri; lucrau lemnul pădurilor, erau mineri iscusiți și prelucrau în mod ingenios metalele, cum atestă săpăturile arheologice care aduc dovezi concrete pe care nimeni nu le poate contesta.

Pe acest fond de civilizație, fuziunea daco-romană s-a produs cu înlesnire și lua treptat aspecte proprii însușirilor și posibilităților oferite de natura patriei noastre. Procesul de etnogeneză a continuat normal multe veacuri, fără ca episodul de la 271 e.n. — al plecării administrației imperiale — să fi împiedicat evoluția acestuia; iar legăturile cu imperiul, continuate după aceea multe sute de ani prin Bizanț, s-au desfășurat cu și mai vădite simțăminte de frățietate, cînd curentele migratorii din estul continentului au pus poporul nostru în formare, în fața unor oameni diferiți ca grai, ocupații, concepție despre viață. De la unii au luat cuvinte cu care au nuanțat într-un mod propriu limba latină inițială (slavi), au împrumutat și forme de organizare obștească și politică, astfel că atunci cînd — prin secolul al X-lea — este menționat ca popor individualizat (numit *valah* de străini, *român* de urmașii daco-romanilor), el să aibă o extensiune compactă carpato-dunăreană-pontică. Ulterior s-au produs unele infiltrări ale altor grupuri etnice care chiar dacă au fost susținute prin privilegii față de marea masă a populației românești, n-au putut să atingă proporții însemnate.

Evoluția numerică și mișcarea naturală a populației țării. La începutul secolului nostru populația țării depășea 12 milioane de locuitori, pentru ca la mijlocul lui (recensămîntul din 1948) să ajungă la 15,8 milioane locuitori, iar la sfîrșitul anului 1980, la peste 22,3 milioane locuitori. Este așadar aproape o dublare a populației în opt decenii. Media anuală de sporire a populației țării s-a diferențiat pe etape. În perioada dintre ultimele două recensămînte (1966 și 1977) creșterea medie anuală a populației a fost de 222 000 locuitori, ceea ce arată că în mai puțin de cinci ani se adaugă un milion de locuitori la populația țării.

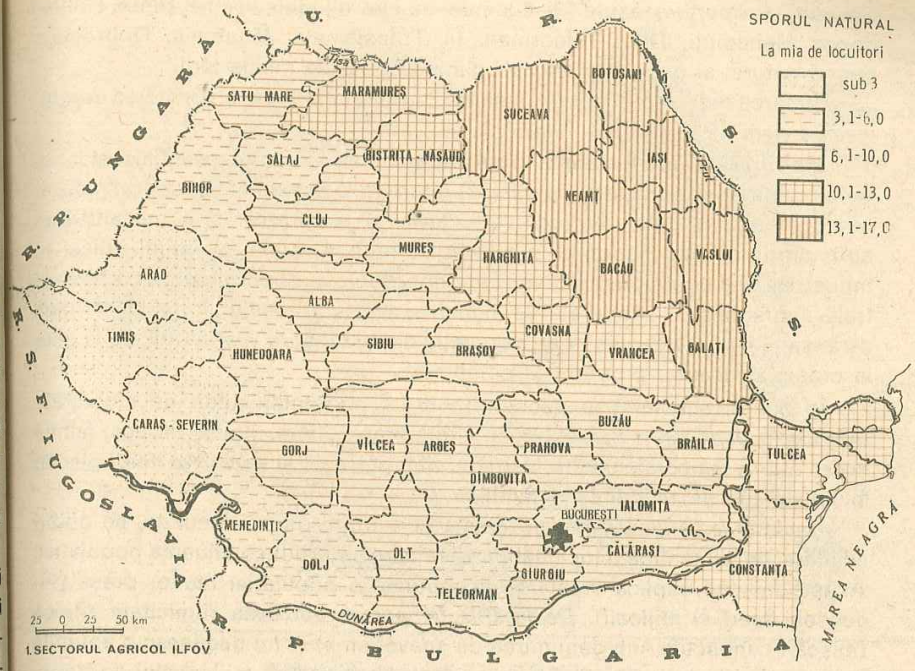

Sporul natural

Această creștere se datorește *sporului natural* al populației, adică diferenței între natalitate și mortalitate. *Natalitatea* s-a menținut în ultimul deceniu la 19,6 la mia de locuitori pe an, România situîndu-se printre țările cu proporție ridicată a natalității (comparativ cu 11—13 la mia de locuitori în cele mai multe țări din partea centrală și vestică a continentului).

Mortalitatea este relativ redusă, ca urmare a atenției pe care o acordă statul nostru ocrotirii sănătății. Ea se menține la 9,5 la mia de locuitori, limita inferioară a mortalității din țările europene. Rezultă astfel un *spor natural* mediu de aproape 10 la mia de locuitori. Față de această medie, există diferențieri teritoriale însemnate. Sporul natural cel mai ridicat, de 13—17 la mie, se înregistrează în Moldova (județele Vaslui și Iași la limita superioară), iar cel mai redus, sub 3 la mie, în sud-vestul țării (județele Arad, Timiș, Caraș-

Severin). Proporții scăzute (3—6 la mie) au cîteva județe vecine: Bihor, Hunedoara, Mehedinți, Dolj, Teleorman. În Transilvania, Muntenia, Dobrogea, sporul natural al populației se apropie în genere de media țării.

Urmarea mai atentei îngrijiri a sănătății populației, este și creșterea *duratei medii a vieții* de la 63,2 ani în 1956, la 69,8 ani în ultimii ani.

Mobilitatea teritorială a populației. Trei elemente esențiale stau la baza mobilității actuale a populației: a) diferențele însemnate în sporul natural demografic între estul și sud-vestul țării; b) eliberarea, prin mecanizarea agriculturii, a unui disponibil din forța de muncă rurală; c) ritmul ridicat al industrializării și al construcțiilor care contribuie la absorbirea de către centrele industriale și șantierele de construcții a surplusului forței de muncă de la sate. Rezultă deplasări de populație din estul spre vestul țării, de la sate la orașe, în diverse proporții și combinații.

În cadrul acestora se deosebesc două principale tipuri de mobilitate teritorială: *deplasările definitive*, cu strămutarea domiciliului întregii familii și *deplasările temporare pentru lucru*, cu ritm periodic și revenirea celor plecați în localitatea de reședință a familiei.

Deplasările definitive pun problema construirii de noi locuințe, de dotări edilitare, de alimentare a localităților spre care se produce afluența populației. Aceste mișcări explică creșterea accentuată a populației multor orașe (îndeosebi mari și mijlocii). *Deplasările temporare* pot avea ritmicitate zilnică (mișcări cunoscute sub denumirea de «navetism») și nu depășesc o anumită distanță de locul de muncă. Ele pun problema înmulțirii mijloacelor de transport în comun, căci numărul navetiștilor atinge proporții ridicate îndeosebi în marile orașe (peste 150 mii la București, peste 50 mii la Brașov etc.). Dar deplasările temporare pentru lucru pot avea și durată mai mare, uneori sezonieră, îndeosebi în construcții.

Pentru soluționarea în condiții cît mai bune a problemei ocupării forței de muncă din mediul rural, astfel încît o parte din disponibilul rezultat de pe urma mecanizării agriculturii să rămînă pe loc, Programul-directivă de dezvoltare economico-socială a României în profil teritorial în perioada 1981—1985, acordă o deosebită atenție dezvoltării industriei mici și artizanale. Prin aceasta se soluționează și folosirea unor surse de materii prime, precum și dezvoltarea în continuare a rețelei de localități cu funcțiuni urbane.

Densitatea populației. Pe întreaga țară densitatea populației a crescut în jumătate de veac de la 60 locuitori pe km² la 93 locuitori pe km² în 1980. Cu aceasta România se apropie de densitatea medie a populației Europei, fără U.R.S.S., care este de 97 locuitori pe km². Pe teritoriul țării, densitățile cele mai mari sînt în Muntenia centrală (circa 150 locuitori pe km²), urmate de cele din culoarul Siretului, Podișul Sucevei și valea Mureșului mijlociu (peste 100 locuitori pe km²). Aceste densități mari se datoresc fie aglomerării populației în zonele cu concentrări industriale, inclusiv în spațiile periurbane, unde se face și o agricultură intensivă pentru producția de piață, fie sporului natural ridicat, ca în Moldova.

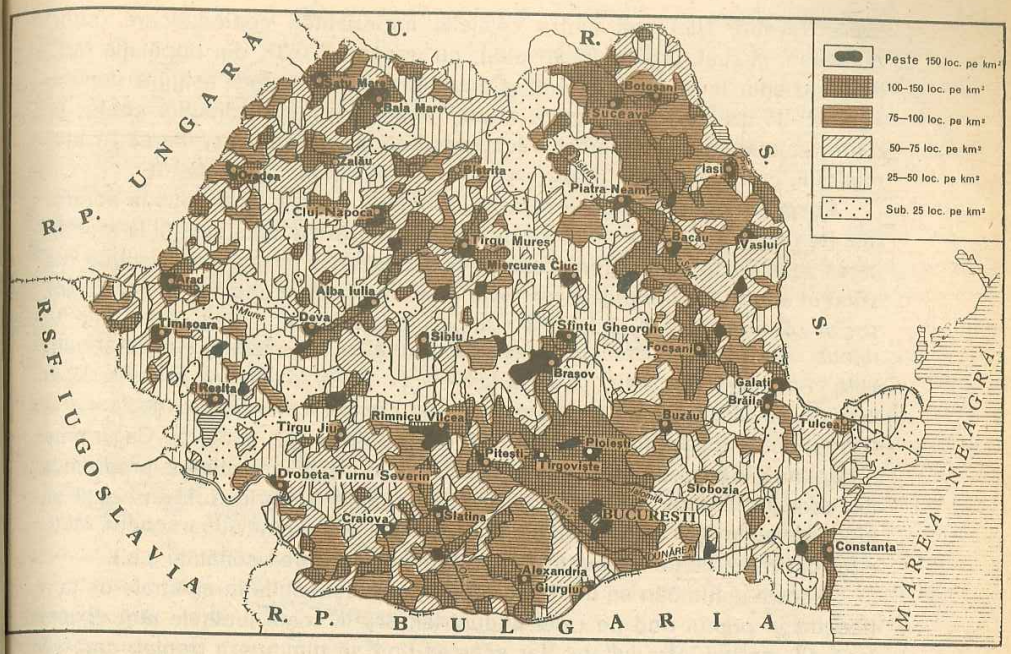

Densitatea populației în R.S. România

Pe județe, densitățile cele mai mari se află în Prahova (178), urmat de Dîmbovița, Iași, Galați (135—137), iar cele mai reduse în județele: Tulcea (31), cu mari întinderi de ape și în Caraș-Severin, Harghita, Covasna (în jur de 50), județe de munte.

Structura populației. *Pe grupe de vîrstă* populația țării cuprindea, la începutul anului 1980, o proporție însemnată de tineret sub 20 de ani (33%) ceea ce asigură bune perspective pentru acoperirea necesarului de forță de muncă pentru anii următori. Cea mai mare parte a populației (53%) este cuprinsă în vîrsta adultă, de la 20 la 60 de ani, care constituie principala componentă a forței de muncă actuale. Remarcabilă este și proporția sporită față de trecut, a populației peste 60 de ani (13%), rezultat al creșterii longevității. Reprezentate grafic pe ani, rezultă o «piramidă a vîrstelor» care atestă observația demografilor că România are o populație viguroasă, cu proporții bine echilibrate între diversele grupe de vîrstă.

După *structura națională*, populația României cuprindea, la recensămîntul din 1977, o majoritate absolută de *români* (88,1%). Toate celelalte naționalități conlocuitoare abia depășesc o zecime din populația țării (11,8%). Între naționalitățile conlocuitoare se remarcă *maghiarii* (7,9%), răspîndiți prin unele județe ale Transilvaniei (Harghita, Covasna, Satu Mare ș.a.) și *germanii* (1,6%) localizați prin județele Sibiu și Brașov (sași), precum și în

Banat (șvabi). Nici una dintre celelalte naționalități conlocuitoare (sîrbi, ucrainieni și ruși, turci și tătari etc.), nu depășesc 0,3% din populația țării, fiind răzlețite în grupe mărunte. Constituția și legile țării asigură deplina egalitate în drepturi a oamenilor muncii aparținînd naționalităților conlocuitoare, soluționarea problemelor lor specifice, asigurînd dezvoltarea învățămîntului, culturii și artei, precum și a presei în limbile lor materne.

Forța de muncă și structura ei. Schimbările ce s-au produs în economia României socialiste pe calea dezvoltării, au dus la creșterea și la modificarea însemnată a structurii populației ocupate pe ramuri de activitate. La sfîrșitul anului 1980 populația ocupată în economia națională și în activitățile social-culturale se ridica la 10,4 milioane persoane, din care 71 la sută în ramuri neagricole. A crescut îndeosebi greutatea specifică a populației ocupate în *industrie* (de la 12% în 1950, la 34,7% în 1979), în *construcții* (de la 2,2 la 9,1% în același interval), în *transporturi* și *circulația mărfurilor* (de la 4,4 la 10,8%), scăzînd însă foarte mult în *agricultură* de la 74,1 la 30,7%. Ca urmare a continuării procesului de mecanizare a majorității activităților productive din această ramură, proporția populației ocupate în agricultură urmează să ajungă pînă în 1985 la aproximativ 22% din total. A crescut și personalul muncitor din ramurile social-culturale (învățămînt, ocrotirea sănătății ș.a.).

Aceste schimbări se datoresc progreselor deosebite înregistrate de țara noastră în primul rînd pe calea industrializării în toate județele țării. Există încă diferențieri între județe, dar acestea tind să diminueze treptat, datorită construirii în județele mai slab dezvoltate a numeroase întreprinderi industriale. Prin aceste acțiuni se urmărește dezvoltarea economico-socială armonioasă a tuturor zonelor țării, prin amplasarea echilibrată a forțelor de producție pe teritoriu.

2. AȘEZĂRILE OMENEȘTI

Evoluția proporției urban-rural a populației. Cu secole în urmă — datorită împrejurărilor istorice cunoscute — populația trăia cu precădere în mediul rural; începînd din secolul al XIX-lea se remarcă o amplificare a urbanizării, orașele dezvoltîndu-se pe baza comerțului, meșteșugurilor și a industriei care se dezvoltă sub impulsul noilor relații de producție capitaliste. În perioada contemporană, a creșterii fără precedent a forțelor de producție, populația urbană a făcut un salt deosebit de mare, de la 23,4% din totalul populației în 1948, la 48,7% în anul 1979, adică de la 3,7 milioane orășeni în 1948, la 10,7 milioane în 1979. Este un salt important, care reprezintă un reflex al intensificării întregii activități economice și social-culturale în acest interval de timp.

În prezent, în 13 județe populația urbană depășește 50% din total. Nivelul cel mai ridicat de urbanizare, de peste 70%, se înscrie în județele Hunedoara și Brașov, urmate de județele Constanța, Sibiu și Cluj cu 60—70% populație urbană și de județele Brăila, Galați, Timiș, Prahova, Caraș-Severin, Arad și

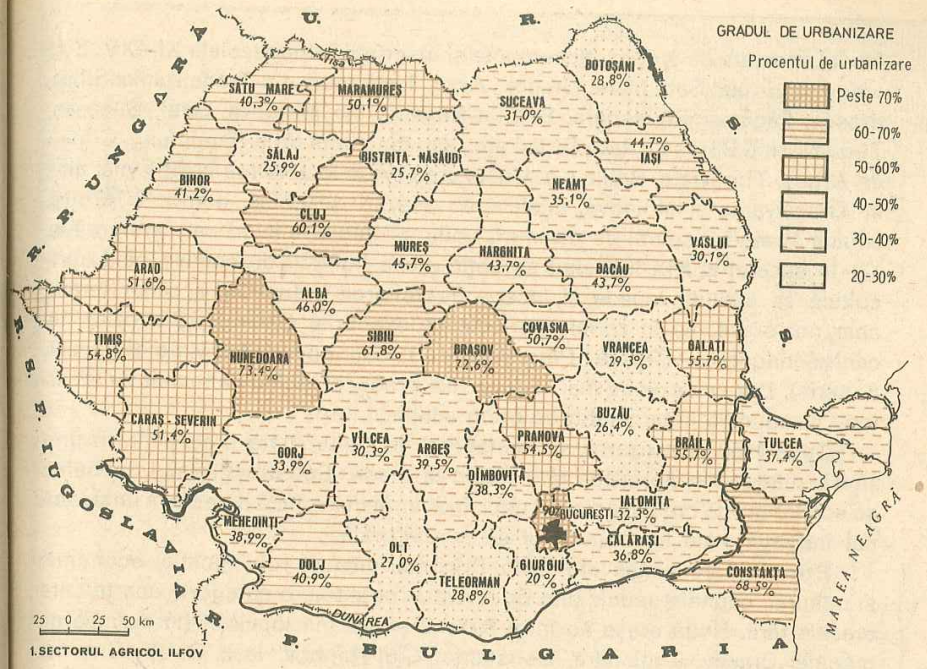

Maramureș cu 50—60%. Cele mai slab urbanizate, între 25 și 30%, sînt județele Bistrița-Năsăud, Sălaj, Buzău, Olt, Teleorman etc. Majoritatea orașelor țării și-au dublat populația în ultimele trei decenii. De unde în 1948 doar patru orașe depășeau 100 000 locuitori, această categorie cuprinde în prezent 19 orașe, între care 10 au peste 200 000 locuitori. La fel s-au dezvoltat orașele de mărime mijlocie.

În prezent, în țara noastră sînt 236 orașe, urmînd ca într-un viitor apropiat alte așezări — care au putere economică și dotări edilitare corespunzătoare — să devină orașe agro-industriale.

Vechimea așezărilor urbane. Cele mai vechi orașe din țara noastră datează din antichitate. Ele sînt situate pe litoral: Constanța (Tomis) și Mangalia (Callatis) apărute în secolele VII—VI î.e.n., colonii comerciale elene. Din perioada daco-romană s-au menținut: Alba Iulia (Apulum), Turda (Potaissa), Cluj-Napoca (Napoca), Orșova (Dierna), Drobeta-Turnu Severin (Drobeta), Turnu Măgurele (Turris), Hîrșova (Carsium), Tulcea (Aegyssus), Isaccea (Noviodunum) ș.a.

După secole de invazii în care existența urbană scade, orașele trecînd la forme apropiate de cele rurale, apare o nouă generație de orașe, de tip

feudal, atestate de cronici, documente și înscripții între secolele XI—XV. Sînt orașele din vest: Satu Mare, Oradea, Arad, Timișoara; din Transilvania: Sibiu, Brașov, Făgăraș, Sighișoara, Bistrița-Năsăud; din Moldova: Siret, Suceava, Tîrgu Neamț, Botoșani, Iași, Bîrlad etc.; sau din sudul țării: Cîmpulung, Curtea de Argeș, Tîrgoviște, Brăila ș.a. Unele erau *orașe întărite* (cu cetăți), mai ales în Transilvania și Moldova; altele erau așezări deschise, numite și *tîrguri*, situate la mari răspîntii de drumuri, unde se țineau bîlciuri sau iarmaroace.

În secolul al XIX-lea, cînd se obțin unele libertăți de comerț, cînd agricultura se extinde repede și începe dezvoltarea industriei, a căilor ferate, apar noi orașe, fie în zonele agricole (Alexandria, Călărași, Slobozia), fie centre industriale (Reșița, Petroșani ș.a.), sau noduri feroviare (Pașcani, Simeria). Dar se dezvoltă mai ales vechile orașe, crescînd ca număr de locuitori, introducînd îmbunătățiri de ordin edilitar.

După 1950 urbanizarea se desfășoară în ritmuri fără precedent, în prezent jumătate din populația țării trăind la orașe. Construcțiile noi, moderne au schimbat fața orașelor mari și mici. Industria dezvoltată puternic a impulsionat întreaga viață economică și social-culturală.

Principalele orașe ale țării. Prin mărimea și rolul politic, economic și cultural, capitala, municipiul București, constituie o categorie aparte între orașele țării. Nouă orașe au între 300 mii și 200 mii locuitori (în ordinea de mărime: Brașov, Timișoara, Constanța, Cluj-Napoca, Iași, Galați, Craiova, Ploiești și Brăila), alte nouă între 200 mii și 100 mii locuitori (Oradea, Arad, Sibiu, Bacău, Pitești, Tîrgu Mureș, Baia Mare, Satu Mare și Buzău). Alături de aceste mari centre urbane, o importanță deosebită au și unele orașe de mărime mijlocie (21 cu populație între 100 mii și 50 mii locuitori).

București (1 832 000 locuitori, este o așezare veche: pe o vatră de locuire dacică se dezvoltă centrul fortificat «Cetatea București», menționat documentar la 1459. Fiind avantajat de poziția centrală în cuprinsul Țării Românești, la marea răscruce de drumuri ce se adunau în mănunchi între trecătorile carpatice și «vadurile» dunărene, mai întîi vremelnic, apoi definitiv de la sfîrșitul secolului al XVI-lea, devine capitala acestui principat. Orașul prosperă repede prin comerț, meșteșuguri, mari hanuri, iar din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și prin industria manufacturieră. La începutul secolului al XIX-lea avea peste 70 000 locuitori, pentru ca la începutul secolului XX (1912) să depășească 340 000 locuitori. În perioada interbelică deținea o cincime din industria țării. Din anul 1948 intră în rîndul primelor 50 de orașe mari ale lumii, depășind 1 milion locuitori, pentru ca peste alte trei decenii să se apropie de 2 milioane locuitori. În afara rolului politic primordial pe care i-l conferă calitatea de capitală a țării, continuă să fie cel mai mare centru industrial și comercial (deținînd 17% din totalul producției industriale a țării), reunește 8 magistrale feroviare, are două aeroporturi, este primul centru cultural și de învățămînt, cuprinde mari edificii, monumente de arhitectură, mari bulevarde etc.

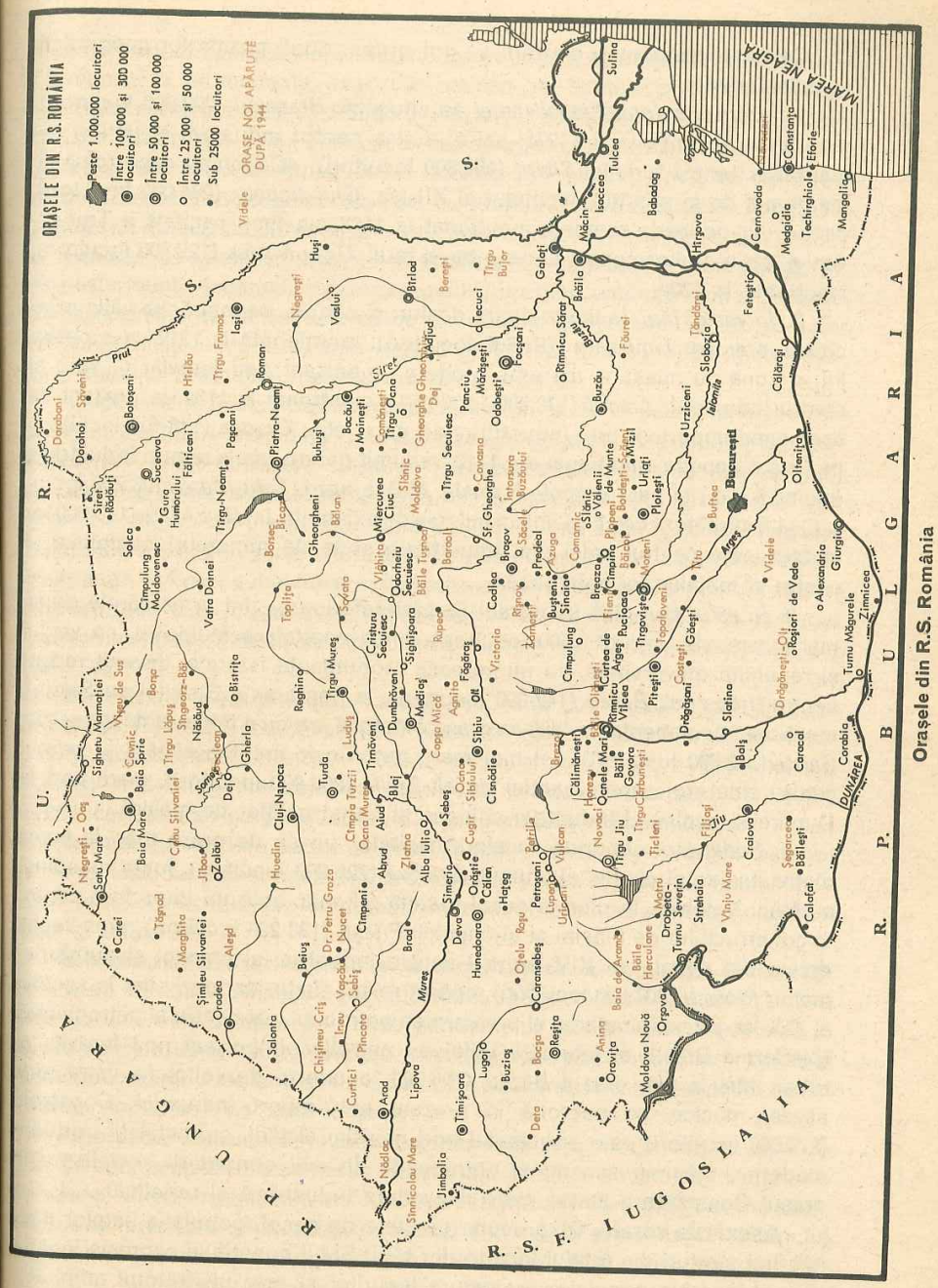

Orașele din R.S. România

Celelalte orașe mari ale țării se pot grupa, după poziția lor geografică, în patru areale:

1. *În jurul incintei Transilvaniei* se situează: *Brașovul* (299 200 locuitori), menționat documentar la 1271, azi al doilea centru industrial al țării și cel mai mare centru turistic; *Sibiul* (156 800 locuitori), «Cedonia» daco-romană, menționat de la sfîrșitul secolului al XII-lea; *Cluj-Napoca* (274 000 locuitori), datînd din perioada romană, menționat la 1183, un timp capitală a Transilvaniei, azi al treilea centru universitar al țării; *Tîrgu Mureș* (129 300 locuitori), menționat la 1332.

2. *În vestul țării*, la limita dintre dealuri și cîmpie, se înșiră, pe văile principale, orașele: *Timișoara* (281 300 locuitori), menționată la 1212 ca o cetate într-o zonă de mlaștini, azi oraș modern, important nod feroviar (7 linii) și centru industrial; *Aradul* (172 600 locuitori), menționat la 1132, în prezent de asemenea important prin industrii, mari sere etc.; *Oradea* (178 400 locuitori) pe Crișul Repede, menționat din 1113, renumit pentru unele ramuri industriale (alumină ș.a.) și pentru apele termale. Mai la nord, *Satu Mare* (108 200 locuitori) și-a sărbătorit de cîțiva ani un mileniu de existență, iar *Baia Mare* (113 000 locuitori) este centrul celei mai importante zone de minereuri complexe și centru al metalurgiei neferoase.

3. *În estul țării* pînă pe cursul Dunării inferioare, sînt următoarele orașe mai însemnate: *Iași* (262 500 locuitori), fosta capitală a Moldovei, cu veche și renumită universitate, cu numeroase monumente istorice, devenit recent centru industrial; *Bacău* (142 000 locuitori), la confluența Bistriței cu Siretul, menționat documentar la 1408 ca oraș comercial, azi cu o importantă industrie; *Galați* (252 800 locuitori), cel mai mare port fluvio-maritim al țării și primul centru siderurgic, mare șantier naval; *Brăila* (203 900 locuitori), mare port la Dunăre și centru al industriei chimice și construcțiilor de mașini.

4. *Sudul țării* cuprinde, în afara capitalei, un șir de orașe mari la limita dintre dealuri și cîmpie și anume: *Craiova* (220 800 locuitori), fosta reședință a «Micii Valahii», în ultimul secol numită Oltenia, este un important centru al construcțiilor de mașini și al chimiei; *Pitești* (133 200 locuitori), oraș vechi, datînd din secolul al XIV-lea, azi centru industrial al chimiei și autoturismelor; *Ploiești* (207 000 locuitori), apărut relativ tîrziu, dar dezvoltat în secolul al XIX-lea prin exploatarea și prelucrarea petrolului, azi centru al petrochimiei (platforma Brazi), al fabricării utilajului petrolier, important nod feroviar și rutier. Mai la est, orașul *Buzău* (106 700 locuitori), dezvoltat pe vatra unei așezări dacice, se dezvoltă în prezent sub raport industrial. *Constanța* (279 000 locuitori) este principalul port maritim al țării, cu instalații portuare moderne, cu mari silozuri și antrepozite. În anii construirii socialismului, orașul Constanța a luat o mare dezvoltare industrială și turistică.

Așezările rurale. Pînă acum jumătate de secol, populația satelor deținea trei sferturi din totalul locuitorilor țării. Satul constituie expresia legăturilor strînse ale populației cu natura locurilor și este păstrătorul admirabilului port popular, al poeziei și dansurilor populare, al tradițiilor strămoșești. El reprezintă permanența poporului român în spațiul carpato-dunărean.

Datorită războaielor și prădăciunilor, ori a apăsării iobăgiei și a fiscalității din veacurile trecute, unele sate «se spărgeau» cum stă scris în cronici, locuitorii luau calea pribegiei, lăsînd vetre de sate pustii, numite *selişti*. Unele dintre acestea se repopulau din nou cu timpul. Pentru a acoperi necesarul în brațe de muncă la cultivarea pămînturilor marii proprietari de pămînt (boierii și mănăstirile) chemau oameni — fie dintre cei pribegiți pe alte moșii, fie de peste munți — cărora le acordau pentru un timp anumite scutiri și locuri de casă, creînd astfel noi sate ce purtau numele generic de *slobozii*. Cei doi termeni (selişti și slobozii) s-au regăsit pînă tîrziu în denumirea multor așezări, atestînd zbuciumata istorie a satelor noastre.

După modul de distribuire a gospodăriilor în teritoriu, satele au fost clasificate în trei tipuri principale: cel *risipit* sau împrăștiat, cu gospodăriile despărțite prin fînețe și pășuni, ce caracterizează zonele montane, *satul adunat*, cu casele grupate, strînse unele lîngă altele, specifice Transilvaniei de sud și unor zone din cîmpie (în Banat); intermediar este *satul răsfirat*, cu casele printre grădini și vii, ce caracterizează zonele deluroase cu livezi și podgorii. Se adaugă ca tipuri subsidiare: *satul compact*, cu case lipite perete de perete, cu porți mari care maschează curțile interioare, răspîndit mai ales în sudul Transilvaniei; *satul linear* numit și «satul drum» din Oltenia deluroasă, din Sălaj etc.

Ca mărime, s-au diferențiat *satele mici*, sub 500 locuitori, din Podișul Bîrladului, Podișul Getic și în Munții Apuseni (unde poartă numele de «crînguri»); *satele mijlocii*, între 500—1 500 locuitori, și *mari* (1 500—4 000 locuitori) acestea fiind categoriile cele mai răspîndite și *satele foarte mari*, de 4 000—7 000 locuitori, din Podișul Sucevei, Cîmpia Banatului, Cîmpia Olteniei.

Se mai diferențiază satele și după funcțiuni economice; majoritatea au profil agricol, dar sînt și unele miniere, forestiere etc. Tot mai mult satul tinde spre funcțiuni economice complexe, îndeosebi prin dezvoltarea industriei mici și artizanale.

Sistematizarea teritoriului și a localităților. Schimbările însemnate care s-au produs în ultimele două decenii în satele noastre prin electrificare, crearea unei ample rețele de unități sanitare, de școli, cămine culturale și cinematografe, de unități comerciale și meșteșugărești precum și prin numărul mare de locuințe moderne și de amenajări edilitare, au creat aspecte noi și condiții superioare de viață la sate.

Progresele realizate de economia națională prin modernizarea agriculturii și înființarea de întreprinderi industriale la sate, au pregătit condițiile, îndeosebi după organizarea administrativ-teritorială din 1968, pentru *sistematizarea teritoriului și localităților*. Aceasta urmărește «limitarea la strictul necesar al perimetrelor și suprafețelor construite, realizarea unei densități optime a clădirilor, organizarea corespunzătoare a zonelor funcționale și

spațiilor verzi, a lucrărilor edilitare și transporturilor» cum arată Programul-directivă de dezvoltare economico-socială a României în profil teritorial în perioada 1981—1985. Și, cum precizează același document, prin acțiunea de sistematizare se urmărește, de asemenea, înfrumusețarea localităților, punerea în valoare a monumentelor istorice și protejarea mediului înconjurător, a elementelor rare din natură, a apelor, pământului și pădurilor.

În felul acesta, sistematizarea teritoriului și a localităților contribuie la stimularea activităților economice și social-culturale a orașelor, comunelor și satelor, la îmbunătățirea condițiilor de trai al oamenilor și pătrunderea binefacerilor civilizației la sate și prin toate acestea, la ștergerea treptată a deosebirilor esențiale dintre sat și oraș.

IV. INDUSTRIA

1. ROLUL FUNDAMENTAL AL INDUSTRIEI

Industria ramură conducătoare. În România socialistă, industria este o ramură de prim ordin a economiei. Ea stă la baza progresului multilateral prin înzestrarea tuturor ramurilor cu mijloace de producție modernă. În același timp, industria asigură, cu eficiență maximă, folosirea forței de muncă. Ei îi revine un rol hotărîtor în repartizarea armonioasă în teritoriu a forțelor de producție și în ridicarea nivelului de viață material al întregului nostru popor, fiind în același timp un factor dinamizator al comerțului exterior, contribuind la asigurarea independenței economice a României.

După 1950, capacitatea de producție a industriei a sporit continuu, într-un ritm mediu anual de creștere de 12,6 la sută pentru perioada 1951—1979: mai ridicat în ramurile industriei grele (grupa *A*), adică acelea care produc mijloace de producție (industria energetică, metalurgică, chimică, materiale de construcție) ajungînd la aproape 14 la sută, iar ramurile din grupa *B*, care produc bunuri de *consum* (industria ușoară și alimentară) înregistrînd un ritm de 10,3 la sută.

Greutatea specifică a industriei în crearea venitului național a ajuns la 58,5% (față de 30,8% în 1938).

Caracteristicile actuale ale industriei. Dacă într-o primă etapă caracteristica dominantă a economiei românești era dezvoltarea *extensivă* a industriei, în cincinalul precedent (1976—1980) s-a trecut la dezvoltarea *intensivă*, cu accentuarea laturilor *calitative*, cu creșterea eficienței, și valorificarea superioară a resurselor materiale. Dacă mai înainte se urmărea concentrarea industriei în unități mari și foarte mari, în cincinalul actual (1981—1985), pentru o mai armonioasă repartiție a unităților în profil teritorial, se acordă o deosebită atenție industriei mici și artizanale, pe baza folosirii mai judicioase a resurselor locale de materii prime și a forței de muncă. Unitățile industriei mici își extind activitatea de cooperare în producție cu întreprinderile din industria de subordonare republicană.

Ca urmare a adoptării formelor moderne de organizare a producției industriale s-a ajuns la o largă diversificare a ramurilor și a produselor obți-

nute (numeroase tipuri de maşini, utilaje şi instalaţii, bunuri de consum etc.), printr-o folosire integrală a capacităţilor de producţie, a unei valorificări superioare a materiilor prime şi a recuperării materialelor refolosibile, măsuri care determină o creştere a productivităţii muncii în industrie.

Baza de materii prime. Dezvoltarea în ritm susţinut a necesitat lărgirea bazei de materii primă, atît a celor de origine minerală, prin extinderea cercetărilor geologice în vederea descoperirii de noi rezerve de combustibili, minereuri metalifere şi nemetalifere, cît şi a celor de origine vegetală şi animală (lemn, stuf, produse agricole etc.).

Unele resurse minerale proprii (petrol, cărbuni cocsificabili, minereuri metalifere) neacoperind nevoile interne de consum, în condiţiile ritmului actual al dezvoltării industriei, a apărut necesitatea sporirii importului, iar pe de altă parte adoptarea unor măsuri de economisire şi bună gospodărire a materiilor prime, de punere în exploatare a unor zăcăminte cu concentrare mai redusă, de reciclare a subproduselor şi materialelor refolosibile care, pînă nu demult, se acumulau în mari cantităţi sub formă de halde sau se deversau în apele curgătoare pe care le poluau.

Repartiţia armonioasă în teritoriu a forţelor de producţie. Amplasarea noilor obiective se face ţinîndu-se seama de realizarea unei repartiţii armonioase în teritoriu a forţelor de producţie. În consecinţă, unele regiuni rămase din trecut mai slab industrializate (Moldova, Oltenia, Dobrogea), au cunoscut ritmuri de dezvoltare accentuată. În cadrul actualului cincinal 1981—1985, se asigură, în continuare, o dinamică superioară producţiei industriale a judeţelor cu o producţie mai redusă pe locuitor, îndeosebi a celor care dispun de mai multă forţă de muncă.

Ramurile industriei de bază (producţia de metal, construcţiile de maşini, chimia) trec în acest cincinal la o dezvoltare intensivă, iar industria mică şi artizanală va creşte cel puţin de două ori, contribuind la îmbunătăţirea aprovizionării populaţiei cu articole de uz casnic şi gospodăresc, materiale de construcţii, ţesături şi cusături populare, covoare, produse de ceramică, conserve de legume şi fructe etc.

2. INDUSTRIA ENERGETICĂ

Aceasta cuprinde combustibilii minerali (petrol, cărbuni şi gaze naturale), forţa apelor curgătoare şi alte surse oferite de natură (energia solară, a vîntului, apele geotermale). Împreună alcătuiesc *sursele primare de energie*, cu ajutorul cărora se produce energia electrică, considerată ca o ramură de bază a economiei naţionale.

COMBUSTIBILII MINERALI

Petrolul este utilizat drept combustibil şi ca materie primă în industria chimică. Zăcămintele se găsesc localizate în Subcarpaţi, Podişul Getic, Cîmpia Română şi în Cîmpia de Vest.

Pînă la naţionalizare majoritatea exploatărilor erau concentrate în Subcarpaţii Prahovei şi Dîmboviţei la *Urlaţi*, *Băicoi*, *Moreni*, *Boldeşti*, *Gura Ocniţei* ş.a., mai puţin în judeţul Bacău la *Moineşti*, *Zemeş*, *Balcani*, *Pîrjol*, *Tazlău* etc. După naţionalizare (1948), au fost puse în exploatare zăcăminte din Podişul Getic la *Mosoaia*, *Hulubeşti*, *Bogaţi*, *Poiana Lacului*, *Băbeni*, *Bustuchin*, *Ţicleni*, *Bîlteni*, *Iancu Jianu*. Mai pe urmă au început exploatările în Cîmpia Română la *Videle*, *Blejeşti*, *Glavacioc*, *Cartojani*, iar în Bărăgan la *Jugureanu*, *Ulmu*, *Ianca*, *Oprişeneşti*, *Lişcoteanca*. În ultimul deceniu s-au pus în valoare noi sonde în Cîmpia de Vest (la *Variaş*, *Satchinez*, *Orţişoara* la sud de Mureş, şi în cîteva localităţi la nord de Oradea), alăturîndu-se celor din zona dealurilor *(Suplacu de Barcău)*.

Prin punerea în valoare a noilor zone producţia a crescut faţă de anii dinaintea celui de al doilea război mondial atingînd un nivel maxim în 1976 (14,7 milioane tone). Ulterior ea a diminuat pentru ca rezervele proprii să asigure consumul un timp mai îndelungat. În 1980 producţia a fost de 11,5 milioane tone.

Pentru nevoile economiei naţionale importăm anual cantităţi însemnate de ţiţei. Principalele rafinării sînt grupate la *Ploieşti*, *Brazi*, *Teleajen* (aceasta din urmă produce uleiuri minerale), *Cîmpina*, *Piteşti*, precum şi în zona petrolieră din judeţul Bacău la *Gheorghe Gheorghiu-Dej* şi *Dărmăneşti*. O rafinărie de capacitate mai mică se află la *Suplacu de Barcău*.

Gazele naturale, tot din grupa hidrocarburilor, folosite drept combustibil şi ca preţioasă materie primă pentru industria chimică, cuprind: gazul metan şi gazele asociate (ce se extrag din structurile petrolifere).

Gazul metan se găseşte în Podişul Transilvaniei, în boltiri numite *domuri*, singur în zăcămînt, în stare aproape pură. Datorită acestei proprietăţi, el poate fi folosit direct în combustiuni. Principala zonă de exploatare a gazului metan este Podişul Transilvaniei, la *Puini*, *Sărmaşu*, *Zau de Cîmpie*, *Luduş*, *Şincai*, *Delenii*, *Adămuş*, *Bazna*, *Copşa Mică*, *Nou Săsesc*, *Filitelnic*, *Nadeş* ş.a.

Gazele asociate se găsesc sub presiune în zăcămintele de ţiţei, la partea superioară a acestora (de unde denumirea de «Cap de gaz»). Prin expansiunea lor acestea ajută la extracţia ţiţeiului. Localizarea lor geografică este legată de structurile petrolifere. Dacă în trecut erupţiile se făceau în aer liber, şi, ca atare, o parte din gaze se pierdeau în atmosferă, în prezent, sondele produc închis, gazele se captează, utilizîndu-se în scopuri economice. În afară de metan ele cuprind şi proporţii însemnate de alte hidrocarburi.

Aproape toate exploatările acestor gaze se găsesc împreună cu cele de petrol, în exteriorul arcului carpatic. Mai importante sînt cele din vechea

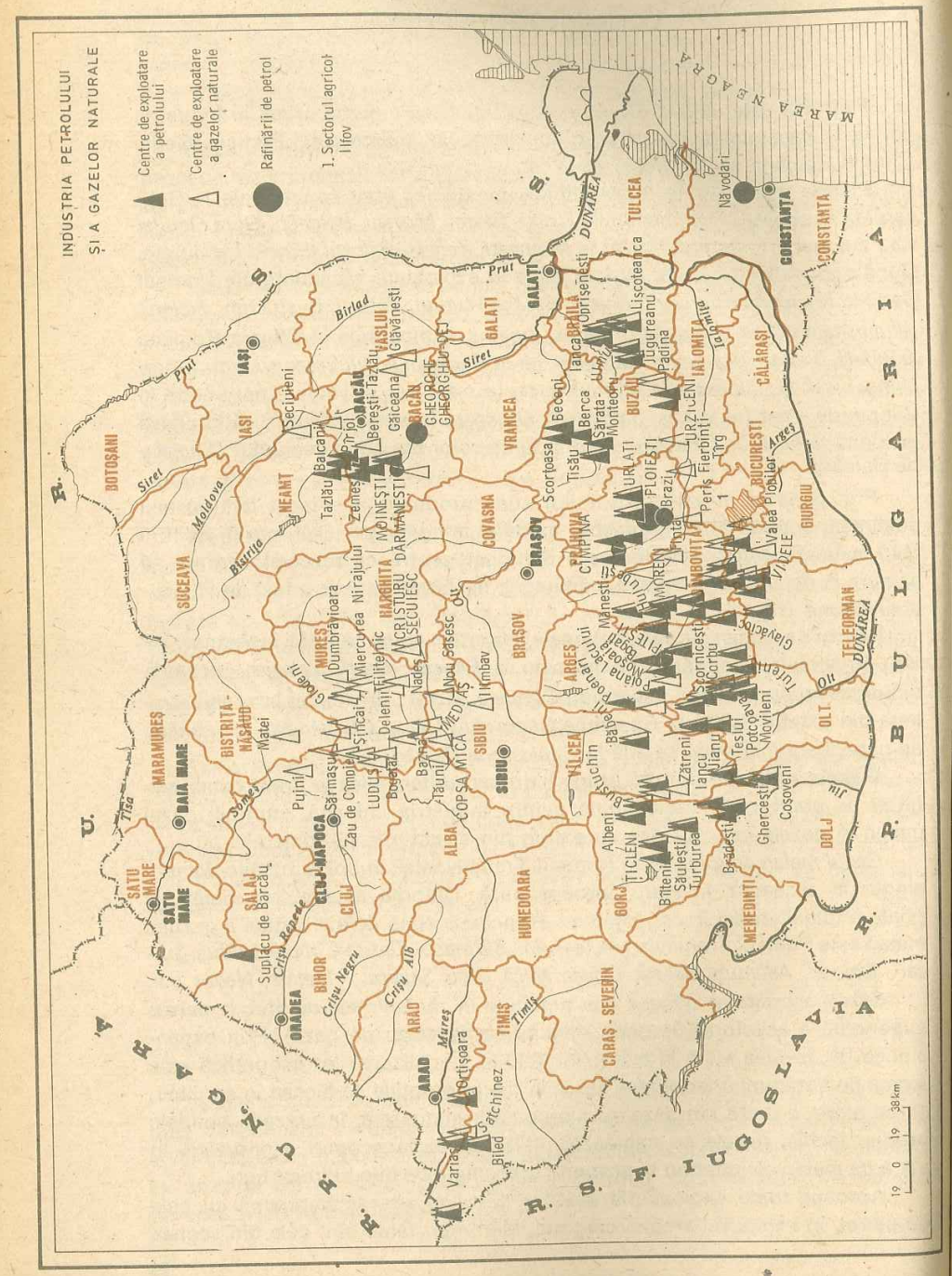

zonă petroliferă Prahova-Dîmbovița de la *Mănești*, *Finta*, *Gura Șuții*, din Podișul Getic la *Bustuchin*, *Ticleni*, *Săulești*, *Zătreni*, din Cîmpia Română la *Videle*, *Valea Plopilor*, *Urziceni*, *Padina*, *Lișcoteanca*, *Oprișenești* ș.a. Un zăcămînt mai recent pus în exploatare este în Moldova (la *Secuieni*)

Transportul gazelor de la locul de extracție spre centrele de consum se face cu ajutorul conductelor. Rețeaua cea mai deasă este în Podișul Transilvaniei, de unde se ramifică mai multe magistrale spre Moldova, București, Timișoara, Arad și nordul Transilvaniei.

Producția de gaz metan este de 28,2 miliarde m^3, iar cea a gazelor asociate de 6,9 miliarde m^3. În total așadar, peste 35 miliarde m^3 (față de 3,4 miliarde m^3 în 1950; de zece ori mai mult). Pînă în 1985 producția de gaz metan nu va crește mult (31 miliarde m^3) din aceeași necesitate ca și la petrol, de a se asigura valorificarea acestor importante resurse pe o perioadă cît mai lungă.

Documentele Congresului al XII-lea mai prevăd ca, în deceniul următor și în perspectivă pînă la sfîrșitul actualului mileniu, să fie îmbunătățite metodele de recuperare a petrolului și a gazelor de zăcămînt, de captare, separare și transport a hidrocarburilor. De asemenea, se va restrînge continuu consumarea hidrocarburilor în procesele de ardere, pentru a putea fi folosite cu precădere în industria chimică.

Cărbunii au utilizări variate (pentru producerea energiei termomecanice, ca materie primă în industria chimică, pentru cocs, gudron etc.). Industria carboniferă deține un loc însemnat în economia noastră națională.

În anii construcției socialiste au fost executate prospecțiuni geologice prin care s-au descoperit noi rezerve. Au fost dezvoltate și modernizate minele existente, deschizîndu-se noi exploatări la suprafață (în carieră). S-au introdus utilaje care asigură o mecanizare avansată a proceselor de producție.

După valoarea lor economică, cărbunii se clasifică în *cărbuni superiori* și *cărbuni inferiori*. Cei dintîi, cu un procent mai ridicat de carbon și vechime mai mare, au o putere calorică superioară. În categoria lor intră *huila* și *antracitul;* iar din grupa celor inferiori fac parte *cărbunii bruni* și *ligniții*.

Zăcămintele de *antracit* sînt cu totul neînsemnate în țara noastră. Rezervele de *huilă* sînt mai bogate. Principalul bazin este *Petroșani*, de unde se obține huilă cocsificabilă. Exploatări mai de seamă sînt la: *Petrila*, *Lonea*, *Aninoasa*, *Vulcan*, *Lupeni*, *Uricani*. Cele mai bune huile pentru cocs se extrag din partea apuseană a bazinului, îndeosebi de la Lupeni și Uricani. Bazinul Petroșani reprezintă astăzi principala bază huiliferă a țării, care aprovizionează cocseriile de la Hunedoara, Reșița și semicocseria de la Călan. Pentru prepararea cărbunilor, înainte de a fi trimiși la cocserii, funcționează instalații speciale la *Lupeni*, *Petrila* și una mai nouă la *Coroiești*, cu o mare capacitate de producție. Praful de cărbune servește pentru centrala termoelectrică de la Paroseni și la brichetare.

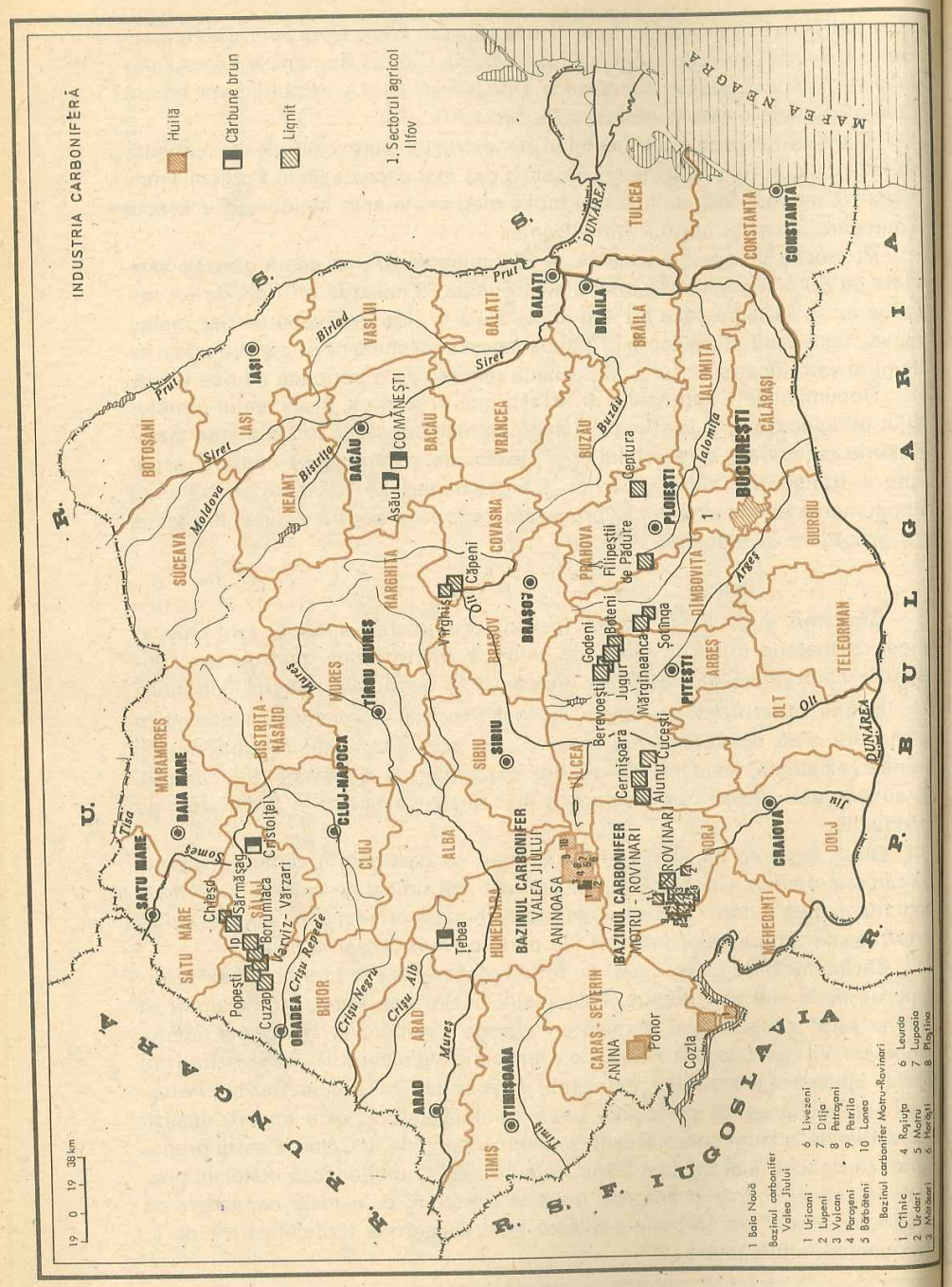

În cantităţi mai reduse, huila se găseşte şi în Banat, la *Anina*, *Ponor*, *Cozla* şi *Baia Nouă*. O nouă cocserie a fost dată în funcţiune la Galaţi în cadrul Combinatului siderurgic care foloseşte cărbuni cocsificabili proveniţi din import (circa 3,8 milioane tone anual);

Cărbunii bruni se exploatează în mici cantităţi în bazinul *Comăneşti* (jud. Bacău), în minele de la *Comăneşti* şi *Asău* şi în bazinul Almaşului la *Cristolţel*.

Ligniţii se găsesc în cantităţi mai mari (rezervele lor depăşesc 70% din volumul total). Întrucît ei se folosesc ca generatori de energie termică, se mai numesc şi *cărbuni energetici*. Zăcămintele cele mai însemnate se află în *Podişul Getic*, fiind exploatate în carieră la *Rovinari*, *Lupoaia*, iar în mine în bazinul Motru, la *Horăşti*, *Leurda*, *Ploştina* ş.a. În pregătire se află noi mine şi cariere. Acest bazin carbonifer, în plină dezvoltare, dă în prezent o producţie care depăşeşte pe cea a bazinului Petroşani.

Altă zonă cu exploatări de lignit este regiunea subcarpatică dintre Argeş şi Buzău, în apropiere de Cîmpulung, în minele de la *Berevoieşti*, *Jugur*, *Godeni*, *Mărgineanca* şi *Şotînga*, continuînd spre est la *Filipeştii de Pădure* şi la *Ceptura*.

Cam de aceeaşi mărime ca producţie este bazinul Barcăului, cu exploatările de la *Varviz-Vărzari*, *Borumlaca*, *Ip*, *Popeşti*, *Cuzap*, *Sărmăşag*. La cele menţionate se mai adaugă bazinul din Depresiunea Baraolt (judeţul Covasna) cu minele de la *Vîrghiş* şi *Căpeni*.

Producţia de cărbuni este în prezent de 35,2 milioane tone şi urmează a creşte în 1985 la 85,6 milioane tone, din care 85% lignit.

Paralel, se vor introduce în exploatare şi zăcămintele de *şisturi bituminoase* din Banat, de la *Anina* (producţia 10 milioane tone în 1985). Utilizarea cărbunilor va fi extinsă în termocentralele care acum funcţionează pe bază de hidrocarburi.

Industria energiei electrice şi termice. Electrificarea ţării, una din condiţiile principale ale progresului tehnic, ale extinderii mecanizării şi automatizării proceselor de producţie în industrie, se realizează prin reţeaua de centrale electrice şi linii de transport.

În afară de combustibili, ţara noastră dispune şi de rezerve de *energie hidraulică*. După calculele specialiştilor, la debite medii, potenţialul amenajabil al rîurilor noastre (afară de Dunăre) este de 13 milioane kW.

Înainte de 1944, industria energiei electrice nu era dezvoltată pe măsura acestor posibilităţi. După naţionalizare s-a acordat o atenţie sporită dezvoltării producţiei de energie electrică şi termică. Electrificarea a început în cadrul unui plan de 10 ani (1951—1960), cînd s-au construit numeroase termocentrale: *Doiceşti* (jud. Dîmboviţa), *Gheorghe Gheorghiu-Dej* (jud. Bacău), *Sîngeorgiu de Pădure—Fîntînele* (jud. Mureş), *Paroşeni* (jud. Hunedoara) etc.,

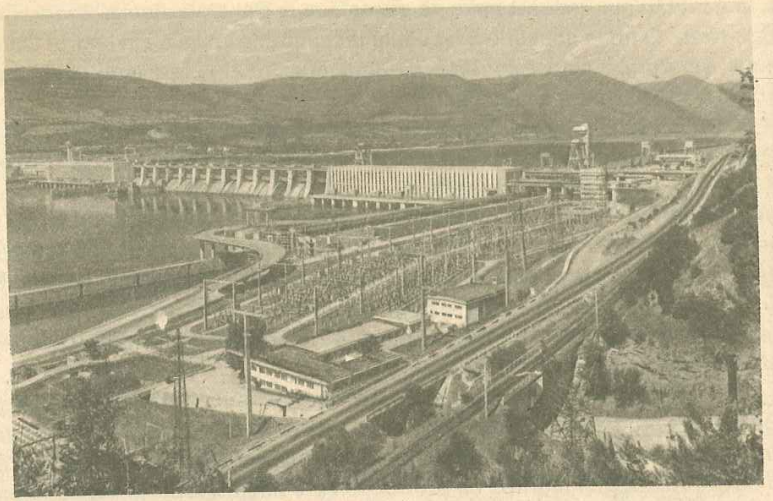

Hidrocentrala de la Porțile de Fier

precum și cîteva hidrocentrale, printre care: *Sadu V* (jud. Sibiu), *Stejaru* (Bicaz) pe Bistrița (jud. Neamț) ș.a.

Mari construcții energetice au continuat în perioada următoare, trecîndu-se, în anul 1966, la al doilea plan de electrificare de zece ani (1966—1975). Caracteristică pentru această etapă a fost construirea unor termocentrale supraputernice (apropiindu-se sau depășind 1 000 MW), de la *Craiova* (Ișalnița), *Luduș-Iernut* (jud. Mureș), *Mintia* lîngă Deva ș.a. Pe lîngă asemenea mari termocentrale, puse în mișcare de turbine cu abur, s-au construit și centrale de termoficare care folosesc aburul ce rezultă de la termocentrale, cum sînt cele de la *București-Sud*, *Brazi* etc.

În același timp s-au dat în producție noi hidrocentrale, între care: cele 12 de pe Bistrița, în aval de *Stejaru*, hidrocentrala de la *Vidraru* pe Argeș, continuată în aval cu alte 12 mai mici, apoi cea mai mare hidrocentrală, de pe rîul Lotru *(Vidra)*, iar împreună cu R.S.F. Iugoslavia s-a realizat marele sistem hidroenergetic și de navigație de la *Porțile de Fier*.

În prezent, în cea de-a treia etapă a electrificării, s-au construit sau sînt în construcție alte numeroase centrale electrice pe Olt, Sebeș, Someșul Mic, Rîul Mare și pe alte rîuri interioare. Pe Dunăre, împreună cu R.S.F. Iugoslavia, realizăm hidrocentrala de la *Ostrovu Mare* (supranumită «Porțile de Fier II — Gruia», în aval de prima), iar cu R.P. Bulgaria, se află în faza de proiectare la *Turnu Măgurele—Nicopole*. La *Rogojelu* și *Turceni* în jud. Gorj și la *Brăila*, s-au construit cele mai puternice termocentrale din țară (cu putere instalată de aproape sau peste 2 000 MW). A început, de asemenea, construirea unei termocentrale la *Anina*, care va folosi șisturile bituminoase exploatate în zonă.

Realizările obținute în opera de electrificare a țării sînt deosebit de importante. Puterea instalată a ajuns în 1980 la 16 mii MW, iar producția de energie electrică la 67,5 miliarde kWh.

S-a creat totodată *sistemul energetic național*, rețea complexă de transport al curentului electric prin linii de înaltă tensiune, care asigură distribuția energiei electrice în întreaga țară. Astăzi peste 90% din satele țării sînt electrificate. De asemenea, s-a realizat interconectarea sistemului nostru energetic cu cel al țărilor vecine.

La sfîrșitul cincinalului 1981—1985 producția energiei electrice va atinge 82,5 miliarde kWh, din care 60% se va obține din termocentrale acționate cu cărbuni și șisturi bituminoase, iar 20% prin hidrocentrale. În acești ani vor fi date în funcțiune un mare număr de microhidrocentrale pe rîurile interioare. Prin intensificarea utilizării potențialului hidroenergetic al rîurilor țării se va ajunge ca pînă în anul 2000 acesta să fie integral valorificat. În 1985 va intra în funcțiune primul agregat de energie nucleară-electrică.

Noi surse de energie. Creșterea nevoilor de consum a energiei electrice impune folosirea unor noi surse de energie și anume:

Sursele geotermale, identificate în Cîmpia de Vest, în județele Satu Mare, Bihor, Arad și Timiș. Pentru folosirea acestora vor fi perfecționate tehnologiile de extragere a apelor fierbinți și a substanțelor minerale utile existente în aceste ape care, în prezent, se depun pe conducte, îngreuind folosirea lor.

Termocentrala de la Rogojelu

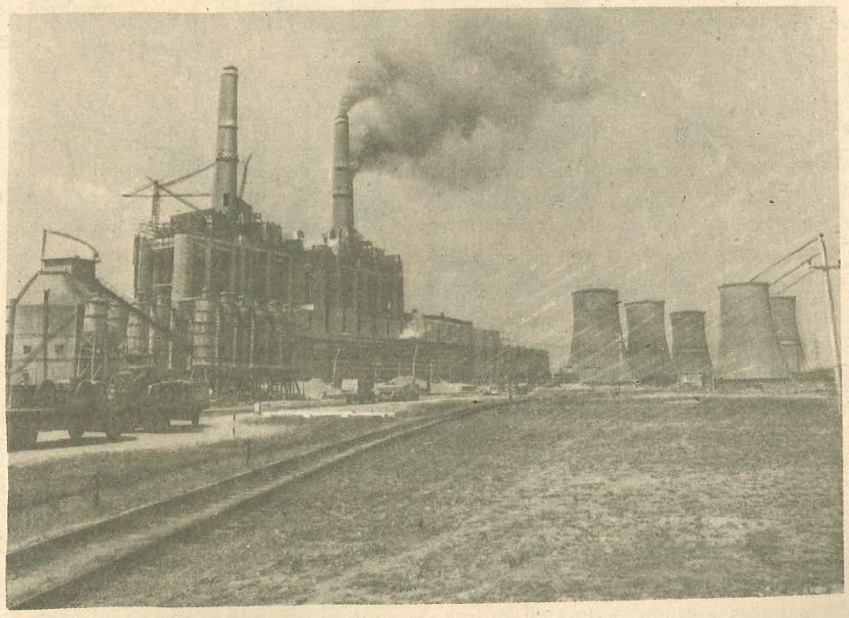

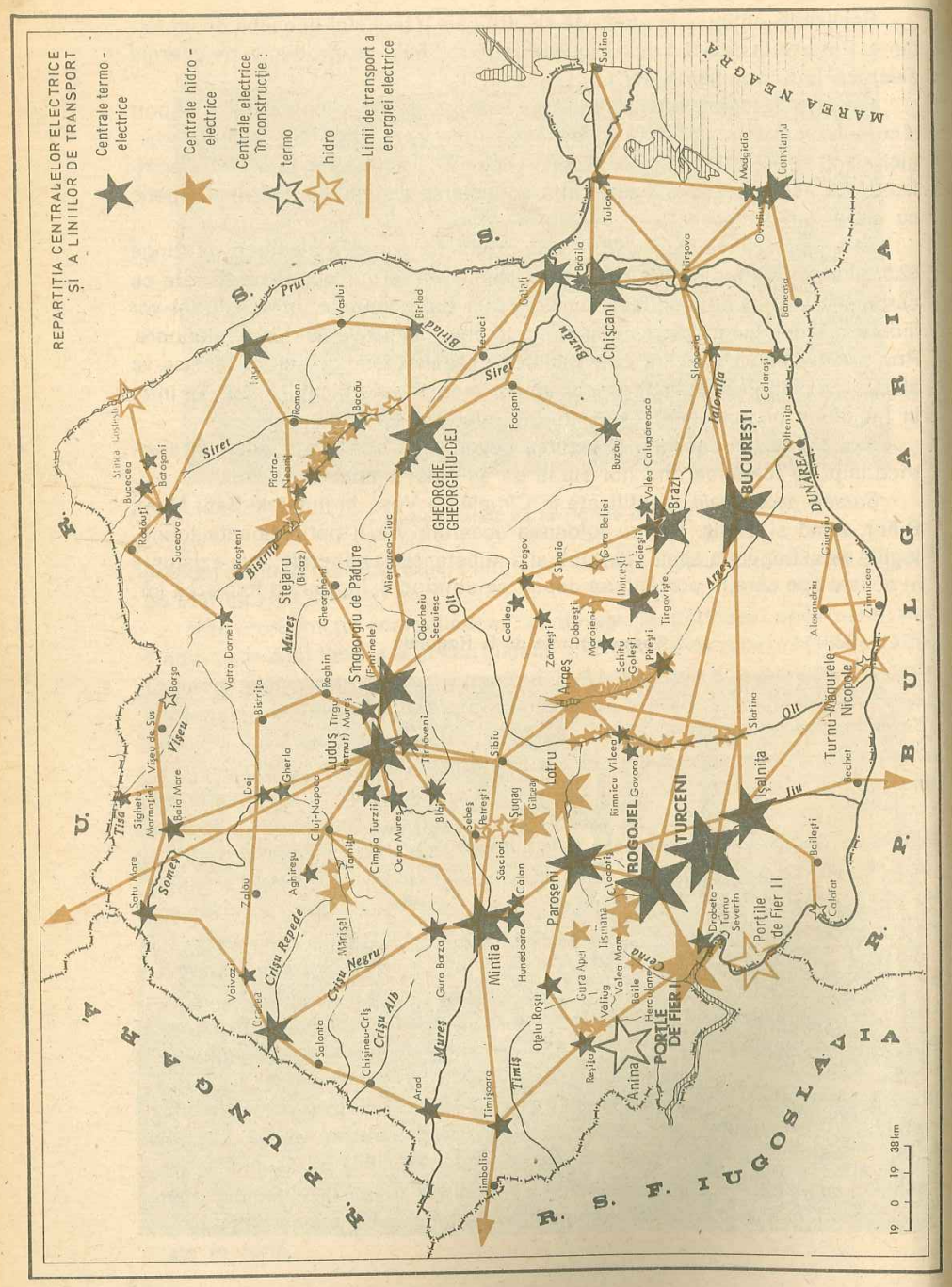

Energia solară dispune de un însemnat potențial, cu deosebire în Cîmpia Română și pe litoral, unde durata de strălucire a soarelui totalizează, în cursul anului 2 300—2 400 ore. Prin folosirea acestei prețioase surse, se urmărește perfecționarea tehnologiilor de captare a energiei, elaborarea de noi soluții pentru acumularea ei, ca și pentru transformarea acesteia în căldură sau în electricitate.

Energia vîntului este mai intensă în Cîmpia Română (mai ales în Bărăgan) și în Dobrogea, precum și pe înălțimile munților. Utilizarea viitoare a acestei surse este nemijlocit legată de elaborarea tehnologiilor care să permită cuprinderea ei în sistemul energetic, dată fiind variabilitatea frecvenței vîntului.

Progresul economico-social al țării în perspectiva următoarelor două decenii ca și implicațiile pe care le generează criza energetică mondială, impun asigurarea țării noastre cu cantități sporite de energie. Iată de ce «*Programul-Directivă de cercetare și dezvoltare în domeniul energiei pe perioada 1981—1990 și orientările principale pînă în anul 2000*», adoptat de Congresul al XII-lea al P.C.R., stabilește, într-o concepție unitară, sarcinile de bază privind folosirea cu maximă eficiență a întregului potențial energetic de care dispunem, astfel ca în următorul deceniu România să devină independentă din punct de vedere al combustibilului și energiei. Gospodărirea cu grijă a energiei trebuie să capete caracterul unei acțiuni de masă, ca o cauză generală a tuturor cetățenilor.

3. INDUSTRIA METALURGICĂ ȘI A CONSTRUCȚIILOR DE MAȘINI

Ramură a industriei grele, industria metalurgică este principala producătoare de mijloace de producție. Ea cuprinde: a) *industria extractivă a minereurilor feroase și siderurgia* b) *industria extractivă a minereurilor neferoase și metalurgia neferoasă* și c) *industria construcțiilor de mașini și a prelucrării metalelor.*

Minereurile feroase și siderurgia. Prin executarea de prospecțiuni geologice au fost descoperite noi zăcăminte de minereu de fier, putîndu-se astfel asigura în mai mare măsură necesarul uzinelor siderurgice. Nivelul tehnic ridicat al noilor furnale și a altor instalații, precum și introducerea celor mai înaintate procedee tehnologice, au dus la creșterea simțitoare a producției.

Materiile prime de bază ale acestei ramuri sînt *minereurile de fier*. Cele mai mari cantități se extrag din minele *Ghelari* și *Teliucu Inferior*, în estul Munților Poiana Ruscă, iar în cantități mai mici, la *Ocna de Fier* în Munții Dognecei, la *Lueta* în Munții Harghita și la *Băișoara*, în județul Cluj. Producția de minereu de fier (2,5 milioane tone) este insuficientă. Pentru satisfacerea necesităților siderurgiei, aflată în plină dezvoltare, se importă însemnate cantități de minereu.

La fabricarea fontelor și a oțelurilor speciale, de calitate superioară, în siderurgie se mai folosește manganul, vanadiul, cromul etc. Dintre acestea, țara noastră dispune de rezerve mai însemnate de *mangan*. Cele mai mari exploatări se găsesc în apropiere de Vatra Dornei *(Iacobeni, Șaru Dornei)*, în județul Suceava.

În afară de minereuri, siderurgia mai utilizează combustibili, necesari la topirea minereurilor. Cel mai frecvent folosit este *cocsul metalurgic* ce se obține din huilă. Producția noastră de cocs (3,4 milioane tone), realizată din huila provenită din bazinul Petroșani sau importată, este însă insuficientă pentru acoperirea necesităților naționale, de aceea mai importăm și cocs (2,9 milioane tone anual).

Principalele centre siderurgice cu furnale sînt: *Galați*, *Hunedoara*, *Călan*, *Reșița* și *Vlăhița*.

La *Galați* se află cel mai mare combinat din țară, dispunînd de 6 furnale de mare capacitate, oțelării, o uzină cocsochimică, precum și alte instalații moderne. Combinatul folosește minereu de fier și cocs din import, aduse pe mare și pe Dunăre.

La Combinatul siderurgic de la *Hunedoara* sînt în funcțiune furnale mari oțelării și laminoare, o fabrică de aglomerare a minereurilor, o stație de granulare a zgurei de furnal, uzina cocsochimică și o termocentrală. Combinatul se aprovizionează cu minereu de fier din apropiere (minele Ghelari și Teliucu Inferior și parțial din import.

Călan, lîngă Hunedoara, cu două furnale, produce fontă de turnătorie de bună calitate. Are și uzina de semicocs care utilizează huilă din Valea Jiului.

Combinatul siderurgic *Reșița* produce fontă, oțeluri de calitate superioară și laminate. Între cele două războaie mondiale, Reșița devenise cel mai însemnat centru metalurgic al țării. După naționalizare s-au adăugat noi instalații industriale și s-au mărit capacitățile celor existente. Minereurile de fier provin din minele de la Ocna de Fier din apropiere, dar mai ales din import.

Întreprinderea *Vlăhița* (județul Harghita) are două furnale mici care prelucrează minereu de la *Lueta*, producînd fontă de turnătorie.

Pe versantul de sud-vest al Munților Poiana Ruscă se găsesc uzinele *Oțelu Roșu*, care produc oțel și laminate, pe baza fontelor provenite de la Hunedoara. În afara acestora mai amintim întreprinderile de la *Cîmpia Turzii*, care fabrică oțeluri superioare și sîrmă, întreprinderea de la *Galați*, care produce laminate de tablă groasă, necesară construcției de nave. Pentru țevi, mai importante sînt întreprinderile de la *București* și *Roman*, cea din urmă fiind una din cele mai mari din țară. Mai recent au intrat în funcțiune: Întreprinderea metalurgică de la *Iași*, care produce țevi de oțel, Întreprinderea de sîrmă din *Buzău* și Întreprinderea siderurgică *Tîrgoviște*, specializată în producția de oțeluri aliate și înalt aliate. Recent a intrat parțial în producție Combinatul de la *Călărași*.

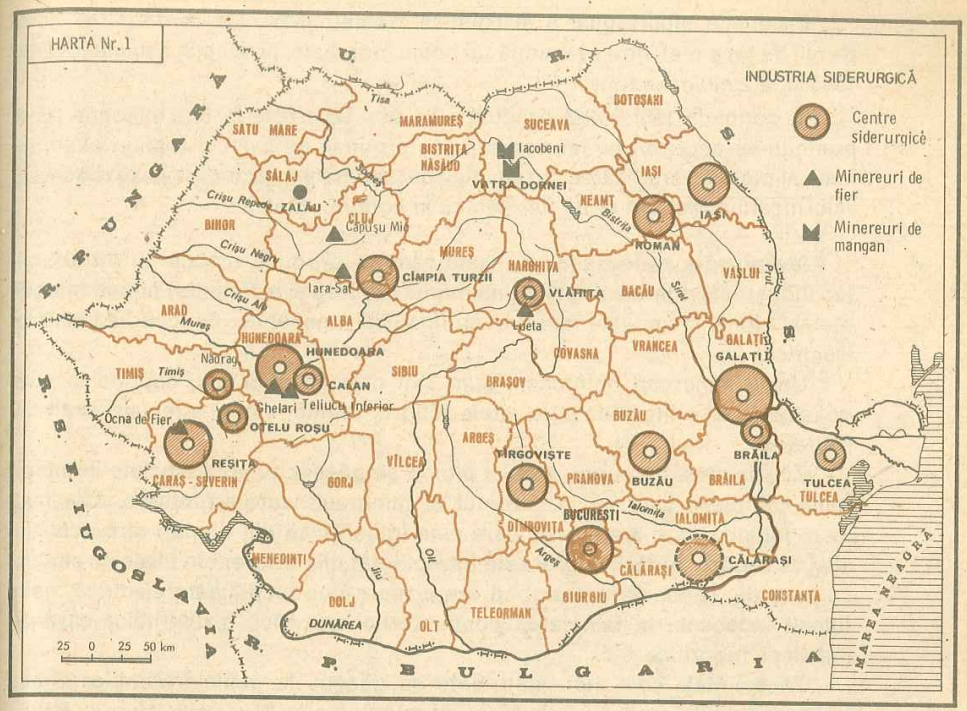

Combinatul siderurgic de la Galați

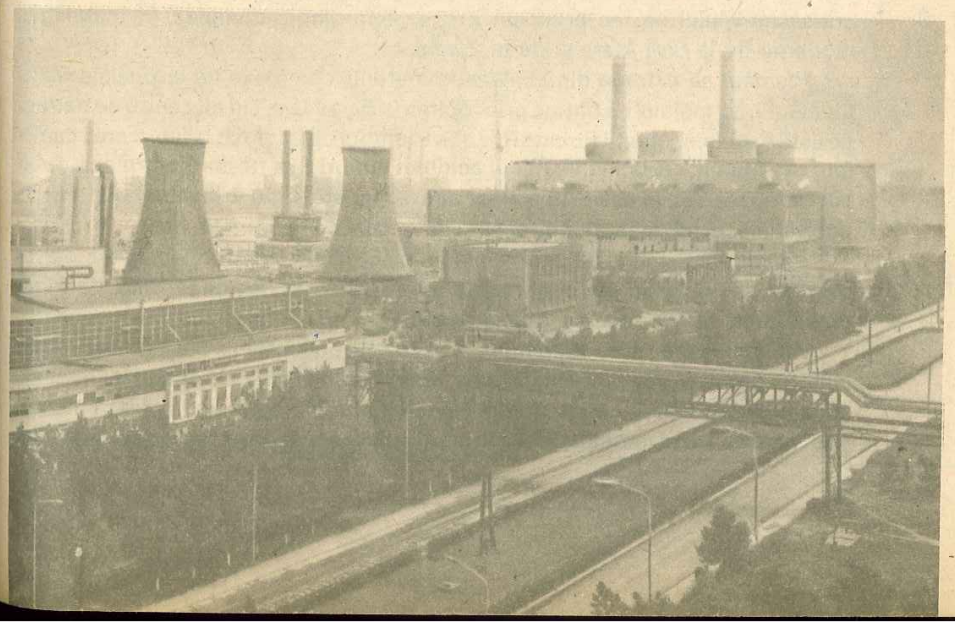

Producția siderurgică a înregistrat creșteri mari. De la două-trei sute de mii de tone oțel între cele două războaie mondiale, producția a ajuns în anul 1980 la 13,2 milioane tone.

În perioada 1981—1985 producția de oțel va crește la 18,2 milioane tone punîndu-se accentul pe fabricarea unor produse de calitate (oțeluri aliate și înalt aliate), diversificarea producției de laminate precum și pe extinderea valorificării minereurilor de fier sărace în conținut metalic.

Metalurgia neferoasă. Această ramură produce metale cu întrebuințări industriale diferite: unele, ca aluminiul (ușoare și rezistente) putînd înlocui oțelul, altele, cum este cuprul, au însușiri deosebite de conductibilitate electrică.

Unele minereuri neferoase, cum sînt cele de aluminiu, cuprind în țara noastră rezerve însemnate; la altele (cupru, plumb, zinc), rezervele sînt mai limitate.

Zăcămintele de cupru, zinc și plumb se găsesc uneori asociate în minereuri complexe care au în conținut și minereuri auro-argintifere. Cea mai mare importanță o are *cuprul*, care este folosit încă din timpuri străvechi (în aliaj de bronz). Astăzi, cuprul este întrebuințat mai frecvent în aliaje cu zincul, cu care dă alama. Prin faptul că are o mare conductibilitate electrică, este folosit îndeosebi la fabricarea conductorilor electrici, a diferitelor cazane, instalații frigorifice etc.

Zăcămintele cele mai importante se găsesc la poalele Munților Gutîi, în împrejurimile orașului Baia Mare, în minele de la *Baia Sprie*, *Cavnic*, *Băiuț*, *Nistru* și la *Baia Borșa* în Depresiunea Maramureș.

Alte zăcăminte cuprifere se exploatează la *Leșu Ursului* și *Fundu Moldovei*, în județul Suceava, la *Bălan* (județul Harghita) și la Mina *Altîn-Tepe* (județul Tulcea). Între exploatările mai noi sînt cele de la *Moldova Nouă* și *Sasca Montană*, în județul Caraș-Severin. Extragerea industrială și prelucrarea metalului se fac printr-un proces tehnologic complex, în instalațiile moderne de la *Baia Mare* și de la *Zlatna*.

Plumbul se extrage din aceleași minereuri complexe de la poalele Munților Gutîi, iar metalul se obține prin topirea la *Baia Mare*. Un alt centru de extracție este *Rușchița* (Munții Poiana Ruscă). Plumbul este folosit la fabricarea cameelor de plumb (rezistînd la atacul acidului sulfuric), a țevilor pentru apă potabilă, în tipografie, la aliaje cu staniu, antimoniu etc. Industria plumbului, foarte nocivă, necesită măsuri deosebite de protecție a muncii.

Zincul, folosit la fabricarea tablei, a electrozilor pentru elementele galvanice etc., se extrage din minereurile de la *Nistru* și *Ilba* lîngă Baia Mare, iar prelucrarea lui se face la *Copșa Mică*.

Aluminiul are mare răspîndire în scoarța pămîntului. Fiind foarte rezistent, cu greutate specifică mică, este folosit în industria aeronautică, în aliaje ușoare, la fabricarea conductorilor electrici etc. Minereul cel mai întrebuințat este *bauxita* (oxid de aluminiu hidratat), care se găsește în Munții Pădurea

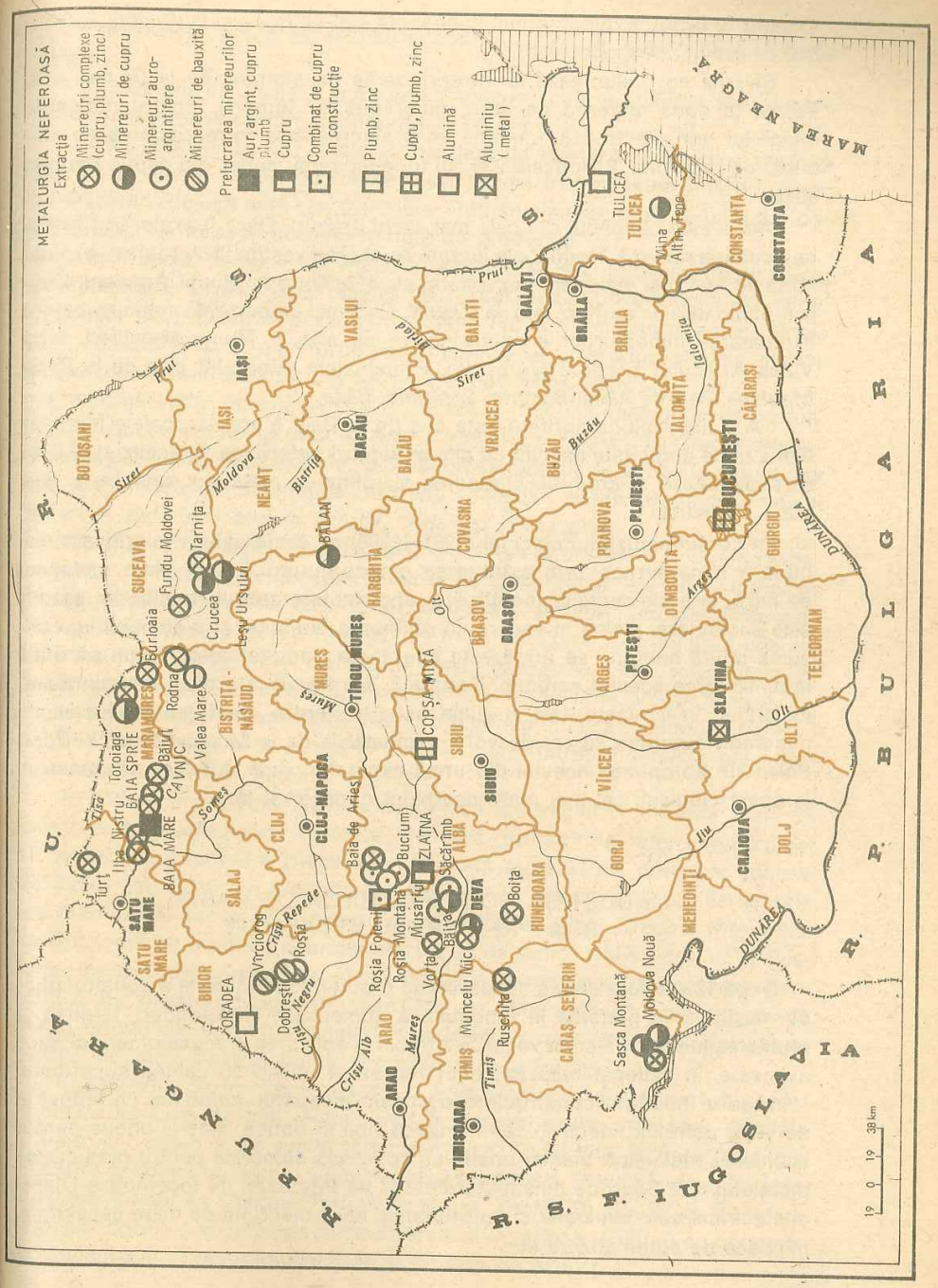

Craiului și Bihor. Exploatări mai cunoscute sînt la: *Roșia* și la *Vîrciorg* cu centrul de prelucrare la *Dobrești*.

Bauxita se prelucrează la întreprinderile de alumină de la *Oradea* și la *Tulcea* (a doua lucrează pe baza minereului de import). Pentru obținerea metalului prin electroliză, alumina se prelucrează la Întreprinderea de aluminiu de la *Slatina*. Producem 236 mii tone aluminiu anual, din care o parte în aliaje.

Aurul este cunoscut din cele mai vechi timpuri. Dacii îl exploatau înainte de ocupația romană. Podoabele lucrate de ei erau vestite. Sub romani, exploatările au luat o și mai mare dezvoltare, cu deosebire în Munții Apuseni. Centrul exploatărilor aurifere era la *Zlatna*. Cea mai importantă regiune pentru exploatarea minereurilor auro-argintifere se află în Munții Metaliferi, între Valea Arieșului și cea a Mureșului. Principalele mine sînt cele de la *Roșia Montană*, *Baia de Arieș*, *Bucium*, *Săcărîmb*, *Băița*.

A doua regiune auriferă este cea de la Baia Mare, la poalele Munților Gutîi, unde aurul este asociat cu alte minereuri neferoase. În aceleași regiuni se exploatează și argintul. Obținerea și rafinarea metalului se face la *Baia Mare* și *Zlatna*.

În cursul actualului cincinal (1981—1985) se urmărește o valorificare mai bună a minereurilor, prin extragerea din conținutul lor, în afara metalului de bază, și a elementelor însoțitoare, apoi recuperarea metalului din produsele secundare. Avînd în vedere că obținerea aluminei și a aluminiului consumă multă energie, se urmărește adoptarea unor tehnologii care să ducă la diminuarea acestui consum. Totodată, s-a trecut la prelucrarea aluminiului primar în laminate, țevi și aliaje ușoare. Pentru creșterea producției de minereuri cuprifere se vor dezvolta exploatările de la *Moldova Nouă* și *Roșia Poieni*. În apropierea acestei din urmă exploatări (jud. Alba) se va construi, în acest cincinal, cel mai mare combinat cuprifer al țării.

INDUSTRIA CONSTRUCȚIILOR DE MAȘINI ȘI A PRELUCRĂRII METALELOR

După 1950 a fost creată și dezvoltată o puternică industrie a construcțiilor de mașini, prin punerea în funcțiune a numeroase întreprinderi, lărgirea și reutilarea modernă a celor vechi. S-a trecut la aplicarea proceselor tehnologice avansate, în vederea realizării unor mașini și utilaje cu calități superioare.

În cadrul industriei construcțiilor de mașini au apărut ramuri noi, ca: industria de utilaj petrolier, electronică, mecanică fină și optică, mașini-unelte pentru așchierea metalelor, mașini-unelte cu comandă numerică pentru prelucrarea metalului, noi tipuri de mașini agricole și de tractoare, de locomotive Diesel și electrice, autocamioane și autoturisme, nave maritime de mare capacitate, mijloace de automatizare etc.

Principalele ramuri ale industriei construcțiilor de mașini pot fi grupate astfel:

a) *Industria de utilaje și agregate tehnologice*, care furnizează echipament pentru numeroase ramuri ale industriei și anume:

Utilaj petrolier pentru foraje și instalații de rafinarea petrolului, care se fabrică la *Ploiești*, *Tîrgoviște*, *București* și *Cîmpina*. Între acestea, Întreprinderea «1 Mai» din Ploiești este cea mai mare. România se situează pe unul din primele locuri în lume în această ramură de producție.

Utilaj minier necesar activității în subteran și la zi (ciocane pneumatice, compresoare, escavatoare, mașini de haldat, locomotive Diesel de mină, vagonete etc.). Datorită dezvoltării acestei industrii, mecanizarea în minele țării noastre a făcut mari progrese, mărindu-se și productivitatea muncii. Asemenea utilaje se fabrică la *Satu Mare*, *Baia Mare*, *Petroșani*, *Sibiu*.

Mașini-unelte (strunguri, freze, raboteze, mașini universale de șlefuit, găurit, rabotat etc.) se produc la *Arad*, *Tîrgoviște* și *Roman*. La *Oradea* se produc mașini-unelte și utilaj greu, la *Sibiu* prese hidraulice, la *Reșița* reductoare etc. Se fabrică, de asemenea, *rulmenți* (necesari pentru tractoare, mașini agricole, autocamioane) la *Brașov*, *Bîrlad* și *Alexandria*.

Utilaj și echipament industrial pentru dotarea altor ramuri (industria siderurgică, chimică, materiale de construcții, prelucrarea lemnului, industria textilă și alimentară) se fabrică în numeroase întreprinderi din *București*, *Reșița*, *Brăila*, *Iași*, *Brașov*, *Cluj-Napoca* ș.a. La București funcționează una din cele mai mari întreprinderi de mașini grele din Europa, unde, între altele, se realizează turbo-generatoare de mare putere. La *Sibiu* se produc aparate de măsură și control. Aparatură de precizie (aparate medicale, termometre etc.) se produce mai ales în *București* — unde se află și Întreprinderea de mecanică fină (alta, în aceeași ramură, la *Sinaia*).

b) *Industria electrotehnică și electronică* a înregistrat un ritm înalt de creștere, în producția de motoare electrice, transformatoare, generatoare, turboreactoare, motoare Diesel etc. Această ramură mai produce: aparate de radio, acumulatoare, aparate electrice de uz casnic. Întreprinderile cele mai mari sînt la *București*, *Craiova*, *Timișoara*, *Săcele* (lîngă Brașov), *Pitești* ș.a. La București se produce aparataj electric și de radio, televizoare, utilaj telefonic, ascensoare, precum și elemente de automatizare, calculatoare electronice etc. Întreprinderea de cinescoape din *București* este bine cunoscută pentru produsele ei de înaltă tehnicitate în industria electronică. Noi centre pentru industria electrotehnică sînt *Botoșani*, *Zalău*, *Iași* ș.a.

c) *Industria de tractoare, mașini și utilaje agricole* s-a dezvoltat pentru tractoare agricole de mai multe tipuri la *Brașov*, pentru tractoare speciale (rutiere) la *Craiova*, și pe șenile *Miercurea Ciuc*. Se fabrică, de asemenea, semănători și combine, grape, cultivatoare și secerători. Principalul centru este *București*, urmat de *Craiova*, *Timișoara*, *Bocșa*, *Topleț*. Producția de tractoare și mașini agricole se mărește și se diversifică în strînsă legătură cu cerințele de mecanizare a lucrărilor agricole și cu cele de export.

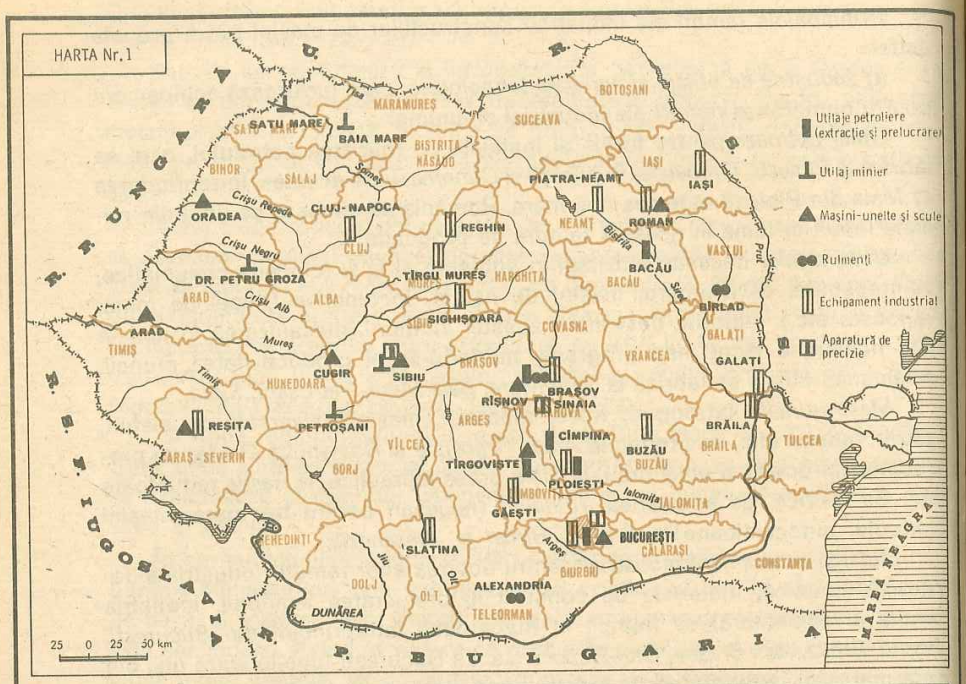

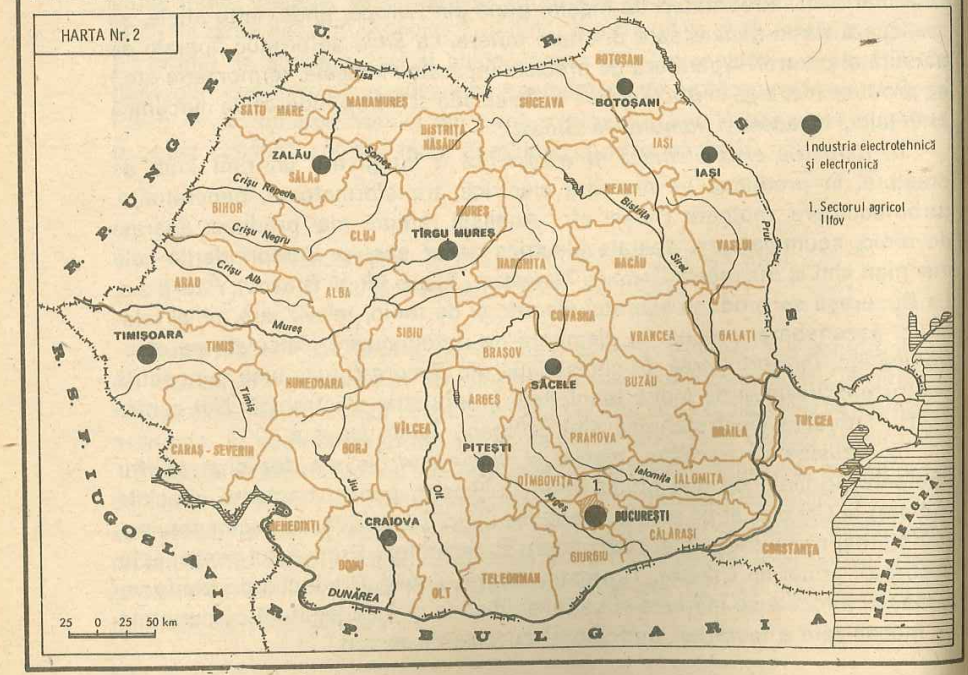

Industria construcțiilor de mașini și a prelucrării metalelor (harta 1 și 2)

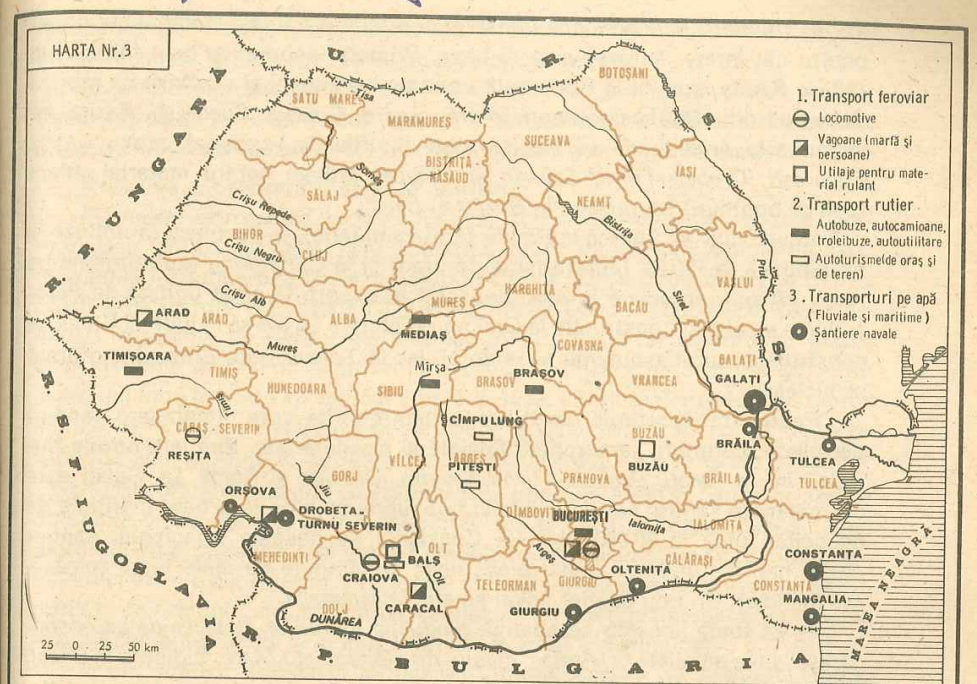

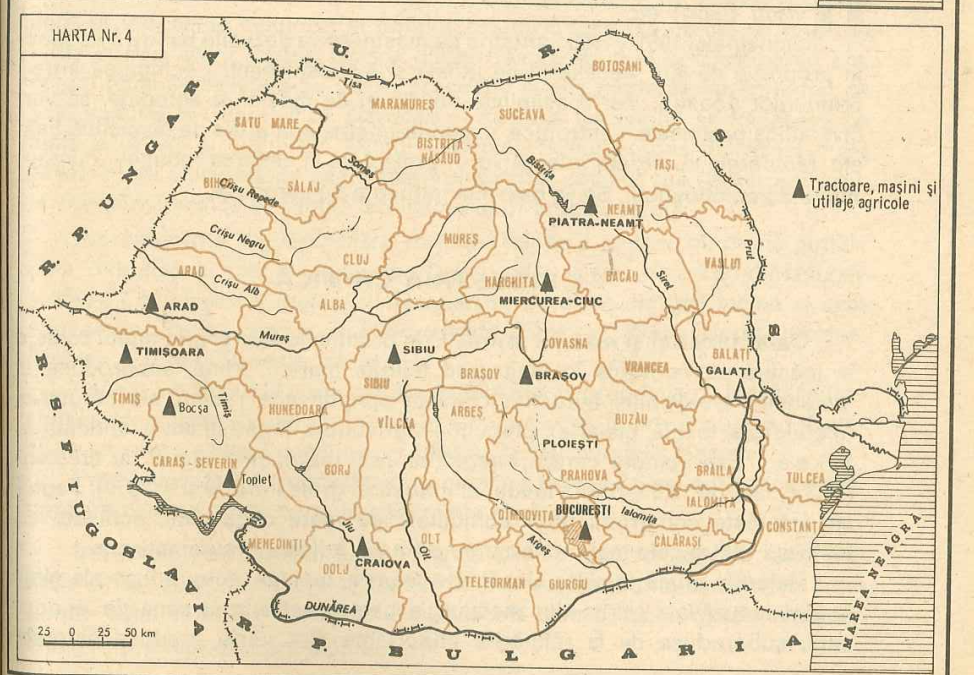

Industria construcțiilor de mașini și a prelucrării metalelor (harta 3 și 4)

d) *Industria mijloacelor de transport* cuprinde producția materialului rulant pentru căi ferate, autovehicule și nave. Primele locomotive s-au fabricat în 1872 la Reșița, apoi și la București. Locomotive Diesel și electrice se fabrică (începînd din 1960) în cooperare în trei centre: *Craiova*, *București*, *Reșița*, iar vagoane la *Arad* (unde se fabrică toate tipurile de vagoane), precum și la *București*, *Drobeta-Turnu Severin* și *Caracal*. Utilaje pentru material rulant (osii și boghiuri) se produc la *Buzău* și *Balș*.

Autovehicule se fabrică la *Brașov* (autocamioane), la *București* (autobuze și troleibuze), la *Pitești* (autoturisme de oraș) și la *Cîmpulung* (autoturisme de teren «Aro»), apreciate în mod deosebit la export. O nouă unitate de autoturisme se află în construcție la *Craiova* («Oltcit»). La *Mîrșa* în județul Sibiu, se construiesc autobasculante și remorci, iar la *Tohani* (jud. Brașov) motorete și biciclete.

Pentru transporturile navale construim diferite nave mineraliere, tancuri petroliere, cargouri, remorchere fluviale și maritime etc. Șantiere navale fluviale sînt la *Galați*, *Drobeta-Turnu Severin*, *Oltenița* și *Brăila*. La Galați este cel mai mare șantier naval fluvial din țară, unde se produc și nave maritime de capacități pînă la 30 000 tdw. La *Constanța* se găsește principalul șantier naval maritim, unde se construiesc nave mineraliere de mare tonaj (pînă la 150 mii tdw). Un nou șantier naval se află la *Mangalia*.

e) La toate acestea se adaugă *producția bunurilor metalice de uz gospodăresc:* vase emailate la *Mediaș*, mașini de gătit la *Satu Mare*, frigidere la *Găești* și la *Sadu* (Gorj) etc.

În cincinalul 1981—1985 industria de mașini se va dezvolta pentru a acoperi în proporție de 80% necesarul de utilaje și instalații pentru echiparea întreprinderilor noastre. Vor fi asimilate noi tipuri de mașini și agregate, se vor diversifica produsele electronice, mașinile-unelte, aparatura de mecanică fină etc. Motoarele cu ardere internă vor fi proiectate în vederea reducerii consumului de combustibili. Se va dezvolta industria de aeronave.

4. INDUSTRIA CHIMICĂ

Caracteristici și materii prime. Prin produsele sale și prin faptul că este în măsură să valorifice în înalt grad felurite materii prime, subproduse și materiale refolosibile, industria chimică sprijină alte ramuri ale industriei (metalurgie, textilă, pielărie), precum și agricultura (îngrășăminte, antidăunători ș.a.). Este ramura care a înregistrat cele mai înalte ritmuri de creștere (19,3%, față de 13,9% ritmul mediu al industriei grele între 1950 și 1979). Faptul se datorește construirii unor combinate de mare capacitate, echipate cu instalații dintre cele mai moderne cu un grad ridicat de automatizare.

Materiile prime folosite sînt foarte felurite, inclusiv subproduse ale altor ramuri industriale (pirite din metalurgia neferoaselor, gudroane de la cocserii, subproduse de la rafinării). Importante sînt unele produse naturale

rezultate prin extracție (sare, gaz metan, cărbuni) sau lemn și stuf etc. Prin chimizare acestea își sporesc foarte mult valoarea inițială.

Numeroasele ramuri ale industriei chimice se pot grupa astfel: a) produse clorosodice și acid sulfuric, b) îngrășăminte fosfatice și azotoase; c) petrochimice; d) celuloză și hîrtie; e) medicamente și f) alte ramuri.

Produse clorosodice și acid sulfuric

Produsele clorosodice (sodă caustică, sodă calcinată, clor și acid clorhidric) se fabrică din sare. Țara noastră dispune de mari zăcăminte de sare, răspîndite în Subcarpați (cu exploatări la *Cacica*, *Tîrgu Ocna*, *Slănic* și *Ocnele Mari)* și pe marginile Podișului Transilvaniei (la *Ocna Mureș*, *Praid*, *Ocna Dejului)*. Producția de sare care în trecutul mai depărtat se folosea numai în alimentație a crescut — ca urmare a industrializării pe scară largă — de la 400 mii tone la peste 4,7 milioane tone în 1979. Fabricarea produselor clorosodice se face prin electroliză și calcinare la *Ocna Mureș* și *Turda*, unde se produce acid clorhidric sintetic, hipoclorit de sodiu ș.a. precum și la *Tîrnăveni*, *Govora* și *Gheorghe Gheorghiu-Dej*, unde, în afara produselor sodice obișnuite se produce și acid monocloracetic. O nouă unitate pentru solvenți clorurați, sodă caustică, clor ș.a. a fost dată recent în funcțiune în cadrul combinatului chimic din *Giurgiu*. Produsele sodice se folosesc la fabricarea săpunurilor, coloranților, la fabricarea celulozei, la «mercerizarea» bumbacului, la purificarea petrolului și în mari cantități la industria aluminei.

Acidul sulfuric, folosit la fabricarea îngrășămintelor, în industria petrolieră, la fabricarea celulozei și fibrelor celulozice etc. se obține pe bază de pirite la *Baia Mare*, *Zlatna*, *Brașov*, *Valea Călugărească* și la *Cîmpina*. În anii construcției socialiste s-au dat în producție și alte moderne întreprinderi de acid sulfuric la *Copșa Mică*, *Năvodari* și *Victoria*. De curînd se folosește, ca materie primă, și sulful din Munții Călimani. Sulful produs din acest mare zăcămînt se utilizează de asemenea în industria cauciucului (la vulcanizare), în cea farmaceutică și pentru fabricarea unor antidăunători.

Îngrășăminte. *Îngrășămintele fosfatice* folosind ca materie primă piritele (sau fosforitele și apatitele din import) se produc la *Năvodari*, *Turnu Măgurele* și *Valea Călugărească*. *Îngrășăminte azotoase* se obțin din gaz metan și azot atmosferic. Ele se produc la *Piatra Neamț* (Roznov), *Tîrgu Mureș*, *Victoria*, *Făgăraș*, *Craiova*, *Slobozia*, *Bacău*.

Recent s-a trecut la noua unitate de la Arad, la producția de îngrășăminte chimice complexe (organo-minerale) ce conțin azot, fosfor și potasiu. (Potasiul a început a se exploata din anul 1980, la *Tazlău* în județul Neamț.

Producția totală de îngrășăminte chimice a fost de 2,5 milioane tone (1980) din care cea mai mare parte îngrășăminte azotoase.

Industria petrochimică, importantă pentru sortimentele de mare utilitate ce produce, folosește ca materii prime hidrocarburile ce compun fracțiunile obținute la distilarea țițeiului sau cele care compun gazele naturale. Trei sînt produsele ei principale:

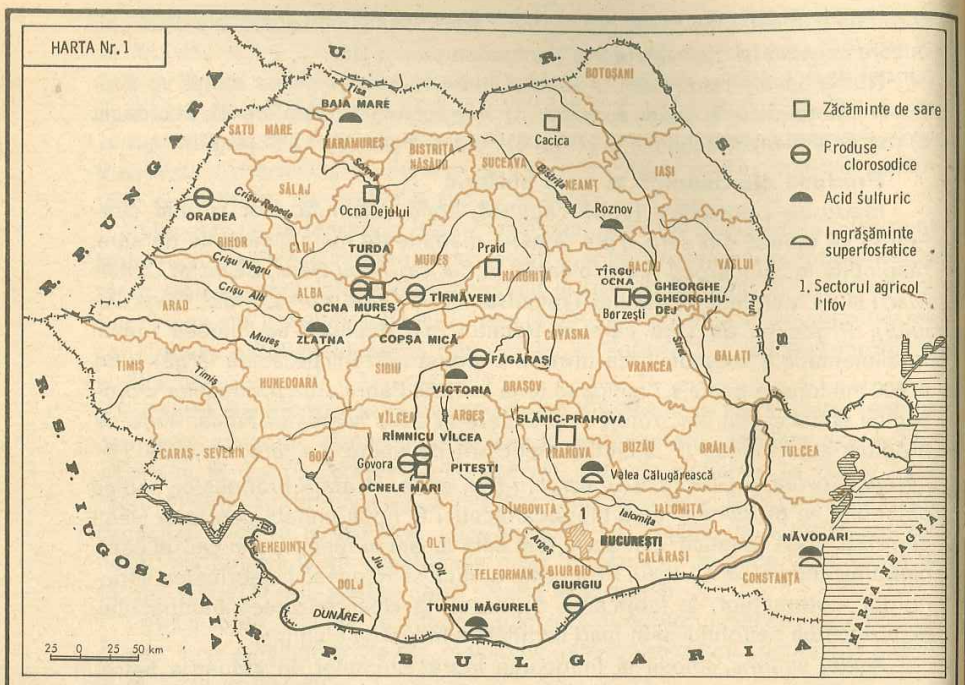

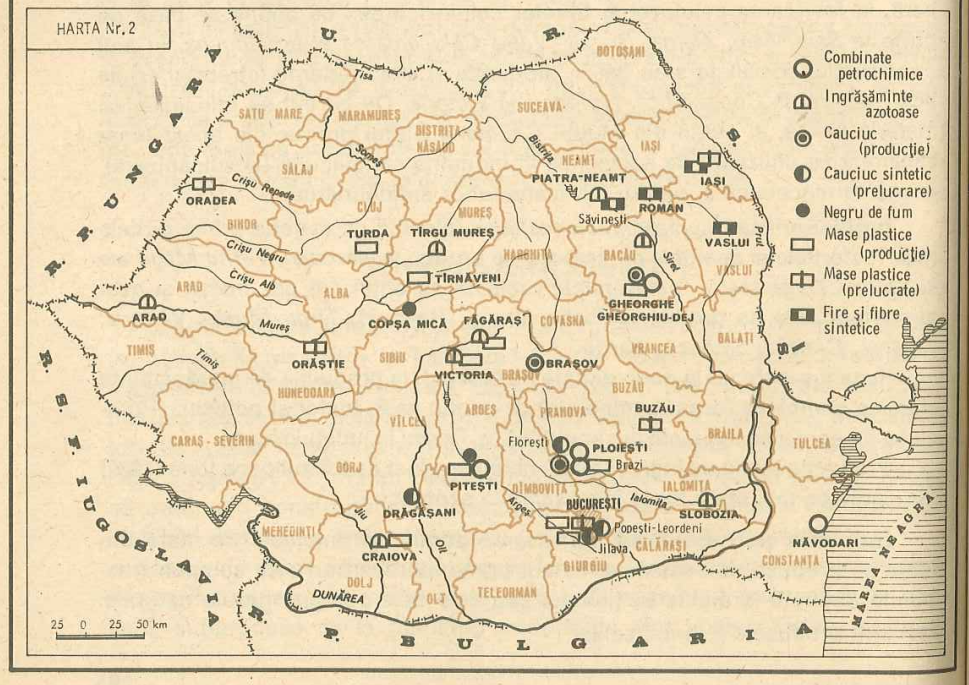

Industria chimică (harta 1 şi 2)

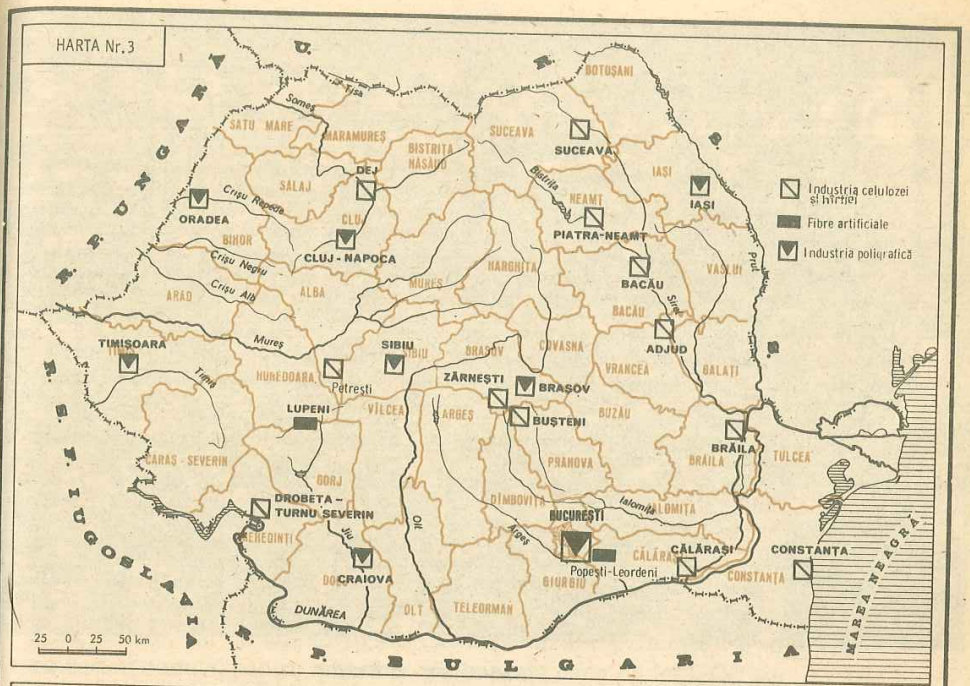

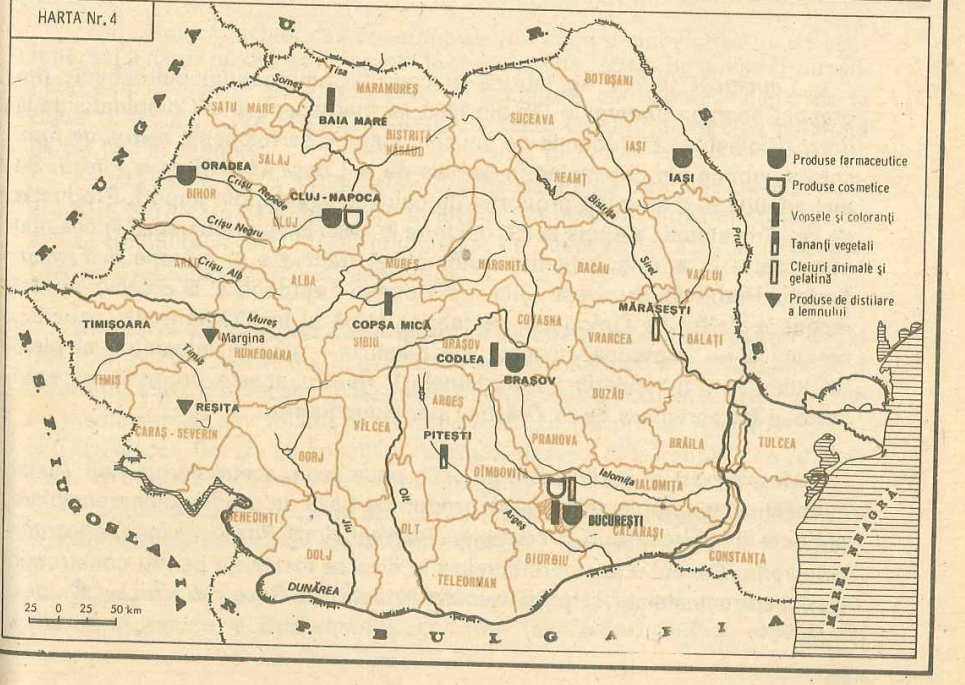

Industria chimică (harta 3 şi 4)

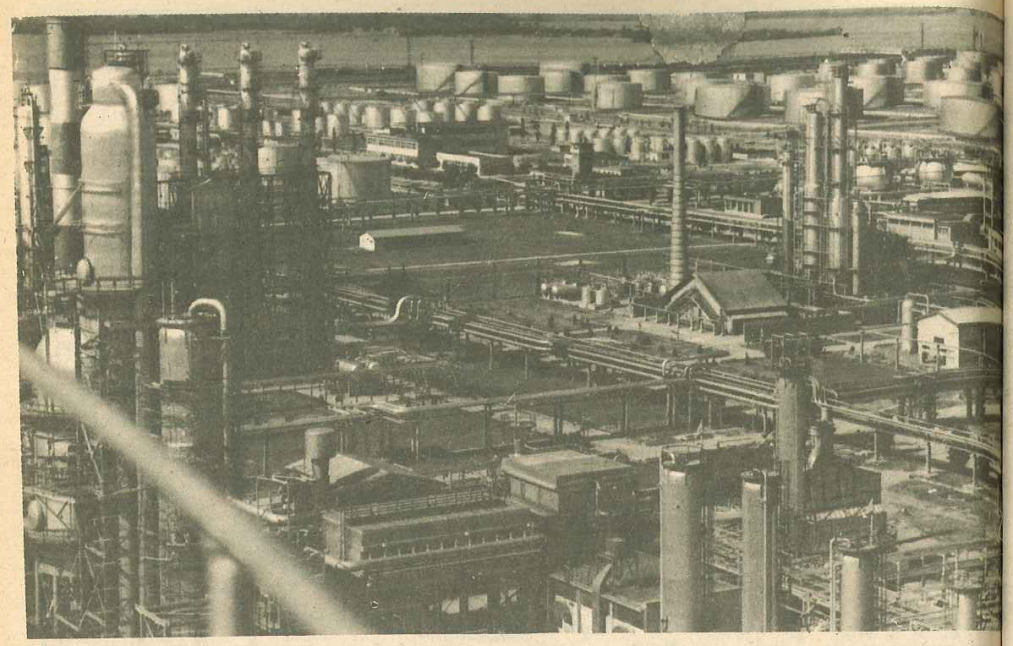

Rafinăria de la Brazi

Cauciucul sintetic se fabrică în cadrul Combinatului petrochimic din oraşul *Gheorghe Gheorghiu-Dej* din 1963, iar mai recent, şi la Combinatul de la *Brazi* (Ploieşti). La producţia de cauciuc sintetic se foloseşte *negrul de fum*, care se obţine din gaz metan în uzinele de la *Copşa Mică* şi de la *Piteşti*. Se mai adaugă şi o anumită proporţie de cauciuc vegetal din import. Producţia de cauciuc sintetic a ajuns la 150 mii tone în 1980. El se prelucrează în cea mai mare parte în anvelope pentru automobile, tractoare şi avioane la *Floreşti* (judeţul Prahova), *Bucureşti* (Jilava şi Popeşti-Leordeni) şi la *Braşov;* iar mai recent la *Zalău*. La Drăgăşani se fabrică talpă şi încălţăminte din cauciuc, precum şi — împreună cu materiale plastice — diverşi înlocuitori ai pielii (inclusiv pentru tapiţeria autoturismelor). Pentru aceste produse lucrează şi noua întreprindere de la *Orăştie* (jud. Hunedoara).

Masele plastice (policlorură de vinil, polietilenă, acetat de polivinil, răşini bachelitice, aminoplaste etc.), se produc pe bază de produse macrocelulare obţinute din hidrocarburi, în centrele: *Tîrnăveni*, *Brazi*, *Piteşti*, *Victoria*, *Gheorghe Gheorghiu-Dej* etc. Ele se prelucrează în diverse materiale pentru construcţie (ţevi pentru instalaţii şi plăci termoizolatoare) la *Bucureşti*, *Buzău*, *Oradea*, *Iaşi*.

Fibrele şi firele chimice se obţin din materii prime petrochimice la *Săvineşti* (Piatra-Neamţ) încă din 1959. Peste un deceniu s-a adăugat întreprinderea de la *Iaşi*, iar mai recent cea de la *Cîmpulung*. Producţia de fibre şi fire chimice a crescut de la 2,3 tone în 1950, la 206 mii tone în 1980.

Industria celulozei şi hîrtiei este veche în ţara noastră (fabrica de la Prundu Bîrgăului datează de la 1768). Dacă în trecutul mai îndepărtat se foloseau cîrpele drept materie primă, spre sfîrşitul secolului trecut se trece la lemnul de răşinoase, iar după 1960 s-au adăugat ca materii prime stuful şi paiele în scopul economisirii lemnului. Pentru valorificarea stufului din Delta Dunării a fost construit Combinatul de celuloză şi hîrtie de la *Brăila*. Pe baza lemnului de răşinoase funcţionează întreprinderi de celuloză la *Zărneşti* şi *Piatra Neamţ*, iar la *Constanţa* şi *Călăraşi* sînt întreprinderi de celuloză din paie. Întreprinderi pentru producţia de hîrtie mai însemnate sînt la *Bacău*, *Piatra Neamţ*, *Buşteni*, *Petreşti* (judeţul Alba) ş.a. Noi combinate de celuloză şi hîrtie au fost construite începînd din anul 1960 la *Suceava*, *Dej*, *Drobeta-Turnu Severin*.

Faţă de 1950 producţia a crescut de peste 10 ori la celuloză şi de peste 8 ori la hîrtie, cartoane, mucavale, ajungînd la 822 mii tone în 1980. Producţia mai mare se realizează în întreprinderile noi, fiecare cu profil specific: *Suceava* cu hîrtie pentru ambalaje (pe bază de lemn de răşinoase), *Brăila* cu hîrtie de scris şi tipar, carton duplex-triplex (pe bază de stuf), *Drobeta-Turnu Severin* cu carton ondulat pentru ambalaje (pe bază de lemn de fag), *Dej* ş.a.

Din celuloză se fabrică *fibre artificiale* (de unde şi denumirea lor de «celofibră») a căror producţie a început încă înainte de 1950 la *Bucureşti* (Popeşti-Leordeni) şi *Lupeni*. Ulterior a intrat în funcţiune combinatul chimic de la *Brăila* (Chiscani) care valorifică stuful din Delta Dunării producînd celofibră de tip lînă şi bumbac.

Legată de industria hîrtiei este *industria poligrafică* cu numeroasele întreprinderi, între care cele mai mari se află la *Bucureşti* (Combinatul poligrafic «Casa Scînteii» în primul rînd completate de altele importante la *Timişoara*, *Oradea*, *Cluj-Napoca*, *Sibiu*, *Craiova* etc.

Industria de produse farmaceutice şi cosmetice. Slab dezvoltată în trecut, în cîteva laboratoare specializate, se dezvoltă mult după 1950 ajungînd să producă 90% din necesarul de medicamente pentru populaţia ţării. Fabricile de medicamente sînt localizate la *Bucureşti*, *Iaşi* (în primul rînd antibiotice) şi *Cluj-Napoca*, fiecare cu specific propriu. S-a trecut şi la cooperarea cu mari firme străine producătoare de medicamente.

Produsele cosmetice, variate ca sortimente, se realizează la *Bucureşti* şi *Cluj-Napoca*, bucurîndu-se de bune aprecieri pe plan intern şi la export.

Alte ramuri ale industriei chimice. La cele de mai sus se adaugă: *vopsele* (produse la Bucureşti) şi *coloranţi* (la *Codlea*); *tananţi vegetali* (la

Pitești), *cleiuri animale* și *gelatină* (la *Mărășești* și *București*), produse de *distilarea lemnului* la *Margina* (jud. Timiș) și Reșița etc.

Pe ansamblu industria chimică este răspîndită în multe centre; Bucureștiul singur deținînd a 6-a parte din producția ei totală. El este urmat (în ordinea mărimii)de județele: Prahova, Argeș, Brașov, Vîlcea etc. În cursul cincinalului 1976—1980 s-a urmărit dezvoltarea cu precădere a producției de sinteză fină și mic tonaj, de sinteză organică, de fire și fibre sintetice, cauciuc sintetic și materiale plastice. Pe aceleași orientări va continua și în cincinalul actual.

5. INDUSTRIA LEMNULUI ȘI A MATERIALELOR DE CONSTRUCȚIE

Pădurea și producția lemnoasă. Fondul forestier, principalul producător de materie primă lemnoasă, ocupă 26,7% din suprafața țării). Cu secole în urmă, pădurile aveau o întindere mai mare, îndeosebi în regiunile de dealuri și cîmpie. Ele au fost mai intens defrișate, începînd din secolul al XIX-lea, pentru extinderea terenurilor arabile în cîmpii, a izlazurilor de pășunat în zonele deluroase și pentru obținerea lemnului de rășinoase destinat fabricării cherestelei, în regiunile muntoase.

Pentru diversificarea fondului forestier s-au introdus, după 1950, specii valoroase de arbori, repede crescătoare, ca *bradul Duglas* din S.U.A. și *plopul negru hibrid* din Canada. Numai în cursul cincinalului 1976—1980 s-au efectuat reîmpăduriri pe 286 mii ha, urmărindu-se extinderea speciilor valoroase de rășinoase (molid în primul rînd) și de foioase (bune pentru mobilă), acestea reprezentînd două treimi (67,5%)din speciile reîmpădurite. Mai recent reintră în programele de reîmpădurire și speciile autohtone (ca stejarul, paltinul ș.a.) chiar dacă au creșteri mai lente.

Principala zonă forestieră a țării o constituie *munții* cu 60% din suprafața pădurilor (mare parte în Carpații Orientali), cuprinzînd în principal rășinoase. În *zonele deluroase*, pădurile, formate din fag, stejar și alte foioase ocupă 30%, iar în regiunile de *cîmpie* numai 10%, din totalul fondului forestier.

Pentru o mai bună gospodărire a fondului forestier, în 1976 a fost adoptat «Programul național pentru conservarea și dezvoltarea fondului forestier pe perioada 1976—2010», care prevede în primul rînd, un regim normal de tăiere și reîmpăduriri etc. Prin aceste măsuri, volumul de masă lemnoasă produs anual de pădurile noastre este de 19,6 milioane metri cubi.

Industria lemnului. Pregătirea materiei prime începe odată cu tăierea arborilor din pădure și cu transportarea buștenilor la centrele de prelucrare. A doua fază, de prelucrare a lemnului în produse semifinite sau finite, cuprinde mai multe ramuri:

Industria cherestelei care produce scînduri, grinzi ș.a., folosea în trecut

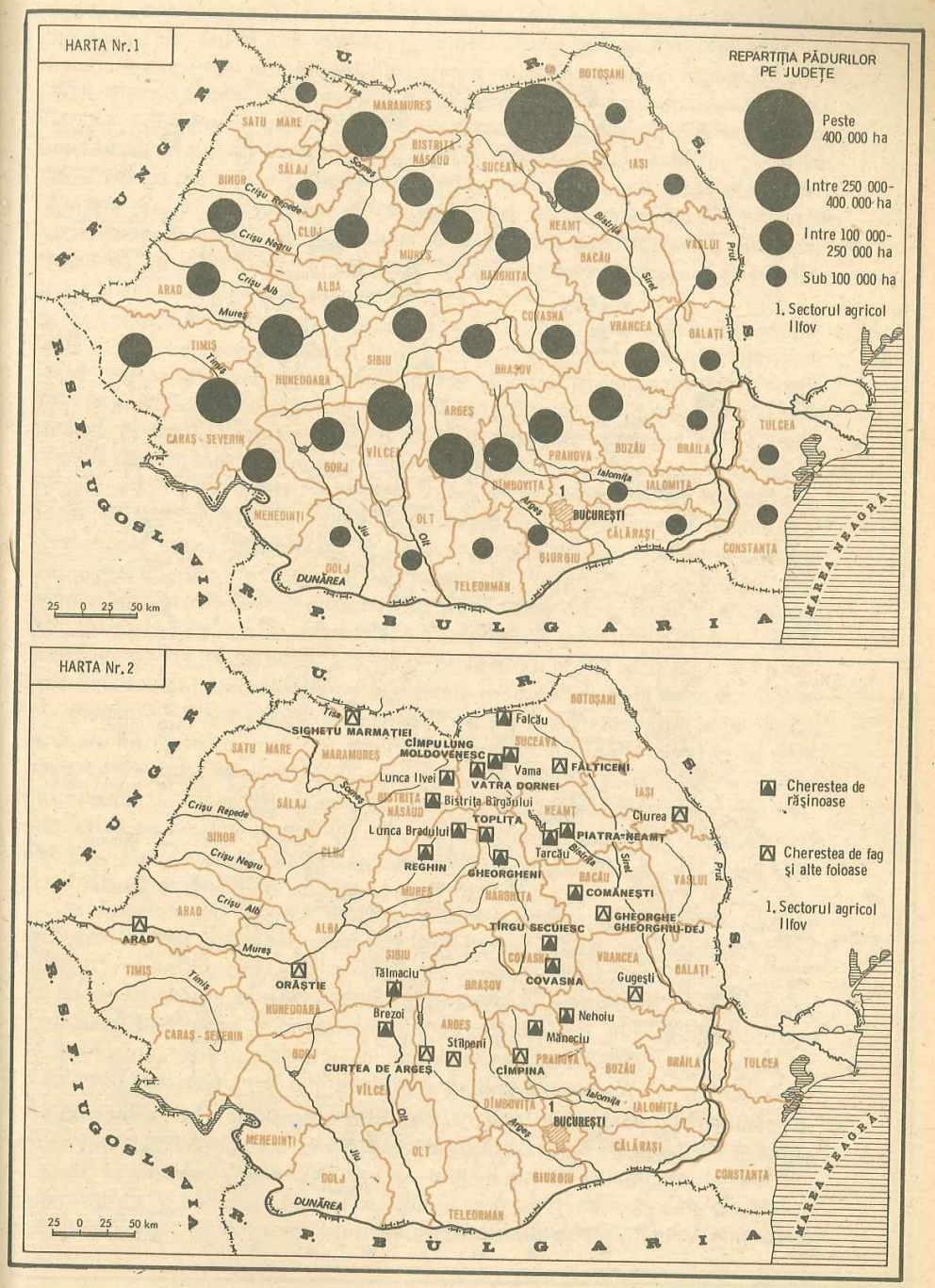

Pădurile. Industria de prelucrare a lemnului (harta 1 și 2)

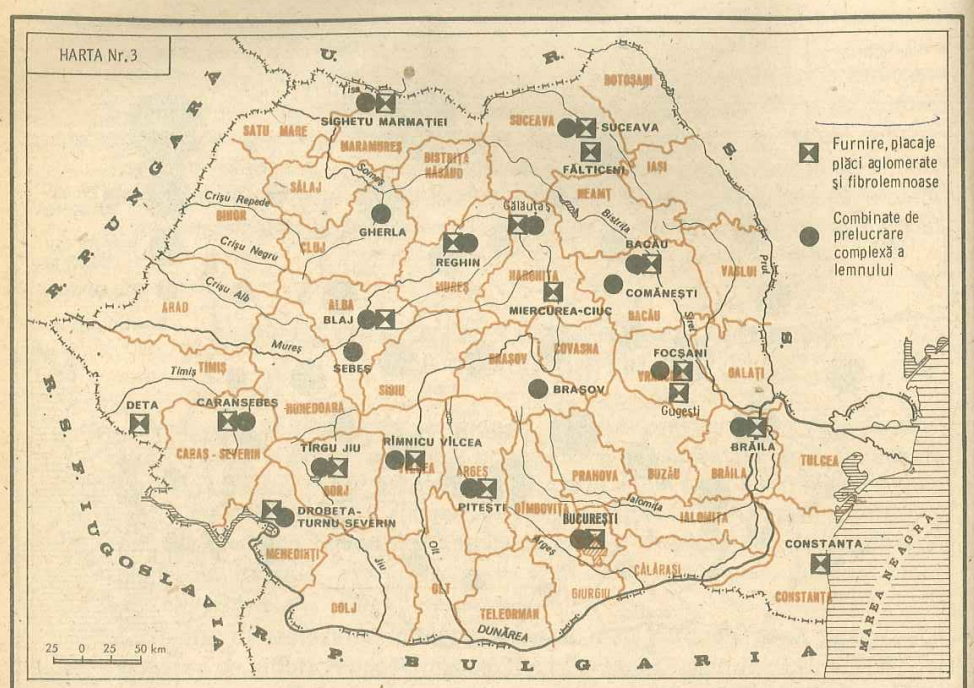

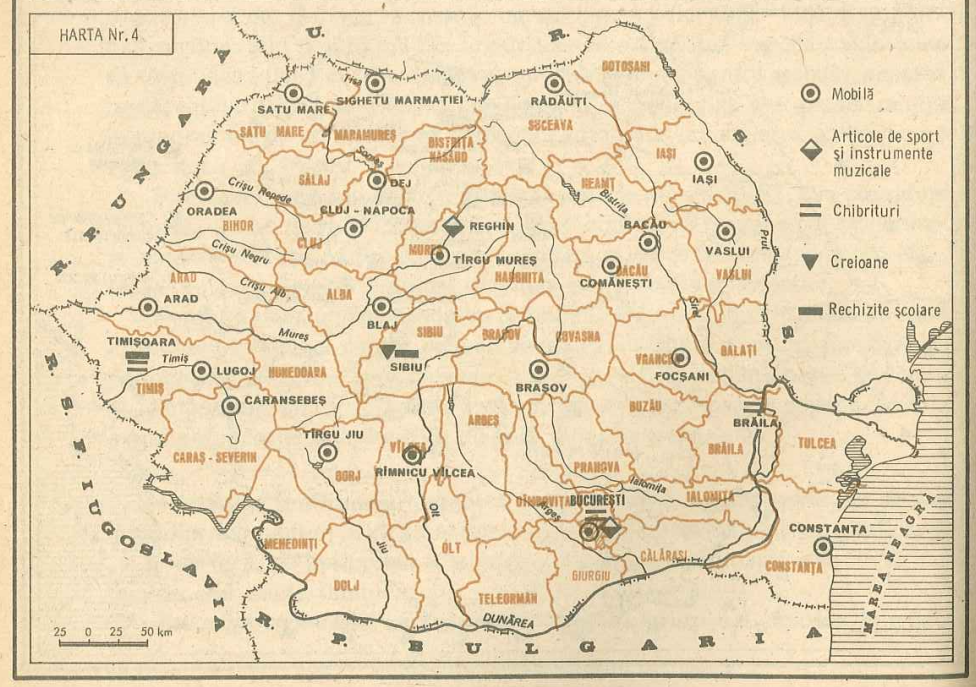

Industria de prelucrare a lemnului (harta 3 și 4)

aproape exclusiv lemnul de rășinoase. După 1950 s-a trecut și la fabricarea cherestelei din fag și alte foioase, care pot înlocui pe cea mai prețioasă, de rășinoase. Cele mai numeroase întreprinderi sînt localizate în regiunile muntoase, mai cu seamă în Carpații Orientali, la *Falcău*, *Cîmpulung Moldovenesc*, *Vatra Dornei*, *Vama* în partea de nord; la *Tarcău*, *Piatra Neamț*, *Toplița*, *Reghin*, *Gheorgheni* în partea centrală; la *Covasna*, *Nehoiu* ș.a. în zona curburii, iar mai la vest la *Brezoi* ș.a. Cheresteaua de fag se produce la *Sighetu Marmației*, *Fălticeni*, *Ciurea* (lîngă Iași), *Stîlpeni* (Argeș) etc. Urmărindu-se folosirea masei lemnoase mai ales în produse de prelucrare superioară, producția de cherestea nu a prezentat în ultimele decenii creșteri însemnate (menținîndu-se la circa 4,6 milioane mc pe an).

Industria de placaje, furnire, plăci aglomerate și fibro-lemnoase, pregătește materialele pentru producția de mobilă, construcțiile de locuințe (lemnăria interioară) etc. Placajele și furnirele au intrat în fabricație încă înainte de primul război mondial la *Caransebeș* (Balta Sărată), iar după aceea la *Deta* (Timiș), *Gugești* (Vrancea) ș.a. După 1950 producția acestora se grupează în mari combinate de prelucrare complexă a lemnului. Începînd din 1962 se introduce în cadrul acestora și prelucrarea de plăci aglomerate și fibrolemnoase, care valorifică particulele mici rezultate din prelucrarea lemnului și chiar unele subproduse, dînd posibilitatea folosirii mai complete a masei lemnoase, eliminînd o mare parte din pierderi. Între aceste combinate, mai importante sînt cele de la *București* (Pipera), *Rîmnicu Vîlcea*, *Tîrgu Jiu* (Preajba), *Blaj*, *Suceava*, *Focșani* ș.a. La toate aceste materiale, producția a crescut foarte mult (de 18 ori la placaj după 1950, de 66 ori la furnir, de 23 ori la plăci din particule aglomerate) ele constituind și articole mult solicitate la export.

Industria mobilei valorifică în gradul cel mai înalt materialul lemnos. De la unele întreprinderi mici, cu pronunțat caracter manual, existente în perioada dintre cele două războaie mondiale, s-a ajuns, în prezent, la unități mecanizate de mare capacitate. În afara combinatelor menționate mai înainte, unde se fabrică și mobilă, alte mari unități se găsesc la *Tîrgu Mureș*, *Dej*, *Cluj-Napoca*, *Arad*, *Brașov*, *Iași*, *Rădăuți*, *Constanța* etc. Numai după 1960 producția de mobilă a crescut de peste 11 ori.

Alte produse din lemn ca: *articole de sport și instrumente muzicale*, se produc la *București* și *Reghin*, *chibrituri* la *București*, *Timișoara*, *Brăila*, *creioane* la *Sibiu*, *rechizite școlare din lemn* (rigle, echere) la *Timișoara* etc.

În perspectiva planului cincinal 1981—1985 va spori gradul de valorificare a materialului lemnos în produse finite, de folosire mai intensă a subproduselor din lemn, de creștere a volumului producției plăcilor aglomerate și fibrolemnoase, precum și o îmbunătățire calitativă și estetică a mobilei.

Materiale de construcție naturale. În țara noastră se găsesc diferite roci exploatate din *cariere* sau din albiile rîurilor, avînd întrebuințări în construcții, la pavarea drumurilor sau ca materii prime industriale. Unele din aceste roci sînt solicitate pentru rezistența ce o au (îndeosebi cele eruptive), iar altele pentru aspectul lor frumos, la placarea fațadelor, pentru interioare

(marmura, calcarele policrone, travertinul etc.). Din grupa rocilor de origină eruptivă fac parte:

Granitul, o rocă tare, folosit pentru pavaje. Cele mai multe cariere de granit se găsesc în nordul Dobrogei la *Măcin*, *Greci*, *Iacobdeal* (aceasta din urmă cea mai mare din țară), toate în județul Tulcea, precum și la *Radna* și *Săvîrșin* (jud. Arad, pe Mureș) etc.

Bazaltul, compact, de culoare neagră, foarte rezistent, este de asemenea, folosit la pavaje și se extrage de la *Racoșu de Jos* (județul Brașov), *Lucareț* (județul Timiș), *Toplița* pe Mureșul superior, *Brănișca* (județul Hunedoara) ș.a. Se poate topi și turna în forme metalice, obținîndu-se țevi de bazalt, mult mai rezistente la uzură și la acizi decît cele de oțel ori de fontă.

Rocile de origine sedimentară sînt foarte variate ca aspect și rezistență și au multiple întrebuințări. Unele sînt mai dure (calcarele, gresiile), altele mai moi (argilele, marnele, gipsul), sau formate din fragmente necimentate între ele (nisipuri, pietrișuri și balast).

Calcarele servesc ca materie primă la fabricarea varului și a cimentului, ca material în construcția locuințelor etc. Multe cariere de calcar se găsesc în Dobrogea *(Hîrșova, Basarabi)*, pe valea Prahovei (la *Comarnic)*, la *Bicaz*, *Turda* și în multe alte regiuni ale țării. La *Săndulești*, s-a amenajat o mare carieră de calcar pentru aprovizionarea fabricii de ciment de la Turda, iar la *Mahmudia*, pentru Combinatul siderurgic de la Galați.

Gresiile se folosesc ca piatră spartă pentru drumuri și la construcții rurale. Mari cariere se întîlnesc la *Cîmpulung-Moldovenesc*, la *Tarcău* (jud. Neamț), *Teliu* (jud. Brașov) ș.a.

Argilele au întrebuințări în industria ceramicii. Cea mai fină varietate, argilă albă, cunoscută sub numele de *caolin*, este exploatată la *Aghireșu* în județul Cluj, cu nisip caolinos și la *Parva* în județul Bistrița-Năsăud cu un caolin brut ce trebuie preparat și altele.

În afara acestora, din albiile rîurilor se extrag mari cantități de *pietriș* și *nisip*, fie separate, fie în amestec (balast).

Exploatarea lor se face în *balastiere*. Nisipuri cuarțoase pentru fabricarea de sticlărie fină și cristal, se exploatează la *Miorcani* în județul Botoșani. Apropiate calitativ sînt cele de la *Hudești*, același județ.

Între *rocile de origine metamorfică*, mult apreciate este *marmura*, întrebuințată în construcții, la monumente și diferite ornamentații. Cele mai însemnate cariere de marmură sînt la *Ruschița* în Munții Poiana Ruscă, de culoare albă sau rozie, la *Alun* în estul Depresiunii Hațegului de culoare albă și gălbuie, la *Bocșa* cu marmură albă cu vinișoare cenușii, la *Porumbacu* în județul Sibiu ș.a. *Calcarele policrome*, cu mare varietate de culori și forme, se exploatează în mai multe locuri: la *Moneasa*, roșii, uneori negre, la *Vașcău* și împrejurimi, de la roșu, la portocaliu pînă la galben, *Căprioara* la sud de Săvîrșin în județul Arad, de culoare brun-cenușie cu pete albe sau roz etc. *Travertinul*, altă rocă mult folosită în construcții monumentale, se exploatează la *Borsec* (județul Harghita) și la *Banpotoc* (județul Hunedoara).

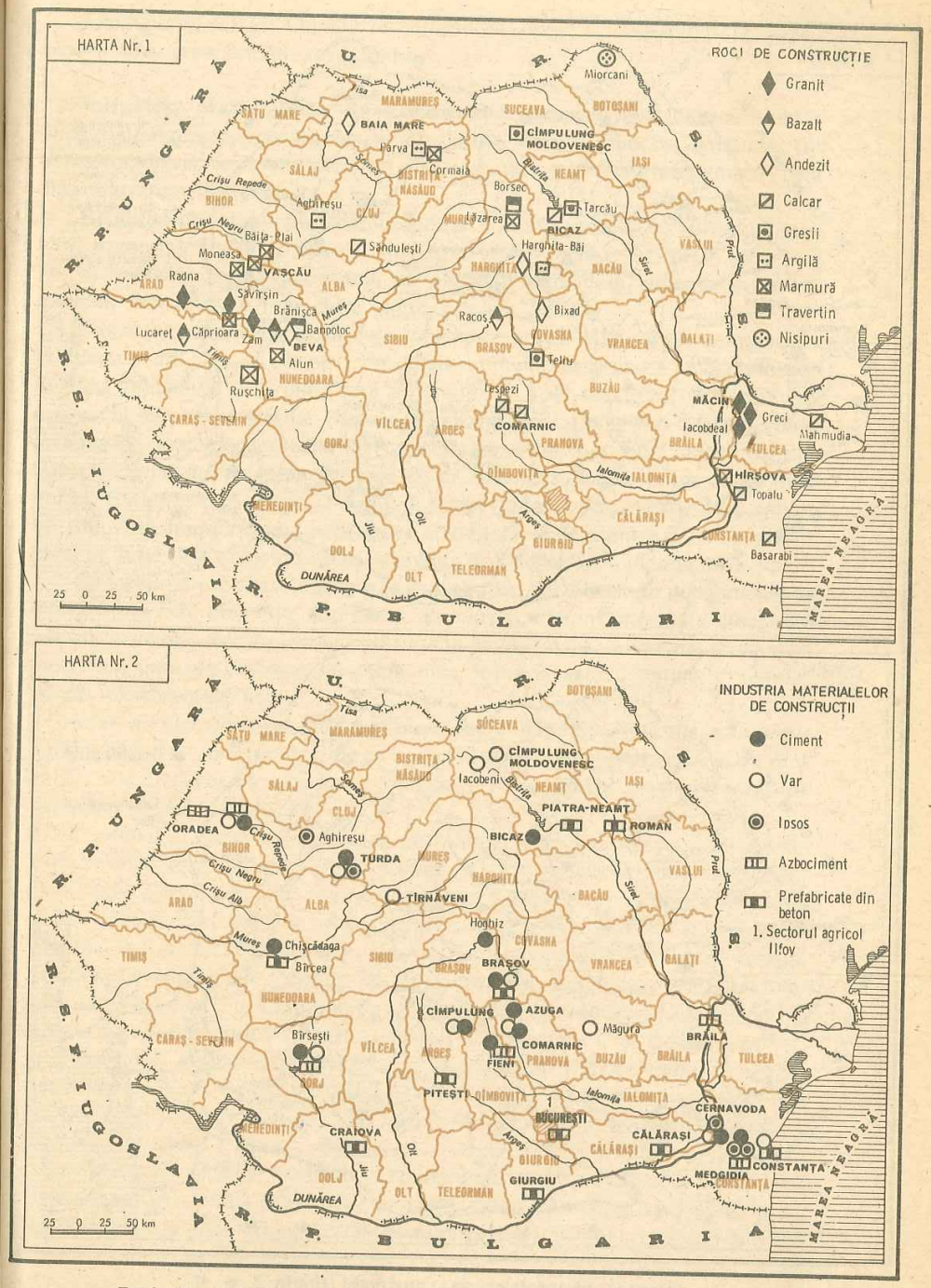

Roci de construcție. Industria materialelor de construcții (harta 1 și 2)

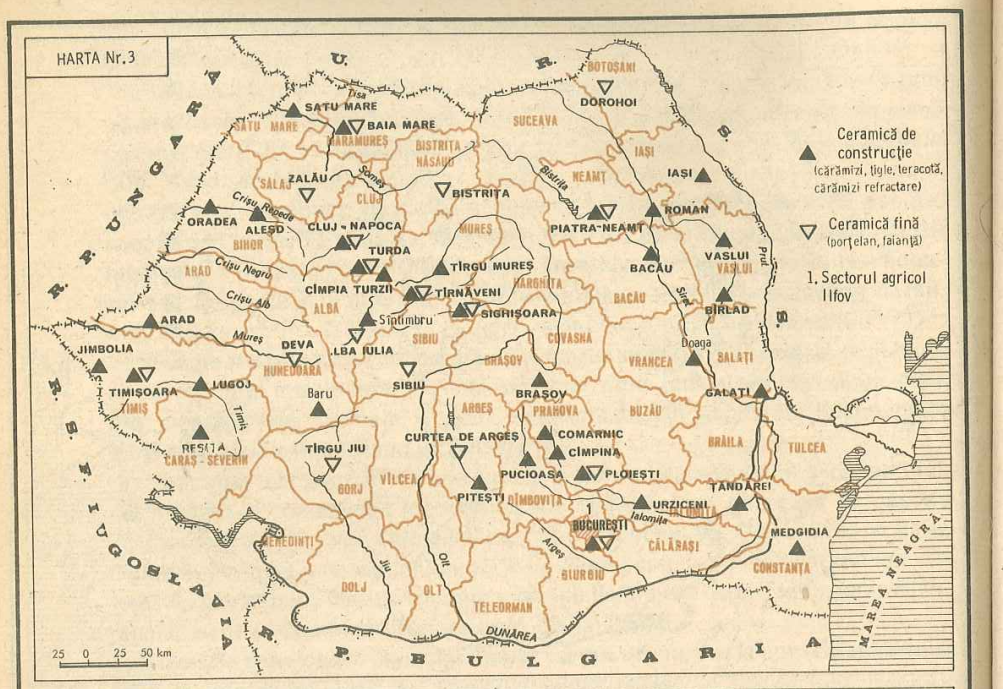

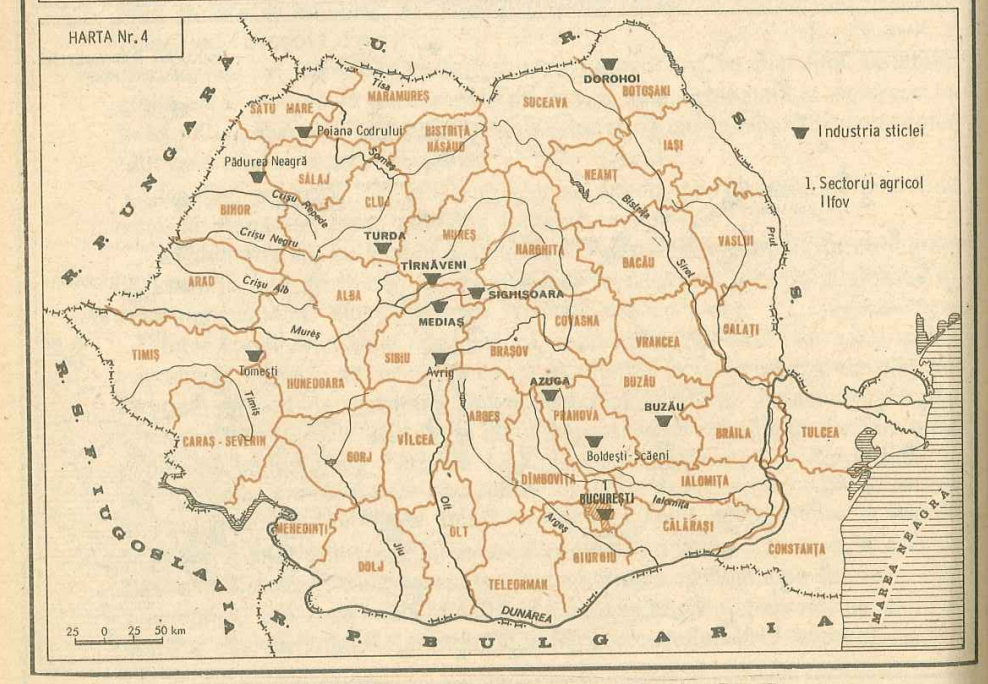

Industria materialelor de construcţii (harta 3 şi 4)

Exploatarea rocilor folosite în construcţii se face în mari cariere mecanizate, adevărate unităţi industriale.

Industria materialelor de construcţii. Aceasta s-a dezvoltat mult după naţionalizare, urmărindu-se, prin noile unităţi date în funcţiune, nu numai creşterea sortimentelor, ci şi o repartiţie teritorială echilibrată între diferitele zone ale ţării.

Ramurile principale ale acestei industrii pot fi grupate în: industria lianţilor, a ceramicii şi a sticlei.

a) *Industria lianţilor* cuprinde ca produse principale cimentul, varul şi ipsosul, însemnătate mai mare avînd primele două.

Cimentul este unul dintre cele mai necesare şi mai moderne materiale industriale utilizate în construcţie. El se obţine prin arderea unui amestec de calcare, marne şi argile, care sînt supuse apoi măcinării. Întreprinderi mai vechi de ciment sînt la: *Turda*, *Cernavoda*, *Fieni*, *Comarnic*, *Braşov*. Toate acestea au fost modernizate, iar capacitatea lor a fost mult mărită. Dintre întreprinderile noi amintim pe cele de la *Medgidia*, *Bicaz*, *Taşca-Bicaz* (mai nouă), *Bîrseşti* lîngă Tîrgu Jiu, *Cîmpulung* (judeţul Argeş), *Chiştag* (judeţul Bihor) şi *Hoghiz* (judeţul Braşov). Producţia de ciment a ţării noastre a crescut după 1950 de peste 13 ori, ajungînd în 1980 la 15,6 milioane tone.

Cimenturile produse în ţara noastră sînt de bună calitate cu numeroase sortimente: cele obişnuite (portland, aluminos), cimenturi metalurgice, cele pentru drumuri modernizate, pentru sonde de mare adîncime, cimenturi hidrofobe care se întăresc sub apă fiind folosite pentru baraje, cimenturi pentru ornamentaţii etc.

Varul se produce prin arderea calcarelor în cuptoare speciale. Mai întrebuinţat este aşa-numitul *var gras* de construcţie. Cele mai mari centre de producţie sînt la *Comarnic*, *Braşov*, *Cîmpulung*, *Turda*, *Bicaz* (multe integrate în cadrul fabricilor de ciment).

b) *Industria ceramică* utilizează ca materie primă diversele varietăţi de argile. Amestecată cu apă, argila devine plastică, putînd fi modelată în diferite forme. După calitatea argilelor folosite, se obţin produse de *ceramică pentru construcţii* (cărămizi şi blocuri ceramice, ţigle, cărămizi refractare şi cărămizi silico-calcaroase), şi produse de *ceramică fină* (teracote, faianţe, porţelanuri). Întreprinderi pentru cărămizi şi ţigle sînt foarte multe la noi în ţară. Mai mari sînt cele de la *Bucureşti*, *Ploieşti*, *Lugoj*, *Jimbolia*, *Roman*, *Piatra-Neamţ* etc. Cărămizile refractare, utilizate la căptuşirea interioară a cuptoarelor (furnale, oţelării, fabrici de sticlă etc.), rezistînd la temperaturi înalte, se produc la *Turda*, *Reşiţa*, *Braşov*, *Doaga* (jud. Vrancea), *Aleşd* (jud. Bihor) etc. La *Alba Iulia* s-a construit cea mai mare întreprindere de produse refractare din ţară.

Articole de faianţă, porţelan, plăci şi izolatori din aceste materiale, se produc mai ales la *Cluj-Napoca* şi *Sighişoara* pentru vase şi bibelouri, *Bucureşti*, *Ploieşti*, *Piatra-Neamţ* şi *Timişoara* pentru plăci de faianţă, instalaţii

sanitare, plăci pentru pardoseli, izolatori etc. Unități mai noi sînt la *Bistrița*, *Dorohoi* ș.a.

c) *Industria sticlei*, una din vechile ramuri industriale de la noi (datînd din secolul al XVII-lea) este, de asemenea, larg dezvoltată și produce variate sortimente ca: geamuri de toate felurile, sticlă de protecție, sticlă turnată (pe rețea de fire metalice), obiecte de sticlă, sticlă optică etc. Printre cele mai importante întreprinderi pentru geamuri sînt cele de la *Mediaș*, *Tîrnăveni*, *Buzău*, *Boldești-Scăeni* (lîngă Ploiești), iar de sticlărie, cele de la *Azuga*, *Pădurea Neagră* (județul Bihor), *Tomești* (județul Timiș), *Sighișoara* și *Dorohoi* (corpuri de iluminat).

La *București* a intrat în funcțiune o mare întreprindere ce produce obiecte de sticlă, oglinzi, sticlă de laborator, cristaluri și sticlă optică, vată de sticlă și țesături din fibre de sticlă pentru construcții și industrie, iar fabrica de la *Buzău* produce sticlă șlefuită (semicristal) pentru vitrine și oglinzi, iar mai recent vase de cristal.

Se adaugă *prefabricatele* din beton armat, ansambluri de pereți sau părți din apartamente, stîlpi de beton pentru galeriile de mină și pentru liniile telefonice etc. Întreprinderi mai importante sînt la *București*, *Roman*, *Pitești*, *Piatra-Neamț* ș.a.

Un rol mare îl au materialele plastice la executarea pereților, a pardoselilor etc. Industria materialelor de construcții se va dezvolta intens în cincinalul 1981—1985, prin creșterea volumului de produse și prin diversificarea sortimentelor. În fabricarea cimenturilor se folosește în cantități tot mai mari cenușa de la termocentrale și zgura de furnal. Se va extinde utilizarea tufurilor vulcanice și a altor resurse ieftine.

6. INDUSTRIA BUNURILOR DE CONSUM

Această ramură, care cuprinde în principal industria ușoară și alimentară, avînd menirea de a satisface în cît mai bune condiții cerințele populației, a înregistrat, de asemenea, o creștere susținută și o diversificare a producției. În cadrul industriei ușoare se diferențiază ramura textilă și a pielăriei.

Industria textilă. Țesutul postavurilor groase de lînă (dimia) pentru sumane, ori a celor mai subțiri, sau a pînzei de in și cînepă pentru cămăși, constituie o veche îndeletnicire a populației rurale din țara noastră. Frumoasele costume naționale dovedesc măiestria artei populare românești.

Industria textilă manufacturieră ce apare în principate din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, se dezvoltă, începînd din prima jumătate a veacului al XIX-lea, ca industrie de fabrică. În anii construcției socialiste au fost construite cîteva mari fabrici, iar producția a înregistrat o creștere însemnată.

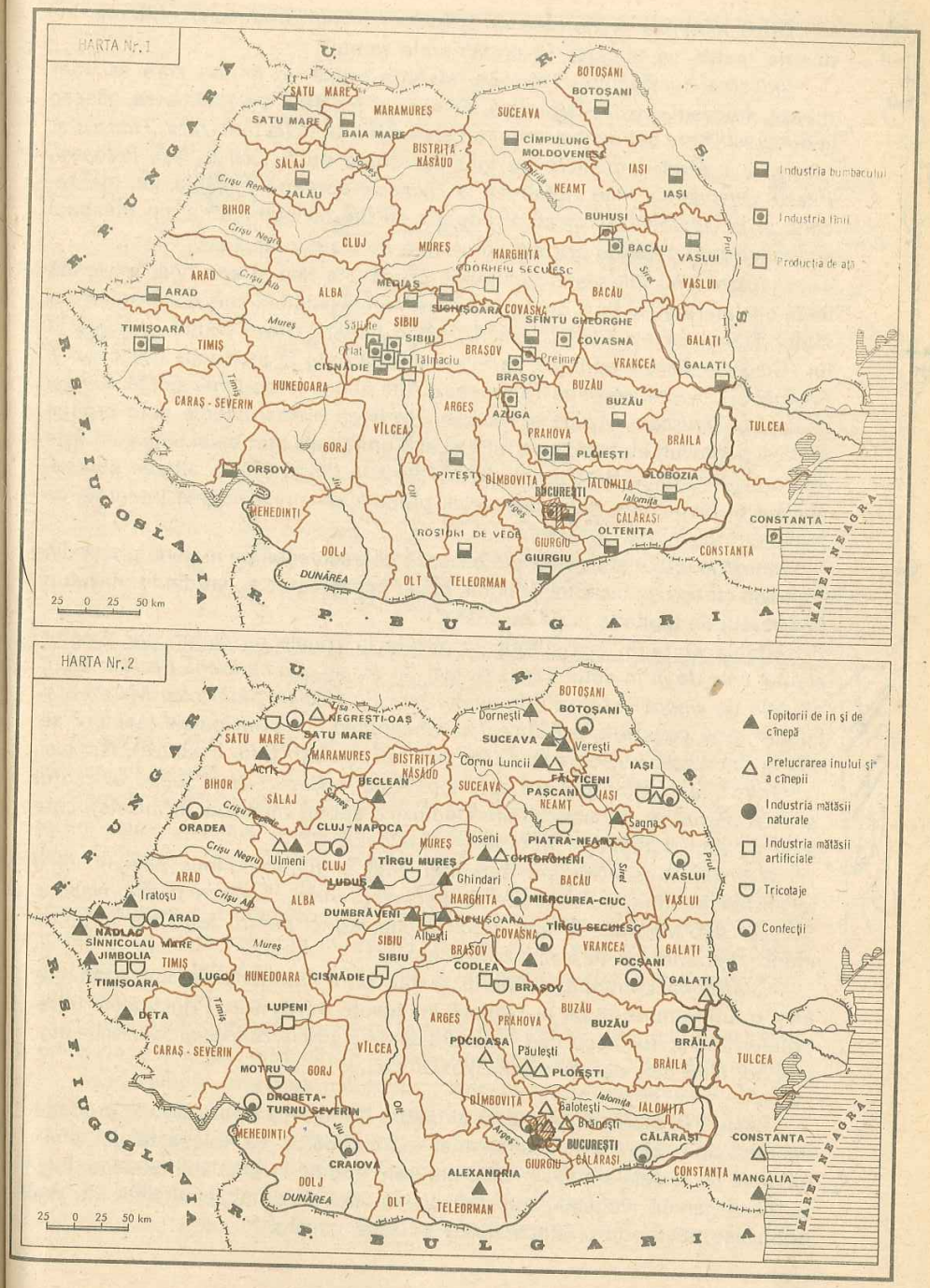

Industria ușoară (harta 1 și 2)

După materiile prime care se folosesc și felul produselor obținute, industria textilă se împarte în următoarele ramuri:

Industria bumbacului, folosește materia primă de import care se integrează, frecvent, cu fire sintetice. Filaturi și țesătorii de tradiție se găsesc la *București*, care deține în prezent un sfert din producția țării, *Arad*, *Timișoara*, *Mediaș* ș.a. Mari combinate au fost construite după 1950 la *Iași*, *Botoșani*, *Pitești*, *Oltenița* ș.a. Ață se fabrică la *Tălmaciu* aproape de Sibiu, iar, mai recent, și la *Odorheiu Secuiesc*. Producția de fire de bumbac (și tip bumbac) a crescut după 1950, de peste 6 ori, iar cea de țesături de 5 ori.

Industria lînii folosește ca materie primă lîna tîna și semifină, provenită de la oile merinos și țigăi din țară. Ea are vechi tradiții în cele două orașe din sudul Transilvaniei: *Sibiu* și *Brașov*, avînd fiecare cîteva centre asociate în jur (*Cisnădie*, *Săliște* aproape de Sibiu, specializate în producția de covoare, *Prejmer* și *Covasna* aproape de Brașov). Alte unități importante sînt la: *Buhuși* și *Bacău*, *Timișoara*, *Azuga* și *Ploiești*. Pe lîngă întreprinderile care produc stofă și postavuri au fost construite și alte unități ale industriei lînii, cum este întreprinderea de sortare a lînii de la *Tălmaciu* (lîngă Sibiu), alta de sortare, spălare și pieptănare de la *București*, precum si întreprinderea integrată de prelucrare a lînii la *Constanța*.

Industria inului și a cînepii se bazează de asemenea pe materia primă din țară. Din cînepă se fac saci, frînghii, plase pescărești ș.a., iar din in pînzeturi (îndeosebi de tapițerie și de uz casnic).

Fibrele se obțin în topitorii, localizate în zonele de culturi ale acestor plante: cele de *in* în estul Transilvaniei (la *Joseni*, *Dumbrăveni*, *Beclean* etc.), iar cele de *cînepă* îndeosebi în vestul țării (la *Nădlac*, *Sînnicolau Mare* etc.). Filaturi s-au construit la *Fălticeni* și *Gheorgheni* iar principalele țesătorii se află la *București*, *Pucioasa* (jud. Dîmbovița), *Păulești* (jud. Prahova), *Iași* ș.a.

Industria mătăsii naturale este localizată la *București* și *Lugoj*. În cadrul acestei ramuri se folosesc și fire celulozice subțiri (mătasea artificială), care s-au dovedit durabile și frumoase ca aspect.

Industria tricotajelor s-a dezvoltat mult în ultimele două decenii, fiind localizată în întreprinderile de la *București*, *Arad*, *Timișoara*, *Cluj-Napoca*, *Suceava* ș.a. Mai recent s-au creat și alte fabrici pentru folosirea forței de muncă feminine la *Pașcani*, *Motru* etc.

Confecțiile continuă industria textilă prin producția de îmbrăcăminte. Este o subramură nouă, dezvoltată îndeosebi după 1950. Principalele întreprinderi sînt la *București*, cea mai mare din țară, *Brăila*, *Botoșani*, *Satu Mare* etc., mai noi fiind cele de la *Focșani*, *Vaslui* ș.a.

Industria pielăriei. Această industrie furnizează o varietate de produse: de tăbăcărie, blănărie, încălțăminte, marochinărie. Ea folosește atît pieile naturale cît și cele sintetice. Cele naturale trebuie în prealabil tăbăcite, folosindu-se tananți vegetali, minerali și sintetici. Prin tăbăcire pieile nu mai putrezesc păstrîndu-și elasticitatea și după uscare.

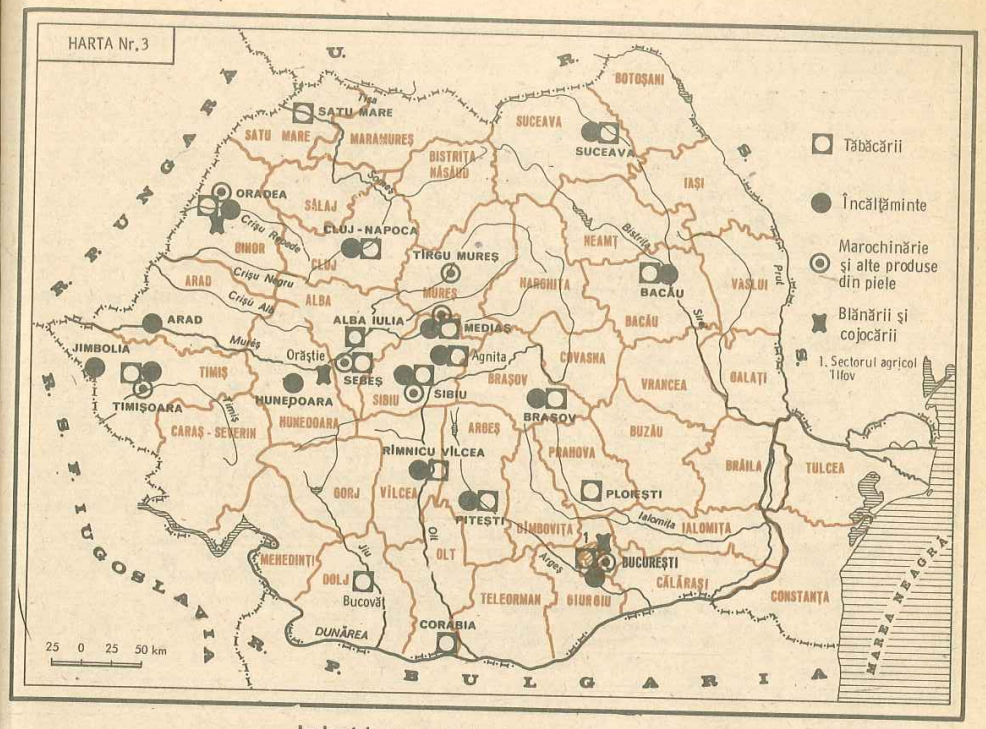

Industria ușoară (harta 3)

Tăbăcăriile sînt, de obicei, integrate cu întreprinderile de *încălțăminte*. Cele mai de seamă se află în: *București*, *Timișoara*, *Cluj-Napoca*, *Oradea* ș.a.

Marochinăria folosește în proporții tot mai mari înlocuitori de piele (pentru poșete, valize, serviete, materiale de tapițerie). Este localizată la *București*, *Sibiu*, *Timișoara*, *Tîrgu Mureș*, *Mediaș* iar blănăria la *Oradea*, *București* ș.a.

În cursul cincinalului 1981—1985 industria ușoară va căpăta noi dimensiuni cantitative și calitative, spre a satisface cerințele tot mai exigente ale populației. În toate ramurile industriei ușoare se va asigura perfecționarea tehnologiilor de fabricație, a finisajului produselor realizate, a diversificării producției.

Industria alimentară. Această ramură își procură cea mai mare parte a materiilor prime din agricultură introducînd doar un singur produs minerал — sarea. După varietatea materiilor prime și a produselor obținute, industria alimentară cuprinde următoarele subramuri mai importante:

Industria morăritului, foarte răspîndită în țara noastră, îndeosebi în orașele de cîmpie: *București*, *Craiova*, *Constanța*, *Brăila*, *Arad*, *Oradea*, *Sibiu*, *Iași*, *Bacău* etc. Materiile prime folosite sînt cerealele (îndeosebi grîul), iar produsul rezultat, făina, intră în continuare la prepararea pîinii, a pastelor făi-

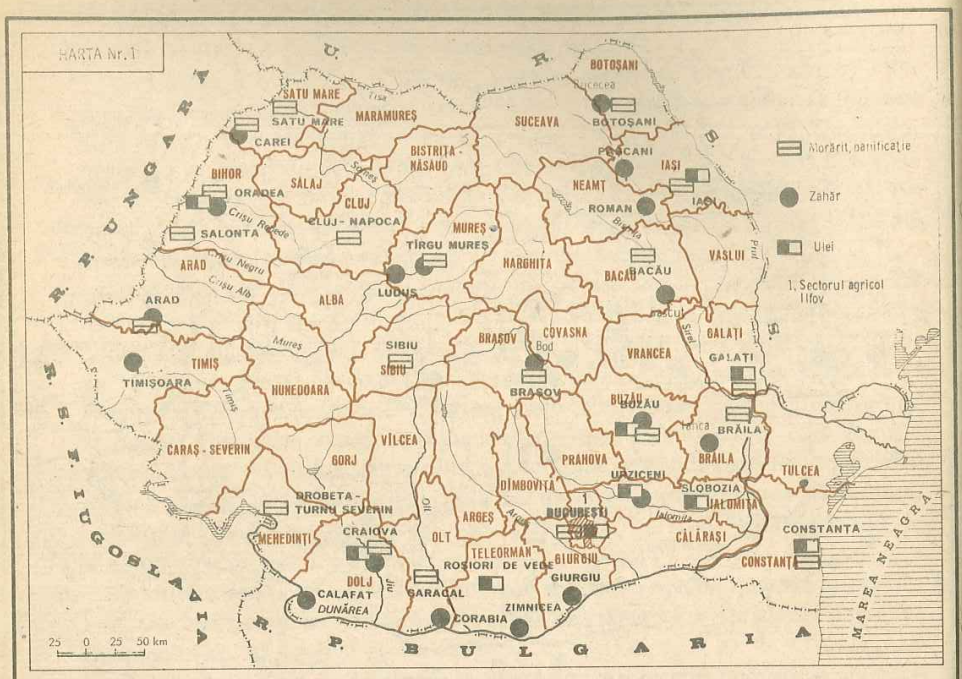

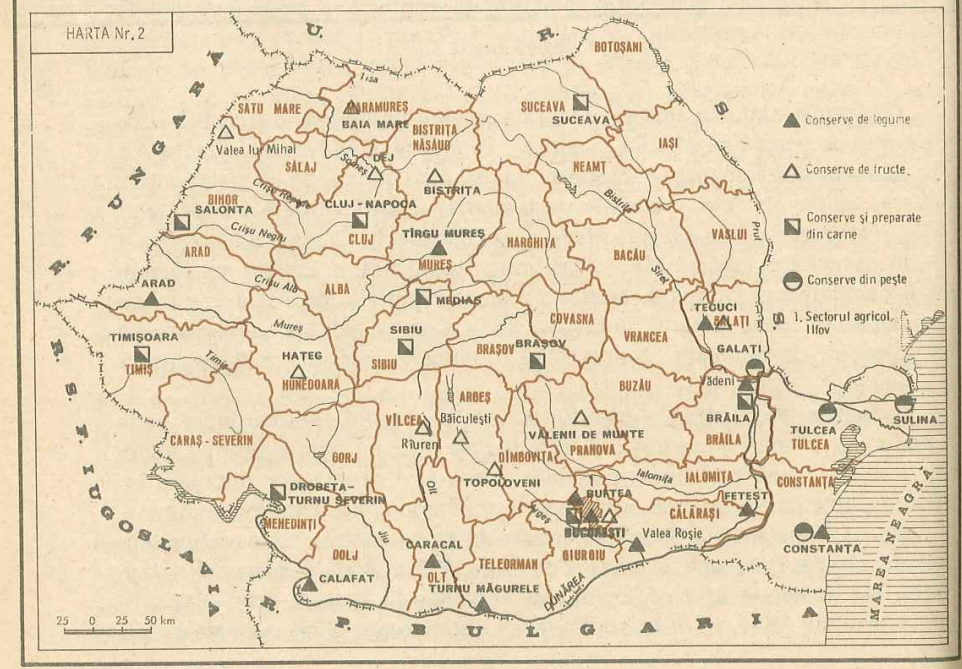

Industria alimentară (harta 1 și 2)

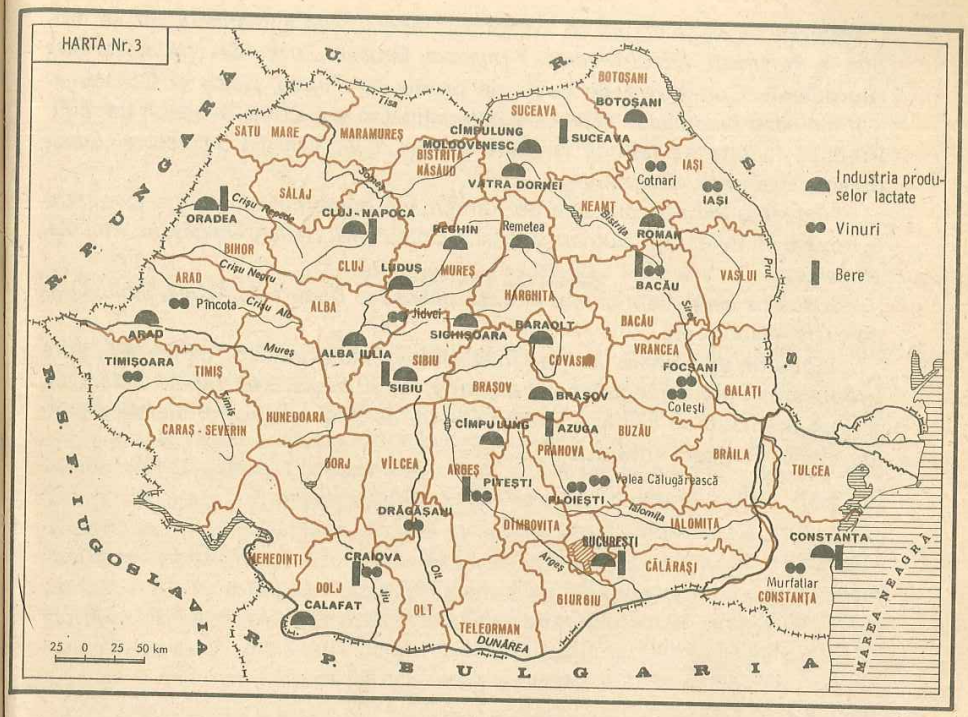

Industria alimentară (harta 3)

noase, a produselor de patiserie. Cele mai însemnate întreprinderi pentru asemenea preparate sînt la: *București*, *Constanța*, *Timișoara* etc.

Industria zahărului folosește ca materie primă sfecla-de-zahăr, care găsește în țara noastră condiții favorabile de cultură. Întreprinderile mai vechi producătoare de zahăr sînt localizate la *Roman*, *Sascut*, *Giurgiu*, *Bod* (lîngă Brașov), *Tîrgu Mureș*, *Arad*, *Timișoara*. Dintre unitățile noi amintim pe cele de la *Craiova*, *Luduș* (județul Mureș), *Bucecea* (județul Botoșani), *Pașcani*, *Buzău*, *Urziceni*, *Oradea*, *Corabia*, *Ianca* (jud. Brăila), *Zimnicea*, *Calafat* care sînt de mare capacitate.

Industria uleiurilor vegetale se sprijină, în primul rînd, pe semințele de floarea-soarelui, planta uleioasă cea mai răspîndită la noi și pe cele de soia, la care se adaugă cele de in pentru fabricarea uleiurilor industriale. Principalele întreprinderi producătoare sînt la: *București*, *Galați*, *Iași*, *Slobozia*, *Constanța*, *Craiova*, *Oradea*, pentru uleiurile comestibile și *Roșiori de Vede*, pentru uleiul tehnic.

Industria conservelor cuprinde două ramuri principale: cea a *conservelor de legume și fructe*, cu întreprinderi mai importante la: *Tecuci*, *Vădeni* (lîngă Brăila), *Valea Roșie* (lîngă Oltenița), *Buftea* (în Sectorul agricol Ilfov) *Rîureni* (Rîmnicu Vîlcea), *Băiculești* (în Argeș), *Arad*, *Valea lui Mihai* (jud. Bihor).

Conservele de carne ocupă un loc tot mai însemnat în alimentație. Ele se produc la *București*, *Sibiu*, *Mediaș*, *Timișoara*, *Drobeta-Turnu Severin* și *Suceava* (Burdujeni). Conservele de pește se produc la *Tulcea*, *Galați* și *Constanța*.

Industria produselor lactate s-a diversificat și s-a extins deosebit de mult. Produse lactate se fabrică la *Vatra Dornei*, *Cluj-Napoca*, *Sighișoara*, *Sibiu*, *Brașov*, *București*, *Constanța*

Industria vinurilor dispune de numeroase combinate moderne localizate în zonele viticole: *Iași*, *Cotnari*, *Focșani*, *Coteşti*, *Murfatlar*, *Drăgășani*, *Pîncota*, *Jidvei* etc.

Industria berei. Fabrici mai mari se găsesc la *București*, *Azuga*, *Sibiu*, *Oradea*, *Cluj-Napoca* etc.

Industria alimentară va fi orientată în perspectiva anilor 1981—1985, spre producerea unor alimente de bază (carne, lapte, pește, ulei, zahăr, conserve), a unor preparate și semipreparate culinare ca și a produselor dietetice pentru copii și oameni suferinzi.

V. AGRICULTURA

1. FONDUL FUNCIAR

Calitățile naturale ale fondului funciar. Condițiile naturale ale țării sînt favorabile dezvoltării tuturor ramurilor agriculturii. Două treimi din teritoriu este constituit din dealuri și cîmpii, cu soluri fertile și climă prielnică.

Cîmpiile și dealurile joase, sub 300 m altitudine, au soluri din grupa cernoziomurilor, bogate în humus, relief neted sau în pante domoale pe care eroziunea nu s-a putut dezvolta, dar unde — cu deosebire în est, în Bărăgan, Dobrogea, Moldova sudică — sînt și ani secetoși. Suprafețele inundabile, mai frecvente în lunca Dunării, a Siretului inferior, Mureșului și Someșului, au fost în mare parte desecate și îndiguite, fiind redate agriculturii, ca și micile porțiuni de terenuri nisipoase. Cîmpiile și dealurile joase constituie principala regiune agricolă a țării, deținînd circa 80% din terenurile arabile, pe care se cultivă cea mai mare parte din cereale, plante tehnice și legume.

Dealurile mai înalte, de 300—700 m altitudine, care cuprind Podișul Transilvaniei, o bună parte a Subcarpaților, Podișul Sucevei și al Bîrladului, Dobrogea de nord și porțiuni din Podișul Getic, prezintă, în genere, un relief mai accidentat, precipitații mai abundente (deci secete mai rare), dar, datorită pantelor mai accentuate, procesele de eroziunea solului și de alunecări de teren sînt destul de frecvente. În unele locuri, prin terasări și alte mijloace ameliorative, dealurile înalte sînt valorificate agricol. Avînd soluri brune de pădure, pe alocuri podzolice (în estul țării și soluri cenușii de pădure), de fertilitate mijlocie, ele necesită îngrășăminte, precum și lucrări agrotehnice speciale. Ele cuprind cam o cincime din terenurile arabile, fiind favorabile îndeosebi pentru cultura cartofului, sfeclei de zahăr, chiar unele cereale (orz, ovăz, secară), în pentru furaje și foarte potrivite pentru culturile pomi-viticole. Este, de asemenea, o zonă propice creșterii animalelor.

În munți, la peste 700 m altitudine, cu relief accidentat, terenurile arabile sînt reduse; clima este relativ rece și umedă, solurile (din categoria celor brune acide și brune podzolice) au fertilitate redusă. Culturile sînt restrînse, mai ales pe versanții însoriți. În schimb, fînețele și pășunile sînt întinse și favorizează creșterea bovinelor și ovinelor, cu mare producție de lapte și lînă.

Îmbunătățiri funciare. În ultimele trei decenii s-a acordat o atenție deosebită ridicării calității tuturor categoriilor de terenuri ale țării și recuperării pentru utilizări agricole a celor neproductive sau de slabă productivi-

tate, între care celor afectate de eroziune, cele expuse inundațiilor sau secetelor, celor nisipoase etc. Lucrări de amploare au fost efectuate în acest scop, iar sporirea suprafeței arabile continuă și în actualul cincinal 1981—1985 prin noi amenajări, precum și prin restrîngerea perimetrelor satelor (prin sistematizare, prin raționalizarea rețelei de drumuri etc.).

Combaterea eroziunii solului se face prin lucrări complexe: efectuarea arăturilor de-a curmezișul pantei (pe curbele de nivel), terasarea coastelor dealurilor și plantarea lor cu viță-de-vie sau pomi fructiferi. Prin aplicarea acestor măsuri — iar pe versanții în pantă mai accentuată și prin împăduriri — s-a reușit a se micșora activitatea dăunătoare a eroziunii, recuperîndu-se anual între 100—150 mii ha terenuri neproductive, îndeosebi din ținuturile deluroase.

Prevenirea inundațiilor prin îndiguiri și desecări, prin canale de colectare și drenaj etc. s-a efectuat pe mai mult de un milion hectare din cuprinsul principalelor lunci și a zonelor cu ape freatice apropiate de suprafață. Importanța acestor lucrări constă în faptul că majoritatea terenurilor respective au o fertilitate naturală ridicată, dînd mari producții la hectar. Cele mai de seamă lucrări de acest fel au fost executate în lunca Dunării, unde, în fosta «Baltă a Brăilei» numită acum «Insula Mare a Brăilei», întreaga suprafață a fost îndiguită, desecată prin sisteme de canale și stații de pompare, defrișată de desișurile de sălcii și răchitiș, nivelată și amenajată pentru irigații intrînd în domeniul culturilor agricole. La fel în Cîmpia Crișurilor, cu pînza freatică foarte apropiată de suprafață, s-au amenajat canale de colectare și desecare, s-au înălțat diguri marginale rîurilor, pe locurile de băltire permanentă s-au creat heleșteie pentru piscicultură. Agricultura cîștigă astfel noi terenuri.

Combaterea secetei, care se manifestă mai frecvent în Cîmpia Română, în Dobrogea și Moldova de Sud, se face cu bune rezultate prin *irigații*. Dacă în preajma celui de-al doilea război mondial existau în toată țara doar 15 400 ha amenajate pentru irigație, terenurile irigate în sisteme moderne (cu canale betonate sau conducte și aspersoare) s-au extins treptat ajungînd la 2 300 000 ha în 1980 urmînd să ajungă la 2,9 mil. ha în 1985. Trei sferturi din aceste suprafețe se cuprind în Cîmpia Română și Dobrogea, cele mai mari sisteme de irigație fiind: *Carasu* în Dobrogea centrală și de sud, *Gălățui-Călărași*, *Petroiu-Ștefan cel Mare*, *Terasa Brăilei* în Bărăgan, *Sadova-Corabia* pe nisipurile din sudul Olteniei etc. În zonele cu nisipuri s-a acționat fie prin plantații pomi-viticole, fie prin nivelare și introducerea culturilor de cîmp și legumicole cu ajutorul irigațiilor.

Prin asemenea acțiuni s-a realizat o creștere a suprafețelor arabile astfel ca pînă în 1985 ele să ajungă la cel puțin 10 mil. ha și paralel o îmbunătățire a celorlalte categorii de folosire a fondului funciar.

Modul de utilizare a terenurilor. Ca urmare a condițiilor de relief și a celor pedoclimatice proprice, țara noastră cuprinde o proporție ridicată de *terenuri agricole:* 63%. Aceasta reprezintă aproape 15 milioane hectare.

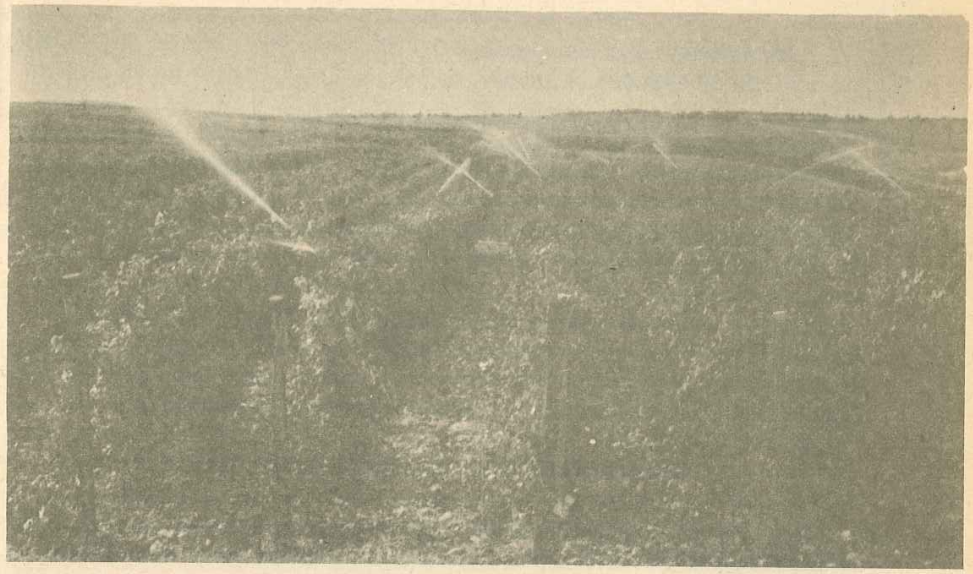

Irigații prin aspersiune

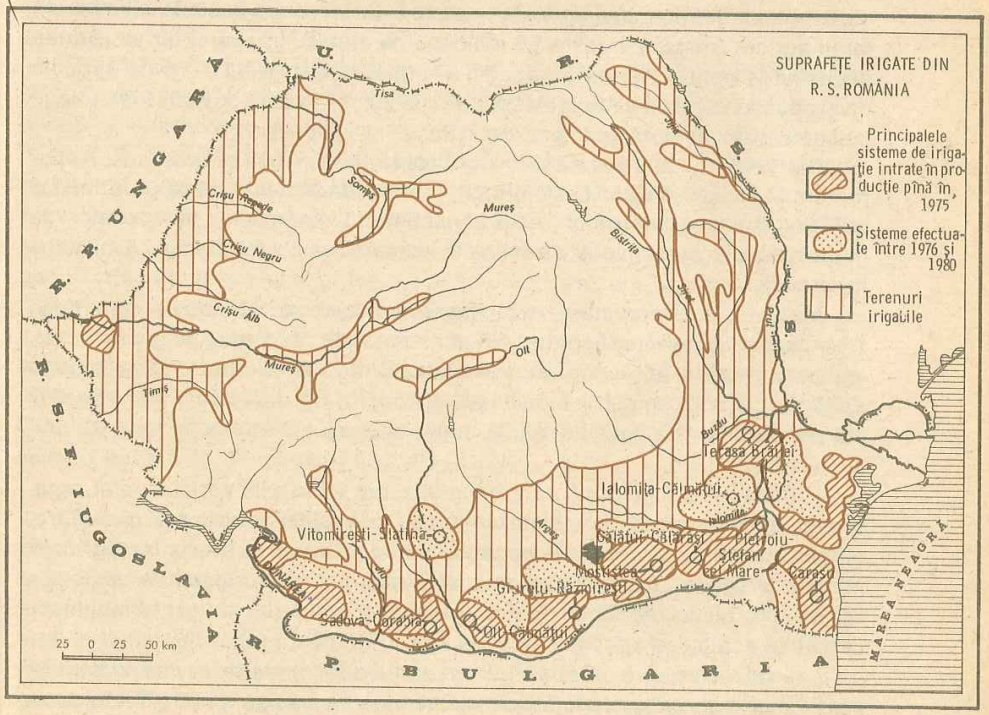

Terenurile agricole însumează: 9 817 300 ha terenuri arabile (41,3% din suprafața țării) 4 485 600 ha pășuni și fînețe (18,9%), 664 100 ha vii și livezi (2,8%).

Terenurile arabile au extensiunea cea mai mare în zonele joase de *cîmpie și dealuri puțin înalte*. Județele din sudul țării — Cîmpia Română și Dobrogea centrală și sudică — dețin în medie 85—95% terenuri arabile; cele din vestul țării, între 70—80%, iar cele din Cîmpia Moldovei și din sudul Moldovei între 65—75%. În ținuturile subcarpatice și în cele de munte, proporția acestor terenuri este foarte redusă (în județul Hunedoara abia 13%).

Pășunile și fînețele naturale se află răspîndite în mai mari proporții tocmai în *zona de munte* (ajungînd la 65% în Maramureș, 77% în Suceava) și scad în ținuturile joase. *Viile și livezile* au o mai mare extensiune în *zona dealurilor*, cu condiții specifice de însorire și precipitații (județul Vrancea 13%).

2. MODERNIZAREA AGRICULTURII ȚĂRII

Organizarea pe mari unități agricole cooperatiste și de stat. Prin reforma agrară din 1945 a fost lichidată proprietatea moșierească asupra pămîntului, înfăptuindu-se un act de dreptate socială. Încă din 1946 s-au organizat primele *întreprinderi agricole de stat*. Acestea dețin peste 2 milioane ha teren agricol (respectiv peste 1,6 milioane ha arabil). În cadrul lor se extinde acțiunea de concentrare a producției în unități specializate — ferme agricole de producție vegetală și de creștere a animalelor — în care se aplică tehnologii înaintate care asigură randamente ridicate în producție.

Din 1949 s-au pus bazele primelor *cooperative agricole de producție*. Acțiunea s-a încheiat în 1962. Aceste unități, care se fundamentează pe proprietatea obștească a cooperatorilor asupra pămîntului, animalelor și uneltelor de muncă, dețin în prezent peste 9 milioane ha teren agricol (respectiv 7,3 milioane ha arabil).

În afara acestora mai există *gospodării agricole individuale* care dețin 1,4 milioane ha teren agricol (cu 465 mii ha arabil), răspîndite în zonele înalte, improprii mecanizării, unde munca manuală rămîne prioritară. Statul nostru sprijină micile gospodării individuale în cadrul cărora s-au creat asociații ale crescătorilor de animale, multe dintre acestea aflîndu-se în zona pășunilor și fînețelor.

Primele două categorii, care dețin 90% din terenurile agricole, sînt organizate în mari unități teritoriale care dau posibilitatea aplicării unei agrotehnici moderne cuprinzînd mecanizarea și chimizarea muncilor agricole, măsuri de ameliorarea terenurilor, extinderea culturilor irigate, de aplicare a zonării producției agricole pentru folosirea pămîntului în conformitate cu condițiile ecologice specifice fiecărei culturi și a însușirilor terenului.

Un rol esențial în modernizarea agriculturii noastre revine *stațiunilor pentru mecanizarea agriculturii* care au menirea de a asigura unităților agricole

mijloacele mecanizate necesare efectuării principalelor lucrări. Numărul lor a crescut paralel cu dotarea și mărirea posibilităților lor de lucru.

Pentru accelerarea procesului de modernizare a agriculturii și realizarea de eficiențe mai înalte în sectoarele producției vegetale și animale, s-au creat, din februarie 1979, *Consiliile unice agroindustriale de stat și cooperatiste* care au rolul asigurării conducerii unitare a tuturor sectoarelor agriculturii, folosirea rațională a tractoarelor, a mijloacelor de transport și a forței de muncă. Ele au de asemenea menirea de a realiza asolamente cît mai adecvate și amplasarea mai bună a culturilor și de a dezvolta activitatea de industrializare a producției agricole.

Baza tehnico-materială a agriculturii. Încă din primii ani ai organizării socialiste a agriculturii s-au pus bazele mecanizării acesteia. Progrese deosebit de însemnate s-au realizat în anii care au urmat. De la 13,7 mii tractoare în 1950, numărul acestora a ajuns la 146,5 mii în 1980, de zece ori mai mare, revenind 70 ha teren arabil la un tractor. Pînă în 1985 agricultura noastră va fi dotată cu încă 86 mii tractoare. În afara acestora, mecanizarea agriculturii noastre se bazează și pe dotarea cu alte mașini agricole perfecționate: circa 40 mii cultivatoare mecanice, 48,5 mii semănători mecanice, diverse tipuri de combine pentru recoltarea feluritelor culturi, mașini de împrăștiat îngrășăminte chimice, de stropit și prăfuit, prese de balotat paie și fîn etc. Se urmărește ca în actualul cincinal să se realizeze mecanizarea integrală a lucrărilor agricole de bază.

Creșterea producției medii la hectar se realizează, atît prin efectuarea în cît mai bune condiții a lucrării pămîntului cît și prin folosirea de semințe selecționate și aplicarea *îngrășămintelor chimice* (azotoase, fosfatice și potasice). În măsura dezvoltării industriei noastre chimice, a crescut și dotarea agriculturii cu îngrășăminte, de la 5,9 mii tone substanță activă în 1950, la peste 1,2 milioane tone în 1979, urmînd ca pînă în 1985, să se dea ogoarelor noastre un plus de 11,6 mii tone îngrășăminte chimice cu azot, fosfat și potasiu. În continuare, se aplică și îngrășăminte naturale, precum și amendamentele calcaroase (îndeosebi pe solurile argilosaline). Se completează în acest fel necesarul de substanțe organice și minerale care măresc fertilitatea solului și se recuperează noi terenuri (mlăștinoase, sărăturoase) în vederea introducerii lor în circuitul arabil, contribuind astfel la mărirea suprafeței arabile, care, conform sarcinilor stabilite de Congresul al XII-lea al P.C.R. — trebuie să ajungă, în 1985, la 10 milioane hectare.

Creșterea producției medii și diminuarea forței de muncă. Pe ogoarele micilor producători agricoli se obțineau înainte de înfăptuirea cooperativizării, randamente scăzute. În 1938, media pe țară a producției de grîu și secară era de 1 310 kg la hectar, iar cea de porumb de 1 060 kg și, la fel de scăzute, la toate culturile vegetale. Treptat, aplicîndu-se cu consecvență măsurile agrotehnice menționate, producția medie la hectar a crescut astfel că în intervalul 1976—1980 s-au produs în medie anuală: 2 640 kg grîu-secară, 3 350 kg

Recoltarea cu combine

porumb etc. Întrucît în multe unități agricole de stat și cooperatiste se obțin producții mult mai mari, în condiții similare pedoclimatice, înseamnă că printr-o mai bună organizare a muncii (îndeosebi la recoltări), producția medie va putea spori simțitor, atingînd limitele celei din țările agricole înaintate.

Dezvoltarea mecanizării are ca efect și scăderea treptată a forței de muncă, astfel ca disponibilul creat să se dirijeze spre sectoarele neagricole (îndeosebi în industrie și construcții), care pînă în 1985 urmează să reunească 78 la sută din totalul forței de muncă, rămînînd în agricultură aproximativ 22 la sută.

În vederea folosirii locale a excedentului forței de muncă existente în localitățile rurale, s-au luat măsuri de construire în mediul rural a unor fabrici de capacitate mică pentru prelucrarea unor produse agricole (sfeclă de zahăr, floarea soarelui, legume și fructe etc.), a confecționării de împletituri, obiecte de uz casnic și gospodăresc, ceramică, țesături, articole de artizanat, precum și pentru extragerea și prelucrarea unor roci utile etc.

3. CULTURA PLANTELOR

Principalele grupe de culturi. Din totalul terenurilor arabile ale țării noastre, 64,5% revine *cerealelor*. Proporția este mai redusă decît în trecut (peste 80% în 1938) cînd agricultura noastră avea caracter predominant cerealier. Deși suprafața ocupată de cereale pentru boabe a scăzut, în favoarea altor culturi, producția acestora este în prezent cu mult mai mare (20,2 milioane

tone în 1980, față de 8,9 milioane în 1938) fapt datorat intensificării culturilor. *Plantele tehnice* s-au extins în schimb de la 240 mii ha în 1938, la peste 1 milion ha în 1980. Suprafețe mai mari decît în trecut ocupă și alte culturi de plante alimentare: *cartofi*, *legume* și *leguminoase pentru boabe*. Acestea dețin în prezent 9% din totalul terenurilor arabile (față de 3,4% în 1938). La fel, o dublare a suprafețelor, se remarcă în cultura *plantelor de nutreț* (de la 6,2% la 12,5%). Se vede astfel că s-a produs o importantă schimbare în structura culturilor agricole, în sensul unei mai mari diversificări, ceea ce reprezintă un indicator de progres.

În afara culturilor enunțate, ce se efectuează pe terenurile arabile, din grupa producției vegetale mai fac parte *viile* și livezile de *pomi fructiferi*, pe terenuri proprii.

Cerealele pentru boabe, dețin locul principal între culturile din țara noastră, constituind una dintre componentele esențiale ale alimentației umane. Suprafața ocupată de acestea este de 6,3 milioane ha. Două cereale au preponderență mai mare, *grîul* și *porumbul*, însumînd peste 86% din suprafața totală ce revine cerealelor. *Orzul* și *ovăzul* ocupă suprafețe restrînse, folosința lor principală fiind aceea de nutrețuri concentrate (în mare măsură porumb).

Grîul este o plantă cultivată, după atestări arheologice, de peste 6 milenii pe teritoriul patriei noastre. De la o varietate inferioară răspîndită în antichitate, s-a trecut, treptat, la soiuri mai bune. Pînă în secolul al XVII-lea se cultiva mai cu seamă grîu de primăvară, mai slab calitativ; atunci s-a trecut, cu predilecție la grîul de toamnă, cu producție mai mare și superior calitativ. În etapa actuală s-au introdus soiuri hibride de mare productivitate. Fiind o cereală panificabilă, se folosește în alimentație, ca și *secara*. Priindu-i zonele de altitudine mai mică (sub 400 m), se cultivă mai mult în *Cîmpia Română și Dobrogea*, care dau aproape jumătate din producția țării (peste 47%), în *Cîmpia și dealurile vestice* (cam 18%), în *Cîmpia Moldovei* și porțiunile mai joase din Podișul Bîrladului (17%). Aceste trei zone contribuie așadar, cu mai bine de 80% la producția totală de grîu-secară, care este de peste 6 milioane tone, acoperind necesarul de consum al țării.

Porumbul, deși este o plantă introdusă în cultură doar de trei secole (în a doua jumătate a secolului al XVII-lea) s-a aclimatizat bine în țara noastră și se cultivă pe întinderi mari (3,3 milioane ha). Avînd multiple utilizări, începînd cu cea din alimentația umană și animală, ca materie primă industrială, este în prezent mult prețuit și solicitat, ca și grîul, la export. Zonele de cultură sînt aceleași ca și la grîu, doar că urcă ceva mai mult și în zonele deluroase. *Cîmpia Română și Podișul Getic* dau împreună peste 53% din producția țării, *Podișul Moldovei* aproape 18%, *Cîmpia de Vest* 14%, iar *Dobrogea* cam 7,5%. Pretîndu-se foarte bine la irigație, se cultivă în zonele recent îndiguite din lunca Dunării. Producția pe țară a depășit, în intervalul 1976—1980, în medie anuală, 11 milioane tone; prin aceasta România ocupă locul al patrulea în lume (după S.U.A., R.P. Chineză și Brazilia).

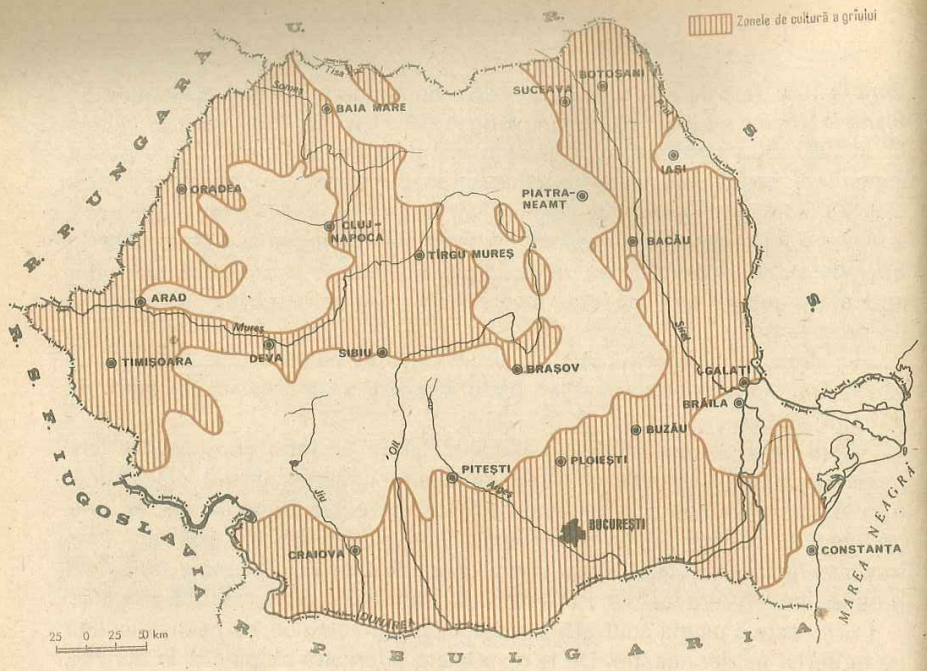

Zonele de cultură a grîului

Orzul urmează la mare distanță (770 mii ha), cu o producție de peste 2 milioane tone. Este prețuit ca plantă furajeră și în industria berii. Are perioadă scurtă de vegetație, recoltîndu-se înaintea grîului.

Plantele tehnice. Multe dintre acestea intră, în urma prelucrării industriale, fie în alimentație (ulei, zahăr), fie în alte întrebuințări (fibre textile). Fiind deosebit de utile, s-au extins mult în ultimele două decenii. Dintre acestea sînt mai importante: *floarea soarelui* și *sfecla de zahăr*.

Floarea soarelui, introdusă în cultură în țara noastră relativ tîrziu (acum o sută și ceva de ani), mai întîi în Moldova, s-a răspîndit repede după 1950. De unde înainte de război ocupa abia 66,8 mii ha, s-a extins în prezent la peste 518 mii ha. *Cîmpia Română* a ajuns prima zonă de cultură și, împreună cu *Dobrogea*, contribuie în proporție de trei sferturi la producția țării. *Podișul Moldovei* a rămas pe al doilea loc (circa 15%), iar în *Cîmpia de Vest* cultivîndu-se și mai puțin (8,5%). Este o plantă iubitoare de multă căldură și lumină, condiții pe care le găsește în zonele de sud și est ale țării. Prin producția ei actuală de peste 820 mii tone, România ocupă locul al treilea între marile producătoare ale lumii (după U.R.S.S. și Argentina).

Sfecla de zahăr este, de asemenea, o cultură relativ nouă, introdusă la noi după 1870. Inițial ocupa zonele cu climă mai rece și umedă (Moldova de nord și Transilvania estică), căci ea este o plantă nordică care-și găsește condiții optime de cultură în lungul paralelei de 50° latitudine. Ulterior, prin aplicarea

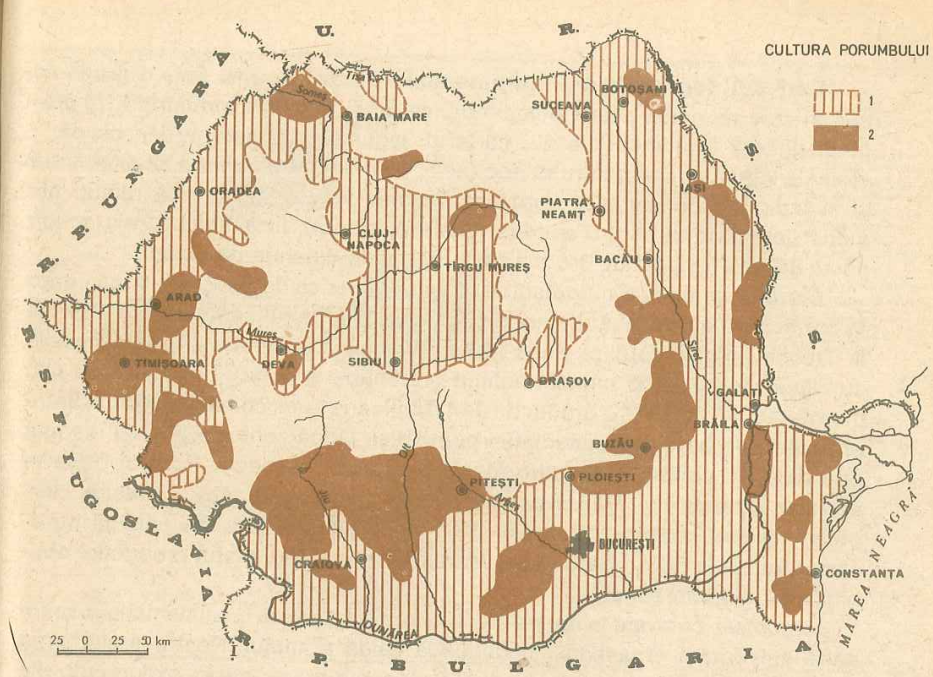

Cultura porumbului

1. Zone în care suprafețele cultivate cu porumb ocupă cel puțin 20%. 2. Zone în care porumbul ocupă peste 50% din terenul arabil.

de mijloace agrotehnice speciale (irigații) și soiuri noi, s-a extins și-n zonele mai calde ale țării (Cîmpia de Vest și Cîmpia Română). O extensiune mai mare a luat cultura sfeclei de zahăr în ultimele trei decenii (71,6 mii ha în 1950, 258,7 mii ha în 1979). Și producția a crescut continuu, ajungînd la o medie anuală (pe intervalul 1976—1980) de 6,1 milioane tone. În prezent prima zonă de cultură este *Cîmpia Română* (37 %), urmată de *Podișul Moldovei*, îndeosebi în nord și pe valea Siretului (24 %). Urmează *Cîmpia de Vest* (18 %) și *Podișul Transilvaniei* (14 %). Celelalte zone au o contribuție redusă. Întrucît sfecla este lesne perisabilă (sensibilă îndeosebi la îngheț) și pentru a reduce transporturile pe mari distanțe, culturile au fost extinse în jurul fabricilor. În cadrul industriei mici care se va dezvolta în actualul cincinal, sînt prevăzute și fabrici de primă prelucrare a sfeclei de zahăr.

În cadrul plantelor tehnice se acordă de asemenea atenție extinderii *culturilor de in*, plantă textilă și uleioasă în același timp. Inul pentru fuior se cultivă în zonele înalte, răcoroase și umede (estul Transilvaniei și Podișul Sucevei), iar inul pentru ulei (un ulei sicativ folosit în vopselărie) se cultivă în zonele calde de cîmpie (Cîmpia Română). Se cultivă de asemenea *cînepa*, care dă fire rezistente, răspîndită cu deosebire în Podișul Transilvaniei și în Podișul Sucevei.

Cartoful, legumele și leguminoasele pentru boabe. Este o grupă de culturi care reunește plante alimentare, ce au și folosințe industriale. Importanță directă în alimentație au: cartoful, legumele (tomate, ardei, ceapă...) și unele leguminoase pentru boabe (soia, fasolea). Multe dintre acestea intră și în industria conservelor (mazărea, fasolea verde) sau în alte ramuri ale industriei (cartoful pentru amidon, glucoză, alcool). În ansamblu, ele ocupă peste 840 mii ha (față de 340 mii ha în perioada dinainte de război).

Cartoful, originar din podișurile andine (America de Sud), s-a impus greu în agricultura europeană. La noi ajunge abia la sfîrșitul secolului al XVIII-lea în Transilvania de nord, și, după 1812, în Muntenia și Moldova. Preferă zonele cu climă răcoroasă și umedă, nefiind pretențios la soluri. Se cultivă pe mai bine de 290 mii ha, dînd o producție de 4,0 milioane tone, constituind unul dintre produsele de bază ale alimentației populației. Două zone ale țării își dispută prioritatea în cultura cartofului: *Moldova de nord* (respectiv Podișul Sucevei și Valea Siretului) și *Transilvania de sud-est* (județele Brașov, Covasna, Harghita), fiecare contribuind cu 26—30% din producția țării. Se adaugă nord-vestul (județele Bihor, Satu Mare, Maramureș) cu 12%, restul producției obținîndu-se din alte zone.

Legumele, cultivate la noi pe 250 mii ha, se utilizează în alimentație în mare parte sub formă proaspătă, în perioada caldă a anului. Pentru prelungirea epocii de aprovizionare a populației, cu legume proaspete se extind culturile forțate, care dau producție timpurie. Mari *sere* sînt în jurul orașelor principale ale țării care consumă aceste produse, sau pe lîngă termocentrale ce furnizează aburii pentru încălzirea serelor (la Oradea serele folosesc ape termale). Cele mai mari sere sînt la București, Ploiești, Craiova, Arad, Oradea etc. Se folosesc și *solariile*, cu protecție ușoară prin folii de material plastic. Zonele preorășenești au ajuns mari producătoare de legume (tomate, ceapă, ardei, rădăcinoase), folosind și irigațiile pentru intensificarea producției. În prezent se urmărește extinderea, chiar pe mici loturi individuale, a producției de legume atît de necesare în alimentație.

Soia este principala plantă din grupa leguminoaselor pentru boabe. Ea s-a introdus la noi (fiind originară din Asia răsăriteană), în perioada interbelică. În prezent ocupă peste 300 mii ha (față de numai 13 mii ha în 1950). Producția ei de 380 mii tone folosește la fabricarea uleiului comestibil și a margarinei. *Fasolea* ocupă 89 mii ha și dă o producție de boabe de peste 80 mii tone; în afara varietăților speciale pentru păstăi folosite proaspete și în industria conservelor. Ambele leguminoase se cultivă în proporții mai mari în sudul țării.

Viticultura și pomicultura. *Vița de vie* se cultivă în țara noastră din perioada antică. Unele podgorii erau renumite pentru vinurile lor încă din secolul al XV-lea (Cotnari, Tîrnave). În ultima parte a secolului al XIX-lea, pe la 1882, un atac rapid al filoxerei decimează majoritatea viilor țării, ca de altfel a întregii Europe. Remediul a fost altoirea pe tulpini de viță americană rezistente la filoxeră. Replantările au dus la diferențierea între *viile altoite*, cu

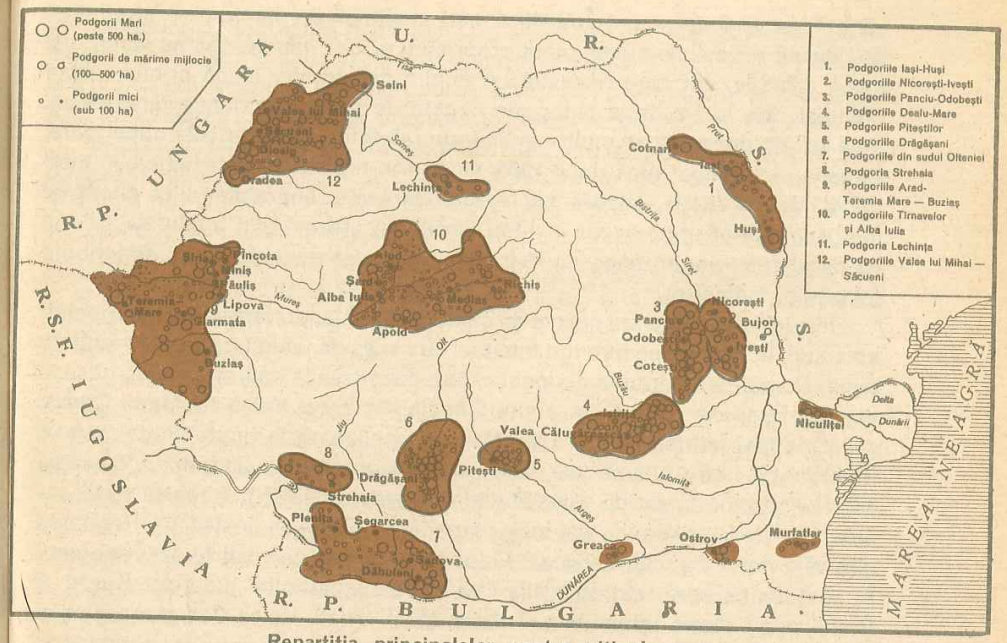

Repartiția principalelor centre viticole

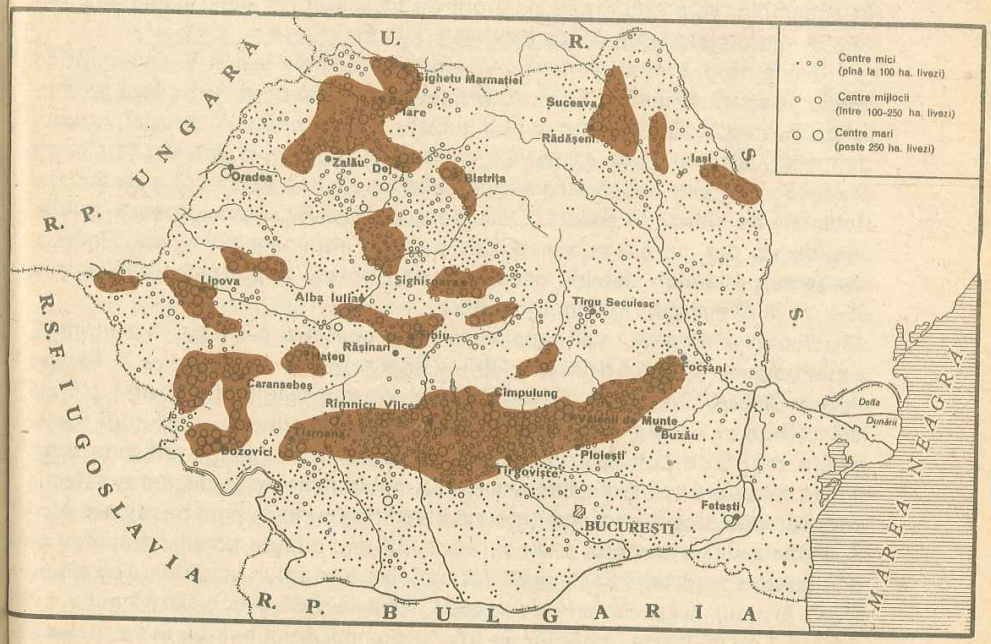

Repartiția centrelor pomicole

varietăți superioare, care, solicitînd mari cheltuieli de plantare și întreținere, au devenit accesibile numai marii proprietăți și *viile hibride*, ce dau vinuri mai slabe calitativ, dar care necesită un minim de îngrijiri. După primul război mondial cele din a doua categorie, legate de mica proprietate țărănească, s-au extins deosebit de mult, egalînd suprafața ocupată de viile superioare. Situația a continuat pînă după 1960, cînd, prin replantări sistematice, în mari unități de producție, adesea pe terenuri terasate, suprafața viilor altoite și indigene a depășit pe aceea a viilor hibride. În prezent, din totalul de 256 mii ha de viță de vie, aproape două-treimi (64%) sînt ocupate cu vii superioare (altoite și indigene).

Întrucît vița de vie are nevoie de căldură și soare, preferă versanții orientați spre sud. În cîmpie, pe terenuri lutoase, cu exces de umiditate, nu dă rezultate bune. Numai pe terenurile nisipoase, care favorizează înfiltrarea apei, găsesc condiții bune de cultură (în sudul Olteniei, în zona Valea lui Mihai-Carei).

Cele mai întinse podgorii ale țării se localizează în ținuturile deluroase. Pe primul loc se situează cele de la *curbura Subcarpaților*, în județul Vrancea, continuînd pînă la est de valea Bîrladului (județul Galați). Această zonă cuprinde peste 50 mii ha, cu viță superioară în proporție de peste 80%. Renumite sînt viile de la Panciu, Jariștea, Odobești, Cotești, iar mai la est Nicorești. În continuare, spre vest sînt viile *Dealu Mare*, aparținînd județelor Buzău și Prahova, cu centre renumite la Tohani, Mizil, Urlați, Valea Călugărească ș.a. însumînd încă 25 mii ha, de asemenea cu preponderența soiurilor superioare. În ansamblu, cele două mari podgorii de la «curbură» dețin peste 30% din totalul suprafețelor viticole ale țării.

Mai la nord, în *Podișul Moldovei*, viile din județele Iași și Vaslui, cuprind cîteva podgorii renumite: Cotnari, Iași, Huși. În *Dobrogea*, îndeosebi la Murfatlar, în nord la Niculițel, iar în sud la Ostrov (ce produce în special struguri de masă), predomină de asemenea soiurile superioare. În schimb, în *Cîmpia Română*, unde viile ocupă încă suprafețe întinse (circa 32 mii ha), acestea sînt dominate de hibrizi. În *sudul Olteniei*, terenurile nisipoase favorizează cultura viței de vie dar, cu cîteva excepții de podgorii renumite (Dăbuleni, Sadova, Segarcea, Plenița), domină de asemenea, hibrizii. Importante calitativ sînt viile de la *Drăgășani*, în zona dealurilor.

Dincolo de munți, mai importante, deși mult mai restrînse în suprafață, sînt: *Podgoria Aradului* (Pîncota, Șiria, Ghioroc), viile de pe *Mureș și Tîrnave* (Ighiu, Cricău, Crăciunel, Jidvei), iar mai la nord viile *dintre Oradea și Satu Mare* (Oradea, Diosig, Valea lui Mihai, Marghita). Producția de struguri, variabilă în raport cu condițiile climatice, oscilează în jur de 1,5 milioane tone.

Pomicultura se practică de asemenea din vremuri vechi, ducînd la selecția unor varietăți proprii de fructe (mere domnești și crețești, pere busuioace etc.). Abia din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, cultura pomilor fructiferi se orientează spre producția de piață, introducîndu-se soiuri superioare cu extensiune în mari livezi de aceleași specii. Pînă în 1955 proporția prunului s-a menținut covîrșitoare, de 68,7% în totalul pomilor fructiferi. La mare distanță

urmau merii (12%), cireșii și vișinii (5,5%) etc. Ulterior, prin plantații sistematice, îndeosebi cu meri, a căror fructe au o mai mare valoare comercială (inclusiv la export), prin soiuri de iarnă, proporția acestora a crescut, ajungînd la peste 20% la începutul cincinalului precedent. Proporția prunilor a mai scăzut.

În prezent suprafața livezilor de pomi fructiferi este de 355 mii ha, iar producția de fructe, în anul 1979, de peste 1,8 milioane de tone. Din aceasta, peste 43% erau prune (folosite și în industrie) și 33% mere. În cantități mai reduse s-au produs pere (6%), cireșe-vișine (5%), apoi piersici, nuci, caise ș.a.

Cea mai întinsă zonă pomicolă (42% din suprafața pomicolă a țării) este în *Subcarpații sudici*, de la Focșani pînă în Vîlcea. În cuprinsul ei predomină prunul. Noile plantații extind cultura mărului. Județul Argeș are cele mai mari livezi din țară, urmat de Vîlcea.

A doua zonă pomicolă este *nordul Transilvaniei* (16% din total) care se desfășoară din împrejurimile orașului Bistrița pînă la Baia Mare și în Sălaj. Este cea mai importantă regiune de meri, demult renumită și peste graniță prin soiurile ei alese. A treia ca întindere este zona din *sud-vestul Transilvaniei* (județele Alba și Hunedoara). Mărul este în proporție mare, totuși depășit de prun. O zonă mai dispersată, dar importantă prin soiurile bune de meri este sudul Podișului Sucevei și împrejurimile Hîrlăului. Altă zonă pomicolă este în județul Sibiu. În Dobrogea, cu climat mai blînd și în dealurile de vest, se cultivă tot mai mult piersicul, cu fructe valorificate și la export.

4. BAZA FURAJERĂ ȘI CREȘTEREA ANIMALELOR

Pășunile și fînețele naturale. Agricultura înaintată pune accentul principal pe creșterea animalelor, nu numai pentru că aceasta furnizează alimentației atît de prețioase proteine, dar și pentru că ele valorifică bine produsele vegetale. Dacă în 1938, în agricultura țării noastre producția vegetală deținea 69,7%, iar cea animală numai 30,3%, în ultimele trei decenii creșterea animalelor s-a dezvoltat treptat, făcînd ca în prezent, producția animală să dețină 44% din producția agriculturii, față de 56% ce revine producției vegetale.

Creșterea animalelor se sprijină în mare măsură pe pășunile și fînețele naturale, la care se adaugă nutrețurile cultivate. Pășunile și fînețele naturale ocupă 4,4 milioane ha, adică 18,8% din totalul teritoriului țării. Ele se diferențiază pe etaje de altitudine. *Pășunile alpine* se află la mari înălțimi (1 600—1 800 m), caracterizînd îndeosebi Carpații Meridionali, iar mai la nord munții Rodnei, Suhardul, Călimanul. Ele pot fi folosite cîteva luni de vară pentru pășunatul oilor. Mai jos, între 800 și 1 400 m altitudine sînt *pajiști de munte* care ocupă suprafețe mult mai întinse (circa 23% din totalul pajiștilor țării) și se diferențiază după loc în *pășuni*, dar mai frecvent în *fînețe*, adică pajiști mai înalte care se cosesc pentru asigurarea fînului de iarnă. Pajiștile de munte au o producție mult mai mare decît cele alpine, dînd în medie 11 000 kg masă verde la ha ajungînd și pînă la 30 000 kg cînd sînt îngrijite și tratate cu îngră-

șăminte. Cele mai bogate fînețe sînt în Obcinele Bucovinei, în Munții Harghita și în Munții Apuseni. Al treilea etaj este al *pajiștilor de dealuri*, incluzînd Subcarpații și dealurile înalte. Ele ocupă cam 30% din totalul pajiștilor naturale, dar dau o producție mai redusă decît precedentele, circa 8 000 kg masă verde la ha, întrucît multe au fost degradate prin suprapășunat și ca urmare supuse eroziunii. Importanța lor constă însă în faptul că sînt în apropierea satelor ceea ce nu impune mari deplasări. *Pajiștile de cîmpie*, relativ reduse ca întindere (12%), reprezintă îndeosebi islazurile comunale din preajma satelor, cu o productivitate redusă (cu ierburi stepice, care se usucă la mijlocul verii). Ele cedează treptat locul arăturilor. *Pajiștile din lunci*, îndeosebi din lunca Dunării, cu producție relativ ridicată din cauza umidității permanente, au fost în mare parte arate și cultivate agricol, după îndiguirea incintelor respective.

Se constată că principale rămîn pajiștile de munte și cele de dealuri care dau cea mai mare cantitate de furaje, necesitînd totuși anumite îngrijiri.

Cultura plantelor furajere. Întrucît în zonele preponderent agricole din cîmpie și din dealurile mai scunde pajiștile naturale sînt reduse iar numărul animalelor în creștere, se folosesc, în mare măsură, *nutrețurile cultivate*. Suprafața acestora a crescut de la 757 mii ha în 1950 la peste 1 300 mii ha în prezent. Aplicîndu-se și mijloace agrotehnice avansate, producția de nutrețuri a sporit de peste trei ori.

Mai importante sînt plantele perene (care după semănare se recoltează cîțiva ani în șir), între care lucerna și trifoiul ocupă locul principal. *Lucerna*, plantă de climă secetoasă se cultivă în Cîmpia Română, în Dobrogea și în Cîmpia Moldovei, dînd o producție medie de peste 6 100 kg la ha, iar totală de 2 milioane de tone, de opt ori mai mare decît în 1950. *Trifoiul* dimpotrivă preferă zonele mai umede și mai răcoroase, în Podișul Transilvaniei și Podișul Sucevei, dînd o producție medie ceva mai scăzută (3 900 kg masă verde la ha), dar calitativ asemănătoare cu cea de lucernă.

Dintre culturile anuale pentru fîn mai importantă este *borceagul*, răspîndit cu deosebire în Cîmpia Română și Podișul Moldovei (foarte puțin dincolo de munți), dă o producție de peste 220 mii tone. Se mai adaugă *porumbul pentru însilozare* care dă o producție mare și are o valoare nutritivă ridicată. Îndeosebi pentru vacile de lapte se mai folosesc *rădăcinoase de nutreț*, între care sfecla furajeră, cultivată îndeosebi în sudul Transilvaniei, Podișul Sucevei și Cîmpia Banatului. Pe lîngă cele de mai sus se adaugă *nutrețurile concentrate* (boabe de porumb, ovăz, orz) și chiar cartofi (pentru porcine).

Pentru sporirea cantității de furaje, s-a luat hotărîrea ca pajiștile de munte să fie curățate și din cînd în cînd grăpate.

Creșterea animalelor

Dacă acum, trei decenii existau în țara noastră 4,5 milioane *bovine*, numărul lor a ajuns la 6,5 milioane la începutul anului 1981. Sectorul cooperatist și cel de stat dețin împreună 60% din totalul animalelor.

Creșteri însemnate s-au înregistrat și în numărul *porcinelor*, de la 2,7 milioane la 11,5 milioane, din care sectorul de stat și cooperatist deține aproape 80%. Și numărul *ovinelor* a crescut de la 10 milioane la 16,2 milioane în același interval. Considerabil s-a dezvoltat *avicultura*, numărul păsărilor crescînd de la 27,3 milioane la 97,8 milioane, crescute îndeosebi în mari ferme cu regim de producție apropiat de cel industrial.

Bovinele se află răspîndite în proporție mai mare în zonele înalte, unde pășunile și fînețele au o contribuție însemnată la furajarea lor, în vreme ce în cîmpie au o densitate mult mai redusă (20—40 animale la 100 ha teren, față de zonele înalte cu 50—80 la 100 ha teren). Prima regiune pentru creșterea bovinelor este Moldova de nord împreună cu Maramureșul, unde județul Suceava se află în frunte (cu 85 bovine la 100 ha teren), urmat de Neamț, Botoșani și Maramureș. Dealtfel este zona cu proporția cea mai mare a vacilor de lapte. A doua grupă importantă o constituie județele Vîlcea, Argeș, Dîmbovița, iar a treia, partea muntoasă din estul Transilvaniei (județele Mureș, Brașov, Covasna). Densitatea cea mai redusă este în județul Tulcea (22,9), urmat de județele Constanța și Caraș-Severin (ambele sub 30).

Porcinele au o răspîndire teritorială cu totul diferită, aflîndu-se în proporție mai mare în zonele de cîmpie, producătoare de porumb, care stă la baza hrănirii lor. Așa sînt județele: Timiș (peste 180 animale la 100 ha teren arabil), Brăila (cu peste 150), Bihor și Arad, urmate de Mehedinți, Dolj și Olt. În genere, în munte și în regiunile deluroase, porcinele au densități mai reduse (Vaslui, Botoșani, Sălaj etc.) cu excepția județelor cultivatoare de cartofi, care constituie o altă bază de furajare a porcinelor (în județele Brașov și Hunedoara, în Maramureș, Cluj, Suceava).

Ovinele au o răspîndire condiționată de adaptabilitatea raselor (țurcana la munte, merinosul în cîmpie), de folosința principală pentru care sînt crescute (pentru lînă industrială sau casnică, pentru carne ori pentru lapte), de tradiții care mai continuă pe alocuri (județele de sub munte din sudul Transilvaniei, ce dețineau în secolele trecute locul principal) ș.a. În prezent cele mai numeroase ovine sînt în Dobrogea și jumătatea estică a Cîmpiei Române, unde predomină oaia merinos cu lînă fină și țigaia, de asemenea, cu lînă de bună calitate. Județul Constanța, cu 965 mii oi stă în frunte, urmat de Tulcea, Brăila, Buzău — pînă în Giurgiu, cu o prelungire în Teleorman și Dolj. Altă grupare este în Cîmpia de Vest (cu județul Timiș în frunte). O grupare tradițională este în județele Sibiu și Brașov, în prezent cu număr mai redus de oi, predominantă fiind țurcana, cu lînă grosieră (utilizată pentru covoare), dar bună și pentru lapte. În estul Podișului Moldovei, în județele Botoșani, Iași, Vaslui se cresc oile karakul, pentru blănițe de calități superioare.

Păsările de curte, cărora li se creează condiții artificiale în marile crescătorii (de la incubatoare, temperatură constantă, lumină...) au o răspîndire corelată cu culturile care le asigură hrana și cu apropierea centrelor de intens consum (marile orașe). Pe primele locuri se situează județele: Dîmbovița, Dolj, Giurgiu, Galați, Bihor, Neamț, Bacău etc.

Apicultura, ocupație străveche (dacică), a făcut progrese prin aplicarea mijloacelor moderne de creștere și strămutarea sezonieră a stupilor, la locurile de mai mare frecvență a plantelor melifere. Numărul de familii (stupi) a crescut de la 455 mii în 1951, la 1,1 milioane în 1980, fiind prezentă în toate zonele țării.

Producția animalieră. Adăugate produselor vegetale, cele animaliere completează și diversifică alimentația fie prin produse proaspete (carne, lactate și ouă), fie prin preparate (mezeluri, șuncă etc.). și conserve. Sprijină de asemenea industria textilă prin producția de lînă.

Ca urmare a dezvoltării zootehniei, producția acestui sector a crescut în ultimele decenii de mai multe ori: de trei ori la producția de *carne* (creșterea la carnea de pasăre a fost de zece ori, iar la cea de bovine de două ori). Principalele producătoare sînt județele din Cîmpia Română și Cîmpia de Vest. A crescut la dublu producția de *lapte* pe primele locuri stînd județele nordice Suceava, Botoșani, Mureș, Cluj unde sînt și mari unități de prelucrare industrială (unt, brînzeturi, lapte praf). A sporit de peste 4 ori producția de *ouă*, pe loc de frunte în producție stînd județele: Dolj, Prahova, Timiș, Bihor.

Și producția de *lînă* a crescut aproape la dublu, pe primele locuri situîndu-se județele: Constanța, Tulcea, Ialomița și Călărași din sud-estul țării, urmate de cele din vest: Bihor și Timiș.

Regiunile agrogeografice ale R.S. România. Toate zonele țării contribuie, în raport cu specificul condițiilor naturale, la producția agroalimentară. Fără îndoială pe primul loc se situează *zonele de cîmpie* și *dealuri puțin înalte*, care contribuie cu două-treimi la producția de cereale, plante tehnice, legume și leguminoase pentru boabe (la unele dintre acestea, cîmpia acoperă aproape întreaga producție a țării). Aceleași zone cuprind de asemenea cel mai mare număr de porcine, ovine și păsări, iar în regiunile preorășenești se dă o mare atenție creșterii vacilor de lapte. Este zona care cuprinde și cele mai mari sere și solarii, care dau pe piață produse timpurii.

Zona dealurilor, inclusiv subcarpatice, adaugă culturilor agricole diversificate, într-o proporție ridicată cultura viței de vie și a pomilor fructiferi, cu producție calitativ superioară. Cultura plantelor de nutreț (lucerna și trifoiul), alături de pajiștile naturale, contribuie în mare măsură la creșterea animalelor, cu proporție însemnată a vacilor de lapte. În unele zone cum este Moldova dintre Siret și Prut, însemnătate mare are și creșterea oilor pentru blănițe, iar în Podișul Sucevei și valea Siretului, cultura cartofului și a sfeclei de zahăr.

Zona de munte, cu întinsele ei pășuni și fînețe naturale, are o contribuție însemnată la creșterea bovinelor pentru carne și lapte, precum și a ovinelor. Dintre culturile vegetale, mai caracteristice sînt cele de cartof, secară, orz, ovăz, in pentru fuior și în unele depresiuni chiar a pomilor fructiferi.

Cele trei mari zone se întregesc astfel complementar prin produsele lor, constituind pe întreaga țară un ansamblu unitar și suficient de diversificat pentru a acoperi necesitățile țării noastre.

VI. TRANSPORTURILE, TURISMUL ȘI SCHIMBURILE ECONOMICE

1. CĂILE DE COMUNICAȚIE

Evoluția ponderii sistemelor de transport. Dezvoltarea economică în ansamblu a țării noastre din ultimele trei decenii, a dus la intensificarea mișcării mărfurilor și persoanelor; iar industrializarea a adus modificări însemnate în perfecționarea mijloacelor de transport: trecerea de la locomotivele cu aburi la cele electrice și Diesel-electrice, modernizarea unei ample rețele rutiere și creșterea numărului de autovehicule, dezvoltarea accentuată a flotei noastre maritime de comerț etc.

Ritmul mediu de creștere a transporturilor de *mărfuri* în perioada 1950—1979 a variat de la 8,3% la căile ferate, pînă la 21,3% la cele auto-rutiere. La transporturile de *călători* creșterile cele mai mari s-au înregistrat la transporturile aeriene (21%), urmate de cele auto-rutiere (15%), cele feroviare înregistrînd creșteri reduse (4%).

Toate ramurile acestei activități (rutiere, feroviare, navale și aeriene) sînt strîns corelate unele cu altele, formînd împreună un *sistem unic*, ce corespunde necesităților economiei naționale.

Privite în ansamblu, ramurile transporturilor și-au modificat greutatea specifică față de perioada anterioară anului 1950. Astfel, dacă în 1950 *căile ferate* dețineau o pondere de 90,3% în tonajul total al mărfurilor transportate și 90% din numărul călătorilor, iar celelalte ramuri dețineau proporții mult mai reduse, ulterior, greutatea specifică a transporturilor feroviare a scăzut treptat (deși cantitativ au crescut de cîteva ori) astfel că în 1979 ele mai dețineau la mărfuri numai 37,2% și la călători doar 25,4% față de cele *auto* care au ajuns la 56,6% și respectiv 74,3%. Ca distanțe de parcurs, căile ferate trec însă înaintea celor auto la mărfuri, iar la călători cele auto au o ușoară superioritate. Această diferență rezultă din faptul că mijloacele auto execută deplasări de mărfuri și călători pe distanțe mai scurte (în genere sub 200 km) față de cele feroviare.

Transporturile feroviare. Construcția de căi ferate a început la mijlocul secolului al XIX-lea. Primele linii intrate în exploatare au fost Oravița-Buziaș în 1854, Cernavodă-Constanța în 1860 și București-Giurgiu în 1869. Cele mai multe linii au fost date în exploatare în perioada 1870—1914. În perioada interbelică s-au adăugat cîteva noi linii, între care calea ferată transcarpatică Vatra Dornei-Ilva Mică. Totuși, lipseau unele legături între arterele principale ceea ce se reflecta în slaba servire cu mijloace feroviare a unor regiuni ale țării.

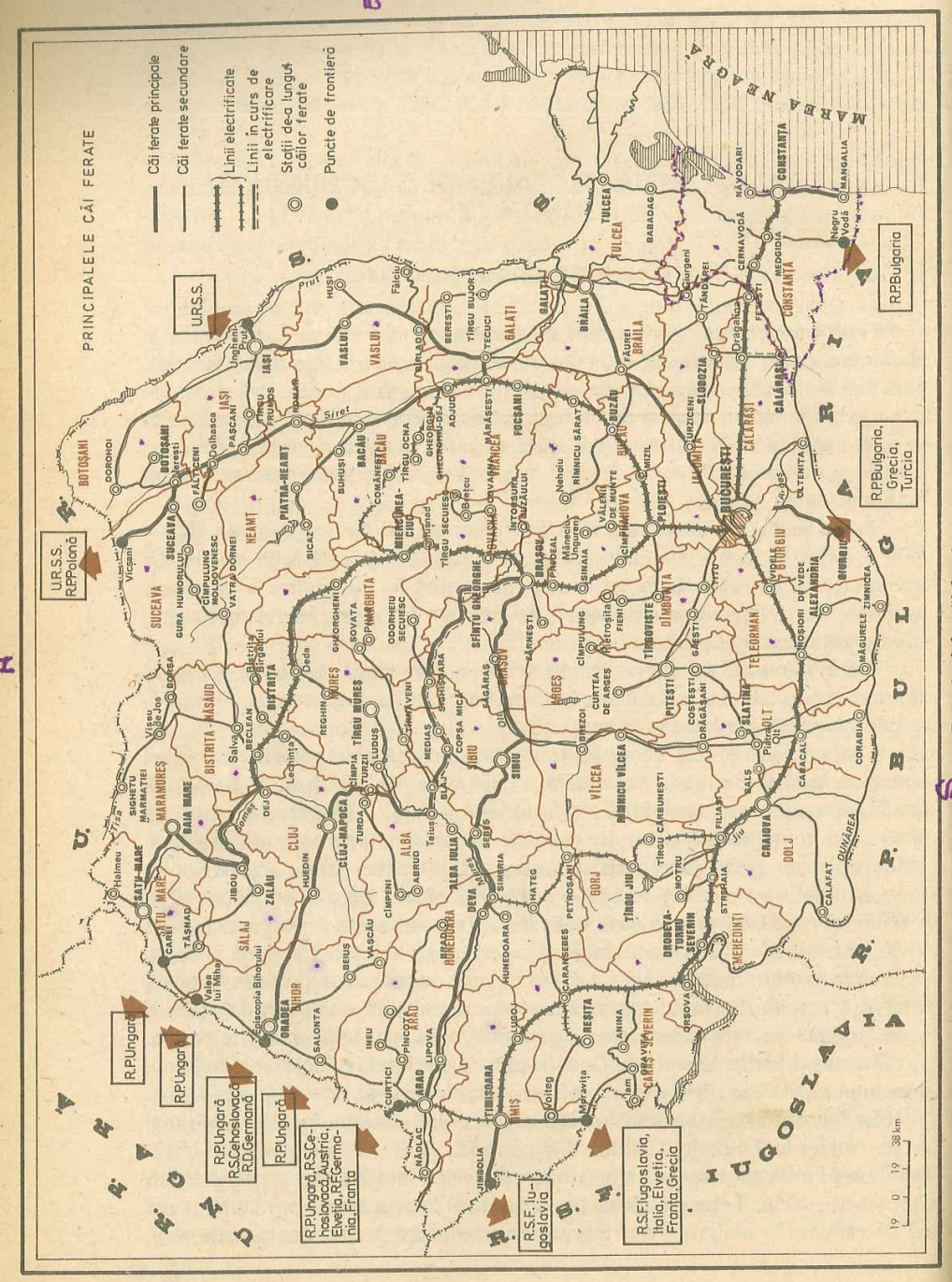

Principalele căi ferate

Pentru remedierea acestei situații, în anii socialismului au fost construite mai multe linii de legătură (unele începute înainte de 1942), printre care: Făurei-Tecuci, București-Roșiori de Vede-Caracal, Salva-Vișeu, Bumbești-Livezeni, Piatra-Neamț — Bicaz, Rovinari-Tg. Jiu, Strehaia-Motru ș.a., însumînd un total de peste 1 000 km. Unele dintre noile linii au prezentat trasee dificile, necesitînd săparea a numeroase tunele sau construirea unor viaducte prin munți, corectări de pante și asigurări de versanți (de exemplu, pe valea Jiului) etc. Ele au însă o deosebită însemnătate pentru unele regiuni. Astfel, linia Salva-Vișeu a scos din izolare Maramureșul, contribuind la dezvoltarea sa economică, iar cea dintre Bumbești-Livezeni a legat direct bazinul Petroșani cu sudul țării.

S-a trecut totodată la modernizarea transportului feroviar. În prezent 2 367 km sînt electrificate. Acestea pleacă din București spre Brașov și mai departe prin Ciceu la Deda-Beclean-Dej; spre Mărășești-Adjud-Bacău-Roman, iar pe valea Trotușului spre Ciceu; București-Constanța și București-Roșiori de Vede-Craiova-Filiași, de unde se ramifică o ramură spre Tg. Jiu-Petroșani-Simeria și alta prin Caransebeș-Timișoara-Arad-Curtici; de la Buzău la Făurei și s-a extins dublarea unor linii ferate.

Numai în cincinalul precedent (1976—1980) transportul feroviar a fost dotat cu 821 locomotive Diesel și electrice, cu 27,5 mii vagoane marfă diversificate în raport cu categoriile de mărfuri, iar trenurile de călători au fost dotate cu un număr însemnat de vagoane cu confort sporit. S-au introdus instalații moderne care asigură viteze mari de transport și o mai mare siguranță a circulației trenurilor.

Lungimea totală a rețelei de căi ferate este în prezent de 11 113 km, cu o densitate medie de 46,8 km cale ferată la 1 000 km^2 de teritoriu (densitatea cea mai mare este în județul Timiș, cu 90 de km cale ferată la 1 000 km^2 teritoriu, iar cea mai redusă în județul Tulcea cu 8,1 km).

Orientarea generală a liniilor este influențată de prezența arcului Carpaților (care sînt totuși traversați de 10 linii) și de așezarea în sudul țării a Capitalei, către care converg principalele trasee.

Bucureștiul este primul centru feroviar al țării din care pornesc 8 linii *magistrale*, cele mai multe legîndu-se, mai departe, cu trasee internaționale. Acestea sînt: 1) *București-Timișoara* (cu variantele prin Roșiori de Vede sau Pitești pînă la Craiova), avînd două puncte de frontieră: Stamora-Moravița și Jimbolia; 2) *București-Arad-Curtici* — prin Brașov-Făgăraș-Sibiu-Deva; 3) *București-Oradea-Episcopia Bihorului*, prin Brașov, Sighișoara, Teiuș, Cluj-Napoca; 4) *București-Satu-Mare*, prin Brașov, Ciceu, Deda, Dej, Baia Mare; 5) *București-Vadu Siretului*, prin Ploiești, Mărășești, Bacău, Suceava; 6) *București-Ungheni Prut*, prin Ploiești, Mărășești, Tecuci, Iași; 7) *București-Galați*, prin Urziceni, Făurei, Brăila și 8) *București-Mangalia*, prin Feteşti—Cernavoda—Constanța.

Din toate aceste linii principale, se desprind altele secundare, care se îndreaptă spre diverse direcții pe întreg cuprinsul țării.

Principalele noduri feroviare din care se ramifică mai mult de cinci linii ferate sînt: *Ploiești*, *Făurei* și *Roșiori de Vede* în sudul țării, *Arad* și *Oradea* în vestul ei. Noduri feroviare cu intersecție a 6—9 linii sînt la *București*, *Brașov* și *Timișoara*.

Traficul de mărfuri pe căile ferate este format, în primul rînd, din produse de carieră și pietriș, cărbuni, produse metalurgice, mașini și utilaje, produse petroliere, produse ale industriei ușoare și chimice, produse de lemn etc.

Pînă în 1985 tonajul mărfurilor transportate pe căile ferate va crește cu precădere față de cele rutiere. Se vor crea, în același timp, condiții pentru mărirea vitezei de circulație, construirea de noi linii (Curtea de Argeș-Rîmnicu Vîlcea), electrificarea de noi sectoare cu trafic mai intens și sporirea parcului de locomotive și vagoane.

Transporturile rutiere completează celelalte mijloace (feroviare și fluviale), putînd pătrunde în zonele accidentate, unde căile ferate nu au acces. Lungimea șoselelor este de 73 360 km, ceea ce dă o densitate medie de 30,9 km la 100 km^2 teritoriu.

Din totalul drumurilor publice, 14 676 km sînt *autostrăzi și drumuri naționale*, mai toate modernizate. Ele permit un trafic mai mare și au legături cu unele artere europene. Altă categorie a rețelei rutiere o formează *drumurile județene și comunale* (58 685 km din care peste 3 000 km modernizate și 15 600 km cu îmbrăcăminți asfaltice și ușoare).

Ca și în sistemul căilor ferate, nodul principal rutier este tot capitala țării, de unde se desprind principalele drumuri care străbat teritoriul României spre *Oradea-Borș* prin Brașov, Sibiu, Vințu de Jos, Cluj-Napoca. De la Brașov o ramificație se îndreaptă spre Baia Mare și Satu Mare (prin Gheorgheni), iar alta spre Arad. Alta se îndreaptă spre vest, la *Timișoara*, prin Craiova, Drobeta-Turnu Severin, Lugoj; iar componenta în direcție inversă, spre *Constanța-Mangalia*, prin Urziceni, Slobozia, peste podul de la Giurgeni-Vadu Oii. Alt mare drum național se îndreaptă spre nordul țării, la *Suceava* și *Botoșani*, sau spre nord-est, la *Iași-Ungheni*. În direcția opusă, spre sud, este drumul *București-Giurgiu*, cu legătură spre Bulgaria.

Unele din aceste drumuri naționale continuă mari drumuri europene (codificate cu inițiala E). Așa sînt: *E 15* de la Hamburg, prin Oradea, pînă la Constanța, *E 20* din R.P. Polonă, pe valea Siretului, trecînd spre R.P. Bulgaria, *E 94* spre R.S.F. Iugoslavia prin Stamora-Moravița etc.

Transporturilor rutiere li s-a acordat o mai mare atenție după 1960, mărindu-se parcul de autovehicule (inclusiv de tonaj greu). S-a extins rețeaua drumurilor modernizate, s-a construit podul de la Giurgeni-Vadu Oii peste Dunăre (în lungime de 1 456 m, dat în folosință în decembrie 1970). Au fost, totodată, dezvoltate transporturile de pasageri, prin curse regulate, în toate județele țării, eliminîndu-se liniile de mare lungime.

În actualul cincinal 1981—1985 se prevede limitarea transporturilor auto în vederea economisirii de combustibili. Se va mări parcul de autovehicule de mare tonaj, se va da în folosință autostrada București-Constanța și se va

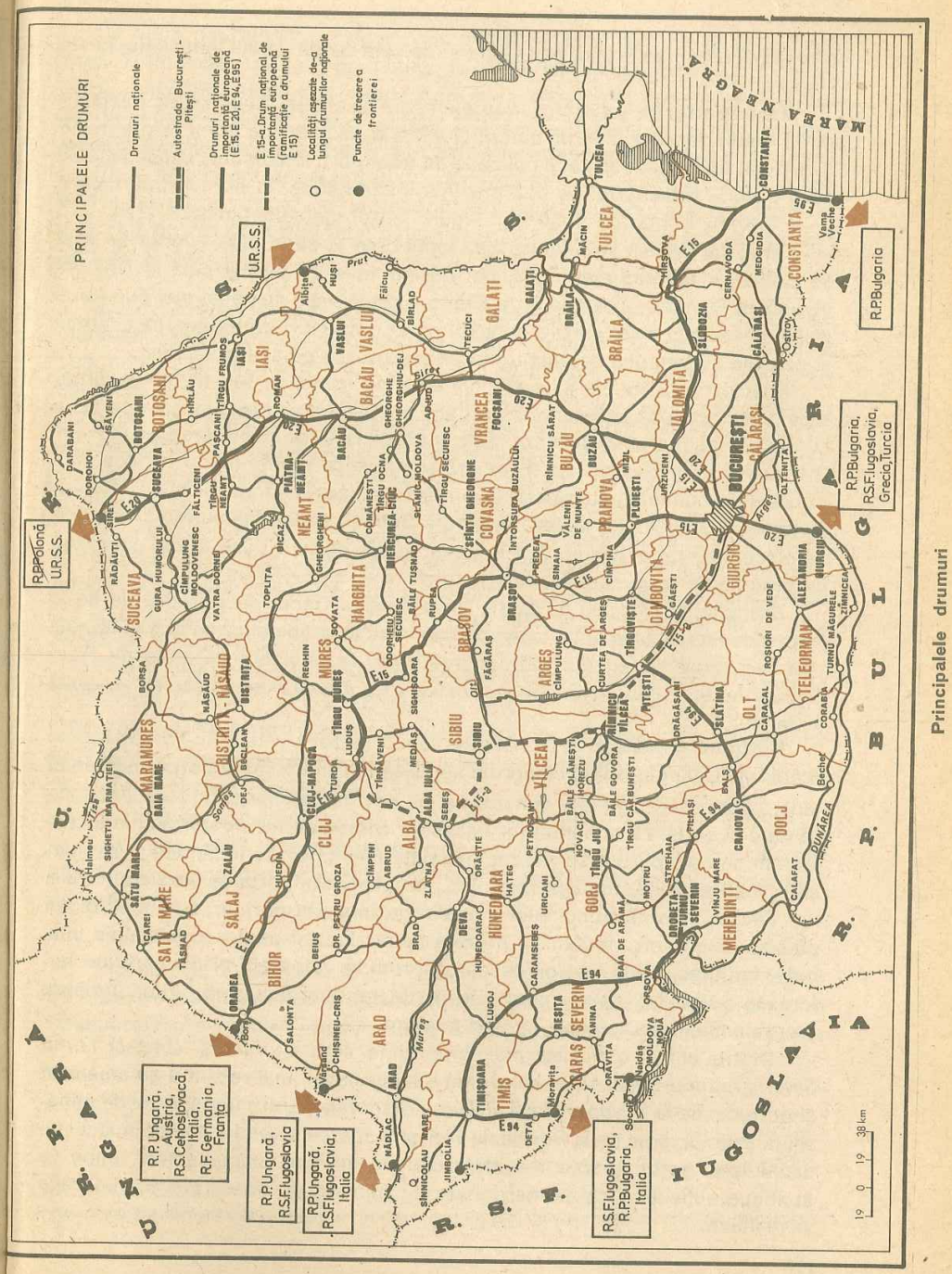

termina construirea noului pod rutier și de cale ferată de la Cernavoda, peste Dunăre.

Transporturile navale. Două elemente esențiale favorizează desfășurarea transporturilor pe apă: cursul Dunării și vecinătatea Mării Negre. Fiind în general mai ieftin decît alte mijloace de transport, îndeosebi cînd se face cu nave proprii, transportul pe apă prezintă însemnătate, în primul rînd, pentru materii prime și mărfuri grele (minereuri, petrol, cereale, lemnărie etc.).

Navigația fluvială se practică pe Dunăre, pe al cărui curs inferior (în aval de Brăila), «Dunărea maritimă», pot naviga vase cu pescaj pînă la 7 m. Pe «Dunărea fluvială», în amonte de Brăila, circulă vase cu tonaj mai mic (pînă la 2 m pescaj). O mare parte a schimburilor comerciale dintre Europa centrală și cele ale sud-estului continentului se efectuează pe această cale.

Navigația pe Dunăre este stînjenită de îngheț (circa 30—40 zile pe iarnă) care nu se produce în fiecare an, ci cam la 2 din 3 ani și de blocarea cursului cu sloiuri (zăpoare) la dezgheț. Este îngreuiată și de depunerea de aluviuni la vărsarea în mare, unde se formează așa-numita «bară» (datorită decantării bruște a aluviunilor în suspensie la contactul cu apele sărate ale mării). Pentru menținerea adîncimilor necesare la gura Sulinei, se fac mereu lucrări de dragare (curățire de aluviuni). Tot în acest scop, brațul Sulina a fost canalizat, iar digurile de la vărsare prelungite în mare cu circa 12 km.

Dificultățile în calea navigației pricinuite în trecut de repezișurile de la Porțile de Fier și de stîncile care apăreau în albie la ape mici, au fost înlăturate prin realizarea sistemului hidroenergetic și de navigație «Porțile de Fier» ce cuprind un dublu sistem de ecluze, care au dus la intensificarea deosebită a traficului.

Porturile românești la Dunăre se împart în două categorii: *fluviomaritime* și *fluviale*. Cele din prima categorie sînt *Galați*, cel mai mare port dunărean al țării și *Brăila*. La Galați s-a construit și un port mineralier cu instalații de descărcare și sortare a minereurilor necesare combinatului siderurgic din localitate. În ambele porturi se găsesc instalații mecanice de încărcare și descărcare, mari spații de înmagazinare etc., precum și importante șantiere navale.

Tulcea, datorită adîncimilor mici din bazinul său portuar, nu a fost folosit pînă acum ca port maritim. În prezent se fac lucrări pentru amenajarea unei rade maritime, unde se vor descărca produse minerale și concentrate neferoase. *Sulina*, folosit pe vremuri ca port de transbordare a mărfurilor, urmează de asemenea a se amenaja ca port maritim.

Dintre porturile *fluviale* mai importante sînt: *Giurgiu* și *Drobeta-Turnu Severin*, ultimul avînd și un important șantier naval; mai recent s-au amenajat și porturile de la *Moldova Nouă* și *Turnu Măgurele* pentru transportul de minereuri. Prin lucrările de la Porțile de Fier și înălțarea nivelului apelor în lacul de acumulare, portul *Orșova* s-a strămutat pe un nou amplasament, unde va continua activitatea de aprovizionare cu minereu a siderurgiei hunedorene și reșițene.

În afară de Dunăre, navigația interioară se face pe Prut și pe canalul Bega. *Prutul* este navigabil pe o lungime de circa 300 km de la vărsare, pentru șlepuri mici. Prin lucrări de regularizare a debitului, prin construirea marelui lac de acumulare de la Stînca (județul Botoșani), precum și prin amenajarea albiei în anumite sectoare, acest rîu va deveni navigabil pînă mai sus de Ungheni.

Bega este în prezent singurul rîu canalizat pentru navigație, pe o lungime de 114 km, dintre care 40 km pe teritoriul țării noastre (restul în R.S.F. Iugoslavia). Prin ecluze i se asigură un pescaj de 1,3—1,5 m. Timișoara este singurul port pe Bega.

Căile maritime. Începînd cu cincinalul 1966—1970, flota noastră comercială maritimă a fost dotată cu nave de mare tonaj, iar portul *Constanța*, extins spre sud, noul bazin portuar avînd o capacitate de trei ori mai mare și adîncimea necesară pentru navele de peste 150 mii tdw[1]). S-au modernizat danele și cheiurile, prin dotarea cu instalații moderne de încărcare-descărcare (75% din operațiile de încărcare-descărcare efectuîndu-se mecanizat)). Prin Constanța, «poarta maritimă a țării», se desfășoară 60% din exportul și importul României.

În ultima perioadă transporturile navale s-au dezvoltat foarte mult. Numai în cincinalul 1976—1980 flota noastră maritimă a fost înzestrată cu nave însumînd 1,59 milioane tdw, între care petroliere de 150 000 tdw și mineraliere de mare tonaj, ajungîndu-se la sfîrșitul anului 1980, la o capacitate de 2,6 tdw, de 2,2 ori mai mare decît în 1975.

Pînă în 1985 va fi dat în folosință *Canalul Dunăre-Marea Neagră* și va începe construirea Canalului Dunăre-București. Flota fluvială va fi dotată cu nave mari, specializate pentru transportul mărfurilor, iar flota maritimă va dispune, în 1985, de o capacitate de 5,5 milioane tdw, concomitent crescînd capacitatea de trafic a portului Constanța.

Construirea canalului Dunăre-Marea Neagră, între Cernavoda și Agigea, va avea o deosebită însemnătate nu numai pentru țara noastră, ci și pentru alte țări din Europa care folosesc Dunărea și Marea Neagră pentru transporturi pe apă.

Transporturile aeriene sînt din ce în ce mai folosite, atît pentru pasageri cît și pentru mărfurile ușoare. Ele au avantajul că sînt foarte rapide și urmează traseul cel mai scurt între două localități. În țara noastră, aviația civilă a început

---

tdw (tona deadweigt) este o unitate de măsură pentru capacitatea interioară a navelor comerciale.

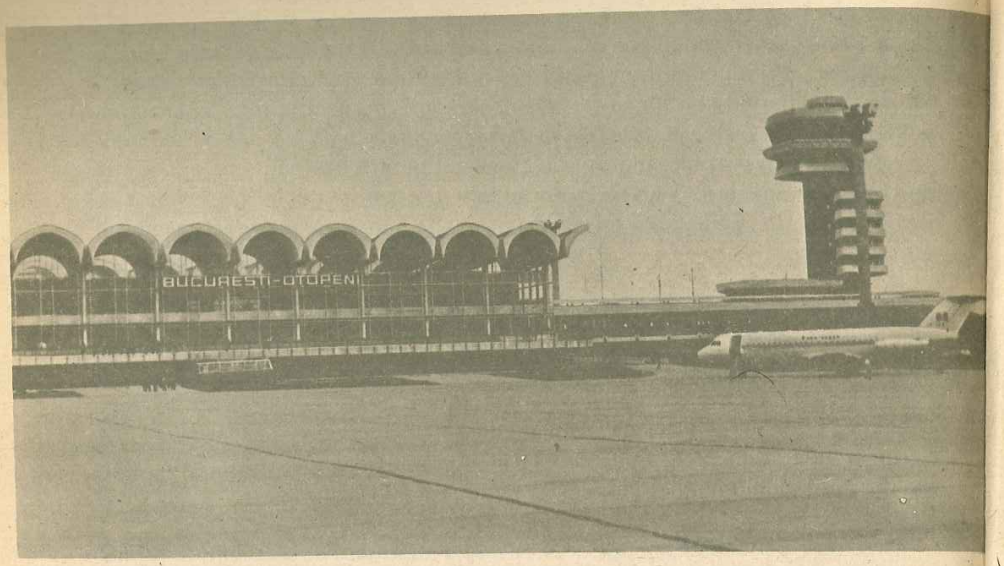

Aeroportul Bucureşti-Otopeni

să se dezvolte după primul război mondial (1920), fiind printre primele ţări europene în această privinţă. Un mare avînt a luat în ultimele două decenii. Numai între anii 1976—1980 a crescut cu 47,2 la sută.

Centrul aviatic cel mai important al ţării este oraşul *Bucureşti*, de unde pornesc toate liniile aeriene interne (aeroportul Băneasa) şi internaţionale cu plecări-sosiri de la aeroportul Otopeni, înzestrat cu o pistă care permite aterizarea şi decolarea celor mai mari tipuri de avioane.

Principalele linii aeriene interne leagă capitala cu oraşele: Craiova, Timişoara, Arad, Oradea, Sibiu, Cluj-Napoca, Satu Mare, Baia Mare, Tîrgu Mureş, Bacău, Iaşi, Suceava, Tulcea şi Constanţa. Compania noastră de transporturi aeriene (TAROM) serveşte o serie de linii internaţionale, care leagă oraşul Bucureşti cu Moscova, Budapesta, Praga, Berlin, Copenhaga, Viena, Frankfurt, Bruxelles, Londra, New York, apoi cu Sofia, Atena, Istanbul, Beirut, Tel Aviv, Beijing ş.a.

Aviaţia civilă este dotată cu avioane moderne, de viteză şi capacitate sporită. S-a modernizat aeroportul internaţional de la Mihail Kogălniceanu (jud. Constanţa), iar, mai recent, cel de la Timişoara.

În perioada 1981—1985 transporturile aeriene se vor dezvolta mai ales pentru traficul de călători. Aviaţia civilă va fi dotată cu aeronave moderne, iar aeroporturile vor fi echipate cu aparatură electronică de dirijare şi control.

2. TURISMUL

Importanţa şi dezvoltarea turismului. Turismul reprezintă una din formele de folosire a timpului disponibil pentru odihnă şi recreere, constînd din parcurgerea pe jos sau cu diferite mijloace de transport, a unor regiuni pitoreşti sau vizitarea unor obiective interesante din punct de vedere ştiinţific şi cultural-artistic. Activitatea turistică este adesea asociată cu tratamentele medicale în staţiuni balneoclimaterice. Există şi forma turism de sejur, organizat prin O.N.T. sau B.T.T., pe o durată limitată de timp, în staţiuni de odihnă, sau pe itinerarii turistice interne sau externe.

În ţara noastră turismul a luat o dezvoltare deosebită în ultimele două decenii. În anul 1967, a fost reînfiinţat Oficiul Naţional de Turism, iar în 1968 s-a creat Biroul de Turism al Tineretului, cu scopul stimulării turismului în rîndurile tineretului. În 1970 ia fiinţă Ministerul Turismului, care se ocupă cu conducerea, organizarea şi desfăşurarea activităţii turismului în R.S. România.

Dezvoltarea turismului în ţara noastră este marcată prin numărul în creştere al turiştilor interni şi externi. Numărul celor interni a crescut de la 3 milioane în 1960, la 11 milioane în 1979. În 1956, ţara noastră a fost vizitată de cca 5 000 turişti străini, iar în 1980 numărul lor ajunsese la peste 6 milioane. Majoritatea turiştilor străini provin din ţările socialiste (R.S. Cehoslovacă, R.S.F. Iugoslavia, R.P. Bulgaria, R.P. Polonă, R.P. Ungară, U.R.S.S. şi R.D. Germană), precum şi din unele ţări capitaliste (R.F. Germania, Italia, Franţa, S.U.A., Grecia, Turcia, Israel ş.a.). Statul nostru a făcut mari investiţii în organizarea bazei materiale: hoteluri, cabane, campinguri, popasuri turistice, căi de comunicaţie moderne, telecabine, teleski, marcaje, instalaţii de tratament medical în staţiuni balneoclimaterice ş.a. Dacă în 1965 existau cca 103 000 locuri de cazare (din care 36 000 pe litoral), în 1979 numărul lor a sporit la 289 000 (din care cca 155 000 pe litoral).

Obiectivele turistice din ţara noastră sînt numeroase şi variate. Regiunea carpatică prezintă cea mai mare atracţie pentru turişti, datorită variaţiei peisajelor şi a condiţiilor favorabile pentru drumeţii, cură de aer, sporturi de iarnă ş.a.

În *Carpaţii Orientali* se remarcă: Munţii Rodnei şi complexul turistic Borşa din Maramureş, Rarăul cu stîncile calcaroase «Pietrele Doamnei», Masivul Ceahlău, Valea Bistriţei şi Lacul Izvoru Muntelui, Cheile Bicazului, Masivul Hăşmaşul Mare cu stînca «Piatra Singuratică», lacul vulcanic Sf. Ana din Muntele Ciumatu, Masivul Ciucaş cu «Tigăile» şi «Sfinxul» de pe Bratocea, Masivele Piatra Mare şi Postăvaru cu complexul turistic de la Poiana Braşov. Se adaugă staţiunile balneoclimaterice de la: Vatra Dornei, Borsec, Lacul Roşu, Tuşnad, Covasna, Slănic Moldova, Soveja.

În *Carpaţii Meridionali*, obiectivele turistice sînt: Valea Prahovei şi abruptul Bucegilor, în lungul căreia se află staţiunile climaterice Sinaia, Poiana Ţapului, Buşteni şi Predeal. Masivul Bucegi cu «Babele» şi «Sfinxul», carstul de pe valea Ialomiţei (Peştera Ialomicioarei, Cheile Urşilor, Tătarului şi Zăr-

noagei); culoarul Rucăr-Bran; Masivul Piatra Craiului cu peștera și cheile Dîmbovicioarei. Masivele Făgăraș, Parîng și Retezat, oferă turiștilor peisaje alpestre (creste, strungi, circuri și lacuri glaciare). Privelişti de neuitat rămîn pentru cei care străbat pitoreștile defilee ale Oltului și Jiului, șoselele Transfăgărășanul și Transalpina (Parîng).

Defileul Dunării se remarcă prin măreția lui, amplificată datorită creării lacului de acumulare și a barajului de la Porțile de Fier. În viitor aici va fi amenajată o zonă turistică de mare interes.

Munții Banatului, oferă obiective turistice de o mare frumusețe, cum sînt: Complexul Turistic din Masivul Semenic, Cheile Minișului, carstul din Munții Aninei (peștera Comarnic, Cheile Nerei) ș.a. *Munții Apuseni* reprezintă o zonă turistică foarte atrăgătoare prin complexul carstic «Cetățile Ponorului», coloanele de bazalt de la Detunata Goală, Cheile Someșului Cald, Turzii și Bulzului, Muntele Găina și tradiționalele serbări populare de la 20 iulie («Tîrgul de fete»), peșterile de la Scărișoara, Casa de Piatră, Meziad, Vîntului, izbucul Călugări, lîngă Vașcău, stațiunile balneoclimaterice Stîna de Vale, Moneasa, Vața, Geoagiu-Băi.

Obiective turistice importante prin valoarea cultural-artistică, unele de renume mondial, sînt mănăstirile din nordul Moldovei și regiunea subcarpatică: Putna, Suceviță, Moldoviță, Humor, Voroneț, Dragomirna, Neamț, Agapia, Văratec, iar, mai la sud, Curtea de Argeș, Horezu și Tismana. Tot în regiunea subcarpatică sînt stațiunile balneoclimaterice Bălțătești, Slănic, Govora, Olănești, Călimănești, iar în Podișul Transilvaniei la Sovata, Bazna, Ocna Sibiului.

Un mare interes terapeutic prezintă și stațiunile balneare de la limita

Vedere de la mare. Stațiunea Aurora

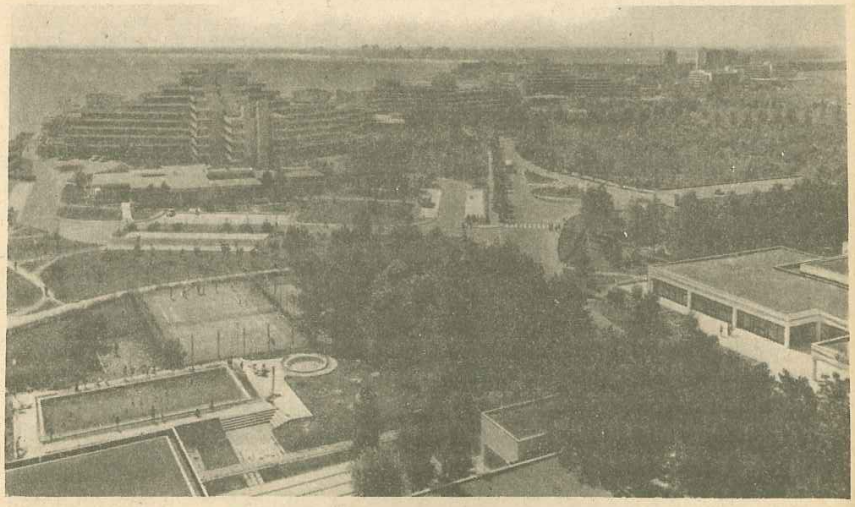

Cîmpiei de Vest, Felix, 1 Mai, Buziaș, iar în Cîmpia Română cele de la Amara și Lacul Sărat.

Delta Dunării reprezintă o regiune turistică atrăgătoare prin exotismul peisajului de pe brațele și canalele deltei, din pădurea de stejar de pe grindul Letea, dunele de nisip de pe grindurile Caraorman și Sărăturile, așezările de la Maliuc, Mila 23, Sulina și Sf. Gheorghe.

Litoralul Mării Negre, constituie regiunea turistică cea mai valoroasă în sezonul estival, ca loc de odihnă și cură heliomarină și de nămol. Aici s-a dezvoltat o salbă de stațiuni balneoclimaterice: Năvodari, Mamaia, Eforie, Techirghiol, Costinești și complexul Mangalia.

Printre obiectivele turistice dobrogene, deosebit de interesante sînt vestigiile cetăților Tomis, Histria, Enisala, Mozaicul roman din Constanța, Trophaeum Traiani de la Adamclisi.

Se poate spune că însemnătatea turismului constă în valoarea sa instructiv-educativă, de cunoaștere a frumuseților patriei, a valorilor materiale și spirituale moștenite, a realizărilor din patria noastră.

3. COMERȚUL ȘI RELAȚIILE ECONOMICE EXTERNE

Comerțul interior mijlocește legăturile dintre producție și consum, materializînd schimbul de mărfuri între sat și oraș, dintre principalele ramuri ale economiei, dintre diferitele județe ale țării.

După naționalizare (1948) rețeaua unităților comerțului de stat și de alimentație publică s-a extins pînă în cele mai depărtate comune și sate. Majoritatea unităților dispun de localuri noi, moderne, bine utilate și aprovizionate cu tot felul de mărfuri.

Volumul și structura vînzărilor de mărfuri cu amănuntul prin comerțul socialist a crescut de la 9,9 miliarde lei în 1948, la 198 miliarde lei în 1979 (dintre care 50% mărfuri nealimentare, 33,3% mărfuri alimentare, 16,7% alimentație publică).

Comerțului socialist (cuprinzînd *comerțul de stat* și *comerțul cooperatist* ce alcătuiesc «piața organizată»); se alătură «piața neorganizată», care cuprinde comerțul practicat de țăranii cooperatori și de producătorii individuali, ce-și valorifică propriile lor produse în piețele orașelor și ale centrelor muncitorești.

Relațiile economice externe s-au amplificat și diversificat an de an, căpătînd tot mai mult un caracter dinamic și eficient. Înaintea celui de-al doilea război mondial se exportau mai ales produse brute sau semifabricate: țiței, cereale, lemn și cherestea, animale. În anii construirii socialismului, ca urmare a industrializării, volumul și structura comerțului exterior s-au modificat radical. Fapt deosebit de important: comerțul exterior a devenit *monopol de stat*, putînd fi reglementat prin măsuri de stat. Dacă în 1950 volumul global al comerțului exterior a totalizat 2,7 miliarde lei valută, în 1980 acesta a fost de 162,5 miliarde lei valută (dublu față de 1975).

La export predomină mărfurile industriale: mașini, utilaje și instalații,

mijloace de transport, produse chimice, îngrăşăminte, utilaj energetic, strunguri, tractoare, maşini agricole, autovehicule, sodă caustică şi calcinată, mobilă, bunuri industriale de larg consum etc. Toate, împreună, deţin o pondere de peste 60% din volumul exportului.

Importul este constituit din acele mărfuri destinate a contribui la accelerarea dezvoltării economiei noastre naţionale, printre care, în primul rînd, se află combustibilii, materiile prime minerale, precum şi unele maşini, utilaje şi instalaţii, bunuri pentru diversificarea consumului populaţiei.

În prezent România întreţine relaţii economice cu 140 ţări (comparativ cu 131 în anul 1975), indiferent de orînduirea lor socială, avînd la bază principiile deplinei egalităţi în drepturi, a respectului independenţei naţionale şi a avantajului reciproc. Pe primul loc se află ţările socialiste care participă la comerţul nostru exterior cu o pondere de 40%, între care, cu un volum mai mare, se numără U.R.S.S., R.D. Germană, R.P. Chineză, R.S. Cehoslovacă, R.P. Polonă etc. Au fost promovate, în continuare, relaţii largi cu ţările membre ale C.A.E.R. în cadrul «Programului complex», România participînd la dezvoltarea cooperării în domeniul producţiei, ştiinţei şi tehnologiei cu aceste ţări.

România întreţine în prezent relaţii economice cu peste 100 de ţări în curs de dezvoltare din Africa, Asia şi America Latină. Numeroşi specialişti români acordă asistenţă tehnică acestor ţări, contribuind la realizarea unor mari obiective economice (rafinării de petrol, combinate de industrializarea lemnului, unităţi ale industriei textile, complexe miniere, fabrici de ciment), amenajarea unor porturi, construirea de sisteme de irigaţii ş.a.

S-au dezvoltat, de asemenea, relaţiile cu ţările capitaliste dezvoltate: R.F. Germania, S.U.A., Franţa, Italia, Marea Britanie, Japonia, Olanda, Suedia, Canada etc. Cu unele dintre ele România a creat societăţi mixte de producţie şi desfacere şi pentru construirea în comun, în alte ţări, a unor obiective industriale.

În cincinalul 1981—1985, comerţul exterior şi cooperarea economică internaţională va cunoaşte noi dimensiuni, prin lărgirea schimburilor comerciale, cooperarea în producţie şi tehnico-ştiinţifică, perfecţionarea comerţului exterior în vederea realizării unei balanţe comerciale excedentare. Pînă în 1985 volumul comerţului exterior va creşte, faţă de cincinalul precedent, cu 75,5%. Se va îmbunătăţi structura exportului prin crearea unor întreprinderi a căror produse, vor fi comercializate în cea mai mare parte pe piaţa externă, prospectată în vederea diversificării formelor de comercializare şi extindere a pieţelor de desfacere, asigurarea dotărilor şi documentaţiei pentru executarea mărfurilor cu competitivitate externă etc. Vor fi, totodată, încheiate acorduri de cooperare pe termen lung, pentru a se lărgi posibilitatea aprovizionării ritmice a economiei naţionale cu materii prime şi, în acelaşi timp, de desfacere a produselor noastre pe pieţele străine.

VII. DEZVOLTAREA ECONOMICĂ A ROMÂNIEI ÎN PROFIL TERITORIAL

Dezvoltarea armonioasă a tuturor judeţelor. Ca urmare a eforturilor de industrializare a ţării în ritmuri înalte (în medie anuală 12,6 la sută pe an în intervalul 1951—1979), un număr de judeţe care înainte de 1950 aveau un pronunţat caracter agrar şi în cuprinsul cărora industria era slab reprezentată, au intrat pe calea industrializării. De unde acum trei decenii dispuneau de bază industrială numai cîteva judeţe din sudul Transilvaniei — Braşov, Sibiu, Hunedoara — din partea centrală a Munteniei — Prahova şi Municipiul Bucureşti — iar din vestul ţării Timişoara şi Reşiţa, în următoarele două decenii s-au creat mari întreprinderi industriale în toate judeţele ţării.

«Programul-directivă de dezvoltare economică-socială a României în profil teritorial în perioada 1981—1985» arată că înfăptuirea politicii partidului de dezvoltare armonioasă a întregului teritoriu, în cincinalul care s-a încheiat în 1980, «a determinat mutaţii esenţiale în geografia economică a României». În cadrul cincinalului în care ne aflăm, se pune un accent deosebit pe continuarea politicii de dezvoltare economico-socială a ţării în profil teritorial, cu valorificarea resurselor fiecărei zone şi dezvoltarea armonioasă a industriei, agriculturii şi a celorlalte ramuri ale economiei naţionale.

Dacă pe ansamblul ţării urmează ca producţia industrială să crească de 1,5 ori, dinamici superioare (de 1,8—2,6 ori) se vor realiza în judeţele cu o producţie pe locuitor mai redusă şi care dispun de resurse de forţă de muncă — Ialomiţa, Botoşani, Suceava, Vrancea, Vîlcea, Teleorman, Maramureş. Problema dezvoltării economice a ţării în profil teritorial capătă un înţeles mai larg în actualul cincinal. Pentru dezvoltarea nu doar a unor localităţi urbane din fiecare judeţ, ci a valorificării tuturor posibilităţilor pe care le oferă şi celelalte localităţi, inclusiv din mediul rural, una din sarcinile de bază ale actualului cincinal este «amplasarea în zonele şi localităţile mai puţin dezvoltate a unor unităţi de dimensiuni mai reduse, îndeosebi din ramurile industriei prelucrătoare, *în vederea repartizării mai raţionale a locurilor de muncă pe întregul teritoriu*». În dezvoltarea industriei mici şi artizanale, urmează a se întreprinde acţiuni de folosire a resurselor locale de materii prime, a unor materiale recuperabile, precum şi a unor produse agricole.

Odată cu aceasta, în agricultură trebuie să se realizeze noi paşi pentru obţinerea de noi terenuri şi mărirea producţiei. Urmează astfel să se extindă marile sisteme de irigaţie atît în unele porţiuni ale Cîmpiei Române, cît şi în

alte judeţe ca Botoşani, Galaţi, unde încă nu s-a trecut la mari sisteme de irigaţie. De asemenea, lucrările de desecare vor fi extinse în judeţele unde s-au realizat mari incinte îndiguite şi desecate (Brăila, Ialomiţa, Călăraşi, Bihor, Satu Mare), dar şi în alte judeţe ca Buzău, Tulcea, Argeş, Vrancea, Olt, Braşov etc. Vor fi puse în valoare de asemenea importante suprafeţe de teren în zonele nisipoase dintre Carei şi Valea lui Mihai, din sudul Olteniei, din zona Siretului inferior.

Prin dezvoltarea tuturor judeţelor şi localităţilor ţării, se creează baze sigure pentru înaintarea patriei noastre pe calea progresului şi a civilizaţiei, a prosperităţii şi bunei stări a întregului popor.

Caracteristicile regionale ale ţării. Atît ca relief, cît şi ca structuri geologice, ca nuanţe climatice sau formaţiuni vegetale, ţara noastră prezintă o îmbinare care, deşi unitară în ansamblu, este foarte diversificată în componente. Tocmai aceasta atrage după sine: posibilităţi diferenţiate de utilizare a terenurilor, o mare diversitate de resurse de la combustibili la minereuri şi roci utile, de la ape repezi de munte cu potenţial energetic, a celor liniştite de cîmpie bune pentru irigaţii şi unele pentru navigaţie, de la păduri la pajişti etc. Aşadar o prielnică dotare cu mai multe posibilităţi naturale pentru economie.

Faptul că acestea nu sînt uniform răspîndite în teritoriu, unele zone au un specific agricol, altele forestier şi de creşterea animalelor; unele, datorită bogăţiei miniere şi activităţii populaţiei au luat caracter pregnant minier sau industrial etc. Chiar populaţia, datorită condiţiilor naturale diversificate şi a înrîuririi acestora în modul de utilizare a terenurilor, prezintă importante deosebiri în repartiţia ei teritorială, cu arii de mare densitate şi de densitate mai redusă, cu proporţie mai ridicată de urbanizare sau mai pronunţat rurală.

Iată de ce, pentru a înţelege mai bine cum dezvoltarea economico-socială în profil teritorial, ia aspecte diferenţiate de la o zonă la alta a ţării, care se încadrează în anumite specializări regionale, ilustrăm în scurte sinteze specificul economic al marilor regiuni geografice ale ţării, în limitele în care au fost definite la începutul acestui manual. Subliniem că diferenţierile acestea sînt deosebit de favorabile dezvoltării complexe a economiei naţionale, corelîndu-se unele cu altele prin complementaritatea reciprocă.

Cununa carpatică. Cele trei catene carpatice din graniţele ţării noastre se diferenţiază nu numai prin altitudine şi forme dominante de relief sau constituire geologică, dar şi ca densitate a populaţiei sau aspecte economice.

Carpaţii Orientali, cu altitudinea lor mijlocie, cu marea mulţime a depresiunilor şi văilor bine populate, constituie *principala zonă forestieră* a ţării, reunind circa 40 la sută din pădurile noastre. Acestea sînt compuse în proporţii însemnate din răşinoase, cu predominarea molidului, urmat de brad, esenţe considerate printre cele mai preţioase. Aceasta explică mulţimea fabricilor de prelucrare a lemnului. Munţii au şi întinse *păşuni şi fîneţe*, care întreţin creşterea bovinelor, astfel că judeţele respective se situează pe primele locuri, deţinînd, împreună o treime din şeptelul bovin al ţării. În jumătatea nordică, aceşti munţi cuprind zăcăminte de *minereuri complexe* (la Baia Mare şi împrejurimi, sau la marginea şisturilor cristaline, de la Fundu Moldovei pînă la Bălan), de *mangan* (Iacobeni, Vatra Dornei) şi cel mai mare zăcămînt de *sulf* (în craterul Călimanului). În jumătatea de sud sînt zăcăminte de cărbune brun la Comăneşti, de minereu de fier la Lueta. Fîşia eruptivă din vest şi vecinătăţile ei, cuprind o mare bogăţie de *izvoare carbogazoase*, pe alocuri cu valoare terapeutică (vestitele staţiuni balneare şi de cură de la Sîngeorz-Băi, Vatra Dornei, Borsec, Băile Tuşnad, Covasna). Importantă sub raport energic este salba de *lacuri de acumulare* şi hidrocentrale de pe Bistriţa, care începe cu lacul Izvoru Muntelui şi continuă cu încă 12 acumulări mai la vale. În limita acestor munţi oraşe mai mari sînt: în sud *Braşovul*, al doilea oraş al ţării, cu aproape 300 mii locuitori şi tot al doilea ca importanţă industrială; ceva mai la nord, *Sfîntu Gheorghe*, vechi centru al industriei textile (pînzeturi), în prezent şi de echipament electric auto etc. *Miercurea Ciuc*, unde se produc tractoare pe şenile, tricotaje, confecţii etc iar în nord, pe Tisa, *Sighetu Marmaţiei*, cunoscut pentru industria mobilei, în prezent şi al altor ramuri industriale (organe de maşini, tricotaje etc.). Se adaugă şi alte oraşe mai mici (în jur de 20 mii locuitori) ca: Borşa, Cîmpulung Moldovenesc, Gheorgheni etc. care, pe lîngă industrie, au şi importanţă turistică.

Carpaţii Meridionali, cei mai înalţi şi mai masivi ai ţării, cu aspecte alpestre pe creste (circuri glaciare, unele cu frumoase lacuri), dar şi cu întinse platforme la 2 000 m altitudine, cu *păşuni* şi cu multe stîne. Mai jos cu *fîneţe* şi odăi sau sălaşe pentru vite mari. Sînt munţi cu ape repezi, dispunînd de un *mare potenţial energetic*, valorificat în ample sisteme pe Argeş, Olt, Lotru, Sadu, Sebeş. Au puţine zăcăminte minerale (mica pe valea Lotrului, talc...) dar cel mai mare zăcămînt de *huile*, în Depresiunea Petroşani. Sînt munţi de care se lega în trecut un intens păstorit, cu mari turme de oi în satele de la limita nordică (mărgineni, jieni), dar şi în unele de pe marginea sudică (Novaci). Prin priveliştile de un pitoresc alpin, sau de văi în chei şi defilee, aceşti munţi constituie zona de cea mai intensă *activitate turistică* (Bucegii, Culoarul Bran-Rucăr, Piatra Craiului, Făgăraşul, culoarul Oltului, valea Lotrului ş.a.) cu cele mai multe cabane, linii teleferice şi şosele de mare altitudine (Transfăgărăşanul, drumul Parîngului). Raritatea unor elemente de faună şi floră, de peisaj, au indicat crearea a numeroase rezervaţii naturale, iar pe Retezat a «Parcului Naţional» cu mare varietate de elemente rare. Oraşele — cu excepţia celor din bazinul carbonifer Petroşani, care ajung la 25—40 mii locuitori (între care *Petroşani*, *Vulcan*, *Lupeni*, *Petrila*) sînt puţine şi mici, cu unele întreprinderi industriale (Cugir, Brezoi). Sînt şi puţine staţiuni balneare, mai importantă fiind Băile Herculane, cu ape termale vestite.

Carpaţii Occidentali, puţin înalţi, adesea sub 800 m altitudine, cu întreruperi de cîmpie (caracteristică cea de la Lugoj) sau culoare largi cum este al Mureşului, ceea ce explică intensa populare, cu aşezări stabile pînă pe culmi, la 1 200 m altitudine. Sub raport geologic sînt o întrepătrundere de şisturi cris-

taline, calcare și roci eruptive, fiecare cu anumite aspecte de peisaj și cu anumite minerale.

În *grupa bănățeană* se află *huile* de bună calitate, dar cu rezerve restrînse (Anina), *minereuri de fier* (Munții Dognecea) și *pirite cuprifere* (Moldova Nouă). Pitorescul carstic al Munților Aninei, cu mari peșteri, reprezintă un *potențial turistic* care începe a fi valorificat. Orașul *Reșița* (90 mii locuitori), unul dintre cele mai importante centre ale metalurgiei românești, este principalul loc de atracție a forței de muncă. Mai la est, în culoarul Timișului, *Caransebeșul* este un oraș de vechi tradiții culturale și istorice. La vest *Bocșa* cu întreprinderi constructoare de mașini și *Oravița*, în trecut centru de extracție a cuprului, apoi centru administrativ, are mai puțină industrie. *Moldova Nouă* este un centru minier și port la Dunăre. În partea de sud-est *Orșova*, strămutat pe o vatră nouă, prezintă perspective de activ port dunărean.

Poiana Ruscă conține cele mai însemnate *minereuri de fier* ale țării, care întrețin siderurgia Hunedoarei; și zăcăminte de *plumb* la Ruschița, de *cupru* la Muncelu Mic în nord, de *marmură* (Ruschița). Orașele sînt pe margine. *Hunedoara* (83 mii locuitori) aparține de fapt Depresiunii Hațegului, dar este strîns legat de Poiana Ruscă prin minereurile de fier și forța de muncă. *Deva* (68 mii locuitori), în culoarul Mureșului, are legături asemănătoare. La sud, *Oțelu Roșu* este un centru siderurgic.

Munții Apuseni, mai înalți în grupa centrală a Bihorului, sînt pătrunși de mari depresiuni în vest și numeroase mici depresiuni interioare, cu munți locuiți pînă pe culmi cu mici sate numite «crînguri»; este zona montană a țării cea mai intens populată. Are foarte vechi exploatări miniere *auro-argintifere* pe valea Crișului Alb (Brad și împrejurimi) și pe Arieș. Mai recent, în aceeași zonă a început exploatarea *minereurilor cuprifere* (cu deosebire la Roșia-Poeni, exploatare de mari proporții). La nord se exploatează *bauxita* în Munții Pădurea Craiului. Cu mare varietate de peisaj — deosebit de pitoresc în zona centrală (Cetățile Ponorului — Scărișoara) — acești munți sînt tot mai intens vizitați de *turiști*. În interior sînt orașe mici, sub 20 mii locuitori, ca *Abrud*, *Cîmpeni*, *Beiuș*, *Brad*, unele cu exploatări miniere.

Transilvania. Zona deluroasă din interiorul arcului carpatic constituie o unitate teritorială cu altitudine de 500—600 m în podiș și culminații de 900 m în zona submontană estică, fapt ce explică aspectul răcoros și umed al climei.

Terenurile arabile au o extensiune mai mare în Podișul Secașelor și culoarul Mureșului, pe Tîrnave și în Cîmpia Transilvaniei, ba chiar și în dealurile Someșene. Pe aceste porțiuni se cultivă grîul, orzul și secara, chiar porumbul; de asemenea cînepa, cartoful, trifoiul ș.a. În culoarul Mureșului (Aiud, Șard, Ighiu, Alba Iulia) și pe Tîrnave (Mediaș, Jidvei ș.a.) sînt *vii* renumite.

Ca urmare a structurilor intens cutate din jur (diapire), apar zăcăminte de *sare* la Praid, Ocna Dejului, Ocna Mureș, iar în interiorul podișului, în ușoarele boltiri ale stratelor (domuri), marea bogăție de *gaz metan*, atît în sudul Cîmpiei Transilvaniei (la *Sărmășel*, *Șincai*, *Zau de Cîmpie*) cît și în Podișul Tîrnavelor

(la *Delenii*, *Cetatea de Baltă*, *Bazna*, *Copșa Mică*, *Nou Săsesc*, *Nadeș* etc.). În dealurile someșene se află un mic zăcămînt de *cărbune brun*, exploatat pe valea Almașului (la Cristolțel, Ticu, Tămașa).

Urbanizarea depășește media țării, ajungînd la 50—60%. Un șir de orașe mari sînt pe margine. La vest, *Cluj-Napoca* (274 mii locuitori), cu vechime bimilenară, în prezent centru industrial important avînd și universitate renumită; *Turda* (58 mii locuitori), cu industrie chimică și a materialelor de construcții, alături *Cîmpia Turzii* cu industria sîrmei, iar mai la sud *Alba Iulia*, înfloritor oraș daco-roman, important și în epoca feudală (la 1600, capitală a celor trei principate române unite sub Mihai Viteazul); în 1918 Marea adunare populară proclamă aici Unirea Transilvaniei cu România. În prezent prosperă sub raport industrial (mașini-unelte și utilaj minier, materiale refractare, porțelan, încălțăminte ș.a.). La sud, cel mai important oraș este *Sibiul* (157 mii locuitori) renumit în trecut pentru meșteșuguri și un amplu comerț, iar în prezent cu puternică industrie (construcții de mașini, stofe, confecții și tricotaje, mobilă etc.) continuă și vechi tradiții culturale; iar mai la est orașul *Făgăraș*, cu industrie chimică pe bază de gaz metan, alături de care, mai mic, dar cu același profil, este orașul *Victoria*. Pe latura estică mai important este *Tîrgu Mureș* (129 mii locuitori), cu industrie de îngrășăminte, utilaje pentru industria ușoară, mobilă ș.a. Mai la nord *Reghinul*, vestit centru al industriei lemnului, iar mai la sud *Odorheiu Secuiesc*, cu industria construcțiilor de mașini și textilă.

Vechi centru meșteșugăresc și comercial în perioada feudală orașul *Bistrița* (peste 51 mii locuitori) se află în prezent în plină dezvoltare industrială (construcții de mașini, prelucrarea lemnului, textile, sticlărie de menaj, lactate, vinificație etc.). În nord, pe Someș, orașul *Dej* deține un loc de seamă în industria hîrtiei și celulozei, după cum pe văile Tîrnavelor se remarcă în mod deosebit orașele: *Mediaș* (68 mii locuitori), cu întreprinderi de construcții de mașini și materiale de construcții etc. *Tîrnăveni*, cu industrie chimică și *Sighișoara*, cu aspecte medievale care-l fac un vizitat centru turistic, dar și important pentru industria textilă, sticlă și porțelan. Pe ansamblu, o zonă puternic industrializată și urbanizată.

Vestul țării. Dincolo de marginea lobată a Carpaților Occidentali, se întinde o bordură de dealuri, pe alocuri cu structură piemontană și o cîmpie netedă, aluvionară, în trecut cu tendințe de înmlăștinire în zona Someșului, Crișurilor și Timișului, unde s-au efectuat lucrări de canalizare, îndiguire și drenare. Avînd un climat blînd, cu precipitații îndestulătoare (peste 600 mm anual), constituie în ansamblu o *zonă agricolă* importantă, a doua după Cîmpia Română. Mai toate culturile sînt prezente, începînd cu grîul și porumbul. Pe dealuri sînt *vii* vestite (Podgoria Aradului, și a Oradei). Unele vii trec și în cîmpie pe nisipurile dintre Carei și Valea lui Mihai. În Dealurile Sălajului, pînă în depresiunile de sub munte (Baia Mare), caracteristice sînt livezile de *pomi fructiferi*, cu predominarea merilor de varietăți superioare.

Între zăcăminte, mai mare însemnătate au cele de *lignit* dintre Crișul Repede și Crasna (Voievozi, Varviz, Borumlaca, Ip, Sărmășag), precum și cele de *petrol* (Variaș, Orțișoara la sud de Mureș, Borș, Curtuiușeni, Suplacu de Barcău la nord de Crișul Repede). O mare însemnătate, ca sursă energetică, au *apele termale* de pe linia Timișoara, Oradea (unde sînt utilizate la termoficare) și, mai la nord, spre Satu Mare.

Orașele mari se situează în cîmpie, la ieșirea principalelor rîuri din zona mai înaltă din est. *Timișoara* (281 mii locuitori), *Arad* (173 mii locuitori), *Oradea* (178 mii locuitori) și *Satu Mare* (108 mii locuitori), toate datînd de la începutul mileniului nostru, pe vremuri cu cetăți, azi principale centre industriale: electrotehnică și utilaje miniere la Timișoara, vagoane, mașini-unelte și îngrășăminte la Arad, alumină, mașini-unelte, încălțăminte și blănărie la Oradea, mașini pentru minerit, utilaje casnice la Satu Mare. Mai toate sînt și importante centre culturale (Timișoara și Oradea cu institute de învățămînt superior). Pătrunse mai mult între dealuri sînt *Baia Mare* (113 mii locuitori), centrul unei întinse zone miniere și principalul centru al metalurgiei neferoase, *Lugojul*, centru cultural de tradiții vestit pentru industria textilă.

Sudul țării. Partea aceasta este ca un amfiteatru cu trei trepte: Subcarpații Getici și de Curbură, Podișul Getic, Cîmpia Română, fiecare cu caracteristicile ei economice, dar, pe ansamblu, întregindu-se unele cu altele.

Subcarpații Getici și de Curbură, au ca trăsătură comună de relief dublul șir de depresiuni, separate de înălțimi cu strate cutate, atingînd altitudini între 700 și 1 000 m. Între valea Dîmboviței și a Trotușului, complexitatea reliefului este mai mare, cutările stratelor mai accentuate, depresiunile mai întortocheate. Fiind o zonă de veche și densă populație (ca zonă de adăpost, pădurile au fost pe alocuri intens defrișate, pentru a face loc fînețelor, ceea ce a deschis pe alocuri calea eroziunii. În prezent Subcarpații din sud constituie prima zonă pomicolă a țării. Spre exterior, mai ales la «curbură», este zona de vii ce începe de la Panciu, continuă la Odobești și Cotești, apoi spre vest de Buzău pînă la Valea Călugărească. Ei cuprind, de asemenea, zăcăminte de *sare* (exploatată la Slănic-Prahova și Ocnele Mari), *zăcăminte petrolifere*, în zona Prahova-Dîmbovița și *ape minerale* cu renumite, stațiuni balneare la Călimănești-Căciulata, Băile Olănești, Băile Govora sau, mai la est, la Pucioasa ș.a.

Orașele sînt în genere mici (majoritatea sub 20 mii locuitori) cu Vălenii de Munte, Breaza, Comarnic, Pucioasa, Fieni, Horezu etc., unele avînd și rolul de stațiuni climatice. Cîteva cu poziție avantajată pe mari axe de transport, și cu industrii, s-au dezvoltat mai mult ajungînd orașe de mărime mijlocie: *Cîmpina*, cu rafinărie și industrie de utilaj petrolier, *Cîmpulung*, prima capitală a Țării Românești, acum cu uzina de autoturisme de teren, *Curtea de Argeș*, altă veche capitală de țară, cu vestite monumente istorice, în prezent cu dezvoltare industrială (textilă, motoare pentru aspiratoare, sticlărie). Dar și mai intensă creștere a înregistrat *Tîrgu Jiu* (70 mii locuitori), pe de-o parte datorită zăcămintelor de petrol și lignit de la sud, pe de altă parte industriei (mașini-unelte pentru presare-forjare, prelucrarea lemnului, ciment, confecții etc.).

Podișul Getic, care scade în înălțime spre sud, la nord legîndu-se strîns cu Subcarpații, se caracterizează prin văi largi, bine populate din vremuri vechi. Pînă spre 1950 întreaga zonă se caracteriza prin agricultură cerealieră, îmbinată pe alocuri cu vii (Drăgășani) sau pomi fructiferi, îndeosebi pruni. Punerea în valoare a zăcămintelor de *țiței*, mai întîi între Dîmbovița și Argeș (la Vîlcele, Merișani, Bogați ș.a.), apoi și la vest de Argeș (Vedea și împrejurimi, Băbeni) și pînă la Jiu (Scoarța-Albeni, Bustuchin, Țicleni, Iancu Jianu ș.a.), a creat o primă bază de materii prime industriale, inclusiv de gaze naturale. Ulterior, punerea în exploatare a marelui zăcămînt de *lignit* de la Rovinari, Tismana, Lupoaia, Ploștina, Leurda, Horăști ș.a. a constituit baza alimentării a două dintre cele mai mari termocentrale din țară: cea de la Rogojelu și cea de la Turceni. Noua bază energetică a schimbat profilul agricol al regiunii, cu folosirea tot mai mare a forței de muncă în industrie. Apar noi orașe (Motru, Țicleni, Tîrgu Cărbunești), legate de exploatarea zăcămintelor menționate. Prosperă și cîteva mici orașe mai vechi (Strehaia, Filiași, Drăgășani).

Cîmpia Română, cea mai importantă zonă agricolă a țării, era la începutul secolului al XIX-lea, atît domeniu de păstorit (îndeosebi pentru turmele de oi coborîte din Carpații Meridionali) cît și de culturi agricole. Pe anumite porțiuni, îndeosebi în partea centrală, se aflau întinse păduri (Codrii Vlăsiei), pe cînd la est, în Bărăgan, predominau ierburile stepei. Culturile agricole se extind cu repeziciune în secolul al XIX-lea, cu deosebire după pacea de la Adrianopole (1829), care, liberalizînd comerțul nostru exterior, stimulează cultura cerealelor. Mai întîi în partea de vest, apoi, în a doua jumătate a secolului trecut și în Bărăgan, culturile agricole se extind repede, păstoritul restrîngîndu-se. Orașele de pe Dunăre (foste raiale turcești), Brăila și Giurgiu, se dezvoltă ca porturi moderne. În interiorul cîmpiei iau ființă noi orașe (Alexandria la 1834) și se dezvoltă mici centre ca Urziceni, Roșiori de Vede.

Înaintea celui de al doilea război mondial, partea de vest a Cîmpiei Române se caracteriza prin predominarea culturilor de grîu, în vreme ce estul era dominat de cultura porumbului. În partea centrală, cu împrejurimile Bucureștiului, multe sate se specializează în cultura legumelor și zarzavaturilor, pentru aprovizionarea piețelor marelui oraș.

Două elemente noi aduc, după 1950, profunde modificări în economia Cîmpiei Române. Mai întîi punerea în exploatare a *petrolului și gazelor naturale*, cu trei areale mai importante de extracție: *Videle* (cu exploatări ce ajung la nord pînă la Corbii Mari, Vișina, Cartojani), *Ciurești-Potcoava* și *Ianca-Făurei* (cu extindere pînă la Jugureanu și Oprișenești). Aceasta a orientat o parte a forței de muncă din agricultură spre industrie. Al doilea fapt important este trecerea la o agricultură tot mai intensivă, cu extinderea sistemelor de *irigație* în tot sudul și estul Cîmpiei Române, ridicînd mult producția la hectar a diferitelor culturi.

Toate aceste elemente au contribuit la sporirea densității populației, care, în partea centrală a cîmpiei ajunge la 150 locuitori pe km^2. Cele mai mari orașe se situează la limita spre zona deluroasă din nord: *Craiova* (221 mii locuitori),

cu o puternică industrie constructoare de maşini şi chimică; *Piteşti* (133 mii locuitori), mare centru al chimiei şi construcţiei de autoturisme, *Tîrgovişte* (71,5 mii locuitori), fostă capitală a Ţării Româneşti, acum însemnat centru al siderurgiei, *Ploieşti* (207 mii locuitori), centrul prelucrării petrolului şi al utilajelor petroliere; *Buzău* (107 mii locuitori), cu producţie industrială diversificată.

Al doilea şir de oraşe sînt porturile dunărene, unele mari la «Dunărea maritimă»: *Galaţi* (253 mii locuitori), primul centru siderurgic al ţării şi *Brăila* (204 mii locuitori), cu construcţii de maşini şi industrie chimică (celuloză); altele din categoria oraşelor mijlocii pe «Dunărea fluvială», între care: *Drobeta-Turnu Severin* (80 mii locuitori), cu vechi şantier naval şi producţie de vagoane; *Turnu Măgurele* cu un combinat de îngrăşăminte fosfatice; *Giurgiu* (53 mii locuitori) cu construcţii de maşini, *Călăraşi* (59 mii locuitori), în plină dezvoltare prin industria siderurgică. În interiorul cîmpiei s-au dezvoltat, recent, ca reşedinţe de judeţ: *Slatina*, *Alexandria* şi *Slobozia*, fiecare avînd şi funcţiuni industriale şi administrative (reşedinţe de judeţ).

Cel mai mare centru urban al Cîmpiei Române, este capitala ţării noastre *Bucureşti* (peste 1,8 milioane locuitori), care deţine 17% din producţia industrială a României; este cel mai mare nod feroviar, rutier şi aviatic, primul centru cultural.

Dealurile Moldovei. La est de limita Carpaţilor Orientali (Gura Humor, Piatra-Neamţ, Tîrgu Ocna) se succed trei zone de relief diferite: Subcarpaţii, Culoarul Siretului, Podişul Moldovei. Acestea se corelează strîns sub raport economic, prin reţeaua de transporturi şi prin schimburi reciproce de produse.

În *Subcarpaţi* terenurile arabile sînt relativ restrînse, pădurile de foioase, încă întinse, acopăr înălţimile. Între resursele miniere sînt prezente: *sarea gemă*, cu zăcăminte numeroase (exploatări numai la Cacica şi Tîrgu Ocna), *sărurile de potasiu* (la Tazlău Mare), în curs de valorificare pentru îngrăşăminte, *petrolul*, în împrejurimile oraşului Moineşti şi mai la sud la Caşin. Baza energetică este asigurată de sistemul de hidrocentrale de pe Bistriţa şi de termocentrala de la Borzeşti. Folosind materiile prime locale şi gazul metan adus pe o conductă din Transilvania, s-a dezvoltat o puternică industrie chimică concentrată în două centre: la Piatra-Neamţ (celuloză şi hîrtie, îngrăşăminte azotoase (Roznov), fire şi fibre sintetice (Săvineşti) şi la oraşul Gheorghe Gheorghiu-Dej (cauciuc, produse clorosodice ş.a.), la care se adaugă întreprinderi textile la Buhuşi şi Tîrgu-Neamţ.

Două oraşe s-au dezvoltat mai mult în Subcarpaţii Moldovei: *Piatra-Neamţ* (84 mii locuitori) care, în afara industriei, este un important centru turistic, şi oraşul *Gheorghe Gheorghiu-Dej* centru urban nou, apărut după 1950, dezvoltat repede prin industrie. Alte oraşe sînt mai mici (sub 20 mii locuitori): *Tîrgu Neamţ*, menţionat documentar din secolul al XIV-lea, cu cetate puternică, *Buhuşi*, apărut în ultima parte a secolului al XIX-lea, odată cu fabrica de postav, *Tîrgu Ocna*, vechi centru al sării, la ieşirea Trotuşului din munte.

Culoarul Siretului constituie o unitate teritorială bine individualizată, la limita dintre Subcarpaţi şi podiş. Încă cu două veacuri în urmă s-a impus prin intensificarea traficului rutier, din a doua jumătate a secolului al XIX-lea şi feroviar, care face legătura între sudul şi nordul ţării. Pe Siret se află în construcţie în aval de Bacău, trei lacuri de acumulare. Căile deschise spre munte pe văile afluente, întinsele spaţii agricole de pe vale, au creat bazele unei economii prospere. Oraşele au crescut repede. *Paşcani*, întemeiat ca tîrguşor la mijlocul secolului trecut, cu ateliere de reparaţii de vagoane (transformate în prezent într-o puternică întreprindere de construcţie de material rulant) şi cu alte industrii (textilă, zahăr), este în plină dezvoltare. *Roman* (56 mii locuitori), oraş datînd din secolul al XIV-lea, a înregistrat mari progrese după 1950 prin industrie (ţevi sudate, întreprindere mecanică, fire şi fibre poliamidice, produse ceramice, zahăr etc.). *Bacăul* (142 mii locuitori), a crescut de peste patru ori în ultimele decenii, datorită industriei sale complexe (metalurgie, maşini-unelte, hîrtie, combinat chimic, stofe, confecţii, încălţăminte etc.). În ansamblu, Culoarul Siretului este una din zonele cele mai active sub raport economic din Moldova.

Podişul Moldovei se diferenţiază mult în jumătatea nordică: cu dealuri înalte în vest (Podişul Sucevei), atingînd 400—600 m altitudine şi relativ joase (200 m) la est. Faptul se răsfrînge în climă: mai rece, cu ierni prelungite în vest, mai caldă şi mai puţin ploioasă în est. Există diferenţieri şi în agricultură. Cultura *cartofului* este predominantă în Podişul Sucevei şi continuă spre sud, pe valea Siretului, pînă la Roman. Se mai adaugă culturi furajere perene şi rădăcinoase pentru nutreţ. Dimpotrivă grîul şi porumbul, împreună cu floarea-soarelui şi sfecla de zahăr, sînt culturile esenţiale din Cîmpia Moldovei. În afara *podgoriilor* renumite de la Cotnari şi Hîrlău, pomii fructiferi, îndeosebi mărul, s-au întins din zona tradiţională a Rădăşenilor (lîngă Fălticeni), spre est pînă la Botoşani-Hîrlău. Rîurile din Cîmpia Moldovei, cu debite reduse vara, stăvilite în numeroase iazuri, constituie în prezent o importantă bază piscicolă. În cele două regiuni deluroase din nord, ambele cu mare densitate de populaţie, două oraşe vechi s-au dezvoltat mai mult în vremea din urmă: *Suceava* (67 mii locuitori), fosta capitală a Moldovei pînă în secolul al XVI-lea, cu valoroase monumente istorice, este în prezent un important centru al industriei lemnului, hîrtiei, tricotaje şi încălţăminte, industria cărnii etc. şi *Botoşani* (peste 75 mii locuitori), centru al industriei electrotehnice, utilajelor pentru industria uşoară, prelucrarea cauciucului, cu mari întreprinderi textile (filatură şi ţesătorie de bumbac, integrata de in), confecţii, mobilă etc. Acestor două oraşe se alătură altele (între 20 şi 30 mii locuitori): *Rădăuţi* şi *Fălticeni* cu unităţi din industria lemnului, *Dorohoi* cu întreprinderea de maşini-unelte grele, cu fabrică de sticlărie şi corpuri de iluminat etc.

În sudul Cîmpiei Moldovei s-a dezvoltat — cu deosebire din secolul al XVI-lea cînd devine capitală a Moldovei — oraşul *Iaşi* (262 mii locuitori). Îndelungă vreme centru cultural şi comercial, are în prezent o puternică bază

industrială, de la metalurgie și construcții de mașini (uzina de mașini grele), la chimie (antibiotice), industrie ușoară (textile) și alimentară.

Mai la sud, *Podișul Bîrladului* cu dealuri ce culminează pe alocuri la peste 400 m și cu relief variat, cu păduri mari în nord și la vest, este o zonă agricolă diversificată, inclusiv cu *podgorii* renumite (la Iași și Huși). Cîteva orașe vechi, au fost chemate la o mai mare dezvoltare industrială după 1950: *Vaslui* și *Bîrlad* (59 mii locuitori), ambele pe valea Bîrladului; primul cu industria mobilei, textilă ș.a., al doilea cu o mare întreprindere de rulmenți și diverse utilaje industriale.

Dobrogea și Delta Dunării. Ieșirea la mare a țării noastre este asigurată pe două căi: pe uscat, prin Podișul Dobrogei, comparat cu o «peninsulă între ape» și alta pe cursul Dunării, ale căror guri formează Delta, aflată în mare parte pe teritoriul României. În secolul al XV-lea Țara Românească și Moldova pierd gurile Dunării și Dobrogea, cucerite de imperiul turcesc în plină expansiune teritorială. Sub ocupația acestuia, ce ține pînă la războiul de independență (1877), gurile fluviului se colmatează, iar Podișul Dobrogei ajunge un domeniu de păstorit, cu populația rară, cu orașe în declin. La 1850 Constanța este descrisă ca avînd doar 50 de case, un port ruinat, în care rar mai ancorau corăbiile. Intrat în rosturile ei firești de «poartă maritimă» a spațiului carpato-dunărean după 1878, Dobrogea înregistrează mari progrese în cursul unui secol de organizare și integrare românească.

Delta Dunării, mai peste tot un teritoriu submers, cu brațe fluviale și gîrle, cu lacuri și mlaștini frecvent invadate prin revărsări, cu restrînse fîșii de uscat (grinduri) pe care se adăpostesc așezările omenești, asigură *navigația* pe brațul Sulina, rectificat ca traseu, canalizat și în permanență dragat de aluviunile ce se depun cu deosebire la vărsarea în mare. Celelalte brațe, deși mai mari ca debite, sînt căi navigabile secundare, folosite pentru transporturi locale, mai ales de cutere pescărești. Dar Delta este și un bogat domeniu de *pescuit*, în cuprinsul ei alăturîndu-se peștilor fluviali (crap, somn, plătică, șalău, știucă) pești marini migratori, care intră pe gurile Dunării pentru reproducere (sînt prețioșii sturioni: nisetrul, morunul, păstruga, cega, de mare valoare economică). Delta cuprinde, de asemenea, mari întinderi de *stuf*, recoltat pentru producția de celuloză (la Brăila). *Terenurile arabile* sînt restrînse, ca de altfel și pădurile, cu esențe de mică valoare economică. Singurul oraș din deltă este *Sulina* (5 mii locuitori) în care urmează a se organiza un port de transbordare în nave fluviale.

Podișul Dobrogei alcătuit dintr-o varietate de roci care dau pe alocuri povîrnișuri stîncoase, iar în partea de nord-vest chiar profiluri de mici munți, acoperit în partea centrală și sudică de o cuvertură de loess, pe care s-au format soluri fertile, este în prezent o *zonă agricolă* de prim ordin, în care însă precipitațiile atmosferice sînt reduse (cu medii anuale sub 400 mm), iar secetele frecvente. Sub influența Mării Negre are însă ierni blînde. Condițiile acestea explică venirea la iernat, în vremurile vechi, a turmelor transhumante din sudul Transilvaniei. În preajma celui de-al doilea război mondial agricultura

dobrogeană se caracteriza prin cultura orzului și porumbului, prin creșterea oilor cu lînă fină și a cailor. Astăzi măsurile de combatere a secetei au dus la extinderea suprafețelor *irigate* la 457 mii ha.

Cu toate că între cereale *grîul* se cultivă acum în mod curent, *porumbul* — care se pretează mai bine la irigație — ocupă suprafețe de patru ori mai mari (peste 1 milion ha). Și *orzul*, cultură tradițională, ocupă întinderi însemnate. La acestea se adaugă în genere culturi de plante termofile ca: *floarea-soarelui* și *soia*, introduse doar în ultimele decenii. Mare extindere au luat în ultimii ani livezile de *piersici*, în a căror producție județul Constanța ocupă primul loc în țară și de asemenea a celor de *caiși* (locul doi). Și *viile*, inexistente în perioada turcească, s-au extins mult, județul Constanța situîndu-se între primele trei județe viticole (cu viță superioară) din țară. Renumite sînt podgoriile de la Murfatlar și Niculițel pentru vinuri și Ostrov pentru struguri de masă. *Lucerna* și ea o plantă termofilă, împreună cu *rădăcinoasele pentru nutreț*, stau la baza creșterii animalelor. Numărul *bovinelor* a crescut mult, al *porcinelor* și mai mult, iar la *ovine* Dobrogea deține 1,5 milioane capete, predominantă fiind rasa merinos (județul Constanța ocupă locul întîi pentru creșterea ovinelor).

Nu lipsesc nici minereurile: *cupru* exploatat în Mina Altîn Tepe, rezerve de *minereu de fier* la Palazu Mare, *baritina* care se exploatează la Somova. Sînt și felurite roci pentru materiale de construcții: *diatomită* la Adamclisi, *calcare* în numeroase locuri (exploatări la Mahmudia pentru siderurgie, Cernavoda și Medgidia pentru ciment, Zebil și Mihail Kogălniceanu pentru construcții feroviare și rutiere etc.). Forajele efectuate pe platforma litorală din Marea Neagră indică perspective pentru *hidrocarburi*.

Cel mai de seamă oraș dobrogean este *Constanța* (279 mii locuitori), unul dintre marile porturi europene și centrul unei foarte solicitate zone balneare helioterme. Extensiunea incintei portuare și a traficului portuar se va amplifica mult în următorii ani prin darea în circulație a canalului navigabil Dunăre-Marea Neagră și crearea portului Constanța-Sud—Agigea, la capătul acestui important canal. *Tulcea* (67 mii locuitori) cu industriile lui (în primul rînd cea de alumină), cu crearea în perspectivă a posibilităților de acostare a navelor maritime, are de asemenea mari posibilități de creștere. *Medgidia* cu industria lui de mașini agricole și poziția pe canalul navigabil Dunărea-Marea Neagră, este de asemenea în plină dezvoltare. Pe litoral, *Mangalia* adaugă rolului ei balnear pe cel de șantier naval iar mai recent și de port maritim. Celelalte orașe sînt mai mici, dar unele cu mari perspective (Cernavoda și Măcin la Dunăre, Năvodari la litoral).

În cadrul Programului-directivă de dezvoltare economico-socială a României în profil teritorial, deosebirile arătate, care au la bază condiții naturale și resurse diferențiate pe zone și regiuni geografice, conduc spre o specializare teritorială, iar pe ansamblu la o dezvoltare complexă, multilaterală a țării, asigurînd astfel înaintarea mai rapidă pe drumul civilizației socialiste și comuniste, al prosperității și bunăstării întregului popor.

Coordonator: Prof. univ. dr. doc. VICTOR TUFESCU

CUPRINS

I. **UNITATEA ȘI ARMONIA TERITORIULUI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA** (I. Mierlă) . . . . . pag. 5
1. *POZIȚIA GEOGRAFICĂ* . . . . . pag. 5
2. *ELEMENTE DE UNITATE TERITORIALĂ ȘI UMANĂ* . . . . . pag. 7

II. **CADRUL NATURAL CA PREMISĂ A DEZVOLTĂRII ECONOMICE A ȚĂRII** (V. Tufescu) . . . . . pag. 11
1. *POTENȚIALUL ECONOMIC AL RELIEFULUI* . . . . . pag. 11
CARPAȚII . . . . . pag. 11
DEALURILE ȘI CÎMPIILE . . . . . pag. 21
2. *POTENȚIALUL CLIMATIC AL ROMÂNIEI* . . . . . pag. 35
3. *RESURSELE DE APĂ ALE ROMÂNIEI* . . . . . pag. 39
4. *POTENȚIALUL BIOGEOGRAFIC ȘI PEDOGEOGRAFIC* . . . . . pag. 49

III. **POPULAȚIA ȘI AȘEZĂRILE UMANE** (V. Tufescu) . . . . . pag. 54
1. *POPULAȚIA ȘI FORȚA DE MUNCĂ* . . . . . pag. 54
2. *AȘEZĂRILE OMENEȘTI* . . . . . pag. 59

IV. **INDUSTRIA** (C. Giurcăneanu) . . . . . pag. 65
1. *ROLUL FUNDAMENTAL AL INDUSTRIEI* . . . . . pag. 65
2. *INDUSTRIA ENERGETICĂ* . . . . . pag. 66
3. *INDUSTRIA METALURGICĂ ȘI A CONSTRUCȚIILOR DE MAȘINI* . . . . . pag. 75
4. *INDUSTRIA CHIMICĂ* . . . . . pag. 84
5. *INDUSTRIA LEMNULUI ȘI A MATERIALELOR DE CONSTRUCȚIE* . . . . . pag. 90
6. *INDUSTRIA BUNURILOR DE CONSUM* . . . . . pag. 98

V. **AGRICULTURA** (V. Tufescu) . . . . . pag. 105
1. *FONDUL FUNCIAR* . . . . . pag. 105
2. *MODERNIZAREA AGRICULTURII ȚĂRII* . . . . . pag. 108
3. *CULTURA PLANTELOR, VIILE ȘI LIVEZILE* . . . . . pag. 110
4. *BAZA FURAJERĂ ȘI CREȘTEREA ANIMALELOR* . . . . . pag. 117

VI. **TRANSPORTURILE, TURISMUL ȘI SCHIMBURILE ECONOMICE** (C. Giurcăneanu și I. Mierlă) . . . . . pag. 121
1. *CĂILE DE COMUNICAȚIE* . . . . . pag. 121
2. *TURISMUL* . . . . . pag. 129
3. *COMERȚUL ȘI RELAȚIILE ECONOMICE EXTERNE* . . . . . pag. 131

VII. **DEZVOLTAREA ECONOMICĂ A ROMÂNIEI ÎN PROFIL TERITORIAL** (V. Tufescu) . . . . . pag. 133

Nr. colilor de tipar: 9
Bun de tipar: 09.07.1981

Com. nr. 10232/27 450
Combinatul poligrafic
«CASA SCÎNTEII»
București — R.S.R.